Doğu

Türkistan'ın Sesi

Voice of Eastern Turkistan

Üç ayda bir [illegible]
İngilizce - [illegible]

A General Review appearing every 3 months.
in Turkish, Arabic and English.

l: 3 Cilt: 3 Sayı: 9 Nisan 1986
ol: 3, No: 9, April 1986

Doğu Türkistan Neşriyat Merkezi

Published by Eastern Turkistan Publishing Center

Bugün Petrol Ofisi'nın 45. yılını idrak etmekteyiz. Geriye dönüp baktığımız zaman 1941'yılından 1986 yılına gelinceye kadar çok büyük merhaleler kat ettiğimizi kıvançla görmekteyiz.

Petrol Ofisi Türkiye'nin ilk milli akaryakıt dağıtım ve pazarlama kuruluşudur. Bugün 45. yılında 6.565 personeli, 4.699 bayisi ile yurt sathına yayılmış geniş teşkilâtıyla ve ayrıca İzmit M. yağ ve Gres Tesisleri ve Gemi İşletme Müdürlüğü ile dev bir kuruluş haline gelmiştir.

Hep beraber omuz omuza çalışarak geldiğimiz bu noktada durmayıp gelecekte Petrol Ofisi'ni daha da ileriye yine elbirliğiyle, gönül birliği, karşılıklı saygı ve sevgi ile ulaştıracağız.

Petrol Ofisi olarak ticari bir kuruluş olmamıza rağmen her zaman kamu hizmeti ve askeri ikmal hizmeti yapmanın bilinci içerisinde hareket ettik bundan sonra da aynı inançla hareket edeceğiz.

Petrol Ofisi'nin bugünlere ulaşmasında geçmişte emeği geçen başta Ofis personeli ve bayilerimiz olmak üzere bütün Ofiscilere ve ilgisini hiçbir zaman esirgemeyen değerli müşterilerimize sevgi ve saygılarımızı sunuyoruz.

Mehmet GÜLTEKİN
GENEL MÜDÜR
YÖNETİM KURULU BAŞKANI

DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ

Üç Aylık Mecmua

Yıl: 3, Cilt: 3, Sayı: 9
Nisan 1986

★

Sahibi
İsa Alptekin

★

Yazı İşlerini fiilen idare eden
Mes'ûl Müdür
Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu

★

Mütercimler
Arapça: **Salih Said**

★

İdare Yeri:
Doğu Türkistan
Neşriyat Merkezi
Millet Cd. 26/3-Küçük Saray Apt.
Aksaray-İstanbul-Tel.: 524 41 21

★

Fiyatı: 750 TL.
Dış Memleketlere: 8 $

★

Abone
Yıllık: 3000 TL.
Dış memleketlere 30 $

Gönderilen yazılar iade edilmez.
Yazılar idare yeri adresine gönderilmelidir.

Dizgi : Scantext Dizgi
Baskı : Flaş Matbaacılık

- **Türkiye, Türk Dünyası ve Doğu Türkistan .... Muzaffer Özdağ**
- **Sovyetler Birliğindeki Müslümanların Bugünkü Durumu ...... Nadir Devlet**
- **Taklamakan'la Sohbet (Şiir) ..... Dilmurat Kaşgarlı**
- **Türkiye Çin İlişkileri ve Doğu Türkistan .... Dursun İyigür**
- **Çin İki Yol Kavşağında ..... İklil Kurban**

- **Doğu Türkistan'daki Müslüman Türklere Yapılan Zulümler ..... Erkin Alptekin**
- **Çin Topraklarında Azınlık Çatışmaları .... Lena Sun**
- **Altıncı Milletler Arası Dünya Müslüman Gençler Teşkilâtı Konferansı**
- **HABERLER**

600 sahifelik dev eser 2000 TL. (KDV. dahil)

Akbank - Yusufpaşa Şubesi İstanbul 18733 numaralı hesaba kitap bedeli yatırıldığı takdirde derhal gönderilir.

Aziz Okuyucu!

"Doğu Türkistan'ın Sesi", bu 9.sayısı ile üçüncü yılına girmiş bulunuyor. Geride bıraktığımız iki yılda çıkardığımız 8 sayı ile dünyanın her köşesindeki okuyucularımıza Doğu Türkistan'ı; tarihî, coğrafî, sosyal ve iktisadî yönleriyle tanıtmaya çalıştık.

Elimizden geldiği kadar Doğu Türkistan'la ilgili haberleri sizlere ulaştırmaya gayret ettik.

Doğu Türkistan'ın içinde bulunduğu çok acı ve çok zâlimâne durumları gözler önüne serdik.

Başta Türkiye olmak üzere, İslâm âlemi ve hür dünya, artık Doğu Türkistan hakkında eskisi kadar bilgisiz değil... Doğu Türkistan artık, meçhul bir diyar olmaktan çıkmıştır. Her Türk çocuğu, Doğu Türkistan'ın bir Türk vatanı olduğunu ve orada hâlen Türk kardeşlerinin yaşadığını bilmektedir.

Doğu Türkistan'da dün işlenen cinayetler, bugün oynanmakta olan oyunlar artık bütün dünyaca bilinmektedir.

Doğu Türkistan, Türk ve İslâm dünyasının olduğu kadar, insanlık âleminin de bir parçası olarak hür ve müstakil yaşamaya hakkı olan bir ülkedir.

Büyük ve zengin bir tarihin , parlak bir medeniyetin vârisi olan Doğu Türkistan Türkleri, şimdi artık meselelerini bilen, içinde bulundukları feci durumun farkında olan, yarınlara doğru ümitle yürüyen şuurlu bir topluluk olma yolundadır.

Aralık 1985 ayında; Urumçi'de, Hoten'de, Kaşgar'da, Pekin ve Şanghay'da yürüyüş yapan, insani ve milli haklarını emperyalistlerin yüzlerine karşı haykıran Türk gençlerinin asîlne jestleri, bugüne kadar söylediklerimizin canlı ve parlak delilleridir.

Doğu Türkistan halkı, gençleri ve yaşlıları ile Türk ve Müslüman bir milletin mensubu bulunduklarının şuuru ve idrâki içindedirler.

Onları, asırlarca sömüren zâlimlerin ve zalimlere uşaklık edenlerin maskeleri bir bir düşürülmektedir.

Aziz Okuyucu,

"Doğu Türkistan'ın Sesi", ilmî ve edebî bir mücadele dergisi olarak, sizlerin alâkasına son derece muhtaçtır. Bugüne kadar sizlerin mütevazi, fakat sıcak ve samimi alâkaları ile çıkan "Doğu Türkistan'ın Sesi", bundan sonra da yine sizlerin ilgisine ve Cenabı Hakk'ın lütfuna dayanarak daha gür ve tesirli çıkmaya devam edecektir.

Siz imanlı, vicdanlı Müslüman Türk gençleri:

"Doğu Türkistan'ın Sesi"ni okuyan, o sese kulak veren kardeşlerim... Bu dergiye okuyucu bulmakta, abone temin etmekte bizlere yardımcı olunuz...

"Doğu Türkistan'ın Sesi"nin daha gür ve düşmanlarını sarsıcı bir kuvvetle çıkması, idealist, milliyetçi Türk gençlerinin gayretine bağlıdır.

Aziz Kardeşlerim!

"Doğu Türkistan'ın Sesi", sizin sesinizdir. Yakın gelecekteki hür ve müstakil Türk dünyasının sesidir.

Bunu unutmayınız.

Allah'ın birliğine emanet olunuz.

İsa Yusuf ALPTEKİN

Türkiye, Türk Dünyası ve Doğu Türkistan

Muzaffer ÖZDAĞ *Milli Birlik Komitesi Üyesi*

Türkiye Dil ve kültür coğrafyasının; Büyük Türk Yurdunun bağımsız Batı ucu ve güçlü kanadıdır.

Selçukluların ebediyyen şükranla anılmaya layık emekleriyle Anadolu'ya yurt edinen Türklüğün, Osmanlı öncesinde, Hun, Avrupa, Hazar, Bulgar, Peçenek, Kuman, Kıpçak kollarıyla ve nihayet Osmanlı fetihleriyle, Altınordu ve varisleri olan Türk hanlıkları ile Rumeli'nde, Doğu Avrupa'da yurt kurma yolundaki bin yılı aşan çabası Germen'liğin, Slav'lığın, birleşik Hıristiyan Avrupa'nın sürekli direnişi ve yıkıcı saldırılarıyla önlenmiştir.

Osmanlı öncesinde Doğu Avrupa'da hakimiyet ve yurt kuran Türk kavimleri genel bir mücadelenin seyri içinde tümüyle düşman kesilen bir kıta içinde kaybolmuşlardır. Rumeli'ni açan Avrupa Türkiye'sini kuran evladı fatihan; Rumeli Türkleri de pek ağır zayiat vererek Anadolu'ya çekilmeye, göçmeye zorlanmışlardır.

Bugün Osmanlı Avrupa'sından, Rumeli, Balkan Türklüğü'nden kalan hatıra sistemli zulum ve baskı ile yok edilmek istenen Türk ekalliyetleridir.

Türk yurdu, Türk vatanı denince Türk milli vicdanına, irfanına dahil bulunan, Türk dil ve kültürünün hakim olduğu, Türkler'in sahip sıfatıyla çoğunluk teşkil ettikleri ülkeleri anlıyoruz. Bu mana içinde Türk yurdu Makedonya'dan, Rodoplar'dan, Tuna kıyılarından Kafkasya'ya, Hazar Denizi ötesine Çin Seddi'ne kadar uzanır.

Büyük Türk yurdunun Misak-ı Milli Türkiye'si dışındaki en büyük bölümü Rus ve Çin devletlerinin işgali ve tahakkümü altında bulunmaktadır.

Emperyalizmin Sevr projesi ile paylayıp parçalayarak Türklüğü Anadolu'da yok etme girişimi Kurtuluş Savaşı'mızın zaferleriyle önlenmiştir.

Yeni Türk Devleti; Türkiye Cumhuriyeti şiar edindiği iç ve dış barışı koruma itinası içinde gelişme ve kalkınmasını sürdürerek 60 yılda süratle artarak 55 milyona erişen nüfusu, güçlenen ekonomisi, zengin kaynakları ile bölgesinde istikrar unsuru haline gelen dostluğuna değer verilen, düşmanlığından çekinilen büyük bir devlet olmuştur.

Bağımsız, barış ve hürriyet ülkesi Türkiye, çöken imparatorluğumuzun dağılan parçalarında yabancı yönetim ve baskısına düşen bahtsız soydaşlarımız için de nihai bir sığınak görevini yüklenmektedir.

RUS YÖNETİMİ ALTINDAKİ TÜRK YURTLARI VE TÜRKLER:

Çarlık Rusya'sı Doğu Avrupa'daki Türk Yurdu'nu yıkmış ve dağıtmış, Kafkasya, Sibirya ve Orta Asya Türk yurdunun büyük bölümü Batı Türkistan'ı istila etmiştir. Rus Çarlığı'nın kuruluş ve yayılışı Türk soyuna pek ağır zayiat verdirmiş olmasına -Çarlık yönetiminin ırkçı ve dinci taassupla Türk kavimlerini Ruslaştırma, Hıristiyanlaştırma veya yok etme hususundaki sistemli çabalarına bu politikayı Rus İhtilali'nin Stalinci döneminde Sovyet yönetiminin de büyük ölçüde sürdürmüş olmasına rağmen Sovyetler Birliği terkibindeki Azerbaycan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan federe cumhuriyetleri ve Rus Sovyet Federe Cumhuriyeti içindeki özerk Türk - İslam bölgeleri büyük bir blok halinde Türk yurdu özelliğini korumaktadır.

Halen Sovyetler Birliği nüfusunun yaklaşık 1/5'ini teşkil eden yüksek doğum oranı ile bu yüzyılın sonunda 1/4 seviyesine rahatlıkla erişebilecek olan Rus mahkumu Türkler bu gelişme temposu ile geçmişte maruz kaldıkları ağır fiziki kayıpları da telafi etmiş olacaklard?r.

Rus Sovyet yönetiminin Türk dil ve kültürü üzerindeki ağır yıpratıcı baskılarına rağmen Ruslar'ın Türkleri büyük kütleler halinde assimile ederek milli varlık ve kimliklerine son vermeleri artık mümkün değildir. Rus dilli komünist bir Sovyet milleti yaratma çabasının iflasa mahkum bir gayret, erişilmez bir ütopya olduğu belirmiştir.

Bu istikamette zorlayıcı çabaların artık Rusluğun iktidarı dışına çıktığı gibi menfaatlerine de uygun olmadığı yeterince anlaşılmamış olsa da kesin bir gerçektir.

Rusluğun bu gerçeği görerek imkân ve iktidarları dışındaki hedefler için güçlerini israftan kaçınma ve Türklüğe karşı sömürgecilik devirlerinin bakiyesi bölücü, assimilasyoncu çabalarla, düşmanca emel ve politikalarla değil milli benlik ve menfaatlerini müdrik iki büyük milletin eşit hukukla dostça işbirliği yapabilmesini temin edecek zihniyetle muhatap olma zaruretini kavramakta gecikmeyeceklerini ümit ediyoruz.

Sovyet terkibindeki Türkler'in durumunda -her türlü sömürgeci politikalara son veren bir- düzelme hiç şüphe yok ki Türkiye Sovyetler Birliği ilişkilerinde de hiçbir kışkırtıcı çabanın bozmayacağı güven ikliminin oluşmasına imkân hazırlar. Böyle bir güven iklimi Sovyetler Birliği'nin Türlerle meskun büyük bölümünün ve uzun hudutlarının savunmasını kritik bir mesele olmaktan çıkarır.

Sovyetler Birliği Türkiye'nin dostluğunun veya dostça tarafsızlığının kendileri için ne kadar hayati değer taşıdığını ihtilal sonrası dönemde karşı devrimci güçlerin müdahaleci devletlerin tehdidine hedef oludğu ve 2.nci Cihan Harbi'nde Hitler Almanyası'nın darbelerine maruz kaldığı dönemde müşahede etmek imkânını bulmuştur.

Günümüzde Sovyetler'in 'Dünya İhtilali ve Dünya Hakimiyeti' iddialarının da bir hayal olduğunu Sovyetler Birliği'nin kendisinden çok üstün güçlerle hudutlandırılmışve kuşatılmış bulunduğu Sovyetler'in dünya çapında yürüttükleri sübversiv

faaliyetlerin, ideolojik propogandaların güvenlikleri açısından pek belirgin olan kuvvet eksikliğini dengelemeye yetmediği gibi ilgili ülkeler için yarattığı rahatsızlık ve tehdit ile bütün dünyayı kendilerine karşı husumete yöneltti̇ğini de dikkate almak gerekir.

Türkiye de bu çerçeve içinde Sovyetler'in rahatsız ettiği ülkelerin önünde bulunmaktadır. Türkiye bu tehdidi de yenecektir.

Sovyetler gerçek güvenliklerinin Türkiye'nin güvenliğini tehditten kaçınmakta dostluğunu kazanmakta olduğunu göreceklerdir.

Görmezler, göremezler, Çarlar'ın çizgisinden çıkamazların kayıplı, zararlı çıkan kendileri olacaktır.

TÜRK YURDUNUN DOĞU SERHADDİ DOĞU TÜRKİSTAN

Türk yurdunun doğu serhaddini Doğu Türkistan oluşturur. Doğu Türkistan Türklüğün tarih sahnesine çıktığı binlerce yıl öncesinden günümüze daima Türk yurdu kalmıştır. Asya kıtasının merkezinde yaklaşık iki milyon km^2 (1.828.418 km^2) genişliğindeki bu büyük ülke Türk tarihinin en önemli safhalarında -Büyük Hun, Gök-Türk, Uygur, Karahanlı Türk devletleri dönemlerinde ülkesi ve halkı ile yüksek medeni varlığı ile bu Türk devletlerinin asli unsurunu oluşturmuştur.

Bugün, büyük Türk aleminin Bulgaristan dışındaki en büyük tehlikeye maruz Türklük kesimini Doğu Türkistan'da Çin yönetimi altında bulunan Türkler oluşturmaktadırlar. Doğu Türkistan ve Doğu Türkistan Türklüğü tarihinin en ciddi tehlikesine tümü ile yok olma tehdidine maruz bulunmktadır.

Doğu Türkistan 1760 yılında Mançu Hanedanı yönetimindeki Çin'in istilasına maruz kalmıştır. Askeri işgal ve talan mahiyetini taşıyan müteaddit istila teşebbüslerini akamete uğratıp zaman zaman istiklalini kazanmış olmasına rağmen 1949 yılında sonucu istilaya maruz kalmıştır.

Sonuncu istilanın önem ve özelliği şudur. 1760'lardan 1949'a uzun işgal dönemlerinde nüfusun % 2'sini dahi oluşturmayan Çinliler binlerce yıldan beri ülke halkının % 6'sını teşkil eden Türkleri son 30 yıllık dönemde en verimli topraklarından, servetlerinden mahrum ederek, ülkeyi Kıta Çini'ne bağlayan -yüzbinlerce Türk'ün Ehramlar'ın inşaasında sarf edilen Mısırlı köleler gibi çalıştırılması ile inşa edilen- demiryollarından, karayollarından kesintisiz bir sel gibi akan Çinli göçmenlerle iskan ederek Türkleri kendi ana yurtlarında zavallı bir azınlık durumuna düşürmeyi amaçlayan devasa bir jenosit planını uygulmaya koymuş bulunmaktadırlar.

Çin yönetiminin bu ülkeye 200 milyon Çinli getirmeyi amaçlayan devasa iskar ve taşma hareketinin Çin'in bir iç sorunu görülmesi ve öylece kalması beklenemez.

Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri'nin 'Yeni Toprak' Sinkiyang diye adlandırdıkları Doğu Türkistan'ın 200 milyon insanı besleyebileceğini ileri sürerken Türklere cebri doğum kontrolü uygulamaları da calibi dikkattir.

Dünyanın hiçbir ülkesinde maddi ve manevi yardım görmeyen, her türlü savunma gereçleri ellerinden alınmış, varlıkları talan edilmiş, yurtlarının her dağı, deresi kalıcı, köklenici olma kararı ile taşan galip bir ordunun himayesindeki yabancı halkla doldurulan mazlum bir milletin bu istilayı sadece kendi imkanları ile durdurması kadar varlığını sürdürmesinin de zorluğu aşikardır.

Olay bir yönü ile 1877 - 78 ve Balkan Savaşları sonucu Avrupa Türkiyesi'nin çöküşüne benzetilebilir. Aradaki fark şudur ki Doğu Türkistan Türkleri, Rumeli Türkleri gibi bir melce bulma 'bağımsız bir Türk yurduna çekilebilme imkânından yoksun, kendi yurtlarında yurtsuz yaşamaya mahkum edilmiş bulunmaktadırlar.

Gerçek, acı gerçek şudur ki, son iki yüz yıl içinde istilacıyı defaatle yenen ve esaret zincirlerini kıran Doğu Türkistan son 40 yıl içinde pek ağır yaralar almış, hayati tehlikeye düşmüş bulunmaktadır. Sarı ejderhanın pençesinde çırpınmaktadır.

Şu var ki Çinlilerin uyguladıkları yöntem ve ihdas ettikleri tehlike kendilerinin güvenlikleri ve uzun vadeli menfaatleri için hiçte olumlu sonuç vermeyebilir.

RUSYA VE ÇİN

Rus ve Çin devletleri arasındaki kara sınırı 13.000 km.yi aşan uzunluğu ile bütün dünyada emsali bulunmayan iki devlet arası en uzun sınırı oluşturmaktadır. Bu sınır ABD ile Kanada arasındaki trafik işaretleri ve polisleri ile belirlenen bir barış sınırı değil menfaatleri zıt rakip iki süper güç arasında yüksek bir siyasi ve askeri gerilimle yüklü güvenden yoksun bir sınırdır.

Çin'in Batı'ya, İç Asya'ya, Doğu Türkistan'a, Tibete, Moğolistan'a doğru taşması güvensizliği, kuşkuyu, gerilimi artıracak, Sovyetler Birliği'ne karşı direkt bir tehdit oluşturacaktır.

Sovyetler Birliği'nin Batı hudutlarında güvenlik ve serbestiye ulaşması, Batı'dan emin olması halinde üstün stratejik konumu, yüksek hareket kabiliyetine sahip silahlı kuvvetleri ve üstün teknolojisi ile Çin'in ihdas ettiği ve gitgide büyüyen potansiyel tehdidi mahdut hedefli prevantif bir savaşla uzunca bir süre için uzaklaştırması imkan dışı değildir. Rusya böyle bir savaşta Doğu Türkistan'ı, Moğolistan'ı Çin'den kolaylıkla ayırabilir, Çin'in hayati merkezlerini kendi hayati merkezleri önemli bir zarar görmeden felce uğratabilr. Hiç şüphe yok ki böyle bir çatışmanın bütün dünyaca kolaylıkla anlaşılır sebebi Çin'in iç Asya'ya, Batı'ya doğru taşmasının ifade ettiği anlam ve yarattığı genel rahatsızlık olacaktır.

Halen zaman Sovyetler Birliği'nin aleyhine işlemektedir. 2000 yıllarına doğru Çin taarruz insiyatifi kazanacak ve Sovyetler'i kolaylıkla yakalayabilecek güce erişecektir.

Çin - Rus karşılaşmasında kader tayin edici faktörlerden biri de bu milletlerin etki alanlarındaki çevrelerindeki milletlere karşı tutumları olacaktır.

Her iki güçte politik hedeflerini teminde milletlerarası gönüllü işbirliğinin önemini yeterince değerlendirme durumunda değildir. Büyük devlet ve egemen millet şövenizmi belirgindir.

Ancak Çin'in pençesinde tuttuğu Çinli olmayan milletlere karşı tutumu, onların milletlere karşı tutumu, onların milli kimliklerini, varlık ve benliklerini inkar eden tavrı, mesela Doğu Türkistan'daki uygulamaları -Rus şövenizminin zengin sabıka siciline rağmen- Sovyet uygulaması ile kıyas edilemeyecekkadar ilkeldir. Bu hal Sovyetler'in Çin'e karşı tedbir almalarını kolaylaştırmakta ve Çin çevresindeki nüfuzlarını artırmakta Çin'in politik tecritini kolaylaştıran bir faktör oluşturmaktadır.

Sovyetler'in Afganistan macerası beklenen askeri avantajlar ne olursa olsun kendileri açısından politik ve ideolojik planda ağır prestij kaybına yol açan ciddi bir gaf olmuştur.

Lâkin gelecekte Doğu Türkistan'daki Çinli yığılmasının politik önemi tüm hadiselerin önüne geçebilecektir.

Batılı milletlerin barışçı tutumundan ayrılarak Napolyon veya Hitler tipi saldırganlar Sovyetler Birliği'nin derinliğine dalma hevesine kapılmaları beklenemez. Doğu Avrupa milletlerinin bağımsızlık istekleri Sovyetler'in varlık ve güvenliklerine karşı ciddi bir tehdit oluşturmaz. Sovyet İmparatorluğu için en büyük tehlike artık Batı'dan, Güney'den değil Doğu'dan gelecektir.

Çin yayılması Doğu Türkistan'dan sonra Sibirya'yı ve Batı Türkistan'ı hedef alacaktır.

Rus ve Çin güçleri Orta Asya'da Türk yurdunun ortasında çatışma haline geçme durumundadır.

Yaşanan gün içgüneyden değil doğudan gelecektir.

Çin yayılması Doğu Türkistan'dan sora Bisirya'yı ve Batı Türkistan'ı hedef alacaktır.

Rus ve Çin güçleri Orta Asya'da Türk yurdunun ortasında çatışma haline geçme durumundadır.

Yaşanan gün içinde durum günümüzden 12 yıl önce Gök-Türk İmparatorluğu'nun çözülmesinden sonra Türk yurdunun Batı'dan Arap-İslam, doğudan Çin orduları tarafından istila edilmesi ile bu orduların Asya hakimiyeti için vuruşmalarına dikkate değer bir benzerlik göstermektedir. Anılan karşılaşmada Türkler kaderlerini Ön-Asya İslam medeniyeti ile birleştirerek Çin'e karşı çıkmışlar kısa bir süre sonra da bu aleme intibak ederek İslam dünyasında bin yıl sürecek Türk hakimiyet devrini başlatmışlardı.

Türklüğün Rus-Çin çatışmasında tutumu istilacı güçler arasında tercih yapmak değil kendi hayat ve milli varlığını korumak itinası olmalıdır.

Taraflara karşı tutan varlığımıza, milli benliğimize, hayati menfaatlerimize, dostluğumuza verilen değer ve saygıya göre belirlenebilir.

Türkiye dostluğun Türk ve İslam alemi ile dostluk için de en sağlam köprüyü oluşturacağı kestirilebilir.

★

★

Dergimizin sahibi İsa Yusuf Alptekin şubat ayı içinde hastalanmış ve İstanbul Vakıf Gureba Hastanesi'ne yatırılmıştı.

15 gün hastahanede müşahade altında kalan İsa bey; daha sonra tedavisine evde devam edilmek üzere taburcu edilmiştir.

Halen evde istirahati ve tedavisi devam eden İsa Alptekin beyi; gerek hastahanede, gerek evinde ziyaret eden, telefon, mektup ve telgrafla "geçmiş olsun" diyen bütün dost ve okuyucularımıza "Doğu Türkistan'ın Sesi" mensupları olarak teşekkür eder, saygılar sunarız.

D.T.S.

Sovyetler Birliğindeki Müslümanların Bugünkü Durumu

Nadir DEVLET

Sovyetler Birliği'nin Müslüman nüfusu 45 ile 50 milyon arasında olup, Endonezya, Pakistan, Hindistan, Bangladeş ve Türkiye'den sonra dünyadaki en büyük altıncı Müslüman topluluğunu meydana getirir. Bu nüfus Mısır ve İran'ınkinden çok fazladır. Sovyetler Birliği'nde "Müslüman" tabiri genelde 1917 bolşevik ihtilâlinden önce İslam dini ve kültürüne ait olanları belirtmek için kullanılır. Dolayısıyla da bunun sırf dinî olmasının dışında millî ve medenî ehemmiyeti de vardır.

Sovyet müslümanlarının büyük çoğunluğu Türk asıllıdır. Onlar İdil-Ural bölgesinde, Kuzey Kafkasya'da, Orta Asya'da ve Sovyetler Birliği'nin başka bölgelerinde yaşamaktadırlar. 1918 yılının güzünde Kızıl Ordunun İdil-Ural'daki zaferinden sonra Moskova burada tek bir devlet yaratmak yerine, Tataristan ve Başkurdistan adlı iki ufak cumhuriyet meydana getirdi ve bu ufak cumhuriyetlere ancak muhtariyet statüsü verildi. Böylece İdil-Ural'da Türk Birliği parçalanmış oldu ve bu model başka müslüman bölgelerinde de tatbik edildi. Bugünkü günde bu bölgede takriben 6,5 milyon müslüman bulunmaktadır.

Kuzey Kafkasya ise birbirinden yüksek dağlarla ayrılan, başlıca Türk, İran ve İber-Kafkas dil âilelerinden türemiş olan düzinelerce dil konuşan etkin guruplarıın bir mozaik tablosunu arz eder. Bu etnik guruplar değişik sosyal yapılara, değişik tarihî tradisyonlara ve değişik ekonomik yapılara sahiptirler. Fakat bunları birleştiren tek faktör İslâmiyettir. Bu bölge Edige ve Karaçay-Çerkez muhtar bölgesi, Kabardin-Balkar, Kuzey Ossetin ve Dağıstan Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerine bölünür. Bu yöre ahalisinin toplam nüfusu kabaca 4 milyonun üstündedir.

Kafkasya'da İran'a komşu olan Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti ve Nahçevan MSSC ile bunlara komşu cumhuriyetlerde takriben 6 milyon müslüman yaşamakta olup, çoğunluğu şiîdir.

Orta Asya'nın idarî yapısı politik bir parçalamaya dayanmaktadır: tek bir "Türkistan" milleti yerine sovyet hakimiyetleri her birinin kendine has bölgesi ve edebî yazı dili olan çeşitli millet ve halklar meydana getirdiler. Buradaki yerli müslüman guruplardan en büyüğünü Özbekler ve en küçüğünü Karakalpaklar teşkil eder. Taciklerin dışındakilerinin hepsi Türk asıllıdır. Özbekler kendi cumhuriyetlerinde çoğunluğu teşkil ederler. Kazaklar ise kendi cumhuriyetlerinde Ruslardan sonra ikinci sırada gelmekte olup azınlığı teşkil ederler. 1926 ile 1936 yılları arasında zorla iskân edilmeğe karşı koydukları için takriben bir milyonu yok olmuştur. Kırgızlar da kendi cumhuriyetlerinde azınlığı teşkil ederler, fakat gene de en büyük etnik guruba sahip olup Kırgızlar Özbek, Tatar, Uygur ve Kazak gibi diğer Türk asıllı guruplarla birlikte çoğunluğa ulaşırlar. Türkmenlerle Tacikler kendi cumhuriyetlerinde çoğunluğu teşkil ederler ve Taciklerin ehemmiyetli bir kısmı Özbekistan'da yaşamaktadır.

Orta Asya'da Kazan Tatarları, 1844'te sürülen Kırım Tatarları, Uygurlar ve Çin müslümanları Dunganlar gibi başka müslümanlara da rastlamaktayız. Bunun dışında bölgede bir miktar Azerî Türkleri, Kürtler Beluciler de bulunmaktadır. SSCB'ndeki bütün müslümanların sayısı 45 milyona ulaşmıştır. Müslümanlarda doğum oranının çok yüksek olması dolayısıyla onların sayısı bugün 50 milyon olmalıdır.

Sovyet devletinin müslümanlara uyguladığı politika bir zamanların çarlık politikasını akla getirmekte ve bu politika ile benzerlik ve uygunluk göstermektedir. Yeni rejimin ana maksadının 1917'den beri değişmemiş olduğu bir gerçektir. Bolşevik yöneticiler hakimiyete gelir gelmez bütün dinlere karşı "topyekûn bir savaş" başlatmışlardır. Fakat bu maksada erişmek için uygulanan politika, zamanın şartlarına göre taktik esnekliklerle tatbik edilmektedir. Netice olarak bolşevik hakimiyetinin ilk on yılındaki geçici antlaşmalara dayanan nazik dönemden sonra müslümanlar çok saldırgan bir anti-islam kampanyayla karşı karşıya kalmışlardır. Ancak savaşın çıkması islama karşı hücumun yavaşlamasına sebep olmuştur. Savaş yıllarındaki müslümanlarla uzlaşma savaşın sona ermesinden sonra şekil değiştirdi. Sovyet yöneticiliği münâsebette bulunduğu Orta Doğudaki islâmî canlanmanın kendi müslüman bölgelerine de "bulaşması" ihtimâlini düşünerek Sovyetler Birliği'nin "müslüman yüzünü" korumayı yeğledi. Son dört yılda basında anti-islam kampanyanın güçlendirilmesi ve başlıca Rusya'daki İslâmiyeti inceleyen/ilmî islam araştırmaları/nın çoğalması sovyet yönetiminin İslâmiyeti küçük düşürmek ve onu geri ve anti-sosyal bir karaktere sahip diye lanse etmek gayretinden kaynaklanmaktadır. Çernenko tarafından alınan ilave tedbirler de anti-islam kampanyanın büyük şiddetle devam edeceğini göstermektedirler. Sovyetlerin bu davranışında ne yakın ne de uzak gelecekte temelli değişiklik olacağını gösteren herhangi bir delil mevcut değildir. Herhangi bir değişiklik yapmak komünizmin üstünlüğünü meydana getirmek için çalışan bir ideolojiye rakip çıkarmak olurdu ki, bu da sonunda Marksim-Leninizmi ortadan kaldırmaya getirebilirdi.

Hakimiyetlerin nazarında İslâmiyet bir din olarak 50 yıl önce ne ise bugün de odur. Bu din ancak sosyalizm öncesinin tarihî bir mirası değil, aynı zamanda ve herşeyin üstünde Ruslarla müslümanların biyolojik ve kültürel sembiyozunun son safhasını ürünü olacak sovyet insanının teşekkülüne de esas engeli teşkil etmektedir.

Maalesef sovyet rejiminin resmî dinî kuruluşları ancak propoganda maksatları için muhafaza ettiğini müşahade etmekteyiz. Mesela Kazan medresesinde dinî eğitim gören (?) Moskova camiinin imam-hatibi verdiği bir mülâkatında SSCB'de yüzlerce cami ve binlerce mahalle ve köy mescitlerinin varlığından bahsetmişti. Fakat biz Rusya İmparatorluğu döneminde mevcut olan 28 bin camiiden bugünkü güne kadar ancak takriben 400 camiinin kaldığını biliyoruz. Ayrıca Kazan'da bir medresenin olmadığı da bir gerçek olup, yukarıda adı geçen imam hatibin de dolayısıyla Kazan'da eğitim görmüş olmasına imkân yoktur. Sovyet-

ler Birliğinde biri Taşkent'teki barak Han (şimdi İsmail el—Buhârî) ve ikincisi Buhârâ'daki Mir-i Arap medreseleri olmak üzere ancak iki medresenin faaliyettedir. Bunların her ikisi de Sovyetler birliği'ndeki dört müftülükten biri olan Orta Asya ve Kazakistan müftülüğü yönetiminde olup yılda takriben 50 kadar mezun vermektedirler. İşte burada Kur'ân iki defa neşr edilmiştir. Fakat son çar döneminde Musa Carullah Bigi (ev) (1875-1949)'in meşhur Tatarca tercümesi gibi Türkçeye bir tercüme yapılması teklifleri adı geçen müftülük tarafından desteklenmemektedir. Akademik İ.Krakovskii'nin tamamlanmamış el-yazmalarından neşr edilen Kur'ân'ın rusça tercümesi sovyet devrinde neşr edilen tek bir tercüme olarak kalmakta ve Moskova'da 5 bin nüsha olarak neşr edilen bu tercüme bulunmaz eserler arasındadır.

Sovyet anayasası dindar olmayı yasaklamamakla birlikte, dindar insanlar popüler değildirler ve onların yükselme şansları çok az olmaktadır. İslam propogandası yapmak katî suretle yasak olmasına rağmen ateizm propogandasını yürütmek herkes için mecburidir.

Sovyetler Birliği'nde ateizm propogandası sistemli olarak en yaygın şekilde uygulanmaktadır. Her türlü eğitim müesseseleri (ana okullarından başlayarak üniversiteye kadar)'nin ana fonksiyonlarından biri ateizm propogandasıdır. Ateistik propoganda ilk önce yuvalarda başlamaktadır. SSCB'nin üniversitelerinde ilmî ateizm ders programının mecburî bir kısmını teşkil etmektedir. Ateistik propogandanın ilk gayelerinden birini öğretmenleri ilmî ateizm prensiplerine göre yetiştirmek teşkil etmektedir. "Ateist öğretmen modeli" meydana getirmek için hiç bir gayretten kaçınılmamaktadır. Orta okul öğrencilerini yetiştirmede uygulanan politik eğitimde ilmî ateizmi öğretmek üzere seminerler düzenlenir. Değişik cumhuriyetlerin komünist partilerinin propoganda ve kışkırtma bölümleri işçilere ateizm fikrini aşılamak için özel sistemler gelişmişlerdir. Parti ve Komsomol (Komünist gençlik teşkilatı) teşkilatları işçiler arasında yürütülen ateistik propogandanın te'sirini gözetlemekle mükelleftirler. Yükü sınaî kuruluşlar ateizm propogandasını uygulamak maksadı ile özel şuralara sahiptirler. Kırsal bölümdeki kuruluşlar, parti ve sosyal teşkilatlar sovhoz ve kolhozlarda ateizm propogandasını yönetmek mecburiyetindedirler.

Bütün kamu kuruluşları ve basın-yayın şu veya bu şekilde ateizm doktrini geliştirirler Profesyonel kışkırtıcılar ancak iş yerlerinde ve okullarda din aleyhtarı propogandayı yürütmekle sorumlu olmayıp aynı zamanda dindar şahısların evlerine giderek onları dinden vazgeçirmekle ve dine karşı lakayd olanları ise ateizme celp ettirmekle de yükümlüdürler. Hakimiyetler profesyonel kışkırtıcıların sayısını artırmak için normal öğretmenler, talebeler, işçiler, memurlar ve kolhoz işçileri arasında da bu işi için yeni adaylar bulmaya çalışırlar. Bu şahısların bir kısmı iş yerlerinde dini kalıntılarla savaşmak, diğer kısmı ise boş zamanlarında dine karşı mücâdele etmekle sorumlu olurlar. Bu nevî ateistik faaliyetlere katılanların sayısı genel olarak altı milyon diye tahmin edilmektedir.

Tek bir Tacikistan SSC'nde 1965 ile 1980 yılında ilmî ateizm ile ilgili yirmi tane doktora çalışması yapılmıştır. Ve 1978 ile 1980 yılları arasında "ilmî ateizm" konulu oniki doktora tezinin hemen-hemen yarısı islâmla ilgili idi. Tacikistan'da 1981/82 öğretim yılında 16 yüksek okulun mezuniyet tezi ilmî ateizmin tarihi, teorisi ve pratikte uygulanması ile ilgili idi. 1983 yılının Kasım'ında Moskova'da "İslîmı ve onun çağdaş ideolojik-politik mücâdeledeki rolünü öğrenme ile ilgili bütün sovyet konferansı" düzenlendi. 31 Mayıs 1984 ise Azerbaycan Yüksek eğitim bakanlığı Azerbaycan Devlet üniversitesi ile müştereken Baku'da "Sovyet islâm incelemelerinde metolik problemler" adlı bir konferans düzenlendi. Bütün bu örneklerden Sovyet devletinin İslâm engelini büyük bir gayretle imha etmeye çalıştığını görmekteyiz. Fakat bu hususta fazla başarılı olamamaktadır. Mesela "Nauka i Religiya (İlim ve Din)" dergisinin Nisan 1984 sayısına göre Dağıstan'da islama karşı yürütülen din aleyhtarı çalışmalar gerek gençler ve gerek yaşlılar arasında başarısızlığa uğramaktadır. Din aleyhtarı problemler mütehassısı S. Muslimov bir hayli Dağıstanlı talebenin dinin cemiyette müsbet fonksiyonu vardır veya en azından zararlı değildir ve mücâdele edilmesi gerekmez gibi bir düşünceye sahip olduklarını bildiriyor.

Henüz kısa bir döneme kadar Sovyet müslüman cumhuriyetleri dış dünyadan demir perde ile korunmaktalar idi. Bugün ise İran İhtilâli, Arap tutuculuğu, ve diğer bazı faktörler neticesinde demir perde aşılmaz olma hususiyetini kaybetmeye başladı ve sovyet müslümanları ile dışardaki müslümanlar arasında 1920'lerde kesilen münâsebetler şimdi daha sıklaşmaya başladı. Sovyet hakimiyetleri için bu yeni durum hem pozitif hem de tehlike olmaktadır. Münasebetlerin yeniden başlaması sovyetlerin müslüman dünyasına sızmasını ve psikolojik zaferler elde etmelerine yardım edebilir; fakat şayet bu münâsebetlerin yerleştirilmesi esnâsında kontrolü kaybederlerse, bu nevî münâsebetlerde kullanılan sovyet müslümanlarının "nakil kablosu" gibi bir görevi üstlenerek yıkıcı fikirlerin müslüman cumhuriyetlerine nakledilmesine ve dengesizliğin hasıl olmasına da hizmet edebilirler. Çağımız modern iletişim devrinde bulunmakta ve sovyet yöneticileri/ ne de bilhassa Türk dillerindeki yabancı radyo yayınları meydan okumaktadırlar» Bu yayınların başında Amerika Sesinin Özbekçe, Azerice, Hürriyet Radyosunun Tatarca, Türkmence, Özbekçe, Kırgızca, Kazakça, Azerice, Tacikçe ve Suudi Arabistan'ın Uygurca, İran radyosunun Azerice ve Farsça gelmektedir. Dolayısıyla da bu nevî yayınlar parazitle bozulmaktadır. Bunun dışında en son sovyet raporlarına göre Sovyet Orta Asya'sının her türlü kuruluşlarında, hatta subay kulüplerinde islamiyetle ilgili kasetlere de rastlanmaktadır. Bazıları Ayetullah Humeyni ve başka dinî şahısların konuşmalarını ihtiva etmekte olup bunlar İran ve suudi Arabistan radyolarının dini yayınlarından kaydedilmiştir. Fakat bu/ ismamiyet nazarındaki müsbet gelişmeye rağmen SSCB'nde islamın/ yeniden canlandığı söylenemez.

Sovyet müslümanlarında islâmiyetin durumu hakkında özet ve netice olarak şunlar söylenebilir. İslami geçmişte olduğu gibi bugünde milli benliğin bir parça sı olarak kalmaktadır. Şayet bugün dinî olmayan millî şuur daha güçlüyse de, bu gerçek islamla uygunsuzluk göstermemektedir. İdil-Ural müslümanları 200 yıldan fazla süren misyoner faaliyetleri ve devletin katı baskılarına rağmen dinlerini muhafaza etmeyi başarmışlardı. Daha sonra Devlet tarafından verilen dinî hürriyet onların dinî kuruluşlarını çok geniş bir şekilde

yaymalarına imkân sağladı. Bundan sonraki takriben 70 yıldan beri süre gelmekte olan sovyet yönetimi sovyet müslümanlarına dinî vecibelerini yerine getirmelerini çok zorlaştırdı; sovyetler hatta müslümanlar arasında inançların sayısını azaltmaya da başardılar, fakat gene de millî benliğin mühim bir parçası olan İslamın te'sirini tamamen ortadan kaldıramadılar. Şayet 1905 yılında olduğu gibi sovyet müslümanlarına devletin herhangi bir baskısı olmadan dinin vecibelerini yerine getirme imkânı verilirse, SSCB'ndeki inançlı müslümanların sayısı hiç şüphesiz artacaktır.

TAKLAMAKAN'LA SOHBET

Dilmurat KAŞGARLI

Taklamakan!!!
Nedir o üstünden akan?
Rüzgârla dolmuş dalgalar..
Tanıyamaz bu halinle sana her bakan.

Taklamakan!!!
Kimdir o sana hırsla gözünü takan?
Acılar meyvesi kum tepeleri..
Rüzgârlar gâh vurur, gâh koparır
Talihsiz başına eceldir yağan.

Taklamakan!!!
Seslendi, dedi ey oğlan!
Olmuştur şimdiye dek binlerce soran
Benimle gömülmüş dertlerim kumlara
Gözetçi yılan var gırtlağı boğan...

Taklamakan!!!
Nasl idim bilmezdim ben bir zaman
Yamanlar diz çökerdi önümde
Derlerdi: Sen yaman..
Allah'ın verdiği bu güzel yurtta
Paylaşılmaz diyar idim herkesi kıskandıran.

Taklamakan!!!
Tek varlık idim azim gülistan
Beni iyi bilir tarihi yazan..
Meyvesi tükenmeyen bolluk denizi idim..
Beni iyi bilir İpek Yolu'ndan geçen kervan.

Taklamakan!!!
Bütün dünya sana hayran...
Bazıları düşman gibi bakardı bana
Fısıldardı, yetsem sana yetsem sana..
Ey kînat dilberi nazlı ceylan.

Taklamakan!!!
Yetişmişti kucağında nice safkan..
Türklerin ilk atası Oğuz Han.
Yiğitlerim eylemişti düşmanı
Hâk ile yaksan..

Taklamakan!!!
Ben değilim, vicdanımdır ağlayan
Alnımın yazısını takdir buyuran
Hani benim arslanlarım, mert yiğitlerim?
Bana huzur, sükûn, güven sağlayan...

Taklamakan!!!
Gözlerim ağlar, yağmur ağlar kan
Hani nerede evlatlarım olan
Kaybettim yeşil gülistanlarımı
Yerine kazandım kumdan bir unvan.

Taklamakan!!!
Ben de bir yavrunum, bağrında doğan...
Babam beni bastı bağrına
Özledim, hasretine dayanamadım
Annem kaldı diye geldim uzaktan.

Taklamakan!!!
Deme, bende kalmadı derman
Kumlar boğabilir seni her an
Kuvvet al güneşten biraz Canlan.
Birgün yeniden doğar Nadir ve Sadir pelvan...

Taklamakan!!!
Hırslı rüzgâr, ürperen kumlar..
Duracaktır elbette bir gün
Yetişince binlerce körpe fidan!!!

Türkiye Çin İlişkileri ve Doğu Türkistan

Dursun İYİGÜN

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler 1971 yılından sonra başlar. İlk defa Cihad Baranın başkanlığında bir heyet, rahmetli Başbakan Nihat Erimin arzusu üzerine Çine gitmiştir. 1972 yılında ise Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında diplomatik ilişkiler kurulur. Diplomatik ilişkilerin kurulmasından sonra da Ankara ile Pekin arasındaki ilişkileri daha da geliştirebilmek için bir hayli çabalar sarfedilmiş. Çin Dışişleri Bakanı Huang Hua 1978 yılında Türkiyeyi, Türkiye Dışişleri Bakanı İlter Türkmen de 1981 de Çini ziyaret etmişlerdir. Bu ziyaretleri bir takım kültürel faaliyetler izlemiştir. Bunun akabinde Cumhurbaşkanımız Sayın Kenan Evren 1982 de Çine gitmiştir. 1984 de ise Çin Devlet Başkanı Li Şiannian Türkiyeyi ziyaret etmiştir. 1985 de ise Başbakan Sayın Turgut Özal Çine gitmiştir. Başbakan Sayın Turgut Özalın ziyaretinden sonra, Çin Genel Kurmay Başkanı General Yang Dezhi Türkiyeye gelmiştir. General Yang Dezhiden sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın Necmeddin Karaduman da Çine gitmiştir. Sayın Necmeddin Karaduman, Çinde bulunduğu sırada, Çin idaresi altında bulunan Doğu Türkistana da uğrama nezaketini göstermiştir. Bu ara, 1984 de Çin Halk Cumhuriyetini ziyarete ederek Doğu Türkistana ilk giden ANAP eski Genel Başkan Yardımcısı Sayın Halil Şıvgın Türkiye Büyük Millet Meclisinde Türk-Çin Parlamentoralararsı Dostluk Grubunu da kurmuştur.

Yüksek düzeyde sürdürülen bu temaslar, Çin idaresi altında bulunan Doğu Türkistandan bazı mahalli liderlerin de Türkiyeye gelmelerini sağlamıştır. Bunların başında, Çin Komünist Par- Doğu Türkistan Komitesi Başkan Yardımcılarından İsmail Ahmet ile Canabillerin ismini saymak mümkündür.

Birbirinden binlerce kilometre uzakta olmalarına rağmen, Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında gelişmekte olan bu ilişkilerden Türkiye, Suudi Arabistan, Batı Almanya ve Amerikada yaşamakta olan takriben 50 bin Doğu Türkistanlı elbetteki memnundur. Çünkü, bu 50 bin Doğu Türkistanlı, önce Türkiyenin yüksek menfaatini düşünmek ve "dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan mahrum olmak" istememektedir.

Çin, ABD ve Sovyetler Birliğinden sonra bir süper devlet durumuna gelebilmek için hızla gelişmektedir. Gerek Türkiye ve gerekse Çin, Sovyetler Birliği ile hemhudut komşu durumundadır. Ayni zamanda, Türkiye ile Çin, Sovyetler Birliğinin güneye açılan kapısında bulunmakta ve dünya stratejisinde hesaba kattığı ülkelerin başında yeralmaktadır. Gerek Türkiye ve gerekse Çinin aşılmaz duvar durumunda bulunmaları, birbirinden uzak mesafelerde bulunmalarına rağmen birbirine dolaylı olsa da yarar sağlamaktadır. Türkiye NATO içinde güvenliğini sağlamayı ön plana almış bulunmakta; Çin de varlığını veya Sovyet ağırlığını kendi üzerinde hafiflemesini NATO nun varlığında görmektedir. Türkiye AET nin üyesi olma yolunda, Çin de Sovyetler Birliğinin karşısında ekonomik yönden güçlü bir Avrupanın bulunmasını Sovyetler Birliğinin tehlikesini durduracak bir engel olarak saymaktadır. Çin, Üçüncü Dünya ülkeleri arasında etkinlik kazanmak gayreti içinde, Türkiye ise, Üçüncü Dünya ülkelerine karşı bir yaklaşımda bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye ile Çin Orta Doğudaki huzursuzlukların giderilmesinde bazı önemli noktalarda birleşmektedir. Her iki ülke, Afganistanın Sovyetler Birliği tarafından işgalini, Kamboçyayı istila eden Viyetnamın Sovyetler Birliği tarafından desteklenmesini ve Viyetnamdaki Sovyet askeri yığınağını kendi güvenliği için bir tehlike olarak görmektedir. Bu arada şu hususu da özellikle belirtmek gerekir ki, Türkiye için Çin büyük bir pazardır.

Ankara, Pekin ile diplomatik ilişki kurduğu dönemlerde, Çine Türk malı ihraç etmeyi ümit ediyordu. Mesela, Çin ile diplomatik ilişki kurma arefesinde Türk basınında: "Eğer her Çinli bir fındık yerse, bu sekizyüz milyar fındık eder, bunun için Türkiyenin üzüm, incir, tütün vs gibi mallarını Çine ihraç etmeli, Çin bu malları en yüksek fiyattan satın almaya hazır" şeklinde ifadeler yeralmıştı. Çin senede 40 milyar dolarlık ithalat yapan bir ülke olmasına rağmen, Çinin 1984 de Türkiyeden ithal ettiği mallar 40 milyon doları geçmemiştir. İhracata gelince, Çin Türkiyeye "ihtilal" ihraç etmeye çalışmıştır. Zaten başı Marksist, Leninist ve Stalinistlerle dertte olan Türkiye, bir ara Maocularla da uğraşmak zorunda kalmıştır. Muhaceretteki takriben 50 bin Doğu Türkistanlı, birçok konularda ortak görüş sahibi olan Türkiye ile Çin arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesini de temenni eder.

Muhaceretteki takriben 50 bin Doğu Türkistanlı bir taraftan Türkiye ile Çin arasındaki bu ilişkilerin gelişmesini dilerken, diğer taraftan da bu ilişkilerin Doğu Türkistan halkının haklı taleplerinin hasır altı edilmesine yolaçmamasını candan dilemektedir.

Şöyle ki, her esir milletin arzusu kendi kaderini kendi tayin etme hakkını elde edebilmektir. Ne var ki, bu hak verilmez alınır. Çinliler hiç bir zaman kendi arzusuyle bu hakkı Doğu Türkistan halkına vermez. Doğu Türkistan halkı bu hakkı Çinlilerden koparılabilecek güçte değildir. Çok realist olan Doğu Türkistan halkı, Çinlilerden öz idare hakkı talep etmişlerdir. Doğu Türkistan bugün her nekadar "Uygur Özerk Bölgesi" olarak adlandırılmışsa da, dizginler hala Çinlilerin elindedir.

Türk Müslümanlar, hala Doğu Türkistan nüfusunun % 60'nı teşkil etmektedirler. Buna rağmen ülkenin kaderini elinde tutan yöneticilerin çoğunluğu Çinlidir. Mesela, Çin Komünist Partisi Doğu Türkistan Tali Komitesinin 56 üyesi vardır. Bunların 13ünü Uygur Türkleri 4ünü Kazak Türkleri, 2 sini Kırgız Türkleri, 2 sini Moğollar, 2 sini Tun-

gan tabir edilen Çinli Müslümanlar oluşturmaktadır. Geriye kalan 33 nü ise Çinliler oluşturmaktadır. Parti Daimi Komitesi veya Politbüro üyelerinin sayısı 15 dir. Ülkenin kaderini tayin eden önemli kararlar burada alınır. Bu komitenin üyelerinin sadece 3 nü Uygur Türkleri, 1 ni Kazak Türkleri, 1 ni Moğollar, 10 nu ise Çinliler teşkil etmektedir. İstişare Komitesinin 47 üyesinin 1 ni Kazak Türkleri, 7 ni Uygur Türkleri ve geriye kalan 39 nu Çinliler oluşturmaktadır. Bu şartlar altında Doğu Türkistanı sözüm ona "özerk bölge" olarak tanımlamak mümkünmüdür? Aradan geçen 36 sene zarfında Çin Komünist Partisi Doğu Türkistan Tali Komitesinin başına Seyfettin Aziz dışında hiç bir Türk Müslüman getirilmemiştir.

Doğu Türkistan halkı "Şincang" isminden nefret etmektedir. Nazlı Ilıcak hanımın da yazdığı gibi, Doğu Türkistan halkı, kendi aralarında ana vatanlarını "Doğu Türkistan" veya "Uygaristan" olarak anmaktadırlar. Yakında Doğu Türkistana gidip gelen Far Eastern Economic Review, Washington Post ve Religion in Communist Lands gibi dergi ve gazetelerin muhabirleri de aynı şeyi yazmaktadırlar. Doğu Türkistan halkının bütün israrlarına rağmen. Çinliler "Şincang" isminden vazgeçmek istememektedirler. Ülkesini "Doğu Türkistan" veya "Uyguristan" olarak tanımlayan Doğu Türkistanlılar şiddetli cezalara çarptırılmaktadır. Türkiyedeki Çin Büyükelçiliği pasaportlarında doğum yeri "Doğu Türkistan" yazılı vatandaşlara vize vermemektedir.

"Doğu Türkistandan gelen folklor ekiplerine takdim edilen "Doğu Türkistan Göçmenler Derneği" yazılı buketler sahnelerde Çin Büyükelçiliği mensupları tarafından paramparça edilmektedir. Çinlileri memnun etmek için, 7. asırdan beri kullanıla gelen ana vatan Türkistanın doğusuna "Şincang"'nı dememiz lazım? Buna hangi Doğu Türkistanlının ağzı varır ve yüreği dayanır? Çinliler kendi ülkesine "Cungo" der. Başkaları Çin der. Biz neden kendi ana vatanımızı "Doğu Türkistan" olarak tanımlayamayız?

Doğu Türkistan halkı, Çin mülteci akınının durdurulmasını 36 seneden beri israrla talep ede gelmiştir. Bu yüzden Doğu Türkistanda Çinliler ile Türk Müslümanlar arasında tam 58 defa silahlı çatışma çıkmıştır. Buna rağmen, Çinliler, bu mülteci akınını durduracakları yerde, bunu daha fazla para teklifiyle teşvik etmektedirler.

1949 dan önce Doğu Türkistandaki Çin mültecilerinin sayısı sadece 200 bin dolaylarında idi. Şimdi ise bu sayı 6 milyona yaklaşmıştır. Her sene, bohçasını kapan 200 bin Çinli Doğu Türkistana akın etmektedir. Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri Hu Yaobang, 1983 senesinde söylemiş olduğu bir nutkunda Doğu Türkistanın 80 milyon Çi mültecisi barındırabilecek kapasitede olduğunu kaydetmiştir.

Son zamanlarda dış ülkelerde yaşamakta olan yurttaşlar, Doğu Türkistandaki akrabalarından tüyler ürpertici mektuplar almaya başlamışlardır. Gelen mektuplara göre, Çinliler, Türk Müslümanlar ile Çinlilerin evlenmelerini yasaklayan kanunu "anti-demokratik" diye yürürlükten kaldırmış, karışık evlenmeleri teşvik etmeye başlamış ve bu işleri tedvir için Cung Tang adlı bir enistitü kurmuştur. İstanbulda yayınlanmakta olan Yeni Düşünce gazetesi 11 Ekim 1985 tarihi sayısında bu hususta geniş bilgi vermektedir.

Böyle bir ortamda TBMM Başkanı Sayın Necmeddin Karadumanın 5 Kasım 1985 tarihli Tercüman gazetesinde yayınlanan beyanatında "Çinliler ile Türkler arasında kız alış-verişi hiç olmuyor" demeci kendisine Çinlilerin yanlış bilgi vermeleri neticesidir.

Sayın Necmeddin Karadumanın affına sığınarak, kendilerine Doğu Türkistanda yayınlanmakta olan **Şincang Ribao** adlı gazetenin 14 Aralık 1960 tarihli sayısında yayınlanan şu yazıyı hatırlatmak isteriz:

"Çin Halkı Cumhuriyetinde genel Nüfusun % 94 nü Çinliler teşkil eder. Biz Çindeki milletlerin kaynaştırılmasına taraftarız. Bunu gerçekleştirebilmek için bir milleti esas almak gerek. Bu millet de Çin milletidir. Bundan sonra azınlık milletlerle Çinliler arasındaki evlenmeleri daha da sıkılaştırmak lazım. Buna kimsenin mani olmaya çalışmaması lazımdır. Zaten kimse de buna mani olamaz."

Türkiye gibi ABD de Çin Halk Cumhuriyeti ile olan ilişkisini geliştirmeye çalışmaktadır. Buna rağmen 150 ABD Kongre üyesi, geçen sene Amerikayı ziyaret eden Çin Devlet Başkanı Li Şianniane "Dalay Lama ve Tibet halkının haklı taleplerinin yerine getirilmesi için bütün çabaların sarfedilmesini" dileyerek özel bir mektup takdim etmişlerdir. Adı geçen mektubun bir kopyası ektedir.

Tibet halkıyla Amerikalılar arasında en ufak bir ırki, kültürel ve dini bağ yoktur. Buna mukabil, Türkiyeli kardeşlerimizin, Doğu Türkistan Türkleri ile her bakımdan bağları vardır. Biz de, Türkiyenin Çin Halk Cumuhriyeti ile olan ilişkilerini zedelemeden böyle bir jestte bulunmasını candan dileriz. ANAP eski Genel Başkan Yardımcısı Sayın Halil Şıvgın başkanlığında kurulduğu ifade edilen Türk-Çin Parlementolararası Dostluk Grubu böyle bir adım atabilir.

Gazetelerde, Türkiyeli bazı büyüklerimizin, Türk firmalarını, Suudi Arabistan ve Türkiye'deki yurttaşlarımızı Doğu Türkistana yatırım yapmaya teşvik etmekte olduklarını okuduk. Eğer bu yatırımlar Doğu Türkistanın Türk Müslümanlarına bir fayda sağlayacaksa, onların hayat seviyelerinin yükselmesine yolaçacaksa ve kurulacak iş yerlerinde yalnız Türk Müslümanlara görev verilecekse yararı vardır. Aksi takdirde, bunun hiçbir yararı yoktur. Çünkü, 1949 dan bu yana Çinliler tarafından Doğu Türkistanda açılan iş yerlerinin ülkenin Türk Müslümanlarına hiç bir yararı olmamıştır. Mesela, 1979 da Doğu Türkistana giden Batı Almanyanın **Der Spiegel** dergisinin muhabiri Tiziano Terzani, adı geçen derginin 1979 da yayınlanan 82 numaralı sayısında, Urumci ve civarındaki 200 bin endüstri işçisinin sadece % 10'nun Türk Müslüman olduğunu, geriye kalanların ise Çinlilerden oluştuğunu kaydetmektedir. **New York Times** gazetesinin muhabiri Christopher Wren ise, adı geçen gazetenin 10 Temmuz 1983 tarihli sayısında yayınlamış olduğu bir makalesinde, Doğu Türkistanda görüşmüş olduğu Uygurların, en iyi işlerin Çinlilere verilmekte olduğundan şikayet etmiş olduklarını belirterek, Urumcideki bir tekstil

fabrikasında çalışan işçilerin % 90 nının Çinli, sadece % 10 nun ise Türk Müslüman olduğunu yazmaktadır. Yakında Doğu Türkistana gidip gelen Far Eastern Economic Review adlı derginin muhabiri Nichols Danziger, adı geçen derginin 29 Ağustos 1985 tarihli sayısında, Doğu Türkistanda görüşmüş olduğu Uygurların kendisine şunları söylemiş olduğunu belirtmektedir:

"Çinliler bize iş yeri açmamak, açılan iş yerlerinden bizi uzak tutmak maksadiyle, bize serbest ticaret yapma hakkını tanıdılar. Böylelikle biz otomatikman planlanmakta olan iş sahalarının dışında bırakılmış oluyoruz."

Bunun gibi daha yüzlerce misal vermemiz kabildir. Bu şartlar altında, Doğu Türkistana yatırım yapacak olanların, daha önce Çinlilerle, açılacak iş yerlerinde tamamen Türk Müslümanların istihdam edileceği, onların eğitiminin Türkiyede yapılacağı, bu iş yerlerine Çinlilerin alınmayacağı şeklinde anlaşma yapmaları hayati ehemiyete haizdir. Aksi takdirde, Türkiyeli iş adamları bilerek veya bilmiyerek Doğu Türkistana daha fazla Çin mülteci akınına sebebiyet verecek, Çin menfaatine hizmet etmiş olacak ve Doğu Türkistan halkının nefretini üzerlerine çekmiş olacaklardır.

Geçen sene Türkiyeye gittiğimde, bazı kimselerin Türkiyedeki Doğu Türkistanlıları, Doğu Türkistandan gelen Çin uşaklarını karşılamaya zorladıklarını ve "onlar buradayken herhangi bir patırtı çıkarırsanız sizleri sınır dışı ettiririm" diye tehdit ettiklerini duydum. Eğer doğruysa, bu haber bizleri son derece üzdü. Biz, Batı veya Doğu Türkistanlılar olarak Avrupada Türk düşmanlarına karşı ölüm kalım savaşı vermekteyiz. Çünkü, daha önce yazmış olduğum gibi, biz önce Türkiyenin yüksek menfaatini, yegane müstakil kalesini düşünmek zorundayız. Bu gibi kimselerin de bizim yüksek menfaatlerimize en azından saygı göstermelerini bekleriz. Eğer bunu dahi yapamıyorlarsa, hiç olmazsa gölge olmasınlar.

★

DOĞU TÜRKİSTAN'I UNUTMAYINIZ!

Aziz Okuyucu !...

"DOĞU TÜRKİSTAN"

Abonelerinizi yenilemeyi

unutmayınız!

★

DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ FİYAT LİSTESİ

— Türkiye İçin Beher Sayısı: 750 TL.

— Yıllık Abone Bedeli:

Müesseseler için: 3000 TL. Kişiler için: 2000 TL.

YURT DIŞI FİYATLARI:

— Beher Sayısı

5 Amerikan Doları
20 Suudî Arabistan Riyali
15 Batı Alman Markı
300 Belçika Frankı
50 Fransız Frankı

YURT DIŞI YILLIK ABONE BEDELLERİ:

— Yıllık Abone (4 sayı)

Müesseler İçin:	Kişiler İçin:
20	12 Amerikan Doları
80	50 Suudî Riyali
60	35 Batı Alman Markı
1200	750 Belçika Frankı
200	120 Fransız Frankı

Çin İki Yol Kavşağında

İklil KURBAN

Yıl 1985., Aralık ayının son on günü. Doğu Türkistan'ın başkenti Ürümçi'de ve Pekin, Şanhay gibi Çin'in büyük şehirlerinde bulunan Türk öğrencileri hükümete karşı isteklerini belirterek yürüyüş yaptılar. Dünyadaki çeşitli ajans ve gazetelerin verdiği malumatlara, aynı zamanda Türkiyemizdeki Tercüman, Bulvar, Hürriyet gibi gazetelere de yansıyan haberlere göre Urumçi'deki yürüyüşe katılan Türk öğrencilerinin sayısı onbinin üzerindemiş. Onların dağıttığı veh ükümete sunduğu 9 maddeli isteği şunlarmış:

1. Geçen seçim hareketi demokratik usullara aykırı yürütüldü. Bu sebeple bu seçim sonuçlarına razı değiliz.
2. Bu toplantı MERKEZİ HÜKÜMET'in islahat fikrini tam yansıtamamıştır. Bundan dolayı bu toplantıya razı değiliz.
3. Şincan'da (Doğu Türkistan'da) nükleer denemelerine tamamen karşıyız.
4. Yerli Muhtariyet'in tam icraatını istiyoruz.
5. Şincang'daki (Doğu Türkistan'daki) nüfus sınırlamasına karşıyız.
6. Şincang'a (Doğu Türkistan'a) halk için özen gösteren lider lazım.
7. Şincang'a (Doğu Türkistan'a) sevyeli ilim adamları lazım. Tembel kabiliyetsiz kimselerin Şincan'a (Doğu Türkistan'a) istediğince girmelerine karşıyız.
8. Şincang (Doğu Türkistan) canilerin kampı değil.
9. Demir lazım değil, çünkü o paslaşır.

Bu istek maddeleri, Çin'in ve komunizmin huyunu bilen kimselere yani değişik bir deyimle oralarda yaşamış insanlarca izahsız anlaşılabile, komunizmi yaşamamış, Çin zülmunu görmemiş - Allah kimseye bu bu zülmu göstermesin-insanlara bu cümleler tam anlamı ile anşalışmaz. O sebepdendir ki, bu 9 madde üzerinde biraz açıklama vermek yerindedir.

1. Bilindiği gibi "seçim" kelimesi ve "seçim hareketleri" denilen ibareler ve hareketler komünizmde de vardır. Ama komünizmde seçim sonucu, seçim faaliyetinden önce hazırlanır. Burada -çok ters, mantıksız bir fikir, eğer seçim sonucu seçimden önce hazırlanabilse, o zaman seçim hareketi denilen zahmetlere ne gerek var- denilen mantıklı itiraz kendiliğinden ortaya çıkar. Komunistler seçim hareketini seçmek için değil, gösterilen adayı seçmenlere tanıtmak ve benimsetmek için yürütürler. Aday tek, oy açık verildiği için, netice her zaman düşünüldüğü gibi olur. Burada, seçim, demokrasi, beraberlik sözlerini içine alan ibarelerin, gösterişlerin bir çok zaman komunist propagandasını geçerli edebilen rolünü hatırlamak lazım.

"Şincang Uygur Muhtariyet Bölgesı" reisi olarak uzun bir zaman Çinlilerin Umduğu gibi çalışan Seyfiddin Azizi 1955'de Burhan Şehidi'nin yerine böyle bir seçim gösterişi ile getirilmişti. Zamanla Burhan nasıl suçlu olarak yerine Seyfiddin getirilmiş ise, 1978'de İsmail Ahmet'te Seyfiddin'in yerine öyle getirilmişti. İşte yukarıda bahsedilen öğrencilerin yürüyüşü, İsmail Ahmet'in yerine Timur Devamet'i getiren "seçim hareketi"nden iki gün sonra cerayan etmiştir.

Çinliler nedense bu kuklaları sık sık değiştiriyorlar, nedense bu kuklalar her zaman suçlu oluyorlar? Ben "Doğu Türkistan'ın Sesi" mecmuasının 3. sayısında (1. Eylül 1984) yayınlanan "Şincang İsminin Yüz Yılı" başlıklı yazımda:

"Özerk bölge gösterişi için-aslında, bu gösteriş dışında özerk bölgenin Çin'in diğer otuz idari bölgesinden hiçbir farkı yoktur -bugüne kadar birçok komünisti hükümet makamına getirip, onların eliyle Doğu Türkistan'ı idare etmeyi denediler. Lakin bu seçilmiş insanların hiçbirisi de beğenilmedi. Hatta kendi milleti tarafından "milli hıtay" (milli çinli diye küfür edilen Seyfeddin'bile Çin komünistlerince "yerli milliyetçi" olarak suçlandı. Böylece, komistlerin rütbe ve yalanlarına gözü kamaşan bir bölüm insanlarımızın hayatı da 1933'den bugüne kadar (komünist istilası bu tarihten başlayarak gerçekleşmiştir) hiç değişmeden aynı ray ile devam edip, aynı sonuç ile bitmektedir- suçlanmak ve öldürülmek" diye yazmıştım.

2. Bilindiği gibi komünist partisi merkezi komitesi ve onların merkezi hükümeti, insan üstü dokunulmaz mükaddes bir varlıktır. O sebepdendir ki, hükümete karşı yürütülen herhangi bir açık faaliyet ancak, bu kalkanla açığa çıkabilir.

3. Nükleer deneme merkezi Doğu Türkistan'ın Teklamakan çölündedir. Ama bu Doğu Türkistan'lıları fazla ilgilendiremez. Çünkü nükleer denemelerin zehirinden daha çok öldürücü Çin'in aşikar imha tehlikesi meydanda cerayan ederken, hiçkimse o görünmeyen, o açık bilinmeyen deneme zararları hakkında düşünemez. Amaç, beynelmilel sahada haklılık kazanmış bu istek ile kendilerini ileride başlarına gelebilecek herhangi bir tehlikeden korumaktır.

4. Zaten komunistler yaptıkları her işi tam yaptık diyorlar. Buradaki "tam muhtariyet" isteği komünistlerin hiçbir zaman kendiliğinden veremeyeceği, ancak silah zoru ile onlardan alınabilecek istikladır.

5. Tabii, Türk nüfusunun çoğalması Çinlileri rahatsız eder.

6. Komunist liderlerinin "halk için özen gösteren lider" idarecilere karşı olduklarını belirtmiştir.

7. Çin komunistleri, Doğu Türkistan'a getirdiği milyonlarca Çinliye, "geri kalan azınlıklara yardım etmek için gelen kabiliyetli iş adamları, ağabeyler" diyorlar. Evet bu maddede de, Çinlilerin kendi deyimlerini kalkan ederek Çinlilerin Doğu Türkistan'a gelmesine karşı çıkmışlardır.

8. Bilindiği gibi, Doğu Türkistan milyonlarca siyasi tütüklünün bulunduğu kaplarla hapishanelerle doludur. Zaten bu mukaddes Türk vatanı bugün Türkün kampıdır.

9. Bu yeni seçimle İsmail Ahmet'in yerine getırı-

len yeni bir kuklanın ismine ima edilmişdir ki, Timur (Demir) Dugamet denilen bu insan, çoktandır halkın nefretini kazanmış bir kimse idi. İsmail Ahmet ise, gerçi o da bir kukla olsa bile, Demir'den çok daha iyi idi.

Evet, bugünkü İsmail Ahmet'in kaderi geçen yazımda belirttiğim hükmü yine bir defa isbat etmektedir ki, bu gerçek bugün Çinlileri de ve rütbe düşkünü az sayılı Türkistan'lıları da muhakkak düşündürür. Demir de bir gün o Burhan, Seyfiddin ve İsmail'lerin sırasından yerini alır.

Bir Türk'ün ne kadar hain olsa bile, Çinli isteğini kendi milletinin kanı hisabına tam olarak yerine getirebilmesi imkansızmış. Bu gerçekler Doğu Türkistan için böyle bir aldatıcı "muhtar bölge" "Milli Başkan" ibareleri altında yürütülen idarî **usulunun geçersiz olduğunu isbat etmektedir ki,** Çin müstemlekecileri ya Doğu Türkistan'dan vazgeçmeli **(bu mertliği ancak İngilizler yapabildi, böyle bir mertlik Çinlilerin karakterine tamamen aykırıdır) veya Doğu Türkistanlıları tamamen imha ederek o toprakların efendisi olmalıdırlar.**

Bilindiği gibi, Kızıl Çin "Yüce dahi"si Mao'nun liderliğinde "en son hedef'leri olan komünizme doğru hızla ilerleyerek, aniden o mukaddes hedefleri ile çarpmıştı. Kaza sonucu olarak meydana gelen öldürücü fakirlik ve Rus tehlikesi, onu demir perdelerini kaldırarak hür dünyaya karşı imdat diye seslenmesine kadar sürüklemişti. Evet zaman zaman **çarpışan, zaman zaman bunalan bu dünya ne olursa olsun her geçen gün gittikçe insan hakları kavramının daha çok benimsenmesine, daha çok bu kavramın gerçekleşmesine doğru ilerlemektedir.**

Yardıma muhtaç Çin, tabii halde komunizmin bellibaşlı prensiplerinden vaz geçmek zorunda idi. Hür dünya da ona göre yardım elini uzatacaktı. Böylece Kızıl Çin ile Hür dünya ülkeleri arasında şaşırtıcı sıkı bir ilişki ortamı hasil oluverdi. O dost**luk ve ticari-kültürel anlaşmalar, başkanların ziyareti, turistik geliş-gidişlerin çoğalması vehızlanması, gerçekten bir sıcaklık. Acaba, sert ve dondurulmuş karar ve prepsiplerle "mızrak ucunda durdurulmuş" o komünizm ne zamana kadar bu sıcaklığa dayanabilirdi?...O ne zaman sallanır? 1985 yılı 400 kadar Doğu Türkistanlının** Türkiye üzerinden hacca gitmesi ve dönmesi hiç**te komünizmin hoşuna gidecek bir şey değildi. Evet sonunda da, Ürümçi, Pekin ve Şanhay'da meydana gelen öğrencilerin yürüyüşü, komünist bir ülkede, komünizm tarihinde ilk defa kansız cerayan eden büyük bir olay. Çinliler buna nasıl tahammül etti? Neden bu hadiseyi beşikte iken boğmadı? 1962. yılı 29. Mayıs günü İli bölgesinin Gulca şehirinde, sadece karın tokluğu için sokağa çıkan binlerce insana makineli tüfeklerle kurşun sıkan Çinliler neden bugün bu cüreti kendilerinde bulamadılar?**

Evet zaman değişmişti. Komunizm gücünün o heybeti, komünizm sloganlarının göz kamaştırıcı o parlaklığı artık bitmişti. Mutluluğun kendi haklarına sahip olabilmekte başka bir şey olmadığı günümüz insanlarınca çoktan anlaşılmıştı.

Bakalım, bundan sonra Çin hangi yolu takip edecek, tarihin akışına boyun eğerek insan hakları**na saygı gösterirler mi, veya demir perdeleri gerisine tekrar çekilerek, eski alışmış zülum ve imha yolunu takip edecek mi?**

"DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ"

YAZI KURULU

- **Doç.Dr.NADİR DEVLET**
- **Doç.Dr.MEHMET SARAY**
- **Dr.EMEL ESİN**
- **MUZAFFER ÖZDAĞ**
- **Doç.Dr.ABDÜLKADİR DONUK**
- **Doç.Dr.TİMUR HOCAOĞLU**
- **MAHMUT KAŞGARLI**
- **GULAMEDDİN PAHTA**
- **ERKİN ALPTEKİN**

YURT DIŞI TEMSİLCİLİKLERİMİZ:

- SUUDİ ARABİSTAN
  El Bwadi Advertising
  Est.P.O.Box 12970
  JEDDAH 21483
  SUUDİ ARABİA
- A.B.D.
  Gulameddin Pahta
  1464 Mark Drive
  East Meadow
  NEW YORK
- BELÇİKA:
  Abdullah Yaman
  Stations Str.8
  3560 Beringen
  BELGİE

Doğu Türkistan'daki Müslüman Türklere Yapılan Zulümler

Erkin ALPTEKİN

GİRİŞ

Türklerin anayurdu Türkistan'dır. "Türkistan" adı hind asıllı olup, "Türklerin ülkesi" manasına gelen bu tabir VII. yy.'lara dayanmaktadır.

Türkistan'ın batı kısmı/tedrici olarak 1865'e kadar çarlık Rusyası tarafından işgal edilmiş ve sonradan Batı Türkistan diye tanınmıştır. 1922 yılında SSCB'nin teşkilinden sonra Batı Türkistan Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan adlı cumhuriyetlere bölünmüştür.

Türkistan'ın doğu kısmı 1876'da Çin'in Mançu sülâlesi tarafından işgal edilmişti. Sonradan Doğu Türkistan, Sinkiang veya Sinkiang Uygur Muhtar bölgesi diye adlandırılmaya başlandı.

DOĞU TÜRKİSTAN BÖLGESİ

Doğu Türkistan'ın yözölçümü 1.6 milyon kilometre kare olup, Çin'in kolonileri olan Tibet ve İç Moğolistan'da dahil olmak üzere bütün Çin topraklarının takriben altıda birini teşkil eder.

Doğu Türkistan kuzey-batıda Batı Türkistan'la, kuzey-doğuda Moğolistan Halk Cumhuriyeti güney-batıda Afganistan, Pakistan ve Hindistan'la, güneyde Tibet ve doğuda kuzey-batı Çin'le sınırdaştır.

NÜFUS

Son Çin nüfus istatistikleri Doğu Türkistan nüfusunu 13 milyondan biraz fazla olarak göstermektetirler. Bu nüfusun 6 milyonunu Uygurlar, 1 milyonunu Kazaklar, 150 binini Kırgızlar, 15 binini Özbekler, 5 binini Tatarlar, 30 binini Tacikler, 600 binini Huiler (Çin müslümünları), 150 binini Moğollar, 90 binini Mançular ve kalanını da Çinliler teşkil etmektedir.

EKONOMİ

Doğu Türkistan/**zengin** uranyum, platinum, altın, gümüş, demir, kurşun, bakır, sülfür, çinko, mika, zümrüt, kömür ve petrol madenlerine sahip bir ülkedir.

DİN

DOğu Türkistan'da yaşayan Türk asıllı Uygurlar, Kazaklar, Kırgızlar, Özbekler, Tatarlar ve Hind - Avrupa asıllı Tacikler ve etnik Çinli Huiler'in hepsi müslümandır. Bu müslümanların Çin'deki bütün müslüman nüfusun yarısından fazlasını teşkil ederler.

Doğu Türkistan'lılar islâmiyeti 984 yılında Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han döneminde kabul ettiler. Buğra Han müslüman adı olan Abdülkerim'i alarak, Abdülkerim Satuk Bugra Han diye anılır oldu. Böylece Orta Asya'da islâmiyeti kabul eden ilk Türk hükümdarı Abdülkerim Satuk Bugra Han oldu.

Doğu Türkistanlı müslüman Türkler İslâmiyeti kabul edince bu bölgede İslâm medeniyetini süratla yaydılar. Kaşgar'da inşa edilen İdgâh camii içine 15 bin kişiyi alacak büyüklüktedir. Tek bir Kaşgar'da 6 medrese bulunmakta idi. Bu medreselerde tahsil etmek için yabancı ülkelerden yüzlerce talebe gelirdi. Kaşgar'daki Mesud-i kütüpnanesinde 200 bine yakın kitap koleksiyonu mevcuttu.

Bu devirde İslâm dünyasında da tanınan yüzlerce İslâm âlimi yetişti. Yüzlerce değerli eser kaleme alındı. Bu eserlerin 150 tanesi sonradan keşfedildi. Bu kitapların bazıları şimdi Leningrad Müzesinde bulunmaktadır. Bu eserler arasında Türk âlimi Yusuf Has Hacip'in "Kutad-gu-Bilig", Mahmud Kaşgarî'nin "Divan-i Lugât-it-Türk", Ahmed Yükneki'nin "Atabetül Hakayik" adlı eserleri dünyaca meşhurdur.

İşte bu dönemde Doğu Türkistanlı müslüman Türkler arap harflerini de kullanmaya başladılar.

Kaşgarlı imam Hüseyin Halef 12. yy.'da Kur'ân'ı Türkçeye çeviren ilk Doğu Türkistanlı müslüman oldu. Doğu Türkistan'da gelişen İslâm medeniyeti İmam Buhârî, Tirmizi, Semerkandî, Birûnî, Farabî, İbn-i Sina, Abu Maşarî, Zimahşarî, Ulugbek ve Alişîr Nevaî gibi büyük islâm âlim ve yazarlarının ortaya çıkmasına da sebep oldu.

İşte bu takriben bin yıl boyunca Orta Asya'yı hakimiyeti altına alan Türk Müslüman gücü, prestiji ve medeniyeti Doğu Türkistan'ın Mançular tarafından işgalinden sonra derin bir düşüşe maruz kaldı.

SİYASÎ TARİH

Doğu Türkistan m.ö. 210'dan beri Hun (m.Ö.220-M.S.386). Tabgaç (386-534), Köktürk (552-744), Uygur (744-840), Karahanlı (840-1124) ve Türk-Moğol (1218-1749) gibi değişik Türk hanedanlarının sınırları içinde idi.

İşte bu devletlerin zayıflanmalarını fırsat bilerek Çinliler başlıca m.ö. 104, m.ö. 59, m.s. 73, 448, 657 ve 744 yıllarında Doğu Türkistan'a altı büyük hücûmda bulundular. Fakat bu istilâların hiçbiri daimi bir başarıya ulaşamadı.

Çin'i büyük bir imparatorluk hâline getiren Mançu hanedanı 1759 yılında Doğu Türkistan'ı istilâ etti ve 1862 yılına kadar hükûmdarlığı altın-

da tuttu. İşte bu dönemde Doğu Türkistan'lı müslüman Türkler Çin-Mançu hakimiyetine karşı 42 defa ayaklandılar. 1863 yılındaki son isyanda Doğu Türkistan'lı Türkler Mançuları kendi ülkelerinden kovmaya muvaffak oldular ve Yakub Bey Bedevlet'in yönetiminde bağımsız bir devlet kurdular ve bu devlet bağımsızlığını 16 yıl koruyabildi.

Çarlık Rusya'sının Doğu Türkistan'a yayılmasından korkan Büyük Britania Mançuları Doğu Türkistan'ı tekrar işgal etmeyi teşvik etti. Mançu işgal devletlerinin maddî ihtiyaçları Britanya bankaları tarafından karşılandı.

Neticede General Ja Jung Tang'ın genel yönetimindeki büyük Mançu güçleri 1876'da Doğu Türkistan'a hücûm ettiler. Bu işgalden sonra Doğu Türkistan'a "Sinkiang" adı verildi ve bu bölge 18 Kasım 1884'te Mançu imparatorluğuna ilhak edildi.

1911 yılında ise Dr. Sun Yat Sen'in liderliğindeki Milliyetçi Çin, Mançu hakimiyetine son verdi ve Çin'de cumhuriyeti kurdu.

Doğu Türkistan'ın Türk-müslüman halkı da yabancı boyunduruğundan kurtulmak istiyordu ve Milliyetçi Çin yönetimine karşı da bu arzusunu değişik ayaklanmalarla gösteriyordu. 1933 ve 1944 yılarında müslüman Türkler iki defa bağımsız Doğu Türkistan cumhuriyetini kurmaya da muvaffak oldular. Fakat bu bağımsız cumhuriyetler Sovyetler Birliğinin askerî müdehaleleri ve politik entrikaları ile ortadan kaldırıldılar.

1949 yılında Milliyetçi Çinliler Çin komünistleri tarafından mağlup edildi. Böylece Doğu Türkistan'da Çin komünist hakimiyeti altına girmiş oldu. Doğu Türkistan'daki Milliyetçi Çin askerî kuvvetleri ise tek bir kurşun sıkmadan komünistlere teslim oldular. Fakat müslüman Türkler komünist Çin istilâ güçlerine karşı son yıllara kadar mücadele ettiler.

DOĞU TÜRKİSTAN'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRKLERE YAPILAN ZULÜMLER

Çin komünistleri Doğu Türkistan'ı işgal ettikten sonra Türklere sistemli bir şekilde zulüm yapma politikası geliştirdiler. Bu zulüm politikasının izleri Çin komünistlerinin kültürel, sosyo-ekonomik ve dinî politik uygulamalarında açıkça görülmektedir.

Çin komünistleri "Kültür reformu" adı altında Doğu Türkistan'daki müslüman Türklerin takriben bin yıldan beri kullandığı arap harflerini ortadan kaldırdılar. Bunun yerine Çin fonetiğine uygur latin harfleri yerleştirildi. Bu reformda (?) daha da ileri gidilerek Türk diline çin kelime ve tabirleri sokuldu. "Geçmişin bakıyeleri"ni temizleme bahanesi ile Kur'ân, Hadis ve başka dinî eserlerin de bulunduğu arap harfleri ile kaleme alınmış olan 370 bin kitap tahrip edildi.

Çin Komünistleri "Sosyo-ekonomik reformlar" adı altında Doğu Türkistan'lılar için kutsal olan islâmî âile bağlarını koparmak maksadıyla onların % 96'sını 30 bin değişik komüne dağıttılar. Bu komünlerde müslüman Türkler odalarını, mutfaklarını ve hatta kap-kacaklarını buralara yerleştirilmiş olan Çinli muhacirlerle paylaşmak zorunda bırakıldılar. Helal ve haram yiyecekler aynı mutfaklarda ve aynı kaplarda pişirilmek zorunda bırakıldı. Müslüman Türkler Çinlilerle evlenmeye mecbur edildiler.

Çin komünistlerinin Islâma karşı yürüttükleri kampanya ise çok katı oldu. "Toprak reformu" adı altında Vakıfa ait toprak ve mallar müsadere edildi. Böylece İslâmın maddî gücü kesilmek ve maddî yetersizlikler bahanesiyle dînî faaliyetlerine sekte vurulmak istendi. Vakıfın malı varlıkları müsadere edildikten sonra müslüman Türklere câmilerinde Mao Zedung'un resimlerini asma emri verildi ve ibadet saatlerinde câmilerde komünist kadrolar komünizm propogandası yaptılar. Doğu Türkistan'da bir zamanlar dinin öğretildiği yer olan câmilerde ilkokullar açıldı ve müslüman Türk çocukları buralara devam ettiler "millî eğitimi birleştirme" şiarı altında camilerin yönetimindeki medreseler kapatıldı ve müslüman Türk çocukları Marksizm, Leninizm ve Maoizmin öğretildiği okullara nakledildiler. Camilerde ibâdet etmek ve Kur'ân okumak "prodüksiyona mani olmaktadır" denilerek Çin komünistleri müslüman Türklere dinin öngördüğü farzları uygulamalarını yasakladılar. Bütün Doğu Türkistan'da 29 binden fazla câmi kapatılarak bunlar barakalara, ahırlara, mezbahalara vb.'lara çevrildi. 54 binden fazla imam ise tevkif edildi ve onlara işkence yapıldı, ağır hizmetlerde kullanıldılar, pislik temizlemekle görevlendirildiler, veya domuz bakmak, kesmek ve bunları yemekle yükümlü tutuldular.

Çin komünistlerinin İslâma bu nevî katı hücûmları bu dinin müslüman Türkleri asimile (eritme) politikasına ana engel teşkil ettiğini kabul etmelerinden ileri gelmektedir. Kendi millî benliklerini kaybetmek korkusu ile yaşayan etnik guruplarda milliyetçilik hür milletlere nazaran daha güçlü olmaktadır. İslâmiyette Doğu Türkistanlı Türkler için millî benliği sembolize etmektedir. Doğu Türkistan'da İslâm ancak dinî inanç ve ibadetlerin küllü olmakla kalmamakta, aynı zamanda bura Türkünün bütün hayatına yön veren kültürel, psikolojik ve sosyal örf-âdetlerinin, davranışlarının kompleks bir yekununu teşkil etmektedir.

İslâmiyetin dışında başka bir din seçen Türk toplulukları millî benliklerini kaybetmişlerdir. Meselâ Hazarlar, Bulgarlar, Kumanlar, Peçenekler vb. hepsi Türk kavmi idiler. Fakat İslâmın dışında kalınca millî benliklerini kaybettiler. Bir zamanla-

rın bir Türk kavmi olan Bulgarlar ise şimdi kendi yönetimleri altındaki müslüman Türkleri eritmeye çalışıyorlar.

Bütün komünist ülkeler gibi Çin komünıstleri de Doğu Türkistan müslüman Türklerini eritmede İslâm'ı en büyük engel olarak gördüklerinden İslâmiyetten de korkmaktadırlar. Onlar İslâmiyeti tamamen ortadan kaldırmadan Doğu Türkistanlı müslüman Türkleri asimile edemeyeceklerdir. İşte bu yüzden de Çin komünistleri Doğu Türkistan'da İslâmı yok etmek için merhametsizce bir savaş açmış bulunmaktadırlar.

Doğu Türkistan'lı müslüman Türkler kendi yurtlarını korumak, inançlarını ve millî benliklerini muhafaza etmek için Çin komünistlerine karşı 1949-1951, 1954-1958, 1959-1963 ve 1965-1968 yıllarında 58 defa büyük çapta ayaklanmışlardır.

1950 ile 1972 yılları arasında kendi kanunî haklarını korumak için ayaklanan Doğu Türkistan Türklerinin 360 bini idam edildi. 100 binden fazlası komşu ülkelere kaçtı ve 500 binden fazlası Doğu Türkistan'da mevcut olan 19 çalışma kampının 10 tanesinde toplandı.

Mao Zedung'un ölümünden sonra iktidara gelen yeni Çin yöneticilerinin döneminde Doğu Türkistan müslümanlarının hayatına da tesir eden liberalleştirme tedbirlerinin alındığı doğrudur.

Bu liberalleşme başlıca ekonomik, kültürel ve dinî hayatta görülmüştür.

Fakat Mao Zedung'un ölümünden sonra alınan liberalleştirme tedbirlerinin müslüman Türkleri tatmin etmekten uzak olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü son yıl ay ve haftalarda Doğu Türkistan'ın şehirlerinde silahlı çatışmalar, kavgalar ve sokak nümayişlerinin yapıldığı haber edilmektedir.

Kısa bir müddet önce, binlerce Türk talebe Urumçi, Pekin ve Şanghay sokaklarında nümayişler yaparak self-determinasyon, Pekin tarafından tayin edilen Çin resmi şahıslarının yerine demokratik seçimlerle Türkleri getirme hakkı, ekonomik muhtariyet, Türklere daha fazla eğitim şansı ve onlara yurt dışında tahsil için daha fazla imkânlar verilmesini, Doğu Türkistan'da nüfus planlamasından vazgeçilmesini, adi Çinli suçluların Doğu Türkistan'a sevkinin durdurulması ve bu müslüman Türk ülkesinde atom denemelerinin durdurulmasını talep ettiler.

Doğu Türkistan bugün "Muhtar Bölge" diye adlandırılmaktadır. Fakat gerçekte Türklere hükûmet kurma hakkı verilmemektedir. Hükûmetin yönetimi tamamen Çinlilerin elindedir.

Kendi kendini yönetmeyi bir tarafa bıraktığımız takdirde de Doğu Türkistan'da çok yıllardan beri vaad edilegelen, Çinlilerle Türkler arasındaki "eşitlik" te tam anlamda gerçekleşmemiştir.

Meselâ : Bir Çinli ile bir müslüman Türk kavga ederlerse, ekseriyetle Türk cezalandırılmaktadır. Bu nevi uygulamada gaye Türk'ün gözünü korkutmaktadır. Türk hakimler, savcılar veya polis müdürleri bir Türkle kavga eden bir Çinliyi (Çinli haksız olsa dahi) milliyetçilikle suçlanma korkusundan, Türk'ü cezalandırmaktadırlar. Herhangi bir iş yerinin bir Türk asıllı müdürü, Çinlilerle değil de kendi milletinin yararına dokunacak bir karar almışsa, bu şahıs "terfian" Pekin'e uzaklaştırılır. O, burada kendine uygun bir iş bulana kadar eğitimden geçirilir. Genelde bütün memurlar Çinlidir. İşçilik ise müslümanların harcıdır. Doğu Türkistan'ın başkenti Urumçi'de büyük bir oteldeki 350 müstahdemin ancak 35'i Türk'tür.

Doğu Türkistan'ın bütün bölgelerinde aynı duruma rastlamak mümkündür. Doğu Türkistan'a yerleşen Çinli muhacirler arasında işsizlik yokken, müslüman Türkler arasındaki işsizlik çok yüksektir.

Pakistanlı yazar Muhammed Refik 1963 yılında yayınlanan "Çin'de İslâmiyet" adlı eserinde şunları yazmaktadır:

"Komünist Çin Doğu Türkistan'ı işgal ettikten sonra, bu ülkenin müslüman iş gücünü, daha ziyade kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmıştır..."

Aynı durum bugün de geçerlidir.

"Far Eastern Economic Review" adlı derginin 1985 yılında Doğu Türkistan'a gidip dönen muharriri Nicholas Danzinger şunları yazmaktadır:

"Kaşgar'daki ilk günümden güneş doğmadan önce kalktım. Uygurları eşeklerinin, arabalarının yanında, pis yolda, üzerleri karla kaplı bir şekilde uyurlarken buldum. Onların üstünde koyun postundan palto ve şapkadan başka bir şey olmayıp, toprağın üstünde yatıyorlardı. Üzerleri ancak bir koyun postuyla örtülü olup, birbirlerine sığınmış şekilde uyuyorlardı..."

Doğu Türkistan tabii zenginliklere sahip bulunmasına rağmen Türkler hâlâ çok düşük seviyede yaşarlar. Yeni ekonomik reformlar Türkler'in ticaret uğraşmalarına müsaade etmektedir. Böylece rejim, bu nevi şahıslara iş bulma külfetinden kurtulmuş olmakta ve bunları gelecekte iş piyasasından uzaklaştırmak için ilk adımı atmış oldu. Başkent Urumçi civarındaki 200 000 endüstri işçisinin ancak % 10'u Türk; kalanlarını ise Çinliler teşkil etmektedir.

Mao Zedung döneminin baskı devri ile mukayese edildiğinde yeni Çin yöneticilerinin şimdiki dinî politikasına nerdeyse liberal demek mümkündür.

Çin resmî kaynaklarına göre, 1979'dan bugüne kadar Doğu Türkistan'da 14 bin cami açılmış, 15 bin kişiye imamlık yapma müsaadesi

verilmiş ve yaklaşık olarak 150 bin nüsha Kur'ân-ı Kerîm basılmıştır.

Yeni Çin yöneticileri eğitime ehemmiyet verildiğini söylemektedirler. Fakat Doğu Türkistan'da okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı bir hayli yüksektir. Türk çocuklarının okulardaki yüzdesi, halkın nüfus yüzdesi ile orantılı değildir. Türkler Doğu Türkistan genel nüfusunun % 60'ını teşkil etmelerine rağmen, İlkokullardakilerin oranı % 52, ortaokulardakiler ise ancak % 32,5'dir. Yüksek eğitim müessese lerindekinin oranı ise daha da düşüktür. Her yıl binlerce Çinli talebe yabancı ülkelere tasil için yollanır. Fakat çok az sayıda Türk'e bu imkân tanınmaktadır. Bu yıl Çin'den yurt dışına yollanan talebelerin sayısı 20 bindir. Bunların ancak 20 tanesi Türk talebedir.

Yüksek eğitim müesseselerindeki öğretmenlerin ancak % 26'sı müslüman Türk'tür. Kalanlarını Çinliler teşkil etmektedir.

Yeni Çin yöneticileri edebî hürriyetin gerçekleştirildiğini iddia etmelerine rağmen müslüman Türklerin modern edebiyatında eksiklikler sezilmektedir. Doğu Türkistan neşriyatının ancak % 16'sı Türkçe yapılmaktadır.

Son zamanlarda Çin fonetik esaslarına göre kullanılmakta olan Latın harfleri tekrar Arap harfleri ile değiştirilmiştir.

Fakat son yirmi yılda latin harfleri ile eğitim gören yüzbinlerce Türk genci şimdi yeniden kullanılmaya başlayan Arap harfleri dolayısıyla büyük bir problemle karşı-karşıya kalmışlardır. Şimdi bu nesil arap harflerini öğrenmek zorundadır, aksi takdirde tek bir gazeteyi bile okuyamayacak duruma düşeceklerdir. Arap harflerini öğretmek üzere akşam kursları açılmışsa da, şimdilik büyük bir başarı kaydedilmemiştir.

Bütün bu gelişmeler müsbettir. Fakat herşeye rağmen Çin yonetileri Çin Komünist Partisi merkezî Komitesinin Mart 1982'de parti komitelerine dağıttığı **"Sosyalist dönemde dinî problemlerle ilgili ana tutumumuz"** adlı, 19 no.lu gizli bildirisinde belirtildiği üzere din toplumdaki negatif bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Adı geçen dokümanın giriş kısmı bile Çin yöneticilerinin bu konuda herhangi bir taviz vermeye yanaşmayacaklarını açıkça göstermektedir.

"İnsanlık tarihinde din en sonunda yok olacaktır, ve bir gün gelecek bu ülkenin vatandaşlarının çoğunluğu dünyayı ve hayatı ilmî bir bakışla kabul etme şuuruna sahip olacaklardır, ve dünyanın aldatıcı mallarını elde etmek için manevî yardım aramaya ihtiyaç kalmayacaktır.

Bugünkü günde Çin Komünist Partisi dindarları kontrol etme hakkını kendinde görmekte ve bu durumda gerçek bir din hürriyetinin düşünülemeyeceği aşikardır. Resmî dinî teşkilâtlar Çin Komünist partısinin dindarları kontrol etme görevinde mühim bir rol oynarlar. Bugünkü günde bu nevî sekiz millî kuruluş mevcuttur. 19 no.lu dokümanda bu teşkilâtların ana görevleri şu şekilde gösterilmiştir:

"(Bu kuruluşlar) parti ve hükûmetin din hürriyeti politikasını uygulamada, dindarların vatandaşlık ve sosyalistik duygularını yüceltmede, dindarların kanuni haklarını ve menfaatlerini kollamada, dindar toplukların dinî ibadetlerini yerine getirmelerini organize etmede parti ve hükûmete yardımcı olurlar... Bütün dinî teşkilâtlar parti ve hükûmetin liderliğine boyun eğmek zorundadırlar."

Bu bildiride "normal dinî ibadet" tabirine dikkat edilmelidir. 1982 yılının Aralık ayında kabul edilen yeni Çin anayasasının din işleriyle ilgili 36. maddesinde de "devlet normal dinî faaliyetleri korur" denilmektedir. Prensipte ancak dinî yatandaş cemiyetleri tarafından gerçekleştirilen dini" faaliyetler kanunî olarak kabul edilmekte, fakat bağımsız dinî faaliyetler devletin himayesinde olmayıp bu nevî faaliyetler hâlâ kanunî baskıya maruz kalabilmektedirler. Dolayısıyla, halkın arasında din propogandası yapmak ve 18 yaşından ufaklara din dersi vermek yasaktır.

1979 yılında Çin komünist partisi dinî teşkilâtları yeniden açmaya karar verince, bunların başına geçirilecek gibi olanların çoğunluğunun yaşlılar olduğu görülmüştü. Dinî kuruluşların yönetici kadrosu bulmada sıkıntıya düşmesi Çin yönetimini genç dini liderler yetiştirme meselesine ağırlık vermeye mecbur etti. Dinî okullara yollanacak talebeler parti tarafından seçilmektedir. Fakat bu talebelerin gayesi ilk planda din öğrenmek değil, partinin politikasını öğremek olmaktadır. 19 no.lu dokümanda bu hususta şunlar yazılıdır:

"Din okullarının gayesi gençler arasından ana vatanını seven, parti yönetimini ve sosyalist sistemi destekleyen ve oldukça dinî bilgilerle mücehhez olan profesyonel din hizmetlileri yetiştirmektedir. Bütün genç din hizmetlileri kültür seviyelerini ve dinî bilgilerini arttırmak, ve partinin din politikasına sadık olmak zorundadırlar."

Çin komünist partisi Çin'deki mühim dinlerden olan hıristiyanlık, budizm müslümanlığın, milletler arası da ehemmiyeti olduğunu kabul etmektedir. Başka komünist ülkelerde olduğu gibi Çin'de de din dış politik münâsebetleri geliştirmek için bir araç olarak kabul edilmektedir.

Bu konuda 19 nolu dokümanda şöyle denilmektedir:

"Milletler arası münâsebetlerimiz arttığı bugünkü günde, bizim dinî kuruluşlarımızın (dairelerimizin) dış kontaktları her geçen gün artmaktadır ve ülkemizin politik te'sirini arttırmada mühim rol oynamaktadırlar."

Türkler'i eritmeyi hızlandırmak maksadıyla

yeni Çin liderleri de, eski Çin politikası olan, Müslümanlarla Çinliler arasında evliliklerin gerçekleşmesini destekleme politikasını gütmektedirler. Çinliler Türk gençlerini değişik bir ırkla, yani Çinlilerle evlenmeye teşvik etmek ve bu konuda gençleri cesaretlendirmek üzere "Çung Tang" adlı bir enstitü de kurmuşlardır. Bu enstitü ayrıca, Doğu Türkistan'daki Türkler'in ne kadar ananelerine bağlı olduklarını inceler ve neticelerini Pekin'deki parti ve hükûmet merkezine yollar. Bu enstitünün son raporlarının birinde Çöyçek, Gulca, Altay ve Şansi şehirlerinde asimile (erime) olayı "büyük bir başarı" olarak değerlendirilmekte idi.

1949'dan önce Doğu Türkistan'da ancak 200 bin Çinli muhacir bulunurken, şimdi bunların sayısı 6 milyonu aşmıştır. Her yıl takriben 200 bin Çinli Doğu Türkistan'a hicret etmektedir. Yeni Çin yöneticileri "mahrumiyet parası" vererek Çinlileri Doğu Türkistan'a göçe teşvik etmektedirler. Doğu Türkistan'a Çinli muhacir akımı durmamıştır. Çin Komünist partisi genel sekreteri Hu Yaubang son yaptığı konuşmalarının birinde Doğu Türkistan kolaylıkla 200 milyon çinli muhaciri barındırabilir diye bildirmişti. İşte Çin komünistlerinin nihaî gayesi de budur.

Çin komünistleri Doğu Türkistan'ı çalışma kampına çevirmişlerdir. Bugünkü günde burada 19 çalışma kampı mevcuttur. Bu kamplar doğrudan doğruya Cung En Ting, yani Halk Güvenliği Bakanlığının yönetimi altındadır. Doğu Türkistandaki Çalışma kamplarındaki mahkûmiyetlerini tamamlayan Çinli suçlulára, geldikleri yerlere dönme müsaadesi verilmemektedir. Onlar, "Reform Çiftlikleri" mânâsına gelen "Bintuan" denillen çiftliklere yerleştirilmektedir. Bu sabık mahkumlara ailelerini getirmek müsaadesi de verilmektedir.

Bir kaç yıl önce Çinlilere, bir çocuktan fazlasına sahip olmak yasaklanmıştı. Fakat 1984'te yeni Çin yöneticileri Türkler arasında da, "azınlıkların nüfus artışında devamlılık sağlamak, halkın kalitesini geliştirmek ve ekonomik eşitsizlikleri ortadan kaldırmak..." gerekçeleri ile yeniden doğum kontrol politikasını uygulamaya başladılar.

Bir taraftan Türkler arasında doğum kontrolü uygulayarak ve diğer taraftan ise her yıl takriben 200 000 Çinliyi "mahrumiyet parası" vererek Doğu Türkistan'a yerleşmeye teşvik ederek bu eşitsizlik ortadan kalkabilir mi?

Çin'in gizli atom deneme alanı, Doğu Türkistan'ın başkenti Urumçi'den 800 km. güney doğudaki Lop Nor çölündedir. 1964'ten beri burada, 22'si yer üstü, 8'i ise yer altı olmak üzere 30 atom denemesi yapıldı. En son tesbit edilen atom denemesi 1984'te oldu.

Lop Nor'da gerçekleştirilen atom denemeleri neticesinde etrafa yayılan raydoaktif maddeler, insanlarda kanserin artmasına sebep olmaktadır. Doğu Türkistan'da karaciğer, akciğer ve cilt kanserinin arttığı belirtilmektedir. Bazı kanser kurbanları, özel bakım için Pekin hastahanelerine götürülmektedir. Diğer ülkeler 1963 yılında nükleer deneylerin atmosferde, uzayda ve su altında yapılmasını kısıtlayan anlaşmaya katılmışlardır. Fakat Çin hâlâ atmosferde atom denemeleri yapmakta ve Doğu Türkistan'daki müslüman halkın sıhhatini tehlikeye sokmaktadır.

Sonuç olarak şunlar söylenebilir: Yeni Çin liderlerinin halka verdiklerini iddia ettikleri ekonomik, kültürel ve dinî hürriyetler islâm dünyasının gözünü boyamaktan başka bir şey değildir. Bütün geçen yıllarda Çin komünistleri, Çin müslümanlarını sistemli bir şekilde eritme politikası uygulamışlardır.

Şayet Milliyetçi Çin, batı ve İslâm kaynaklarını incelersek Çin'de komünistlerin hakimiyeti ele geçirdikleri 1949 yılından önce Çin'de 50 milyondan fazla müslümanın bulunduğu kayıtlarına rastlamaktayız. Fakat Çin komünist kaynakları bugünkü Çin'de ancak 15 milyon müslümandan bahsetmektedir. Geri kalan 35 milyon müslümanın ne olduğunu kimse bilememektedir. Bugünkü günde Çin müslümanlarının yarısından fazlası Doğu Türkistan'da yaşamaktadır.

Çin göçmenlerinin durmayan akınları, yeni Çin yöneticilerinin Türkleri Çinlilerle evlenmeye teşvki etmeleri ve Türkler arasında uygulanan doğum kontrolü Doğu Türkistan'da İslâmiyetin bekası için en büyük tehlikeleri teşkil etmektedirler. Şayet İslam Dünyası, Urumçi, Peking ve Şanghay şehirlerinde nümayiş yapan binlerce Türk gencinin taleplerini desteklemek üzere acele hareket etmezse Doğu Türkistan'ın müslüman halkı gelecek bir kaç on yılda tarih sahnesinden kaybolacaktır. Doğu Türkistanlı Müslümanlar Orta Asya'da İslamiyetin yaşaması için yaklaşık olarak bin yıldan beri mücadele vermektedirler. Şimdi, onları koruma ve onlara yardım etme sırası İslam Dünyasına gelmiştir. Bu hususta İslam Dünyası Doğu Türkistanın müslüman Türk halkına borçludur.

Çin Topraklarında Azınlık Çatışmaları

Yazan: Lena H. SUN

Kaşgar, Çin'in en batısındaki bu şehrin tozlu topraklı caddelerinde yük taşıyan merkeplerin boyunlarındaki çıngırakların çıkardığı seslerden daha çok duyulan insanlarının konuştuğu, Türkçe'yle Farsça'nın karışımından oluşan Uygur'cadır.

Günde beş kez minarelerden yükselen ezan sesini duyan müslüman uygurlar ibadet etmek üzere camilere koşmaktadırlar.

Çin'in kuzey batısında ve Sovyet sınırına sadece 60 mil uzaklıktaki stratejik bir bölge durumunda olan Xinjiang'ta (Sinkiang) Uygur adı altında yaşayan Müslüman Türklerin varlığı açıkça müşahade edilmektedir.

Şurası da bir gerçektir ki 180.000 nüfuslu Kaşgar şehrinde yaşayan hakın % 80'ini oluşturan Uygurların, Rus sınırının gerisindeki ırkdaşlarına bulundukları şehrin 3500 mil doğusundaki Pekin'de yaşayan "Yoldaşları"na olduğundan daha sıkı bağlarla bağlıdırlar.

Çin'in en büyük eyaleti durumundaki Xinjiang'ta Çin'de mevcut bulunan ve toplam nüfusun % 6,7 sini teşkil eden 55 çeşit azınlıktan 40'ı yaşamakta olup bu 40 çeşit azınlığın teşkil ettiği toplam 13 milyon nüfusun da takriben yarısı Uygurlardan ibaret bulunmaktadır.

Ülke nüfusunun çoğunluğunu teşkil eden Han Çinileri ile buradaki azınlıklar arasındaki ilişkiler ötedenberi pek iyi değildir. Han Çinlilerine verilen bu ad, 2000 yıl önce Çin İmparatorluğunu kuran Han Hanedanından ileri gelmektedir.

Yıllardanberi Pekin hükümeti bu gibi sınır bölgelerine Han Çinlilerini göndermek suretiyle buraları ekonomik açıdan geliştirmek ve buradaki azınlıklara Çin kültürünü benimsetmek amacını gütmektedir.

Bununla beraber, son yıllarda Çin hükümeti azınlıkların haklarını teminat altına alarak etnik gruplarla Han Çinlileri arasındaki gerginliği azaltmak çabası içine girmiştir. Nitekim, bugün azınlıklar kanun önünde olduğu kadar Komunist Parti içinde de eşit haklara sahiptirler.

Hükümetin bu konudaki tüm çabalarına rağmen Ağustos 1981 tarihlerinde Xinjiang bölgelerindeki çinlilerle uygurların politik münasebetleri o kadar kötü bir hal aldı ki Çin'in en güçlü lideri Deng Xiaoping, bölgenin mahalli idare Komitesindeki Çinlilerle uygurların çekişmelerine bir çözüm bulmak amacıyla Pekin'den Xinjian'a gitmek zorunda kalmıştı.

Hong Kong'ta yayınlanan Cheng Ming adındaki Komunist derginin Eylül 1981 sayısında yer alan bir yazıda Deng'in bölgede büyük çapta huzursuzluk olduğunu farkettiğini, Uygur mahaliflerin "Bağımsız bir yönetim istiyoruz, tahakküm altında kalmak istemiyoruz" sloganıyla Çin hükümetine karşı bölge çapında bir başkaldırmaya hazırlandıkları belirtiliyordu.

Pekin'in bu huzursuzluk ve çekişmelerin çözümlenmesi için bulduğu çare, Komunist Parti liderliğine Kasım 1981 de General Wang Emmao'yu getirmek olmuştur.

Wang, 1949 yılında Partisi iktidara geldikten sonra böilgede Komunistlerin kontrolü ele almalarını sağlamıştı. İzlediği ılımlı ve akıllı politika sayesinde halkın desteğini kazanmıştır.

Şimdi Xinjiang, Çin'in vahşi batısı durumundaki bu bölgeyi 21 inci yüzyılın sonlarına doğru Çin'in Kaliforniyası haline getirmek gibi büyük bir ideale matuf modernizasyon plânını gerçekleştirmeğe hazırlanırken başarıya ulaşabilmesi büyük ölçüde, liderlerinin buradaki azınlıklar arasındaki birliği ve siyasi istikrarı sağlayabilmelerine bağlı olduğunu bilmek zorundadır.

Çin-Sovyet sınırında, son yıllarda gerilimin azalmış olması ve Xingiang'taki iki hudut alışveriş yerinin yeniden açılmış bulunması liderlerin iç istikrar mevzuuna daha çok enerji ve zaman harcamalarına vesile olmuştur.

Geçenlerde kendisiyle yapılan bir mülâkatta, bölgenin en üst düzeydeki siyasi ve askeri lideri Wang, Han Çinlileri ile azınlıklar arasındaki ilişkilerin 1982 deki duruma nazaran "Çok iyi" olarak vasıflandırmıştır.

Hernekadar Uygurlarla Çinlilerin 1980-1981 yıllarında olduğu kadar bir çatışma ve çekişme havası içinde olmadıkları ifade ediliyorsa da en az iki Xinjiang şehrinde gelenek ve göreneklerin yanlış yorumlanması ve karşılıklı olarak ifade-i meram noksanlıklarından doğan "ufak tefek sürtüşmeler"e halâ sık sık rastlanmaktadır. Geçenlerde bir pazar günü 20 kadar Han Çinli genç, bir mağazanın önünde toplanmış, sesi sonuna kadar açık bir teyp'in çaldığı batı türü pop müziği dinliyorlardı. Bazılarının ağzında sigara vardı. Çinli olmayan bir tek kişi bile yanlarına yanaşmadığı gibi, alışveriş maksadıyla oradan geçenler de karşı kaldırımdan yürümeyi tercih ediyorlardı.

Han Çinlileri ile uygurların uyuşmazlığı daha çok gençler arasında gözlenmektedir. Meselâ sırf onları kızdırmak için, namaz kılmakta olan uygurların kasten gidip önünde duran Han Çinli gençlere rastlamak mümkündür. Bu hareketi yapan Han çinli gençler uygurların namazda secdeye varmaları anında önlerine durarak sanki

kendilerine perestiş ediyorlarmış gibi bir hava içine girmektedirler.

Uygurların bir cenazesi yolda götürülürken bisikletle karşıdan gelenler cenazeye hürmeten bisikletten inip cenazenin geçmesini beklerler fakat Han Çinli gençlerin çoğu bunu bilmediklerinden veya yapmak istemediklerinden böyle davranmazlar.

Han Çinlilerin çoğu, Çin'in Şahghay gibi büyük kıyı şehirlerinden Xinjiang'ın ekonomisini kalkındırmak için gerekli personel ihtiyacını karşılamak üzere buralara gönderilen vasıflı işçi veya teknisyen niteliğideki kişilerdir ve bunlar sürekli sinir gerilimi içindedirler. Zira burada alışık olmadıkları zor hayat şartlarına intibak etmenin yanında meslekleri ile ilgili son gelişmeleri de izleyememek gibi sıkıntılı bir durum içindedirler.

1950'lerde bölgeye gönderilmiş bulunan ve artık memleketlerine dönmek isteyen Şanghay'lıların huzursuzluk ve bunalımları son raddeye varmış olacak ki 1980-1981 yıllarında çatışmalar kaçınılmaz hale gelmişti. Nitekim bunların memleketlerine dönüş istekleri ilgililer tarafından reddedilince 10.000 kadar Şahghaylı Kaşgar'ın 250 km. kuzey doğusuna düşen Aksu şehrinde gösteri yürüyüşü yapmışlar hükümet buralarına el koymuşlar ve düzen yeniden sağlanıncaya kadar görevlilere saldırmışlardır.

Hernekadar Çindeki çeşitli azınlıklar kanun önünde eşit durumda iseler de Han Çinlilerine nazaran çok düşük bir hayat standardına sahiptirler.

Wang'ın da ifade ettiği gibi "Evet, gerçekte Han'larla azınlıklar arasında halâ eşitsizlikler mevcuttur. Çünkü bunlar ekonomik bakımdan eşit değildirler ve gelir düzeyi çok farklı olduğu sürece bu insanlar arasında sürtüşmeler de devam edip gidecektir."

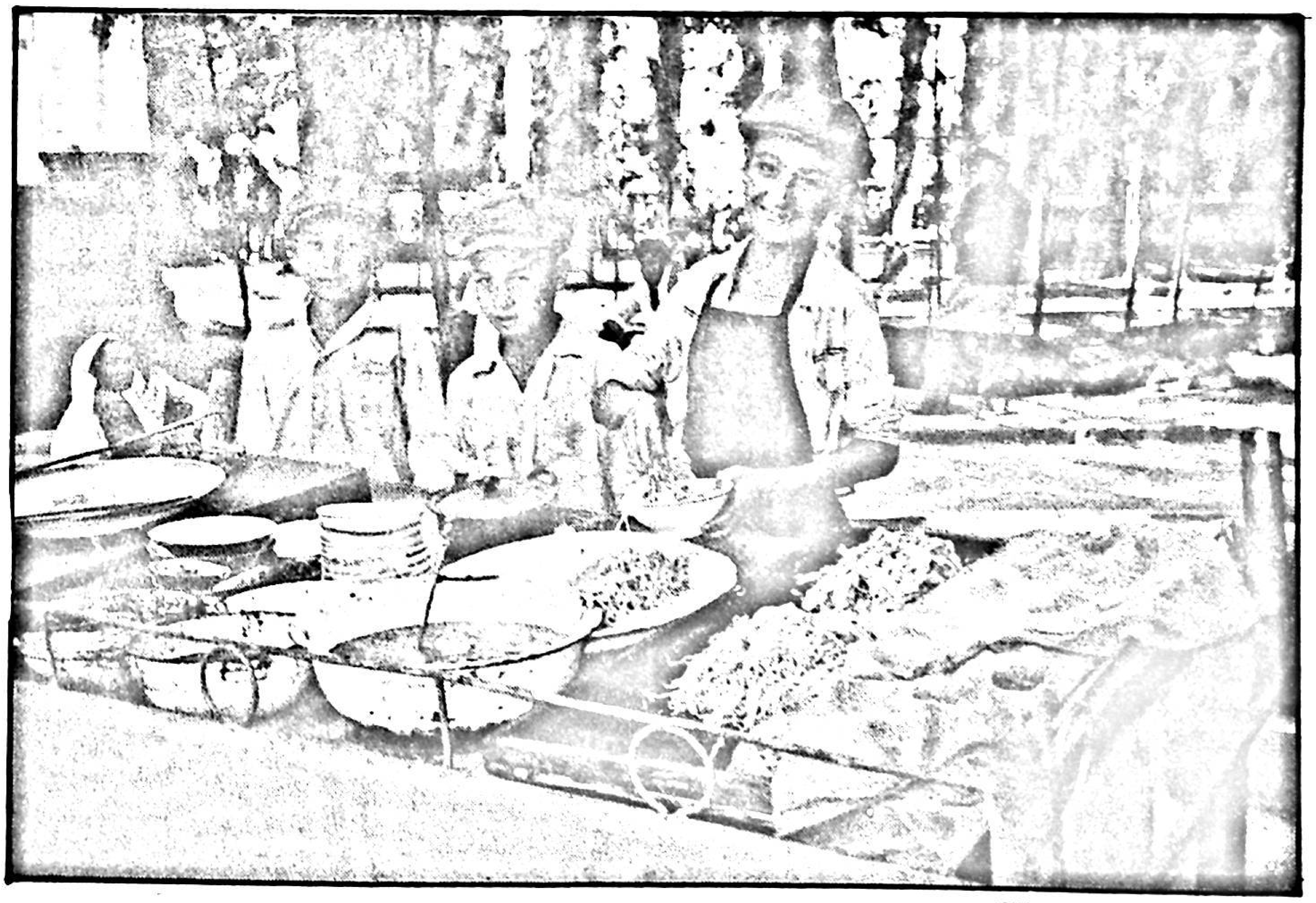

Ticaret yapma hakkından faydalanan başka tüccarlar (!!!)
Çin lügatinde "utanmak" diye bir kelime yok mudur???

HABERLER

Altıncı Milletler Arası Dünya Müslüman Gençler Teşkilâtı Konferansı

Beş gün müddetle devam eden Dünya Müslüman Gençleri Teşkilatı'nın (WAMY) altıncı konferansı 22 Ocak'ta Riyad Genel Valisi Prens Salman tarafından açıldı. O kraliyetin Müslümanların durumunu düzeltmek için maddi ve manevi desteği sağlamada hiçbir fedâkarlıktan kaçınmayacağını belirtti. Genel Vali Saudi Arabistan Müslümanların ayrıca Müslüman azınlıklarının meseleleri ile yakından ilgilenen Kral Fahd'ın liderliği ve rehberliğinde aynı yolda yürüyecek ve aynı prensiplere sadık kalmaya devam edecektir dedi. Yüksek Eğitim Bakanı ve aynı zamanda WAMY'nin başkanı olan Hasan ibn Abdullah el-Şeyh ise dünyada takriben 500 kadar gençlik ve talebe cemiyetinin üyesi bulunduğu bu teşkilatın kuruluşundan beri konferanslar, gençlik kampları düzenlediğini, İslami kitaplar yayınladığını belirtti. WAMY'nin genel sekreteri konferansın maksatları "bir yanda acı ızdıraplar - sıkıntılar diğer yanda ise tatlı hülyalar arasında" sıkışmış olan Müslüman azınlıklarının problemlerini etraflıca düşünmek olacaktır dedi. WAMY'nin milletlerarası konferansının ikinci gününde delegeler Asya ve Afrika'nın kominist ve diğer ülkelerindeki Müslüman azınlıkların feci durumlarına üzüntülerini belirttiler ve Müslüman dünyasından onları kültürel boyunduruktan ve dini hücumlardan kurtarmaya davet ettiler.

Dünya İslam Birliği Genel Sekreteri Dr.Abdullah Omar Nasif ve tanınmış Hintli ekonomist Dr.Nayatullah Sıddıki'nin başkanlığında açılan birinci oturumda konu Rusya ve Çin müslümanları idi. "Kazan Tatarları örneğinde Sovyet Müslümanlarının bugünkü durumu" adlı tebliği sunan Marmara Üniversitesi'nden Dr.Nâdir Devlet Sovyetler Birliği'ndeki Müslümanlarının sayısının 45 ile 50 milyon arasında olduğunu ve onların ateizm propogandasına maruz kaldıklarını belirtti. Bu propogandanın neticesinde bilhassa Volga (İdil) - Ural bölgesindeki Sovyet Müslümanları komünizm akımı içinde erimektedirler dedi.

A.B.D.'lerinden Gulameddin Pahta "Çin'in Uygur muhtar bölgesindeki müslüman azınlıklarının statüsü" adlı tebliinde Doğu Türkistanlı Müslümanlar bilhassa son beş yılda (1980-1985) kültürel ve dini üstünlükler kazandı diye belirtti. Bu konuda tebliğ sunan ikinci konuşmacı ise Batı Almanya'dan Erkin Alptekin idi. O 35 yıl önce Doğu Türkistan'ı "kurtarmaya" gelen Çinlilerin Müslüman Türklere sistemli olarak zulüm yapmak, kültürlerini yok etmek ve dinlerini imha etmek üzere bir politika uyguladıklarını belirtti.

WAMY Konferansı 27 Ocak tarihli son oturumunda Asya ve Afrika'daki Müslüman azınlıkları ve cemiyetlerinin durumlarının her geçen yıl daha kötüye gittiğini, bilhassa Doğu Türkistan, Filipinler, Kamboçya, Burma, Hindistan, Eritre Çad ve diğer ülkelerde durumun çok kötü olduğunu müşahade etti.

Konferansı WAMY'e dökümantasyon, yayın ve bilgi toplama faaliyetlerini devam ettirmesi hususunda tavsiyede bulundu. Konferans ayrıca İslam ülkelerini aynı şekilde hakimiyetlerini ve kuruluşlarını azınlıklara yardım etmek, onlarla ilgili proje ve programları desteklemek üzere Müslüman Azınlıkları Fonu kurmaya davet etti.

Konferans ayrıca, bilhassa Sovyetler Birliği ile diplomatik münasebetleri olan veya yakın gelecekte başlamayı düşünen İslam ülkelerinin hükümetlerine anlaşmalar imzalarken Sovyetler Birliği'ndeki Müslümanların haklarını, şeref ve haysiyetlerini muhafaza için şartlar hasıl edilmesi şartını ileri sürmelerini hatırlatıldı. Ayrıca İslam Neşriyat Birliği ve Milletlerarası İslam Haberler Ajansı'ndan belli başlı dillerdeki yayınları radyo ve televizyonla demirperde ülkelerine aktarabilmek için satelit transmisyon istasyonları kurmaya davet edildiler.

Divân - ı Lûgat'it Türk ve Kutadgu Bilig Doğu Türkistan'da Uygur Şivesiyle Basıldı.

Doğu Türkistan'ın merkezi Urumci'de "Şincan (Doğu Türkistan) Halk neşriyatı" tarafından Uygur şivesine çevrilerek basılan Divân-ı Lügat'it Türk'ün üç ciltten ibaret bir takımının 1. ve 3. ciltleri Neşriyat merkezimizce temin edilmiştir. Kita- [illegible] anlamadığımız bir sebeple Çin ma- [illegible] lmış olduğundan elimize geç- [illegible]

[illegible] basılmış olup, 687 sayfadır. [illegible] basılmış 533 sayfadan iba- [illegible]

[illegible] ü Uygur şivesine göre [illegible] üsselâm Abbas, Abdür- [illegible] Habibullah, Damolla Ab- [illegible] im Salih, Hacı Nurhacı, Os- [illegible] Niyaz, Sabit Rûzî, İbrahim Mûtî, Emin Tursun, Mir Sultan Osmanoğlu isimli soydaşlarımızdır.

Ayrıca, "Pekin Milletler Neşriyatı" tarafından "Kutadgu Bilig" de, Uygur şivesinde hazırlanarak 1984 yılında basılmıştır. Bir ciltten ibaret olan kitap 1368 sayfadır. Her sayfası Arap ve Lâtin harfleriyle ayrı ayrı tertiplenen bu eser de Neşriyat Merkezimizce temin olunmuştur.

Kutadgu Bilig'in Uygur şivesine göre neşre hazırlayan müessese, "Şincan (Doğu Türkistan) Uygur Otonom Bölgesi İçtimaî Fenler Akademisi Milletler Edebiyatı Tetkikat Enstitüsü"dür. Bu enstitüde vazifeli olup, eserin hazırlanmasında fiilen emek verenler: Abdurrahim Ötkür, Ahmed Ziyaî, Mehmed Emin Yusuf, Abduşşükür Turdi, Abdullah Muhammedî... Sayfa kenar süslemelerini ve cilt kapaklarını yapanlar: Dursun Gazi, Hoşur Ali..Yusuf Has Hâcib'in temsili resmini çizen: Abdulkerim Nasreddin adlı soydaşlarımızdır.

Divân-ı Lügat'it Türk, Besim Atalaytercümesi, Kutadgu Bilig ise, Reşit Rahmetî Arat'ın 1947'de hazırladığı nüsha esas alınarak meydana getirilmiştir.

Halen Çin esaretinde bulunan Doğu Türkistan'da, Türk aydınlarının gösterdikleri bu âlicenap faaliyetlere hayran olmamak mümkün değildir. Adlarını yukarıya aldığımız kardeşlerimize teşekkür etmeyi borç bilir, daha büyük başarılar elde etmeleri için Ulu Allah'a niyaz ederiz.

Aşağıda her iki kitabın baş tarafından örnek sayfalar veriyor ve Türk milletinin mâzideki nûrunun, geleceğini de aydınlatmasını gönülden diliyoruz. D.T.S.

BISMI'LLAḤI'R-RƏḤMANI'R-RƏḤIM

1. ḥəmd-u sipas-u minnət wə eküx egdi tənri
2. 'əzzə wə jəlləka kim uluqluk idisi tükəl
3. kudrətlīq padixah turur yərli kəkli yarat-
4. qan kamuq tīnlīqlarka ruzi bərgən nəni
5. kim tilədi ərsə kīldī yəmə nəni tiləsə kīlur
6. yəf'əlu'llahu ma yəxa' wə yəḥkumu ma
7. yurid takī sansīz səlam-u durud həlklarda
8. yəgi yalavaqlarda edrüntüsi uluq savqīsī
9. muḥəmməd-i muştəfa eza bolsun takī
10. ma anīn əxləri 'əziz aqīrlīq şəḥabələr eza
11. riẓwanu' llahi 'ələyhim əjmə'in bu kitab
12. yavlak 'əziz turur qin ḥukəmalarīnīn əm-

Gençler, Doğu Türkistan'ın istiklâl ve hürriyeti için, can pahasına yürürlerken, yaşlılar her fırsatta duadadırlar...

A

بسم الله الرحمن الرحيم

(ئايغۇچى ۋە كويۇنگۈچى تەڭرىنىڭ ئېتى بىلەن باشلايمەن)

1. ھەمدۇ-سانا، مىننەت ۋە ھانىسىز مەدھىيەلەر
2. ئەزىز ۋە ئۇلۇغ تەڭرىگەكىم، (ئۇ) ئۇلۇغلۇق ئىگىسى ۋە كامال
3. قۇدرەتلىك پادىشادۇر. (ئۇ) يەرنى، كوكنى ياراتقان،
4. بارلىق جانلىقلارغا رىزىق بەرگەن. ئۇ، نىمىنىكى
5. خالىدى، شۇنى قىلدى؛ ھەمدە نىمىنىكى خالىسا، شۇنى قىلۇر.
6. يەفئەلۇللاھۇ مايەشا ۋە يەھكۇمۇ مايۇرىد (خۇدا خالىغىنىنى قىلدۇ ۋە ئىرادىسى بويىچە ھوكۇم قىلدۇ).
7. يەنە سانسىز سالام ۋە دۇرۇتلار ئىنسانلارنىڭ
8. ياخشىسى، پەيغەمبەرلەرنىڭ سەر-خىلى (ۋە تەڭرىنىڭ) ئۇلۇغ ئەلچىسى
9. مۇھەممەت مۇستاپاغا بولسۇن، يەنە
10. ئۇنىڭ يارەنلىرى بولغان ئەزىز ۋە مۇھتەرەم ساھابىلاردىن
11. ئاللا رازى ئولغاي.
12. بۇ بەك ئەزىز بىر كىتاپتۇر، (ئۇ) چىن ھېكمەتلەرنىڭ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمْ

وَبِــهِ العَـوْنْ

ئايغۇچى، كويۇنگۈچى تەڭرىنىڭ ئېتى بىلەن باشلايمەن
پەقەت تەڭرىلا ياردەم بېرەلەيدۇ

ھەممە ماختاش - ئالقىشلار يۈكسەك پەزىلەت ۋە كوركەم سەنئەت ئىگىسى بولغان تەڭرىمگە خاس. زامان ئەھلىنىڭ ئەڭ ساغلاملىرى كېسەل، ئەڭ سوزمەنلىرى كېكەچ بولۇپ قالغان بىر چاغدا، تەڭرىم ھالال بىلەن ھارام ئىشلار ئېنىق ۋە تولۇق بايان قىلىنغان قۇرئاننى جەبرائىل ئارقىلىق مۇھەممەدتىكە چۈشۈردى، شۇنىڭ بىلەن توغرا يولنى كورسىتىپ، مەشئەل ۋە يول كورسەتكۈچ بەلگە تىكلەپ بەردى.

مۇھەممەتكە ۋە ئۇنىڭ ھەممىگە پىشۋا بولغان ئۇرۇق - ئەۋلاتلىرىغا تەڭرىم رەھمەت قىلسۇن، ئەبەدى ئېسەنلىك بەرسۇن.

ئەمدى، مۇھەممەت ئوغلى ھۇسەيىننىڭ پەرزەندى مەھمۇت- نىڭ سوزىنى ئاڭلىغايسىز:

مەن تەڭرىنىڭ دولەت قۇياشىنى تۈركلەر بۇرجىدا تۇغدۇرغانلىقىنى ۋە پەلەكنىمۇ شۇلارنىڭ زىمىنى ئۈستىدە چۆگىلەتكەنلىكىنى كوردۇم. تەڭرى ئۇلارنى «تۈرك» دەپ ئاتىدى ۋە سەلتەنەتكە ئىگە قىلدى؛ دەۋرىمىزنىڭ خاقانلىرىنى تۈرك- لەردىن قىلىپ، زامان ئەھلىنىڭ ئىختىيار تىزگىنىنى شۇلارنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى؛ ئۇلارنى ئىنسانلارغا باش قىلدى؛ ھەق ئىش- لاردا ئۇلارنى قوللىدى؛ ئۇلار بىلەن بىر سەپتە تۇرۇپ كۈرەش- كەنلەرنى ئەزىز قىلدى ۋە تۈركلەر تۇپەيلىدىن ئۇلارنى ھەممە تىلەكلىرىگە ئېرىشتۈرۈپ، يامانلارنىڭ زىيانكەشلىكىدىن ساقلىدى. تۈركلەرنىڭ ئوقىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ يولىنى مەھكەم تۇتۇش ھەربىر ئەقىل ئىگىسىگە لايىق ۋە مۇناسىپ ئىش بولۇپ قالدى. ئوز دەردىنى ئېيتىش ۋە تۈركلەرگە يېقىش ئۈچۈن، ئۇلارغا تۈرك تىلىدا سوزلىشىشتىن ياخشىراق يول يوق. كىمكى ئوز گۇرۇھىدىكى دۇشمەنلىرىدىن ئايرىلىپ، تۈركلەرگە سىغىنىپ كەلسە، تۈركلەر ئۇلارنى ئوز قانىتى ئاستىغا ئېلىپ، خەۋپتىن قۇتقۇزىدۇ؛ ئۇلار بىلەن بىللە باشقىلارمۇ پانا تاپىدۇ.

ئىشەنچلىك بىر بۇخارالىق ئالىم بىلەن نىشاپۇرلۇق

باشقا بىر ئالىمنىڭ تەڭرى ئەزىز كۆرگەن پەيغەمبىرىمىزدىن دەلىل كەلتۈرۈپ ئېيتقان تۆۋەندىكى سۆزلىرىنى ئېنىق ئاڭلىغان ئىدىم: پەيغەمبىرىمىز قىيامەت بەلگىلىرىنى، ئاخىر زامان پىتنىلىرىنى ۋە ئوغۇز تۈركلىرىنىڭ مەيدانغا چىقىدىغانلىقىنى سۆزلىگەندە: «تۈرك تىلىنى ئۆگىنىڭلار، چۈنكى ئۇلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئۇزاق داۋام قىلىدۇ» دېگەن ئىكەن.

بۇ ھەدىسكە شۇ ئېيتقۇچى كىشىلەرنىڭ ئۆزى جاۋاپكار. بۇ ھەدىس راست بولسا، تۈرك تىلىنى ئۆگىنىش ۋاجىپ بولىدۇ. راست بولمىغان تەقدىردىمۇ، تۈرك تىلىنى ئۆگىنىش زۆرۈرلۈكىنى ئەقىل تەقەززا قىلىدۇ.

شۇڭا مەن شۇ تۈركلەرنىڭ ئەڭ سۆزمەنلىرىدىن، پىكرىنى ئەڭ روشەن بايان قىلالايدىغانلىرىدىن، ئەڭ زېرەكلىرىدىن، ئەڭ ئاساسلىق قەبىلىگە مەنسۇپلىرىدىن ۋە جەڭ ئىشلىرىدا ئۇستا نەيزىۋازلىرىدىن بولۇپ تۇرۇقلۇق، ئۇلارنىڭ شەھەر ۋە سەھ-رالىرىنى باشتىن - ئاياق كېزىپ چىقتىم. تۈرك، تۈركمەن، ئوغۇز، چىگىل، ياغما، قىرغىزلارنىڭ سۆزلىرىنى ۋە قاپىيىلىرىنى ئېنىقلاپ چىقىپ، ئۇلاردىن پايدىلاندىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ھەربىرىنىڭ تىلى مېنىڭ دىلىمغا ناھايىتى ياخشى ئورۇنلاشتى. مەن ئۇلارنى پۇختا رەتلەپ، ئوبدان تەرتىپكە سېلىپ چىقتىم.

ئەبەدىي يادىكارلىق ۋە پۈتمەس - تۈگىمەس بىر بايلىق بولۇپ قالسۇن دەپ، ئۇلۇغ تەڭرىگە سېغىنىپ، بۇ كىتاپنى تۈزۈپ چىقتىم ۋە ئۇنىڭغا «دِيوانُ لُغاتِ التُّرْك — تۈركى تىللار دىۋانى» دەپ ئات قويدۇم.

بۇ كىتاپنى پەيغەمبىرىمىزنىڭ مۇقەددەس ئورنىدا ئولتۇر-غان، ھاشىم ئۇرۇغىدىن ۋە ئاباسىلار سۇلالىسىدىن يولباشچى بولغان خوجىمىز، ئىگىمىز، مۆمىنلەرنىڭ ئەمىرى ۋە تەڭرى تەيىنلىگەن خەلىپە مۇھەممەت ئوغلى ئوبۇلقاسىم ئابدۇللا مۇقتەدى بىئەمرىللا ھەزرەتلىرىگە ئارمىغان قىلدىم. تەڭرى ئۇنىڭ مەرتە-ۋىسىنى دائىم يۇقۇرى، ئۆمرىنى راھەت - پاراغەت ئىچىدە ئۇزۇن قىلسۇن؛ ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقتا تەڭدىشى يوق سەلتەنەت ئاساسلىرىنى تەۋرەنمەس دەرىجىدە مۇستەھكەملىسۇن؛ ئۇنىڭ پەرمان دائىرى-لىرىنى كېڭەيتسۇن ۋە يۇكسەلدۈرسۇن؛ ئادەم باللىرى ئۇنىڭ بىھېساپ ساخاۋىتى شاراپىتىدىن يۇلتۇزلاردەك يۈكسەك بەخت-سائادەتكە ئىگە بولسۇن؛ ئۇنىڭ دەۋەتلىرى ئەمەلگە ئېشىپ، ھەر-بىر غەلىبىسى سادىق دوستلىرىنى خۇشال قىلسۇن؛ تەڭرى ئۇنىڭ

قەھر - غەزەپكە ئۇچرىغان دۈشمەنلىرىنى تېخىمۇ خار قىلسۇن؛ ئۇنىڭ سايىسىنى، كۆركىنى، قۇدرىتىنى، پەزىلىتىنى ۋە ئۇلۇغۋارلىقىنى مۇسۇلمانلار ئۈستىدىن يىراق قىلمىسۇن.

مەن بۇ كىتاپنى ھېكمەتلىك سۆزلەر، سەجئىلەر①، ماقال - تەمسىللەر، بېيىت - قوشاقلار، رەجەزلەر② ۋە نەسرى پارچىلار بىلەن بېزەپ، مەخسۇس ئېلىپبە تەرتىۋىدە تۈزۈپ چىقتىم. ئۆگەنگۈچى ۋە قىزىققۇچىلارنىڭ كېرەكلىك سۆزلەرنى ئاسان تېپىشى ئۈچۈن، بىرنەچچە يىللار مۇشەققەت چېكىپ، سۆزلەرنى جاي - جايىغا قويدۇم. تۇتۇقلىرىنى ئاچتىم، چىگىشلىرىنى يەشتىم. ئاخىر، بۇ لۇغەت كىتاۋىنى تۆۋەندىكى سەككىز بۆلۈمگە يىغىنچاقلىدىم.

بىرىنچى، ھەمزە بۆلۈمى③. تەگرى كىتاۋىنىڭ ئىزىدىن مېڭىپ، مەنمۇ كىتاۋىمنى ھەمزە بىلەن باشلىدىم.

ئىككىنچى، سالىم بۆلۈمى④.

① سەجئە — قاپىيىلىك نەسر.

② رەجەز — شېئىرىيەتتە ئارۇز ۋەزنىنىڭ بەھرىلىرىدىن بىرى؛ بۇ يەردە «قەھرىمانلىق داستانلىرىدىن پارچىلار» دېگەن مەنىدە كەلگەن.

③ ھەمزە — ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ تۇنجى ھەرپى «ا- ئەلىف» ئاستى - ئۈستىگە قويۇلغان بەلگىلەر بىلەن تۈرلۈك سوزۇق تاۋۇشلارنى ئىپادىلىسە، «ھەمزە» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

④ سالىم — تەركىۋىدە ئەرەپچىدىكى «ھەرپى ئىللەت» دەپ ئاتالغان «ا - ئەلىف، و - ۋاۋ، ى - يا» ھەرپلىرىدىن بىرەرسى بولمىغان ۋە ھەرپ تەكرارلانمىغان سۆزلەر.

DOĞU TÜRKİSTAN FOLKLORÜ VİDEO KASETLERİNDE

Müracaat: Millet Cad. 26/3
Aksaray/İstanbul Tel: 524 41 21

Kırgızistan Başbakanı Sultan İbrahimov'un Öldürülüşünün Beşinci Yıldönümü.

"4 Aralık 1980 yılında 54 yaşındaki Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Şûra Üyesi, Kırgız SSC Bakanlar Kurulu Başkanı Sultan İbrahimoviç İbrahimov öldürüldü". Kırgızstan Cumhuriyeti'nin Başbakanı Sultan İbrahimov'un ölüm haberini o zaman Sovyetlerin resmi yayın organları böyle açıklamışlardı. Aradan beş yıl gibi uzun bir zaman geçtiği halde İbrahimov'un niçin öldürüldüğü, kimler tarafından katledildiği, yetkililerin şimdiye kadar yaptığı araştırmalar ve soruşturmaların ne gibi netice verdiği henüz açıklanmamıştır. İbrahimov'un katledilişinden evvelki olayları göz önünde bulundurduğumuzda, bu siyasi cinayetin sebepleri ve suçları açıklanamayacağı kolayca anlaşılmaktadır. Kırgızstan Hükümetinin bir yetkilisinin dediklerine dayanarak dış basının yazdıklarına göre Sultan İbrahimov Isık-Köl'e yakın Çolpon-Ata'daki sanatoryumda uykuda iken vurulmuştur. Kendisi gibi, bitişik odada yatmakta olan Şoförü de kurşunlanarak öldürülmüştür.

Bu cinayetleri işleyenlerin yakalanamadığı belirtilen haberde SSCB Kommunist Partisi'nin XXVI. Kurultayı önce halk arasında siyasi ortamı kızıştırıp, tahrik yaratmak maksadıyla İbrahimov'un kurban edilmiş olması ihtimali üzerinde durulmuştur. Hatta, dış güçlerin (mesela Çin Ajanlarının) bu cinayeti işlemiş olmaları mümkün olabilir, gibi fikir yürütülerek kamu oyunun dikkati başka tarafa celb edilmeye çalışılmıştır. Fakat, en küçük bir olayda mangalda kül bırakmıyan, her türlü iftirayı atmaktan çekinmeyen Sovyetlerin resni propaganda organları yayınladıkları bildirilerde İbrahimov'un öldürüldüğünü açıklayıp, her nedense bu hususta tafsilat vermiş değillerdir. Sovyetler Birliğini yakinen takip eden çevreler ise değişik fikir yürütmektedirler. Onların görüşüne göre, Kızıl Ordu'nun Afganistan'ı işgal etmesi ve bu istila hareketine Orta Asyalı Türk-müslüman gençlerin ateş hattına sürülmesi, Sovyetler Birliğinin milli cumhuriyetlerinde bilhassa Özbekstan, Türkmenistan, Tacikstan ve Kırgızstanda halk arasında hoşnutsuzlar doğurmuştur. Orta Asyadaki Türk halklarının arasında müslüman Afgan miletinin istilaya maruz kılınmasını, gençlerin ülke sınırları dışında başlayan savaşa sürülmesini kınayan, hatta bazı olayları çıkaran tartışmalar olmuştur. Halkın bu hoşnutsuzluğunu Sultan İbrahimov ile Özbekstan ve Tacikstan Kommunist Parti birinci sekreteri olan Şaraf Raşidov ve Cabbar Resulov Moskova'ya iletmişlerdir. Halkın galeyanını bastırmak ve de Raşidov ile Resulov'un gözlerini korkutmak için İbrahimov'un kurban seçildiği söylenmektedir. Bu arada geçen beş yıl süre içerisinde diğer ikisi Raşidov ile Resulov de vefat etmiştir.

İkinci görüşe göre, İbrahimov Kırgızstan Cumhuriyetinin dertlerini Sovyetler Birliği Yüksek Devlet Şûrasında açıkça ortaya koymuş, ülkesinde görülen enerji yokluğunu bilhassa elektrik açığını kapatmak için barajların, hidro-elektrik santralların kurulması talebinde bulunup, daha fazla bütçe ayrılmasını istiyerek, Sovyetler Birliğinin merkezi hükümetinin bakanlarını tenkid etmeye kadar gidebilmiştir. Mesela, 1975 yılında Oş vilayetinin Kommunist Partisinin birinci sekreteri iken SSCB Yapı ve Endüstri Bakanı İ.A. Grişmanov'un keskin hücum ederek başlattığı siyasi çıkışlarını öldürüldüğü 1980 yılının sonlarına kadar yürüterek, ülkesindeki başı boşluklar nedeniyle ortaya çıkan ekonomi sahasındaki zararları açıkça ortaya koymaktan çekinmemiştir. Kırgızstan bütçesinin yeterli olmayışından dolayı Oş Vilayetinde tabii gaz çıkarmakta güçlük çekildiğini, bu sebeple bir çok sanayii çalışamadan kalmakta olduğunu söylemiştir. Her traktörün arkasına fazladan bir romörk takılarak bir kat daha fazla yük taşınabilineceği ve bunun da taşıma işine ekonomik yönden yararlar sağlıyacağını ifade etmiştir. Bu hususta çalışmalar yapılmasını teklif etmiştir. Kırgızstan Başbakanı olduktan sonra daha temkinli sözler sarf etmeye dikkat eden İbrahimov verdiği mülâkatlarda, toplantılardaki beyanatlarında Kırgızstanın ekonomik külfetlerini her zaman açıklamış, bunları yenmek için yürüttüğü mücadelede merkezi hükümeti de ilgi göstermeye çağırmıştır.

Onun böyle ileri-geri çıkışları diğer cumhuriyetlerin ileri gelenlerini de cesaretlendirip suskun, her şeyi yutmaya mahkum idarecileri konuşturur korkusuyla İbrahimov'un ebedi susturmak için cinayetin işlendiği, olayı gören şoförünün de arkada tanık kalmaması için öldürüldüğü söylenmektedir. Üçüncü bir görüşe göre, Isık-Köl Sayfiye yerindeki bu cinayet kadın meselesi yüzünden işlenmiştir.

Her üç görüş de Sultan İbrahimov'un öldürüldüğünü kanıtlamakta olup, ilgili makamların açıklamada bulunmaması Sovyet idari mekanizmasına cinayet suçunu yükleyecek görüşlerin doğmasına yol açmıştır. Kreml Liderlerinin Sovyetlerin içinde istediklerini yok etmekte çok serbest olduğu bilinmektedir. Onlar istemediklerini, suçlu ise mahkeme ederek, suzçuz ise böyle karanlıkta kalan cinayetlerle yok edilip gelmişlerdir. Hatta, 20 Ağustos 1940 da Meksika'da Sovyet rejim aleyhtarı Trotski'yi, 1954 de Münih'te muhaceretteki Azerbaycanlıların milli hareketinin lideri Fetelibey Düdenginski'yi öldürmekten çekinmedikleri hatırlanırsa, İbrahimov'un Kreml'dekilerin keyfi kararının kurbanı olduğunu söyleyenleri doğrulamaktadır. 1927 yılında Kırgızstan'ın Çüy Kazasında dünyaya gelen Sultan İbrahimov 1954'ten itibaren SSKP'nin üyesi olup, ölünceye kadar Kırgızstan Kommunist partiyasının çeşitli kademelerinde görev üstlenerek başbakanlığa kadar yükselmiştir. Kendi ulusunun menfaatlerini göz ardı etmeden, halkının sıkıntılarını hafifletip, olanlara insanca birhayat sağlamak için didinen Sultan İbrahimov'un öldürülmesi, Sovyetler Birliğinde ancak Moskova'dakilerin isteğine göre dans edenlerin yaşayabileceklerini göstermektedir. Sultan İbrahimov'un başbakan olmasına rağmen katledilmekten kurtulamayışı, kommunizm boyunduruğu altında ezilmekte olan müslüman kardeşlerimizin acıklı durumunu dış dünyadaki dindaşlarının gözlerinin önüne açıkça sermektedir.

A.B.D. Temsilciler Meclisi'nden Çin'e Gönderilen Bir Mektup

Sayın Li Xiannian
Çin Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

9 Temmuz 1985

Sayın Cumhurbaşkanı,

Aşağıda imzaları bulunan biz Amerika Birleşik Devletleri Kongresi üyeleri, zat'ı alinizi, Başbakan Yardımcısı Sayın Li Peng'i ve beraberindeki hey'etin diğer mümtaz üyelerini Amerika Birleşik Devletlerinde görmekten çok büyük sevinç duyduğumuzu ifade etmek isteriz. Bu ziyaretinizin gerçekten büyük bir tarihi önem taşıdığına ve Çin halkıyla Amerikan halkı arasındaki dostluğu güçlendireceğine inanmaktayız.

Hükümetinizin uygulamakta olduğu modernizasyon, ekonomik gelişme, sosyal ve politik liberalizasyon politikasını büyük bir ilgiyle izlemekteyiz ve bu politikanın sonuçları olarak ülkenizde meydana gelen müsbet gelişmeler memnuniyetimizi mucip olmaktadır.

Tibetle de şartların düzelmeye başladığını öğrenmek bizi ayrıca sevindirmiştir. Kutsal Dalai Lama'nın temsilcileri ile hükümetinizin birkaç yıl evvel başlatmış olduğu diyaloğun devam etmekte oluşu da çok ümit verici bir husustur. Bu diyalog çerçevesinde yapılmakta olan karşılıklı mutabakata varılmasını candan temenni ediyor ve ilgili taraf durumunda olan tüm insanların menfaatlerini gözeterek, Kutsal Dalai Lama ve Halkının çok makul ve haklı olan isteklerini nazarı dikkate almanızı diliyoruz.

Dostluk ruhu ve samimiyet çerçevesi içerisinde sarfetmiş olduğumuz bu sözleri, gerek bizzat siz ekselanslarının, ve gerekse hükümetinizin, halkın menfaati için zor şartlar altında gerçekleştirmekte olduğunuz önemli reformlara karşı duyduğumuz tasvip ve takdir hislerimizin bir nişanesi olarak kabul buyuracağınıza inanıyoruz.

Burada, zat'ı âlinize tekrar hoşgeldiniz der, Amerika Birleşik Devletlerine yaptığınız bu ziyaretinizin memnuniyet verici ve faydalı olmasını temenni ederiz.

Sincerely,
Signatories on letter from Congressman Charles Rose and Senator Claiborne Pell to President Li Xiannian of the People's Republic of China.

United States Senate:
Claiborne Pell, Edward M.Kennedy, Dave Durenberger, Christopher J.Dodd, Dale Bumpers, John Kerry, William Proxmire, Alan Cranston, David Pryor, Paul Simon, Spark M.Matsunaga

House of Representatives:
Charlie Rose, Leon E.Panetta, Norman Sisiky Matthew F.McHugh, Nick Rahall Jerry Huckaby, Pat Roberts, Tony Coelho, Berkley Bedell, Charles Whitley, Ed Jones, Ron deLugo, Floyd Spence, Bob Carr, Patricia Schroeder, Tommy Robinson, Cecil Heftel, Howard Wolpe, Philip Sharp, Ted Weiss, Gerry Studds, Dante Fascell, Lawrence Smith, Bob Traxler, Roy Dynson,, Gene Snyder, Harold Rogers, Kenneth Gray, Bernard Dwyer, Josehp Early, John Murtha, Carl Perkins, Daniel Akaka, Trent Lott, Mary Rose Oakar, Frank Horton, BillRichardson, Sidney Yates, Jerry Lewis, Gus Yatron, Frank McCloskey, Jim Wright, Bill Lowery, Wes Watkins, Sam Gejdenson, Robert Young, Wyche Fowler, Steny Hoyer, Mickey Leland, Richard Shelby, George Darden, Michael Barnes, Walter Jones, Robin Talhon, Dave McCurdy, James Howard, Joe Moakley, Jim Slattery, Charles Hayes, Howard Berman, Barbara Boxer, Roy Rowland, Dan Mica, Nicholas Mavroules, Baddy McKay, Dennis Hertel, Benjamin Gilman, Edward Feighan, james Oberstar, Carrol Hubbard, Allan Swift, Marvin Leath, Frank Guarini, John Bryant, Sala Burton, Doug Barnard, Cardiss Collins, Brian Donnelly, Chester Atkins, Larry Hopkins, Martin Sabo, Parren Mitchell, Stephen Solarz, Mel Livine.

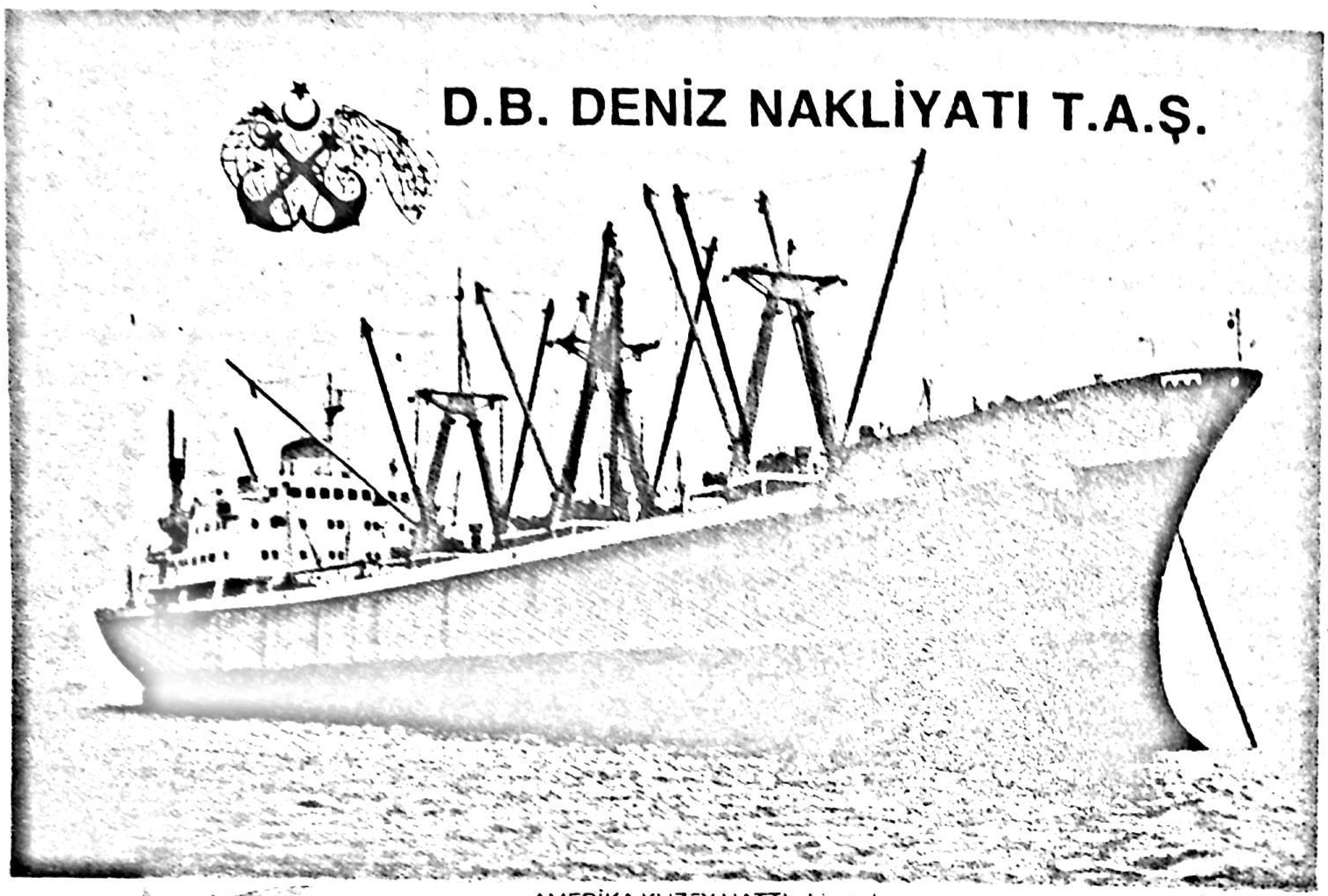

	AMERİKA KUZEY HATTI - Limanları NEWYORK - PHILADELPHIA - NORFOLK BALTIMORE	Ayda iki sefer
Üç haftada bir sefer	**AMERİKA GÜNEY HATTI - Limanları** SAVANNAH - JACKSONVILLE - MIAMI HOUSTON - NEWORLEANS - MOBILE	
	KONTİNANT - İNGİLTERE HATTI - Lim ANTWERP - ROTTERDAM - BREMEN HAMBURG London - Liverpool	Ayda dört sefer Ayda üç sefer
Ayda iki sefer	**AKDENİZ HATTI - Limanları** GENOVA - MARSEILLES BARCELONA	
	ADRİYATİK HATTI - Limanları TRIESTE - VENICE	Ayda üç sefer
Haftada bir sefer	**RO-RO SERVİSİ** MERSİN-İZMİR-VENEDİK TRIESTE	
	KIZILDENİZ - KUVEYT HATTI ISTANBUL - İZMIR - MERSİN JEDDAH-KUWAIT-DUBAI—KARACHI	Ayda bir sefer

DENİZ TAŞIMACILIĞINDA

Dikkatli, Yükleme, Nakliye, Tahliye

Meclisi Mebusan Cad. 93, 95, 94 Fındıklı-İSTANBUL
Tel: 145 21 20-Telex: 24 125 DCAR TR

Güvenli Gelecek için Güçlü Devlet Bankası

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

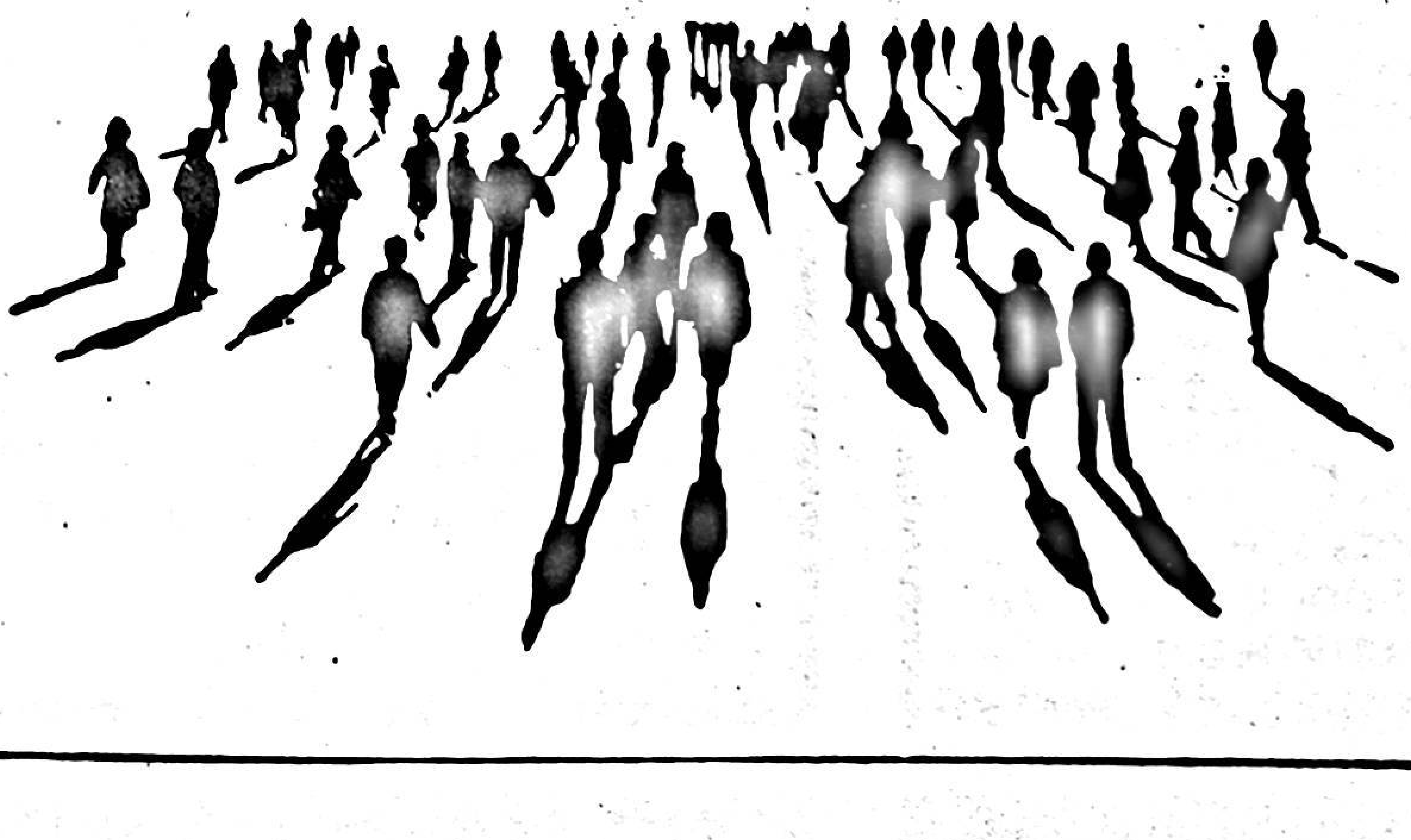

ATÖLYE

VOICE OF EASTERN TURKİSTAN

Tri-Monthly Review

Year: 3, Vol: 3, No: 9
April 1986

★

Owner
İsa Alptekin

★

Editor
Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu

★

Translations
Arabic: **Salih Said**
English: **Rafet Saltık**

★

Publisher's address
Eastern Turkistan Publishing Center

Millet Cad. 26/3,
Küçük Saray Apt., Aksaray,
İstanbul, Turkey
Telephone: 524 41 21

★

Single issues:
For Turkey: **1000**.
For foreign lands (surface mail)
8 U.S. Dollars

★

Subscription Rates
Yearly for Turkey: 3000 TL.
Yearly for foreign lands
(surface mail): 30 U.S. Dollars.

★

Manuscripts sent to the Review and not printed are not returnable.

CONTENTS

- **The Islamic of the Eastern Turkestan: A Commemorative Review ...... Roostam Sadri**

★

- **The Present Situation of the Soviet Muslims: The example of Kazan Tatars ..... Nadir Devlet**

★

- **The sixth İnternational Conterence of world Assembly of Muslims Youth**

★

- **Persecution of the Turkic Muslims of Eastern Turkestan ..... Erkin Alptekin**

★

- **The Establishment of An Allied Committee ..... The General Secretariat of the Allied Committee**

★

- **His Excellency Li Xiannian President of the peoples Republis of China ..... Charlie Rose - Claiborne Pell**

★

- **Ethnic Conflict in Chinese Province .... By Lena H. Sun**

News and articles in this Review may bu quoted in full or in part, by mentioning the Review.

THE ISLAMIC REPUBLIC OF EASTERN TURKESTAN: A COMMEMORATIVE REVIEW

Roostam SADRİ

Introduction

To this day the "Revolution of Three Regions," (Ili, Altai and Tarbatgatai) which resulted in the short-lived Islamic Republic of Eastern Turkestan, remains one of the least studied upheavals in Central Asia. Yet it determined to a certain extent both the nationalities policy of the Chinese Communist regime, and the course of Sino-Soviet Relations in the Mao decedes. This paper endeavours to throw some light on certain unexplored aspects of this revolution and to give a concise but accurate account of the events which took place in the region in the period 1944-1949.

Much of the information contained in this paper was derived from oral testimanies of eyewitnesses to the events, and, whenever possible, corroborated and referenced with printed source materials. Reluctance on the part of those who supplied testimonies to allow their names to appear in this paper, however, constitutes one of the main handicaps of this research. It is hoped recognize the sensitive nature of the issues under discussion.

Geographical and Ethnographic Description of Eastern Turkestan

The term "Eastern Turkestan" is of comparatively recent origin,[2] and was inspired by the growing Turkic nationalism of the people inhabiting the area, in contrast to "Western Turkestan", the Tsarist name for the Middle Asian republics of the Soviet Union. Its Chinese name Sinkiang, translated as "New Territory", "New Dominion" or "New Frontier" evolved in 1882, when the invading army of a Hunanese general, Tso Tsung tang, declared it a Chinese province for the first time.[3] In Western publications the name "Chinese Turkestan" is also encountered.

The land mass of Eastern Turkestan, or Sinkiang Uighur Autonomous Region, as it is now known, exceeds 1,710,000 square km, which makes it one-sixt of the present territory of China.[4] It has a 3,000 km border with the Soviet Union along Kazakh, Kirghiz and Tawik Soviet Socialist Republics in the north and north-west, with the Mongolian People's Republic in the north-east, Afghanistan in the south-west and Tibet and Kashmir in the south. Chinhai and Gansu provinces in the east connect it with China proper. The Tien Shan mountain range extending across Eastern Turkestan from west to east cuts it into two, with the smalle northern part known as Jungaria, and the rest to the south called Kashgaria. Artificial irrigation has been practised in the oases of Kashgaria and Jungaria since times immemorial, although pastoral life is still prevalent in the steppes and the mountain ranges of Jungaria.

The population of Singiang Uighur Autonomous Region in 1984 exceeded the 12 million figure, with the ethnic Chinese (Han) comprising the majority. But in 1944 there were only approximately 3.3 million people inhabiting Eastern Turkestan. No census was conducted in that period, and therefore the figures quoted here are not exact:

TABLE I
Population Estimates : 1944[5]

Nationality	In thousands
Uighurs	2,500
Kazakhs	320
Chinese	202
Tungans (Hui)	93
Mongols	63
Kirghiz	60
Russians	40
Tajiks	20
Uzbeks	15
Manchus	12
Indians	8
Tatars	5
Gipsies	2
Others	3

Background to the Uprising : The Social Factor

Among the thirteen nationalities inhabiting Eastern Turkestan, the Turkic element made up 90% of the total. The Uighurs led a settled life in the oases and cities, whereas Kazakhs, Mongols and Kirghiz were nomads. (Under Communist rule a large number of them have taken to settled life.) On the eve of the uprising in 1944, this conglomeration of diverse ethnic groups was divided into two hostile camps:

One camp comprised the Chinese bureaucratic elite in the administration. They consisted largely of Hunanese and those from the lower Yantze valley. Corruption permeated every layer of this military-colonial estalishment Chinese officials of all ranks made enormous fortunes through extortion and bribery. Even Governor Sheng accumulated considerable wealth which he later used to purchase immunity from prosecution. In the economic sphere, all trade was in the hands of Tientsin men, and the Shansi largely controlled transportation. All Chinese enjoyed classical "sahib" status regardless of their social standing.

The opposing camp incorporated all the non-Chinese ethnic groups. Among those, the most numerous were the settled Uighurs and nomadic Kazakhs These peoples played a crucial role in the uprising. Kazakhs, as well as two other nomadic people-Kirghiz and Mongols—were organized on tribal lines, where the leaders of numerous tribes and clans commanded the camplete allegiance of their kinsmen. Whenever Chinese officials imposed new levies, tribal elders had to shoulder the burden. Hence they did not hesitate to support the uprising once it started. The uighurs had a more complex social ogranization, but they too rose up in complete solidarity. Peasants, labourers, artisans and tradesmen, workers and intellectuals struggled hand in hand with small shopkeepers, hawkers, brokers and merchants. Even Uighur gentry comprised of rich land-owners and horticulturists, big merchants and remnants of old native nobility—hojas and beks, lent their support both politically and financially. The muslim religious leaders played an especially important role in arousing the masses for determined action.

It is important to stress here that classical Marxist terminology such as 'bourgeois' 'proletarian', or 'peasant' revolution was inapplicable with regard to the 'Revolution of Three Regions' of Eastern Turkestan.

The Russian Factor

The Muslim rebellion in 1862 had dislodged the Chinese (Manchu) rulers of Eastern Turkestan, and resulted in the creation of the Taranchi Sultanate in the Ili Valley, the Tungan Khanate in Urumchi-Tarbagatai regions, and the Emirate of Jeti-Shaar in Kashgraia under Yaqub Bek.[7] However, in 1871 Russia declared war on the Taranchi Sultanate and under pretext of preserving safety of the border regions and aiding the Chinese occupied the Ili region. Ili was ceded back to China in 1882 after prolonged and painful negotations which culminated in the Treaty of St. Petersburg of 1881.[8] The rest of Eastern Turkestan was reconquered by the Chinese under the Hunanese general, Tso Tsung tang who in 1876-78 after obtaining a loan for his expedition from the British banks in Shanghai, staged a bloodbath.

The Russian merchants sold grain for this money to feed the Chinese army of reconquest.[9] As a result of this collusion Imperial Russia benefited by retaining the western part of the Ili valley which it had occupied in 1871. and secured the right to conduct duty-free trade throughout Eastern Turkestan. Russian consulates were opened in 1882 in Kuldja, Urumchi, Kashgar, Chuguchak and Sharasume, which strongly enhanced Russian influence throughout the area, and provided extra-territorial rights to Russian subjects which were in force till the October Revolution of 1917.[10]

The October Revolution followed by the Civil War brought an influx of refugees and "White Russian" troops of Generals Dutov, Annenkov and Bakich into Eastern Turkestan. Governor Yang Tseng hsin faced the extremely difficult task of not only avoiding a clash with these troops, but also preventing a direct invasion of the Red army in pursuit of the Whites. Dutov and Annenkov were subsequently assassinated by Soviet agents and Bakich was turned over to the Soviet authorities from Gansu to face a firing squad. Further, the Red troops were busy fighting national resistance movements in Western Turkestan. So till December 1933 there was no direct invasion of the Red army into Eastern Turkestan.

After Governor Yang's assassination in 1928, Governor Chin Shu-jen's oppressive policies caused the Hami revolt in 1931. In order to procure arms for his tottering troops Chin was forced to sign a new treaty with the Soviet Government. The treaty had provisions for the establishment of eight Soviet trade agencies at Kuldja, Urumchi, Kashgar, Kuchar, Aksu, Yarkand and Khotan, as well as providing for favourable customs, tariffs, and telegraph and radio communication services with the Soviet Union. This agreement, signed with-out authorization from Nankin, later precipitated Chin's arrest.[11]

A coup by Russian mercenary troops in Urumchi on 12 April 1933 installed Sheng Shih tsai, who in December 1933 made an agreement with the Soviet representatives in Urumchi, becoming their effective puppet in return for military support against the Tungan and Uighur rebels of the Hami region in the east and the "Eastern Turkestan Republic" in the south.[12] More than 7,000 Soviet troops equipped with tanks, artillery and even airplanes entered the province through Chuguchak and Kuldja in early December 1933, calling themselves "Tarbagataitsi", i.e. inhabitants of the Tarbaqatai district in the north of Eastern Turkestan.[13] These troops in combination with Sheng's own forces defeated the rebels and by 1937 Sheng's authority was firmly established throughout the province.

From the coup of the 12 April 1933 till 1942 Sheng governed Eastern Turkestan, ignoring completely the authority of the central government of China. The police, civil administration and economic management fell under the total control of Soviet "advisers", and the Stalinist purges of 1937-38 were as severe here as in the Soviet Union itself. During his overall reign Sheng's prisons claimed the lives of more than one hundred thousand victims.[14] Former "White" Russians budding native intelligentsia, and the people of stature and influence in the community disappeared overnight into the horrors of Sheng's torture chambers. Many of those who survived, re-emerged later in the Soviet Union.[15]

The Russian Withdrawal

A garrison of N.K.V.D. troops, known as the eighth motorized regiment, was stationed in Hami to seal the province off from the metropolis and to keep Sheng under control. But in 1942, when the Soviet Union was threatened by the German invasion, Sheng took a chance and broke with his Soviet "advisers", by responding to a rapprochment initiative from Chungking. As termination of its -guasi- colonial control of Eastern Turkestan was imminent, the Soviet government withdrew the eighth regiment from Hami, dismantled and took back an airplane assembly plant in Urumchi, oil refinery equipment from Maitau and all other industrial plants and installations which had been set up there by Soviet technicians.

Sheng's turnabout did not, however, improve the situation in the province. The purges widened in scope and became less selective, affecting not only those suspected of local nationalism, or the rich or those though of as being "unreliable", but also anyone connected with the Soviet Union in any way. Simple possesion of books printed in the U.S.S.R. was suffi-

cient reason to be imprisoned. As a result, the overwhelming majority of the non-Cihnese population was driven into rebellion against the Chinese administration. The removal of Sheng Tse tsai by the Central Chinese government in September 1944 did nothing to reduce this explosive situation.[16]

Trade relations with the Soviet Union were also severed after the Soviet withdrawal of 1942. This created acute shortages of industrial and consumer goods on the local markets. These shortages were combined with war-time inflation which was made worse by the ever increasing burden of taxation required to maintain a large number of Chinese toorps. This crisis was further aggravated by the trading monopolies of Tu chan gong si, a government owned corporation that controlled foreign trade, and Ping jia wei yuan hui, a government controlled body that determined prices on the local markets. Set up by a decree of the provincial govrenment on 5 November 1942, Ping jia wei yuan hui became a powerful vehicle for the plundering of local non-Chinese small producers, traders peasants and cattle- breeders by Chinese merchants and bureaucracy. The Chinese would forcibly take whatever was brought to the market and yap the nominal official price in worthless paper currency. The they would sell the same goods at inflated prices using their immunity under Ping jia wei yuan hui.[17]

Overall taxes in Sinkiang rose to 2419 Sinkiang dollars per capita in 1944 as compared to 317 dollars in 1936. This burden was made worse by the obligatory repayment in agricultural produce from the Ili region to the Soviet Union as earlier "loans" by Sheng matured. "These oppressive economic policies were coupled with denial of elementary political rights to the non-Chinese population. Ethnic cultural organisations were increasingly pressured to crub their activities. Arbitrary arrests followed by tortures and assassinations in goal of many members of the ethnic groups, including Russians, Tatars, Uzbeks and others, intensified anti-government feelings among these ethnic communities. Finally, the Kazakh tribes of Altai led by Usman Bator, with the aid of weapons traded to them by the Soviet authorities through Mongolia, and in response to Sheng's plans to move them from their tribal lands into the semi-deserts of Kashgria,[19] rose up in open rebellion in June 1943. In March 1944 Usman inflicted heavy casualties on Chinese troops sent to pacify him. Sheng's charge that a foreign power was behind the uprising was rejected by TASS and Ulan Bator.

The Uprising InIli Region: The Return of the Soviets

In August 1944 Fatih Muslimov, a wealthy Tatar cattle breeder, who had earlier escaped to the Soviet Union to evade arrest by the Chinese police, returned to Nilki with two horses loaded with fourteen rifles and ammunition procured from the Soviet authorities. Having armed a small group of his men, he attacked the police station at Mazar, a village in the vicinity of Nilki county, and captured more arms and ammunition. Within a few weeks, the rebels grew into a sizeable guerrilla force which captured Nilki on the 6th of October 1944. In the battle of Nilki, the rebels encountered their first serious loss: Hamid Muslimov, younger brother of Fatih, who had been in charge of all operational planning, was fatally wounded. At the same time the worried Kuo Ming Tang (K.M.T.) military command, which up to then called the rebels "six bandits", dispatched general Du De fu to organise the encirelement and elimination of the rebel forces. By late October 1944, the rebels in Nilki were on the run, fighting pitched battles against the 4th and 382 nd regiments of K.M.T. army and inflicting heavy casualties on them.

In the meantime, Soviet vice-consul Borisov established contact with leaders of several clandestine groups plotting to start an uprising in Kuldja itself. Among them was Alihan Ture, an Islamic 'alim' with exceptional oratorial skills and organizational ability, who later became the chairman of the Eastern Turkestan Republic. Political atmosphere in the city was such that virtually all segments of the non-Chinese population of Kuldja were ready to rise up against the Chinese government. The Chinese administration's response to this challenge was to increase the number of arrests. Liu Bin di, a Chinese (Hui) Muslim and prominent officer of K.M.T. highly regarded by his compatriots in the region was despatched from Urumchi, the provincial capital, and ordered to pacify the Ili region.[20] Liu Bin di's mission, however, came too late. A combined anti-Chinese uprising of Uighurs, Kazakh, Kirqhiz and other ethnic groups needed only a spark to explode throughtout the Ili, the Altai and the Tarbagatai regions of Eastern Turkestan.

On the fifth of November 1944 a group of thirty horsemen loaded with arms and ammunition crossed the Soviet-Chinese border into the hilly countryside near Khorgos heading for Kuldja. They had 70 German rifles, 12 sub-machine guns, two light machine guns, two anti-tank rifles, one light mortar, 1600 hand grenades and 80,000 rounds of ammunition,[21] This group of former escapees from Kuldja had undergone intensive military training in the Soviet Union. Group leader Alexandrov had orders from the Soviet military command to join with several underground resistance groups in Kuldja headed by Alihan Ture, Azrael Abit and others in order to initiate a general insurrection on the seventh of November—the anniversary of the Bolshevic Revolution in Russia. Soviet Vice-Consul Borisov coordinated the uprising between these groups and the partisans in Nilki. The insurrectionists planned to capture the K.M.T. army headquarters in Kuldja, the governor's quarters and the regional police headquarters along with the main prison.

The partisans from Nilki were expected to take over the second prison in Topadon and the assault the K.M.T. army headquarters after joining with the Kuldja groups.[22] In the early morning hours of the 7th of November a group of 15 partisans from the U.S.S.R. went to capture the police headquarters and release a large number of prisoners kept there. However, the plan to launch a sudden attack was aborted because the group came across Liu Bin di and shot him, so the garrison guarding the police headquarters was alerted, opening heavy fire on the advancing partisans and forcing them to retreat.[23]

In the meantime, one detachment of Nilki partisans—nearly 2000 men with 400 rifles—headed by Akbar (a Kazakh partisan leader) and Gani (an Uighur) came to Kuldja on the seventh as planned

and took the Topadon jail, releasing a large number of prisoners. In response to this attack three Chinese airplanes from Kuldja airfield opened machine gun fire on the partisans. The partisans, many of whom had never seen planes before, panicked and fleed towards the Soviet border. In the meantime, the detachments headed by Fatih Muslimov and Baichurin were holding K.M.T. troops on the way to Kuldja, and suffered considerable casualties. At that time nearly 5000 K.M.T. soldiers were engaged against the partisans in Nilki, only two battalions of the 382nd regiment and one battalion of the 4th regiment being garrisoned in Kuldja to supplement the Chinese militia units.[24] After Akbar and Gani's detachments fled in panic towards the Soviet border, the insurrectionists in Kuldja were left with-out sufficient firepower to attack the army headquarters. The inhabitants of Kuldja and the surrounding villages, however, answered the call to arms by Alihan Ture, taking to the streets of Kuldja armed with old rifles, guns, and even large knives. This multitude of men was mistaken by the Chinese pilots for well-armed Soviet troops.[25] Hence the Chinese also panicked and retreated to the fortress of Airamback linked to the Kuldja airfield, Lian Shan and the police headquarters, waiting for military units from Nilki to come to their rescue.

From the beginning of the uprising on the 7th November 1944, the Revolutionary Committee chaired by Alihan Ture assumed its leadership. At the initial stages, all military operations were directed by Alexandrov and others who came from the Soviet Union with him. But the insurrection gained momentum only after the partisan detachment of Fatih Muslimov and Rafic Baichurin arrived in Kuldja on 9 November, numbering more than 800 horsemen with 200 rifles, machine guns and other weapons. The same day Alihan Ture issued orders to seize the K.M.T. army headquarters. The capture of the headquarters after heavy fighting on 10 November was the first big victory of the insurgents and it boosted their morale. At this point Akbar and Gani's detachments returned from Darji and participated in the assault on the police headquarters on 12 November, which was taken without much fighting, as the K.M.T. troops had fled to Airambak.

The discovery of more than 200 mutilated dead bodies in the old wells of the police headquarters intensified the rebel hatred against the Chinese to the extent that lynching of both Chinese prisoners of war and Chinese civilians took place whenever the rebel commanders could not assert firm control over their datechments. Although the overall number of such cases was negligible in comparison to the war casualties, the mere fact that they took place along ethnic lines was to have a deep impact on the relations between the Chinese and Turkic communities in the region in the decades to follow.[26]

The Government troops returned from Nilki on the 12 the of November. By then the troops remaining in Kuldja had already dug in around the Kuldja airfield, the fortress of Airambak and Lianshan. Despite their numbers, the insurgents lacked arms and ammunition to attack the besieged Chinese. The Chinese also gave up hope after several unsuccessful attacks to defeat the rebels and decided to wait for further reinforcement from Urumchi.

At this point, the rebel's military command decided to send a 120-men strong detachment to block the Talki pass and destroy the bridges in order to stop the expected K.M.T. reinforcements. At the same time it was necessary to defeat the besieged enemy units in Suidun and Kure, so that they could not attack the rebels in Talki from the rear. The Chinese garrisons in the region were in panic imagining that they were fighting against regular Soviet army units, and so despite their vast superiority in arms they shut themselves up behind fortress walls passively awaiting the end.

Proclamation of the Eastern Turkestan Republic

On the 12th of November 1944 the Revolutionary Committee in Kuldja proclaimed the inauguration of the Eastern Turkestan Republic and the formation of an Interim Government. Alihan Ture, (an Uzbek) became the President of the Republic, and Hakimbek Hoja (an Uighur) its Vice-President. Abdulrauf Mahdum, also an Uighur, was elected the State Secretary. Enver Musabay (an Uighur) became the Minister of Finance, Habib Yunich (a Tatar) appointed the Minister of Education. Health and Justice portfolios were given to Muhiddin Hoja and Muhamedjan Mahdum respectively.[27] At this stage of the revolution Ahmetjan Kasimi was playing only a secondary role, being on the staff of Alihan Ture.

The interim government pledged to the people of Eastern Turkestan that it would struggle for the creation of a free independent republic; develop local industries, agriulture, horticulture and animal husbandry; improve health and education; create a national liberation army; nationalize banks, postal and communication services; and guarantee freedom of religion, freedom of speech and other democratic rights.[28]

The leadership of the newly formed republic faced an immediate task of capturing the besieged K.M.T. garrisons in Kuldja, Suidun and Kure, as well as establishing control in a number of big settlements throughout the region. Several detachments numbering nearly one thousand men were sent to occupy Lotsougu and Chimpanze near the border so that military supply route from the Soviet Union could be opened up. These two large settlements were taken without difficulty, as K.M.T. garrisons stationed there had fled earlier. Several hundred inhabitants of these two settlements joined military units of the Eastern Turkestan Republic, which by then took control of the Horgos border region. At this stage three hundred heavily armed men under the command of Russian General Polinov were sent across the border from the Soviet Union to help defeat the beseiged K.M.T. troops in Suidun and Kure numbering more than 1200 Chinese soldiers.[29]

General Polinov's detachment bombarded the Nationalist Chinese positions in Suidun using 1200 mm mortars and inflicting heavy casualties on the besieged. This set the city of Suidun ablaze, forcing the remaining Chinese troops to surrender. The garrison of Kure also surrendered on the 5th of December 1945. The first Suidun regiment under the command of Colonel Mogutnov was armed with weaponry captured there.

It was at this stage that the Nationalist Chinese Commanders in Urumchi developed a plan to suppress the uprising in Kuldja by sending the 7the Division through the mountain passes of Talki (to the west

of Kuldja), Achal, Kogarchin and Kok-choka. The Talki pass was by then firmly blocked by the first Suidun regiment, but Achal, Kogarchin and Kokchako passes were vulnerable.[30]

The rebel military command assigned Muslimov with his 800 men to guard Achal, Kokchoka and Kogarchin mountain passes. The units of Gani were sent to Borotala region. Crossing through Shushegur-Aksi mountain pass, they took over Arasan capturing 8 machine guns and 290 rifles and then besieged the 250-men strong Nationalist Chinese detachment stationed at Bukambal.[31]

Responding to these vigorous moves of the rebels, 7000 soldiers of General Shi Ping left Takianze on the 12th of January intending to advance on Kuldja through Talki, Achal and adjoining Kogarchin and Kokochoka mountain passes. Despite severe cold and deep snow in the mountains, they were dressed in light winter clothes. Lock of knowledge of the climatic conditions and the topography of the mountains was a fatal mistake on their part. Heavy snowfalls and thick mist in the mountains drastically slowed their movements. After drawing the K.M.T. troops deep into the mountains, the partisans of Muslimov ambushed them in Gersai gorge, Irek and Chapkanjota. For five days they fought a numerically superior enemy in deep snow and severe cold. As their ammunition ran out Muslimov requested urgent help, but the E.T.R. army headquarters had already dispatched General Iskhakbek Muninov who had arrived from the Soviet Union with two squadrons of war-hardened Kirghiz snipers, to halt the Chinese advance on Kuldja without letting the enemy out of the mountains. Ishakbek's snipers reinforced the partisans units fighting in Gersai, Chapkanjota and Irek, tipping the balance in favour of the rebels. By 22 January 1945 cold and hungry remnants of General She Ping's division surendered and only two small groups led by the General himself managed to escape back to Takianze.[32]

Immediately after the defeat of General Shi Ping's assault on Kuldja, an E.T.R. unit of 300 crack troops with machine guns was sent behind the enemy lines in Talki pass, blocking the only highway that served as their supply route, at Cholader gorges. More than 3000 K.M.T. troops in Talki retreated in panic when no ammunition and food was forthcoming from Tsinho, only to be cut down by the machine gun fire of the E.T.R. forces waiting for them in ambush. None of them succeeded in returning to Tsinho.

The large number of arms and ammunition, captured in these mountain battles substantially reinforced the E.T.R. army, making it possible to crush the K.M.T. troops besieged in Kuldja. On the night of 27th January 1945 the E.T.R. troops, attacked the K.M.T. positions after heavy mortar shelling. Intensive battles culminated in the seizure of Lianshan on the 28 th of January.[33] Airambak was taken on the 29th, both sides sustaining heavy losses in hand-to-hand combats. The K.M.T. units remaining at the airfield fled Kuldja on the 30th of January heading towards Tsinho.[34] They were ambushed in Chapkanjota mountains by the troops of General Iskhakbek and local partisans. Having realised that they had no chance of escaping, they surrendered. By 31 January 1945, the K.M.T. forces were completely defeated throughout Ili region. The intensive character of the partisan war is illustrated by the following figures: Five thousand and six hundred K.M.T. soldiers were killed in the Ili region alone, excluding those who were killed in the mountain battles and were not counted. Another five thousand were captured alive in Suidun, Kure and Kuldja. The losses of the insurgent forces were nearly as high, but these casualties included civilians tortured and killed by the K.M.T. troops in Nilki and Kuldwa on the eve of the uprising and the victims of the typhus epidemic in Kuldja which began in the December-January period, and claimed many lives, including the life of Minister of Education Habib Yunich.[35]

Inauguration of the E.T.R. Army and the Spread of the Revolution to the Tarbabatai and Altai Regions

As a result of the total defeat of the Nationalist Chinese forces in the Ili region, the Kuldja rebels became a formidable military force. Partisan units were already fighting the Nationalist Chinese forces in the Tarbagatai and Altai regions. On the 3rd of February 1945, the Provincial Government of the Eastern Turkestan Republic made a decision to reorganize the rebel forces into a regular army, defining military ranks, introducing badges and decorations. By then, strategic command over military operations was already in the hands of the military experts who had arrived from the Soviet Union with General Iskhakbek Muninov in January 1945. Their headquarters consisted of the first section code named Pervyi Dom (First House) which housed General Vladimir Vladimirovich Kozlov, and the second section (Vtoroi Dom) which housed Soviet Colonels Nazarov, Iskander, (Ivanov), Urazali Daskenov, Iskhak Ibragimov and several others.

Pervyi Dom issued all important orders and maintained contact with the leadership in the Soviet Union. Vtoroi Dom directed military operations at the front. A substantial number of lower rank Soviet officers also served as instructors in the Eastern Turkestan Army, being subordinated directly to Vtoroi Dom.

The official headquarters of the Eastern Turkestan army with General Polinov as the Commander-in-Chief and Colonel Mazharov as the Chief-of Staff had by then assumed purely executive functions, merely carrying out orders issued from Vtoroi Dom, which in turn received directives from Pervyi Dom. A special political adviser from the Soviet Union was assigned to Alihan Ture in the Provisional Government. On the 8th of April 1945 the National Army of Eastern Turkestan Republic was officially inaugurated. It consisted of Kuldja, Suidun and Kensai infantry regiments, Tekes cavalry regiment and General Iskhakbek's brigade—More than 13,000 regular soldiers and officers altogether.[36] Soon after the formation of regular regiments of the E.T.R. army, Vtoroi Dom developed a strategic plan for the liberation of the whole territory of Eastern Turkestan. As a first step it was decided to block the two strategically important highways, one leading from Urumchi to Ili, and another to Tarbagatai and Altai regions through Shiho. The third cavalry regiment was assigned to take Durbuljin and Chughchak before moving into Altai region. General Iskhakbek's brigade reinforced with Suidun and Kuldja infantry regiments was to advance on Takianze and Jinho before attacking the Na-

tionalist Chinese stronghold of Shiho. Tekes cavalry regiment was assigned to launch an attack in the south after crossing Muzart mountain pass. The fourth regiment was left in Kuldja in reserve.[37] In May 1945, the E.T.R. forces began the general advance, blocking the highway between shiho and Durbuljin, and cutting the supply lines of the Nationalist Chinese troops in Tarbagatai and Altai. Durbuljin and Chuguchak were taken in early June a large number of Kazakh youths there volunteering into the ranks of the E.T.R. army and forming one cavalry regiment. This regiment took part in the attack on the strategically important city of Kobuk, which was taken after heavy fighting and substantial casualties on both sides.

The Eastern Turkestan forces encircled Burchum on 2 September, and bombarded the city with heavy mortars. After a few hours the 700-men strong K.M.T. garrison surrendered. The regional capital of Altai-Sharasume was taken without fighting on the 5th of September as the 2000 soldiers and officers of its garrison had fled towards the Mongolian border.[38] Thus the Altai and Tarbegatai regions became part of the Eastern Turkestan Republic, considerably increasing its territory and power base.

While the Eastern Turkestan units advanced in Altai and Tarbagatai, the Chinese military command in Urumchi amassed more than ten thousand troops along the strategic highway leading to Urumchi, heavily fortifying takianze Tsinho and Shiho. The Suidun regiment besieged Takianse, but was not able to take it at once, as the Nationalist Chinese troops put up heavy resistance. Only after the regimental commander Mogutnov used trickery to create an illusion that large reinforcements arrived at night to support the rebels did the Chinese troops panic and fled to Tsinho.

After the seizure of Takianze the rebel army detachments moved towards Tsinho, and were met with intensive fire at the Injinho and Bajinho settlements situated on the outskirts of Tsinho. Three Chinese army blockhouses on the main highway there put up stubborn resistance against the advancing insurgents. Eventually these blockhouses were silenced with hand grenades, after which the rebel troops attacked the Chinese army positions, engaging them in hand-to-hand fight. At this crucial moment one cavalry squadron of the Nationalist Uighur soldiers under the command of Supahun arrived from Maitao, where they had earlier mutinied and decided to join the Eastern Turkestan army. As they wore Nationalist Chinese army uniforms, they were mistaken for fresh reinforcements. Only when suddenly attacked did the Chinese soldiers realize their mistake. Dumbfounded, they panicked and fled towards Shiho, leaving behind a large quantity of arms and ammunition.

The Assualt on Shiho

Chipeize, situated 60 kilometers to the north of Shiho, was attacked next. One cavalry regiment of the K.M.T. second army was destroyed there. The advance units of the Eastern Turkestan army reached Shiho on the 3rd of September 1945, but heavy engagements broke out only after the 5th of September. As Shiho was heavily fortified, and the Nationalist second army units there had air support, strong artillery, large number of machine guns and even a few tanks and armoured vehicles, Iskhakjan Ibragimov, the strategic planner of Vtoroi Dom, decided to call in a few bombers. Six planes were flown into Kuldja airport from the Soviet Union, painted green with the Eastern Turkestan insignia, and then used to bomb Shiho as "captured" planes from the Kuldja airport, Amidst fierce fighting for Shiho the E.T.R. forces ran out of ammunition, because the Nationalist Chinese planes had earlier scattered a camel caravan biringing ammunition from Kuldja across the mountains. At this crucial moment, the Chinese troops launched a counter-offensive, attacking the rebel forces who had dug in. But the Eastern Turkestan units launched a frontal attack deploying Bayonets and hand grenades, and entered Shiho taking ammunition from the Chinese in the process.

Whether the failure to bring in ammunition was an act of sabotage by the Soviets who by then were becoming uneasy about lightning victories of the rebels, or whether this was the result of criminal negligence on the side of the logistics support section of the army, is unknown. But 872 soldiers of the Eastern Turkestan army died under the walls and blockhouses of Shiho. More than a thousand were wounded. But as a result of the outstanding bravery of the rebel soldiers the Chinese forces lost in Shiho more than one thousand soldiers. Over three thousand prisoners, including the commander of the second army corps Ye Chin, 27 artillery pieces, 82 machine guns, 1700 rifles, one tank, one armoured vehicle, and a large quantity of ammunition were also caputured.[39]

The Soviets Act to Halt the Advance

The victory of the Eastern Turkestan army at Shiho created panic in Urumchi itself. Retreating Nationalist troops burned the main bridge over the Manas river, hastily trying to create a new defence line there. In the meantime, the advance units of the rebel army attacked Hutubi situated some 60km from the city of Manas and close to Urumchi itself. The Nationalist troops were thus threatened with encirclement, and lost the capacity to put up effective resistance against advancing Eastern Turkestan forces. At this crucial stage, when the rebel forces were about to capture the provincial capital, General Chang Chin Chung, the commander of the Nationalist forces in Eastern Turkestan, summoned the Soviet consul in Urumchi on the 13th of September to demand that unless a cease-fire was affected immediately, China would create an international incident, less than a month after the Sino-Soviet Treaty of Friendship and Cooperation had been signed in Moscow.[40] Although Eastern Turkestan occupied a trivial position in trilateral negotiations between Russians, Chinese and Americans, ArticleV of Treaty of 14 August 1945 stipulated that the signatories would"actaccording to the principles of mutual respect for their sovereignty and territorial integrity and of non-interference in the internal affairs of the other contracting party."[41] As Stalin had won substantial gains at Yalta, he did not want to run the risk of incurring confrontation with the United States on the issue of Eastern Turkestan. Besides, Alihan Ture had recently stressed the necessity to liberate the southern regions of Eastern Turkestan in order to estab-

lish contacts with the West through India and Pakistan. This prompted the Soviet to issue directives through Vtoroi Dom to halt the successful advance of the E.T.R. army units in the south, and to recall them from Aksu after it had already been taken.

Two days after the demarche by General Chang Chih Chung, Moscow informed Chung King that the Kuldja rebels had requested Moscow to mediate to settle their grievances through negotiations with the Central Govenment of China. The rebel army was halted on the Manas river and Kazihan's detachment, which had already blocked the highway leading from Manas to Urumchi near Hutubi some 60 kilometers behind the K.M.T. defence lines at Manas, was ordered to retreat.[42] Thus the Soviets deliberately prevented the rebel army from taking Urumchi.

The reasons for this decision can be seen firstly in view of the Sino-Soviet pact of 14 August 1945 giving the Russians Sahalin and the Kuril Islands, and enhancing their influence in Manchuria. Secondly, as subsequent events have shown, Stalin had become highly suspicious of the real aims of the Eastern Turkestan leadership and decided not to give the people of Eastern Turkestan a chance to gain even formal independence similar to that attained by the Mongolian People's Republic. Although as a result of the remarkable victories of the rebel army its numbers at the time of armistice on the 17th of September 1945 exceeded 30,000 well-armed soldiers and officers capable of easily defeating the remnants of the K.M.T. army in Eastern Turkestan, this formidable force was not tobe deployed.[43]

Political Situation and Ethnic Frictions in the Republic of Turkestan

The conglomeration of ethnic groups inhabiting the territory of E.T.R. was not as unified as the record of the struggle against the Nationalist Chinese army suggests. It was the common hatred of the Chinese oppressors that served as a rallying point. Deep beneath this facade of unity there were boiling dissensions and even open conflicts. Alihan Ture—the quasi president of the E.T.R. and "marshal" of its armed forces, exerted enormous influence on the people at the initial stage of the revolution. A Muslim alim, his deep learning and oratorical skills served extremely well in arousing the masses and inspiring them even to sacrifice their lives. His knowledge of Arabic enabled him to communicate in this language with the spiritual leaders of Tungans, winning the entire ethnic group on the side of the revolution; an important achievement as Tungans had always been formidable warriors. He succeeded in getting the Sibo (Manchu) settlers—the traditional supporters of the Chinese administration—to support the revolution. But he was Uzbek himself—that is an emigre and a member of a small minority ethnic group like the Tatars and Russians. Besides, he had no knowledge of elementary military matters, and his title as the "marshal" of the Eastern Turkestan armed forces was purely fictitious; the Soviet military had firm control over the actual army command. Alihan Ture's self-styled government was permeated with nepotism and even corruption of a truly oriental style. All importan appointments were made not on personal merit, but according to ability to please Alihan Ture's Soviet advisers. Thus, in the first government of Eastern Turkestan, the post of a vice-president of the republic was given to Hakimbek Hoja—a revered descendant of old Uighur nobility, whom the Soviet advisers chose to appease the sentiments of the Uighur population, but an old and humble man. The State secretary — Abdulrauf Mahdum, was son of a mullah who gained favour of the Soviet consulate by his faithful service. The Minister of Finance — Enver Musabay, the Minister of Health - Muhiddin Hoja, and the Minister of Justice — Muhammedjan Mahdum were all mediocrities. Although the Minister of Education Habib Yunich was a highly cultured and competent man, he died soon after his appointment, and his successor Saifuddin Azizi, the son of a wealthy land-owner, was not much different from the others except for his Soviet training.

Thus it was not by accident that the army command, the police administration and the mass media gradually fell into the hands of the Soviet "advisers" and their proteges. Ten years of genocide under Sheng took the lives of to many able man who might have otherwise contributed their talents to the struggle for freedom and independence. Besides, many other capable men were fighting at the front in the army ranks, firmly believing that this was the only way of get rid ot the Chinese oppression. Nevertheless, the period when Alihan Ture was the president of Eastern Turkestan was characterized by remarkable political tolerance and freedom for all regardless of their ethnic background, religion or political creed.

As the immediate danger of a Chinese punitive action subsided, internal conflicts within the conglomeration of ethnic groups that constituted the populace of Eastern Turkestan started to brew. Although Uighurs constituted the majority of the population of the self-proclaimed Eastern Turkestan Republic, most of the importan posts in the army, civil administration and industry were filled by the Russians, Tatars, Kirghiz, Kazakhs and other ethnic minority groups; a fact which often caused friction between them and the Uighur majority. As the revolution brought about a complete renewal of the military, political, judicial, administrative, economic and industrial hierarchies, various ethnic groups struggled to fill the vacuum. The real power, however, rested with the Soviet consulate in Kuldja and the two Soviet "Houses", and not with the government of Alihan Ture. It was the Soviets that made all key appointments, and demanded regular reports from all members of Alihan Ture's government.

Armistice and the Coalition Government

As indicated earlier, on orders from the Soviet high command, the rebel advance on Urumchi was halted, and all hostilities ceased on 17 September 1945.[44] A delegation of three representatives of the Eastern Turkestan Republic — Ahmetjan Kasimi, Rahimjan Sabirhaji and Abulhair Ture was sent to negotiate with the K.M.T. representatives in Urumchi. Of these three men, only Ahmetjan Kasimi possessed the ability and competence to conduct negotiations. But he too was bound to follow the guidelines of the Soviet "mediators". The negotiations dragged on until 2 January 1946, when an eleven-

point agreement was signed by the representatives of both sides. The agreement was ratified by Chug King only in June 1946, and came into force on the 18th of that month.[45] The agreement provided for the formation of a coalition government comprised of twenty five members. Fifteen of them were to be elected by the population of Eastern Turkestan, and ten nominated by the Central Government of China.[46] The Uighur language was to became the second official language alongside with the Chinese. Similarly, the key positions of the Chairman of the Provincial Government, the Minister of Internal Affairs, the Minister of Public Works, the Minister of Education, the Minister of Finance and the Second Deputy Chairman were to be filled by the K.M.T. representatives.[47] The E.T.R. delegates had to be content with the role of a second fiddle. They were given the posts of the First Deputy Chairman, the Deputy Minister of Internal Affairs, the Minister of Health and the Deputy Minister of Education.[48]

The E.T.R. army was to retain control over the territory of three rebel regions as a "peace preservation corps", but was to be reduced to six regiments. The K.M.T. side demanded that these six regiments should be placed under the command of K.M.T. army headquarters in Urumchi, and that the Chinese troops should be stationed on the Soviet border within the territory of the three regions. The E.T.R. delegates strongly opposed these demands, which were eventually side-stepped by the Soviet "mediators" with vague and dubious statements, only to cause later a lot of resentment on both sides.[49] But most important of all, the E.T.R. representatives were induced by the joint Soviet-Chinese pressure to drop the name of "Eastern Turkestan Republic", thus giving up the last hope to gain international recognition as an independent republic. From then on the name "Eastern Turkestan Republic" was substituted by merely "Eastern Turkestan", although the green star-and-crescent flag, currency, the army insignia and the celebration of 12 November as a state holiday were retained in contravention of the "eleven-point agreement" till the occupation by the Chinese Communist forces in December 1949.[50] Until then, the Chinese had virtually no influence whatsoever on the E.T.R. controlled territory.[51] On the other hand, the agreement guaranteed free democratic elections for the local government bodies, freedom of speech, freedom of religion, free trade and property ownership irrespective of ethnic background. Immediately after the aggreement was ratified, the government of E.T.R. released the K.M.T. prisoners of war, numbering more than 7000 soldiers and officers, including severel generals and colonels. The Chinese side had no prisoners of war, as the E.T.R. soldiers never surrendered alive for fear of being tortured to death. In return the Chinese released from their prisons some two hundred surviving political prisoners who had been subjected to torture and great deprivation.[52]

A few weeks before the ratification of the "eleven-point agreement" by Chung King on 1 June 1946, Alihan Ture disappeared from his residence in Kuldja.[53] His family saw him being dragged into an army jeep by four armed men, and he has not been heard of ever since. Alihan Ture's disappearance was assumed to be the result of his out-spoken criticism of the members of his administration who flocked to the Soviet consulate in Kuldja to obtain Soviet passports whenSoviet citizenship was offered to them as a test of loyalty in 1946, and his continued unwillingness to adhere to the guidelines of his Soviet "advisers".[54]

After Alihan Ture's disappearance Ahmetjan Kasimi assumed the leadership of E.T.R. and the Deputy Chairmanship of the coalition government in Urumchi. General Iskhakbek became Commander-in-Chief of the E.T.R. army replacing General Polinov, who was recalled to the Soviet Union after the eleven-point agreement was signed on 2 January 1946. The Soviet military personnel were also recalled together with Soviet weaponry, leaving no trace of the once substantial Soviet military presence on the territory of the E.T.R. When an American correspondent was invited to visit the region in 1946, she later reported that there was "no evidence" to support Chinese accusations that the E.T.R. army at that stage was fully equipped with the arms captured from the Chinese.

The Aftermath

Even before the ink was dry on the "eleven-point agreement", both sides showed that they were not willing to adhere to it. The E.T.R. continued its existence as a separate entity. Although its army was reduced to twelve thousand soldiers as stipulated in the agreement, this was done out of economic necessity rather than because of a desire to adhere to the agreement. The area liberated from the Chinese continued to use its own currency, maintained a separate army, civil administration and transport systems in contravention of the agreement, at the same time boosting trade with mainland China through Urumchi. The K.M.T. too violated the agreement on one of the key points. Instead of withdrawing the remnants of K.M.T. troops, bringing them to one hundred thousand by 1948.[55] These troops were equipped mainly with American arms and could not be deployed against the Communists in a civil war on the mainland. Neither side adhered to the condition stipulating the disbanding of secret police forces and, indeed, strengthened them further. At the same time, the Chinese army and secret police terrorized the population of Kashgaria during the elections, blackmailing or even in some cases assassinating undesirable candidates for local government bodies.

By February 1947 both sides were flexing their muscles again. A Soviet consulate-sponsored mass demonstration took place in Urumchi on 22 February. The eleven-point agreement by the Chinese side, and demanded more executive power for non-Chinese groups. Responding to these demonstrations, the commander of the Chinese forces in the province, General Sung Si lian organized counter-demonstrations on the twenty-fourth. The next day an incident known as the "events of 25 February" occurred, when a large number of the Chinese took to the streets of Urumchi. Having gathered in front of the building of the Provincial Government, they began to chant: "Let us take revenge for the blood of the Chinese killed in the Ili region!" Then the demonstrators stormed the building, killing the guard and the chauffeur of the second deputy chairman of the provincial government.[56] At this stage Ahmetjan

Kasimi demanded that unless the eleven-point agreement was followed to the letter, the representatives of the three regions would leave the coalition government. The situation in Urumchi became very tense. Telephone communication between the E.T.R. delegates in Urumchi and the E.T.R. military command at Manas were cut off. Only after the E.T.R. troops at Manas were put on full combat alert did the Chinese in Urumchi back down.[57]

In April 1947 General Chang Chi Chung went on an inspection tour of the territory of the E.T.R., and shortly after his return in May he sent a lengthy message to Ahmetjan Kasimi, reiterating that intentional disruption of the peace in the province was being caused by a small minority of ambitious political adventurers.[58] Soon after the publication of this memorandum General Chang Chi Chung relinquished his post as the Chairman of the Provincial Government in favour of Dr. Masud Sabiri[59] a Turkish-educated Uighur nationalist leader. Isa Alptekin became Secretary-General. The K.M.T. was forced to bring these Uighur nationalists into power in a last bid to retain political and military control over the area and to offset increasing Soviet influence.[60]

However, the Soviets feared that the success of the coalition government would decrease their influence in Eastern Turkistan. Sabiri was a major spokesman for Uighur nationalism. He put forward a political program demanding full autonomy for Eastern Turkestan while remaining within the Chinese jurisdiction. His ideas found popular response not only with the Uighur leaders from Kashgaria, but even within the E.T.R. camp, where he had a number of relatives and friends.[61]

The Soviets acted as if Sabiri's appointment as Chairman of the Provincial Government was an obstacle to the implementation of the eleven point agreement.[42] They maintained further that Sabiri had turned his house in the Abud-bag district of Urumchi into a "nest of American espionage in Sinkiang".[63]

Considering American support for the tottering K.M.T. regime in that period, Sabiri may have made friendly overtures toward the newly established U.S. consulate in Urumchi. But there is absolutely no evidence of any collusion. It is true, however, that Uighur newspapers like Yurt and Yalkin under the editorship of Kurban Kodai were propagating at that time the ideas of Islam and Uighur nationalism and denouncing clandestine Soviet activities in Eastern Turkestan.[64] These may have re-kindled Soviet fears of Panislamism and Panturkism.

In any case, the Soviets maintained a steady stream of accusations and innuendos against Masud Sabiri. As a result of their intensive lobbying the Provincial Assembly adopted a resolution opposing Sabiri's appointment. Finally, in July 1947 the E.T.R. faction withdrew from the Assembly on this issue under Soviet orders.

The leaders of the Kuldja uprising had the objective of full independence, which was made clear by the proclamation of the "Eastern Turkestan Republic", making 12 November the day when the regional police headquarters in Kuldja were captured, a national holiday, and by boasting a green star-and-crescent national flag. After the Signing of the Urumchi agreement to from a coalition government in June 1946, the word "Republic" was omitted from official statements.

The Uighur Nationalists in Urumchi, headed by Dr. Sabiri and Isa Alptekin considered that nine tenths of the population of Eastern Turkestan belonged to the Turkic nation, and therefore the terms like "Uighur" and "Kazakh" should be abandoned. They believed that the uniform language, common territory, common religion and common race of the Turkic peoples of Eastern Turkestan should constitute the basis for a self-ruling entity within the Republic of China.

Basically, the political objectives of the leadership of the E.T.R. and the Uighur nationalistis in Urumchi differed very little on the question of achieving independence, or at least full autonomy, from the Chinese. They differed only on the question of how to gain this independence or full autonomy. The E.T.R. leadership relied on Soviet backing, while the Urumchi group wanted to gain full autonomy through dialogue with the Chinese. As the subsequent events were to show, both these groups were gravely mistaken in relying on the good-will of the Soviets or the Chinese, since these two imperialist powers wanted only to manipulate them as puppets in the "big game" of international power politics.[65]

The final split in the coalition government in July 1947 engineered mainly by the Soviets, was to create further divisions within E.T.R. Osman Bator, the leader of the Kazakh tribesmen of Altai, who had fought the Chinese since 1943, and who became the governor of the Altai region after it had been liberated, retained his allegiance to the Provincial Government of Masud Sabiri. Osman's move was followed by almost three years of small-scale fratricidal clashes between the E.T.R. army units in Altai and Osman's tribesmen. Eventually, he was hunted down and executed in 1950 as a "bandit" by the Chinese Communists.

The Communist Victory of 1949

As the year 1949 approached, the Communist victory on mainland China was becoming imminent. This new factor caused the Soviets to reassess their policies in Eastern Turkestan. The E.T.R. leadership also was forced to reevaluate its stance when confronted with these new circumstances. Ahmetjan Kasimi, the Chairman of the E.T.R. government in Kuldja, made the following statement, admitting, "mistakes of the past"

When our national liberation struggle began, there were made many mistakes on the question of nationalities. When our people took arms and started to struggle, it mixed up to Chinese people with a small group of corrupt K.M.T. officials, marauding soldiers and policemen. It was convinced that all the Chinese are its enemies. As a result, we have beaten up and expelled with the same stick both our (Chinese) enemies and friends, while defending our worst K.M.T. enemies because they were of the same nationality as us.....This was absolutely mistaken, wrong policy.[56]

Ahmetjan further stated that as a result of this erroneous policy, class enemies, saboteurs and grafters penetrated the leadership of the E.T.R., obstructing

the class struggle and putting forward slogans for an "Independent Eastern Turkestan."

This political somersault, undoubtedly performed at the instigation of the Soviets, revealed that days of the E.T.R. were to be short-lived. This meant that the idea of an "Eastern Turkestan Republic" no longer served the Soviet interests in the area.

On 10 January 1949 the K.M.T. dismissed Masud Sabiri from his post as Chairman of the Provincial Government of Sinkiang, and replaced him by Burhan Shahidi, who was more acceptable to the Soviets.[67] Subsequently, the Communist victories on the mainland forced the disintegrating K.M.T. regime to seek refuge on the island of Formosa. It was at his stage that the Uighur Nationalists in Urumchi appealed to the K.M.T. to grant full independence for Eastern Turkestan and to transfer half of the military equipment possessed by the 100,000 strong nationalist Chinese army in Eastern Turkestan to the natives. If the arms were provided, the Uighur nationalists wanted to prevent the entry of Communist Chinese troops into Eastern Turkestan. However, Chiang Kai shek ordered his troops in Eastern Turkestan to retreat, disregarding the impossibility of such a move, and obviously preferring a Communist Chinese takeover to the creation of an independent Eastern Turkestan. As a result 100,000 strong K.M.T. army in Sinkiang which had been fully equipped with modern American arms, peacefully surrendered to the advance units of the "Peoples Liberation Army" in October 1949, after the Provincial Government of Burhan had proclaimed allegiance to the Communist regime of mainland China.[68]

Meanwhile, the leadership of the E.T.R. was requested to attend the first plenary session of the Chinese People's Political Consultative Conference, and to negotiate the terms of autonomy for the Eastern Turkestan Republic. They decided to seek either "independence" similar to that of the Mongolian People's Republic, or to become an autonomous state similar to the Middle Asian Republics of the Soviet Union.[69] They based this decision on the following declaration made at the First All-China Congress of Soviets in 1930:

> In such regions as Mongolia, Tibet, Sinkiang, Yunnan and Kweichow, in which a majority of the population belongs to another, non-Chinese nationality, the toiling masses of these nationalities have the right to determine by themselves whether they want to secede from the Chinese Soviet Republic and form their own independent state or to join the Union of Soviet Socialist Republics, or to form an autonomous region of the Chinese Soviet Republic.[70]

On 26 August 1949 a delegation of the E.T.R. headed by Ahmetjan Kasimi left from Kuldja airport. A Soviet plane was to take them to Peking over the Soviet territory, as the Civil War was still raging on the Chinese mainland. For several weeks nothing was heard of them. Then Suddenly news came that the plane that was taking them to Peking crashed on 27 August 1949 in the mountains near Lake Baikal in Siberia. Seven badly burnt cadavers allegedly belonging to the members of the delagation were subsequently brought back. The cadavers started to decompose soon after they were brought to Kuldja from the Soviet Union and put on display for the people, leading to rumours that they did not belong to members of the delegation.[71] A new delegation of five headed by Saifuddin Azizi was despatched to Peking. Saifuddin was obviously more cooperative than Ahmetjan Kasimi, so his delegation silently attenden the proceedings of the Congress, and after having agreed to all Chinese terms stipulating total abondonment of the demands for independence or autonomy from China, safely returned to Sinkiang. It was then announced to the population that the three regions had been joined to China again. The ill-fated Eastern Turkestan Republic thus ceased to exist in December 1949.

The late Askhat Iskhat, Deputy Chairman of the provincial government of Sinkiang Uighur Autonomous Region during the 1955-1966 period, who was arrested and executed at the end of the Cultural Revolution in China, had revealed earlier that Ahmetjan Kasimi and other members of his delegation were arrested shortly upon their arrival in Peking. After Mao had settled directly with Stalin the issue of full Chinese jurisdiction over Eastern Turkestan, the Soviet side abandoned support for Ahmetjan Kasimi, and faked the notorious "airplane crash". According to Askhat Iskhak, Ahmetjan Kasimi died in a secret prison in Peking in 1962.

Communist Policy in Eastern Turkestan

Soon after the arrival of the Chinese "Peoples Liberation Army" in Eastern Turkestan, a selective extermination campaign against the Uighur and Kazakh nationalists and the former officers of the E.T.R. army was initiated jointly by the Chinese and the Soviets. Dr. Masud Sabiri suffered an "accident" drowning in a cess-pool in mysterious circumstances.[72] Kurban Kodai, Chingizkhan and a number of others were arrested and executed on 25 January 1952[73] Thirteen officers of the first regiment of the E.T.R. army stationed in Shiho were executed on 4 April 1960. Colonel of the E.T.R. army Abdugafur Sabiri, Major Rahmanov and a number of others were executed in April 1951.[74] The E.T.R. army, renamed "The Fifth Corps" by the Chinese, was disbanded. While executions were carried out according to the lists that had been prepared by the Soviet secret service men in Eastern Turkestan, the Chinese took all the officiers of the E.T.R. army into "re-education courses". In the Aksu and Urumchi regions alone 3245 "counter-revolutionaries" were victimized within a few months in 1951. Thus it appeard that the Chinese were taking revenge on the native population of Eastern Turkestan for the humiliating defeats of the 1944 uprising. Indeed many senior officers of the K.M.T. army in Eastern Turkestan retained their commanding positions in the Communist armed forces like in the case of General Tao Siya, former commander of the K.M.T. troops in Eastern Turkestan, who became the commander of the 8th division, presumably as a reward for his role in the peaceful surrender. Sweeping purges, which exterminated many native leaders, including those who led the 1944 uprising in Ili, Altai and Tarbagatai, continued until 1953.[75] Only after most of the founders of the Eastern Turkestan Republic had been eliminated did the Chinese eventually restore a purely formal semblance of autonomy by creating "Ili Kazakh Autonomous Oblast" on 24 November 1954, and inaugurating the

"Sinkiang Uighur Autonomous Region" a year later.

Conclusions: Soviet and Chinese Policies in Eastern Turkestan

In studying the history of Eastern Turkestan one is struck by the continuous set-backs inflicted on the aspirations of the Uighurs, Kazakhs, and other Turkic peoples for independence and freedom.[76] Despite their heroic struggles the peoples of Eastern Turkestan were time and again overrun by the Chinese or the Russians, who sometimes clashed for the political control over the territory, but more often colluded to subdue the natives.[77] In the 1944-49 period in Eastern Turkestan as in Eastern Europe, the Soviets pursued twin objectives of security and expansion. When Soviet influence in the region was eliminated by the successful political encroachment of Chungking in 1943, the Soviets utilized the legitimate grievances of the native population to sponsor an uprising in order to restore Soviet influence in the area. On the other hand, the Soviets were wary from the beginning of the rise of an independent Turkic state bordering the Soviet republics of Central Asia, lest these begin to demand too a greater degree of self-government from their Russian rulers. Hardly a decade had passed since the last pockets of resistance to the Soviet occupation were eliminated by the Red Army there.[78]

Obviously Stalin did not remain oblivious to the words of a Chinese official who requested Soviet arms and troops in order to crush the "Eastern Turkestan Republic" of Hoja Niaz in 1933: "...A Muslim state in Sinkiang would force the Soviet Union to station troops from Turkey to Novosibirsk. In addition, you would lose Sinkiang's resources and markets"[79] These were the obvious consid-eration behind the notorious "airplane crash" that was staged to linquidate the leadership of the E.T.R. and to strangle once again the anti-Chinese national liberation struggle of the peoples of Eastern Turkestan in the 1944-49 period.

The Chinese policy in Eastern Turkestan during this century consisted in a skillful diplomacy designed to prevent Russian encroachment with ruthless extermination of the natives, whom they considered to be only chuan tou. Naturally, the proud and able people inhabiting the territory responded to this policy with frequent revolts.[80] In spite of the fact that the Chinese often suffered military defeats, they succeeded in turning them into diplomatic victories by the skillful application of the Chinese maxim: Yie Ye chi ye. In this sense the Communist victory on mainland China did not alter basic historical traits of the Chinese policy towards the people of Eastern Turkestan. A military defeat of the K.M.T. in Eastern Turkestan in the period 1944-49 was turned into a remarkable diplomatic victory by the Chinese Communists, who not only regained the lost Chinese hold on the territory, but also eventually succeeded in eliminating Soviet influence completely.[81] American support for the tottering K.M.T. regime considerably reduced the chances of the peoples of Eastern Turkestan of regaining their freedom and independence from the Chinese.[82] Although the United States was not involved directly in the military conflict in Eastern Turkestan, it displayed complete lack of understanding of the political situation in the region, and ignored the aspirations of the peoples of Eastern Turkestan by blindly backing the corrupt K.M.T. regime.

Its diplomatic pressure on the Soviet Union played a considerable role in halting the rebel advance on Urumchi in September 1945, thus depriving the E.T.R. leaders of a chance to seek international recognition by establishing contacts with the U.S. consulate in Urumchi.[83] The ruthless and inhuman nature of Chinese policies in Eastern Turkestan was the maim factor that triggered the unified revolt of all the ethnic groups inhabiting the area. Overwhelming support of all classes of the non-Chinese population for the uprising was indicative firstly, of the accumulated bitterness against the corrupt Chinese administration during ten years of Sheng's puppet rule, and secondly the complete absence of the element of class struggle.[84]

The 1944-49 revolution in Eastern Turkestan was led predominantly by the native intelligentsia and the upper classes, and aimed at the expulsion of the Chinese administration in order to create a free democratic state.[85] The rebels resorted to Soviet military aid only because there was no other alternative, and this factor had a perilous effect not only on the basic aims of the revolution, but on its leadership as well. Although thousands of the best sons of Eastern Turkestan sacrificed their lives to gain freedom for their land and its people, their heroic struggle gave the Eastern Turkestan Republic only four years of relative freedom and prosperous economic development. Nevertheless, these freedom fighters are remembered with pride and affection by the peoples of that longsuffering land.

Epilogue

The formation of the Sinkiang Uighur Autonomous Region in 1955 during the halcyon days of Sino-Soviet accord was a token concession to the earlier demands for self-rule. It followed the Soviet approach to the question of self-rule by ethnic minorities. A purely formal semblance of autonomy was accorded to the natives in the administration of the province, while all important political, military and administrative posts were filled by the Chinese. During this period of consolidation of Chinese control over the province, relative tolerance was exercised towards the ethnic minorities inhabiting the province. A substantial number of their youths were even given a chance to receive tertiary education.

By 1957 the process of consolidation of the Communist Chinese control in the province was finalized, and the regime embarked on a program of mass migration of the Han (ethnic Chinese) into Sinkiang. While this mass influx of the Chinese into Sinkiang was taking place, Mao declared: "Let hundred flowers bloom, and let hundred schools of thought flourish". The native intelligentsia were urged to express freely their thoughts about the policies of the Communist Party and the Chinese leadership. This short-lived campaign was soon superseded by another aimed at eliminating "bourgeois elements, native nationalists and rightist deviationists". All those tricked earlier into critising the Communist regime were promptly rounded-up, and sent to labor camps, where malnutrition and hardl abor gradually took a very heavy toll. In many instances it appeared as if mass deaths of detainees through accidents or malnutrition were deliberately planned, like in the Sou-

hu labor camp near Kurle in 1958-61, where thousands died of malnutrition, or in Uch-Kaptar labor camp near Kuldja in 1958, where several hundred prisoners were buried alive in a mudslide caused by their own digging on orders from their Chinese guards. During this period of terror in Sinkiang in 1958-61, nobody was immune from detention in a labor camp including even women and school children, but veterans of the Eastern Turkestan Revolution were usually singled out as the most eligible victims.

By 1959 the honeymoon in Sino-Soviet relations was over. The Soviet consulates in Kuldja, Urumchi and Chuguchak were busy processing the flood of applications for migration to the Soviet Union, and it was then reported that the Kuldja consulate alone issued during that period some 63,000 Soviet passports, giving an opportunity to equal number of families to migrate to the USSR. By 1960 not only detaineess in the Chinese prisons and labor camps were dying of starvation, but even members of the peoples' communes in the province. Saifuddin Azizi, Chairman of the Provincial Government, busied himself by personally visiting the areas worst affected by the famine, and distributing buscuits to the dying victims in a token gesture of recognition of their plight.

By 1962 the mass exodus of the non-Chinese inhabitants of Eastern Turkestan was getting out of hand, leading to political disturbances and even rioting. For instance, on 29th May 1962 several thousand rioters stormed the Communist Party headquarters in Kuldja, demanding transportation to the Soviet border. Frightened, the secretary of the Kuldja Regional Communist Party Committee, Jiang She gong ordered an army detachment guarding the party headquarters in Kuldja to fire on the hugh crowd, killing fifty two of the rioters and bystanders and wounding over one hundred. The Chinese authorities blamed the Soviet Consulates in Sinkiang for the riots, and expelled them soon after the tragic venets of 29 May 1962 in Kuldja. From 30 May 1962 the Soviet side started sending the refugees back, thus stoopping their influx into the Soviet Union. Mass arrests of the rioters in Kuldja and other border cities enabled the Chinese authorities to restore control over the territory.

In 1962 the peoples communes were reorganized on a more sensible basis, and small private plots were allocated to the peasants for supplementary production of foodstuffs for their own needs.

According to recently published Chinese statistics, a net decrease of 15 million people in the period of 1959-61 in the country reveals the extent of the famine caused by the senseless policies of that period. In May 1966 internal feuding among the Chinese Communist Party elite induced Mao to resort to the idea of a "Cultural Revolution", so that his opponents could be eliminated in the process. In Sinkiang this revolution was launched by terrorizing the native intellectuals and the Muslim Ulema, by burning the Holy Qurans and all other "yellow books" (that is books published in China before 1957) or foreign publications including even Marxist literature. Mosques, other houses of worship, and cemeteries were desecrated, and the men of religion and intellectuals were paraded in the streets in long paper hats in the same manner as it was done in ancient China with common criminals sentenced to death. Mao's Red Guards prohibited the wearing of national dress by the natives as bourgeois decadence. Young native girls were forced to cut their hair short in Chinese style. The Mao Cult plagued the peoples lives to such an extent that the "great helmsman's portrait was turned into an object of worship, and it was not safe not to wear his badge and not to carry a "red booklet" containing his utterances. By 1969 more sinister aspects of the "Cultural Revolution" revealed itself. During the so-called Dou Pi Gai, or the campaign of Struggle, Criticism and Reconstruction in Sinkiang, the entire province resembled a giant concentration camp. Virtually countryside had makeshift "investigation bureaus" run by the Chinese army personnel. Beatings and torture were widely used to "unmask counter-revolutionary plotters". Thousands died in those torture cells, and hundreds were pupbicly excuted in all major cities of the province after show trials, during which bound and gagged victims were subjected to beatings in front of the masses watching in silence. It was during this time that almost all non-Chinese members of the Provincial Government were accused of a pro-Soviet conspiracy, and several of them, including Iminov, Askhat Iskhak, and Anwar Saljan—all former veterans of the Eastern Turkestan Revolution—were tortured and secretly executed.

The shock of this Dou Pi Gai terror deeply affected the thinking of the native population in the province irrespective of their social and political status, posing a permanent threat to the political stability in the region.

Since the demise of the "Gang of Four", all crimes of the Mao era are being attributed to those former associates of the late Chairman. A genuine gesture of reconciliation has been made by the present Chinese leadership towards the embittered Muslims of Sinkiang by re-opening their mosques and restoring their original Arabic-based alphabet. Combined with economic reforms allowing for private entrepreneurship and contractual working of the communal lands, this policy is gradually leading to certain improvements in relations between the Chinese administration and the indigenous Muslim population of the province. One can only hope that this pragmatic trend will not prove to be short-lived, like many similar periods of relatively lesser oppression of the natives in the past.

Notes

1. A mass exodus of the native population formn Ili, Altai and Tarbagatai to the Soviet Union in the period 1958-63 because of maltreatment by the Chinese was one of the contributing factors in the Sino-Soviet split.
2. The banner of "Eastern Turkestan Republic" was first raised in 1933 in Kasghar by Hoja Niaz, and the second time in 1944 in Kuldja by Alihan Ture.
3. P.J. Fesenko, Strany Vostoka, V2: "Sintsian," Moskva: Gosudrst vennoe Economicheskoe Isdatelstvo, 1936. p.327.
4. Source: A map printed in the U.S.S.R. According to Chinese sources it is 1,828,418 square kilometers. Strany Vostoka, op. cit., p.330—1,426,000 sg.km
5. Strany Vostoka. V.2, p.333, Also Owen Lattimore Pivot of Asia, Boston : Little, Brown and Company, 1950,

pp. 103-105
6. Ibid, p.92.
7. Fesenko. P. 327.
8. I.C.Y. Hsu, The Ili Crisis, Oxford : Clarendon Press, 1965.
9. Lattimore, pp. 269-272
10. Hsu, op. cit.
11. Lars-Eric Nyman, Great Britain and Chinese, Russian and Japanese Interests in Sinkiang, 1918-1934, Copenhagen: Scandinavian University Books, 1977, pp. 38-41.
12. Common knowledge among emigres in Sinkiang.
13. Lars-Eric Nyman, p.79.
14. See An Appeal From the People of Eastern Turkestan to the Nations of the Free World, — Received from the National Liberation Centre of Eastern Turkestan, P.O.B. 56, Fatih, Istanbul, Turkey, "Radio Tashkent"in one of its Uighur language broadcasts in 1963 put the number of casualties at 123,000, blaming the Chinese administration of Sheng.
15. A number of them, including General Polinov, Ahmetjan Kasimi and others, were "educated" in the Soviet Union after being arrested by Sheng's police.
16. Lattimore. pp. 69-81
17. A.G. Yakovlev, Nasionalno-Osvoboditelnoe Dvizhenie v Sintsiane, Moskva: Izdatelstvo Akademii Nauk S.S.S.R., 1955, pp. 258 ff.
18. Ibid., p. 159
19. A.S. Whiting, Sinkiang: Pawn or Pivot?, Lansing : Michigan State University Press, 1958, p. 102.
20. Z. Taipov, V. Barbe Za Svobodu, Moskva: Izdatelstvo Nauka, 1974, p. 49.
21. Communicated by one of the leaders of this group.
22. Taipov, pp. 49-50
23. Ibid., p. 51.
24. Ibid., p. 49.
25. Whiting, pp. 104-105.
26. Communicated by several eyewitnesses.
27. A. Karahoca, Doğu Turkistan—Chin Mustemlikesi, İstanbul : Fakulteler Matbaasi, 1960, p. 21.
28. Taipov, p. 67.
29. Communicated by a participant.
30. Taipov. p. 77.
31. Ibid., p. 87.
32. Communicate by the war veterans.
33. Taipov, p. 95.
34. Ibid., p. 96.
35. Communicated by eyewinesses.
36. Taipov, p. 97.
37. Ibid., p. 99.
38. Ibid., p. 100.
39. Taipov, p. 103
40. Whiting, p. 106.
41. Ibid., p. 109.
42. Z. Taipov. p. 105.
43. T.R. Rahimov in Natsionalno Osvoboditelnoe Dvizhanie v Siutsiane; Moskva: Izdatelstou Akademii Nauk SSSR 1955, p.6.
44. Ibid., p. 10.
45. Ibid.,
46. Ten of them were to belong to Han (Chinese) race.
47. General Chang Chi chung, Jelaldin Wang, Mehmet Emin Buğra, Sai Zung Shen, Janimhan and Burhan respectively.
48. Ahmetjan Kasimi, Rahimjan Sabiri, Delilhan and Seifuddin respectively.
49. The K.M.T. side maintained pressure later demanding that the E.T.R. army should be sub-ordinated to the Central command in Urumchi.
50. According to the agreement, the Provisional Government of the E.T.R. in Kuldja was officially disbanded. Unofficially Ahmetjian Kasimi became the leader after the Soviet agents kidnapped Alihan Ture.
51. The E.T.R. army remained in battle readiness on the demarcation line at manas. When General Chang Chi chung visited Kuldja in May 1947, he and his retinue wore iron helmets as if at the front.
52. Taipov, p. 107.
53. Alihan Ture was kidnapped by the Soviet agents and taken to the Soviet Union in May 1946. Was alive there till 1958.
54. Communicated by his former private secretary.
55. Lattimore, p. 99.
56. Taipov, p. 109.
57. Ibid., p. 111.
58. Chang's implicit accusations were directed against both the Soviets and the C.C. Clique—an extreme right faction of K.M.T., named after brothers Chen Kuofu and Chen Linfu, nephews of an early political patrol of Chiang Kai-shek and confidential secretaries to the Generallissimo, who were instrumental in his original rise to power.
59. Lattimore, p. 96
60. Yakovlev, p. 170.
61. For instance, Rahimjan Sabiri, or Sabirhojaev—one of the three delegates of the E.T.R.to the peace talks in Urumchi, was his nephew. His other nephew, Abdugafur Sabirhjaev, was a clonoel in the E.T.R. army. (Was executed in 1951.) Other spokesmen for Turkic nationalism included names like Mehmet Emin Buğra, Kurban Kodai, Chingikhan Isa Alptekin, etc, all of whom believed that common religion and linguistic kinship were the unifying bonds for Uighurs, Kazakhs, Uzbeks, Kirghiz and other Turkic people constituting ninety percent of the Eastern Turkestan population. Yakovlev, p. 177.
62. Orchestrated campiaign against Dr. Masud Sabiri was initiated and directed from the Soviet consulates in Eastern Turkestan.
63. Yakovlev. p. 174.
64. Since the eleven-point agreement provided for freedom of the press not only Yurt and Yalkin, but also Erkin, Sinkiang Gazeti, and Altai, a monthly magazine, took full advantage to disseminate their ideas, Kurban Kodai, in addition, along with Chingkizkhan formed 'The Society for the Defence of Islam' which aimed at the creation of an independent Muslim state in Eastern Turkestan. Ahmetjan Kasimi in reaction set up in August 1948 the rival "Association for the Defence of Peace an Democracy in Sinkian", See Yakovlev, pp. 177, and Taipov., p. 115.
65. Most of the native leaders perished during the purges of 1950-53 in Sinkiang. Few escaped abroad through Pakistan.
66. Yakovlev, p. 186. quoted from A. Kasimi, Selected Works, p. 263.
67. Lattimore. p. 101.
68. An Appeal, P. 4. Also, Whiting. p. 118.
69. T. Rahimov. p. 14.
70. Lattimore. p. 115.
71. Only the body of Abdukerim Abbasov was positively identified.
72. His assassination took place shortly after the Communist take-over.
73. Yakovlev. p. 177 ff.
74. Ibid., p. 175.
75. The so-called "anti-three" and "anti-five" compaigns, during which mass executions of "class enemies", "Pan-Islamists" took place.
76. See An Appeal.
77. In 1871.1833 and 1944 the Russians heyped the Chinese to regain control over the territory.
78. The "Basmachi" movement against the Soviets continued till 1938.
79. Whiting. p. 135.
80. See An Appeal.
81. The Soviet consulates in Sinkiang were expelled in 1962.
82. On the role of the U.S. government in helping the Chinese in Eastern Turkestan, see Whiting, pp. 106-111.
83. The U.S. consulate was established in Urumchi in 1943 at the request of the Chinese.
84. Yakovlev. p. 180.
85. Ibid., p. 181.

THE SIXTH INTERNATIONAL CONFERENCE OF WORLD ASSEMBLY OF MUSLIM YOUTH

The sixth five-day conference of the World Assembly of Muslim Youth (WAMY) opened on 22nd of Jan. by Riyadh Governor Prince Salman. He asserted that the Kingdom will spare no efforts in extending material and moral support in alleviating the condition of Muslims. The governer said that Saudi Arabia continues to march ahead, following the same path and sticking to the same principles under the leadership and guidance of King Fahd who supports the cause of the Muslims in general and the cause of Muslim minorities in particular, with all interest and care. Hasan ibn Abdullah Al-Sheikh, minister of higher education and president of WAMY, said that this organisation. Whose membership comprises nearly 500 youth and student organisations wordwide has effectiveiy established its presence with holding of conferences, lectures, youth camps and by untedtaking distribution of Islamic books and other activities. Explaning the objectives of the conference Dr. Tawfik Al-Qusayyir WAMY's general secretary, said its deliberations will revolve around the problems of Muslim minorities who are caught "between bitter suffering on one side and sweet hopes on the other.". Delegates on the second day of the international conference of WAMY express concern on the plight of Muslim minorities in Communist and other countries of Asia and Africa and pleaded with the Muslim world in rescuing them from cultural subjugation and religious onslaught.

At the opening session, chaired by Dr. Abdullah Omar Naseef, secretary general of the Muslim World . and Dr. Najatullah Siddiqui, well-known Indian economist, the subject of discussion was the Muslims in Russia and China. Speaking on "The present sitution of the Soviet Muslims in the example of Kazan Tatars" Dr. Nadir Devlet of the University of Marmara (Turkey) said Muslim population in the Soviet Union which numbers between 45 and 50 million, is being subjected to atheistic propoganda. As a result of the propoganda barrage, said Devlet, Soviet Muslims, especially in Volga Ural region, are being assimilated in the Communist mainstream.

In his presantation on "The status of Muslim Minorities China's Uighur Autonomous Region" Ghulamuddin Pahta of U.S.A., said the Muslims of Eastern Turkestan have experienced a cultural and religious upheaval, particularly during the last five years (1980-1985). Another speaker on this topic was Mohammed Erkin Alptekin of West Germany and he said that the Chinese who came to "liberate" Eastern Turkestan 35 years ago, have pursued a policy of systematically persecuting the Turkic Muslims, eliminating their culture and exterminating their religion.

On 27th of January the WAMY conference observed that the conditions of the Muslim minorities and communities in Asia and Africa are deteriorating year after year, especially in Eastern Turkestan, the Philippines, Cambodia, Burma-India, Eritrea, Char, and other countries which have Muslim minorities.

The conference also recommended that WAMY continue its efforts in the field of documentation, publication and storage of data on Muslim minorities. The conference also called on the Islamic states as well as relevant authorities and organizations to establish the Muslim Minorities Fund to support the minorities as well as implementing their projects and programs.

The conference also appealed to the government of Islamic countries, especially those which have agreed or will agree in the future to establish new relations with the Soviet Union to include in the agreement to be signed to this effect the condition of maintaining the rights and dignity of the Muslims in the Soviet Union. Also the Islamic Broadcasting Union and the Islamic International News Agency were urged to set up a radio and television satellite transmission stations for beaming programs in major languages.

PERSECUTION OF THE TURKIC MUSLIMS OF EASTERN TURKESTAN

Mohhammed E. ALPTEKİN

INTRODUCTION

The motherland of the Turkic people is Turkestan The name "Turkestan" is Iranian in origin; the term which means "The Land of the Turkic people", dates back to 7th century. (1)

The western part of Turkestan was gradually conquered by Tsarist Russia in 1865, it then became known as Western Turkestan. After the formation of the USSR in 1922, Western Turkestan was divided into five republics called Uzbekistan, Kazakhstan, Kirgihzstan, Turkmenistan and Tajikistan.

The eastern part of Turkestan was invaded by the Manchu rulers of China in 1876. Subsequently, it called Eastern Turkestan, Sinkiang or Sinkiang Uygur Autonomous Region.

AREA OF EASTERN TURKESTAN

The area of Estern Turkestan is 1,6 million square kilometers, which constitute about one - sixt of the total area of China, including Chinese colonies like Tibet and Inner Mongolia.

Eastern Turkestan borders on Westdern Turkestan in the northawest; Afganistan, Pakistan and India in the southwest; and Tibet in the south and Northwest China in the east.

AREA OF EASTERN TURKESTAN

The area of Eastern Turkestan is 1,6 million square kilometers, which constitute about one - sixt of the total area of China, including Chinese colonies like Tibet and Inner Mongolia.

Eastern Turkestan borders on Western Turkestan in the northwest; the Mongolian Peoples Republic in the northeast; Afganistan, Pakistan and India in the southwest; and Tibet in the south and Northwest China in the east.

POPULATION

The Latest Chinese census gives the present population of Eastern Turkestan as slightly over 13 million. (2) Of this, the Uygurs 6 million, Kazakhs 1 million, Kirghiz, 150 thousand, Uzbeks 15 thousand, Tatars 5 thousand, Tajiks 30 thousand, Huis 600 thousand, Mongols 150 thousand, ethnic Manchus 90 thousand and the remainder population are Chinese.

ECONOMY

Eastern Turkestan is a very rich country in uranium, platinium, gold, silver, iron, lead, copper, sulphur, tin, mica, emaralds coal and petroleum.

RELIGION

The various Turkic peoples living in Eastern Turkestan, the Uygurs, Kazakhs, Kirghiz, Uzbeks, Tatars and ethnically Indo - European Tajiks and ethnically Chinese Huis are all Muslims. These Muslims constitute more than half of the Muslim population of China.

It was during the reign of Satuk Bughra Khan, the Karakhanid ruler, the people of Eastern Turkestan began embracing Islam in 934 A.D. He took the Muslim name Andulkarim, thus becoming Abdulkarim Satuk Bughra Khan. Abdulkarim Satuk Bughra Khan was the first Turkic ruler who embraced Islam in Central Asia. (3)

After embracing Islam, the Turkic Muslims of Eastern Turkestan founded an extensive Islamic civilization in that area. Hundreds of Mosques, Madrasahs and libraries were built. The Idgah Mosque built in Kashgar can accomodate 15 thousand Muslims praying. (4) In Kashgar alone there were 6 Madrasahs. (5) Hundreds of students came to study in these Madrasahs from foreign countries. (6) The Mesud-i Library in Kashgar had a collection of almost 200 thousand books. (7)

In this period hundreds of Islamic scholars, also well known in the Islamic world emerged. Hundreds of valuable books were written. 150 of these important works were discovered later. Some of these books are in Leningrad Museum. (8) Among these works, Turkic Muslim scholar Yusuf Has Hajip's book entitled **Kutatku Bilik**, Mahmud Kashgari's **Divan-i Lughat-it Türk,** Ahmet Yükneki's **Atabetül Hakayik** are world famous.

It was in this period that the Turkic Muslims of Eastern Turkestan adopted the Arabic Script.

Imam Hussein Halef of Kashgar was the first Turkic Muslim in Eastern Turkestan who translated the meaning of the Holy Koran into Turkic language in the 12th century. (9)

This Islamic civilization evolved in Eastern Turkestan also gave birth to great Islamic scholars and writers, such as İmam Buhari, Tirmizi, Semergandi Biruni, Farabi, İbn - Sina, Abu Mashhari, Zimahshari, Ulughbek and Alishir Nevai.

This Turkic Muslim power, prestige and civilization which dominated Central Asia for almost one thousand years went a steep decline after the Manchu invasion of Eastern Turkestan.

POLITICAL HISTORY

From 210 B.C. on, Eastern Turkestan was within the borders of Various Turkic Dynasties such as the Hun (220 B.C.-386 A.D.), Tabghach (386-534), Köktürk (552-744), Uygur (744-840), Karakhanid (840-1124), and the Turkic-Mongol (1218-1759).

The Chinese, seizing opportunities created by the occasional weakening of such states, launched six major invasions on Eastern Turkestan in 104 B.C., 59 B.C., 73, A.D., 448 A.D., 657 A.D. and 744 A.D. But these invasions activated no permanent success. (10)

The Manchus who set up a huge empire in China, invaded Eastern Turkestan in 1759, and dominated it until 1862. During this period the Turkic Muslims of Eastern Turkestan revolted 42 times against the Manchu rulers of China. (11) In the last revolt of 1863, the Turkic Muslims of Eastern Turkestan were succesful in expelling the Manchus from their motherland, and founded an independent state under the leadership of Yakub Beg Badavlat, which lasted for 16 years.

In the fear of Tsarist Russion expansion into Eastern Turkestan, Great Britain persuaded the Manchu court to conquer Eastern Turkestan again. The money for the Manchu invasion forces was granted by British banks. (12)

Large forces under the overall command of General Zho Zhung Tang attacked Eastern Turkestan in 1876. After this invasion, Eastern Turkestan was given the name Sinkiang, and it was annexed into the territory of the Manchu empire on 18 November 1884. (13)

In 1911, the Nationalist Chinese, under the leadership of Dr. Sun Yat Sen, overthrew Manchu rule in China and established a republic.

The Turkic Muslims of Eastern Turkestan, who also wanted to free themselves from foreign domination, staged several uprisings against the Nationalist Chinese rule during this period. Twice, in 1933 and 1944 the Turkic Muslims were successful in setting up an independent Eastern Turkestan Republic. (14) But these independent republics were overthrown by the military intervention and political intrigues of the Soviet Union.

In 1949 the Nationalist Chinese were defeated by the Chinese Communists. After that, Eastern Turkestan fell under Chinese Communist rule. The Nationalist Chinese forces in Eastern Turkestan surrendered the country without firing a single bullet. But thousands of Turkic Muslims fought the Chinese Communist invasion forces until recent years.

PERSECUTION OF THE TURKIC MUSLIMS IN EASTERN TURKESTAN

The Chinese Communists after occupying Eastern Turkestan pursued a policy of systematically persecuting the Turkic Muslims of this country. The signs of this persecuting policy can be clerly seen in the cultural, socio - economic and religious aims of the Chinese Communists practiced in Eastern Turkestan.

Under the pretext of "cultural reform" the Chinese Communists eliminated the traditional Arabic script which the Turkic Muslims of Eastern Turkestan had been using for almost one thousand years. Instead, a Latin alphabet was adopted to suit the Chinese phonology. (15) Further steps were taken to introduce Chinese words and expressions. (16) Under the pretext of "remnants of the past", 370 thousand books written in Arabic script, including the Holy Koran, Hadith and other religious works were destroyed. (17).

Under the pretext of "socio - economic reform", the Chinese Communists drove 96,6 of the Turkic Muslims into 30 thousand communes, aiming to turn them into animal herds, to destroy their Islamic family bonds, which were considered sacred by the the Turkic Muslims of Eastern Turkestan. (18) In the communes, the Turkic Muslims were forced tho share their rooms, kitchen and cooking pots with the Chinese settlers. Halal food and haram food were prepared in the same kitchen and cooked in the same pots. The Turkic Muslims were forced to marry Chinese. 30 - 40 percent of all children now born in Eastern Turkestan come from this mixed marriages. (19)

Chinese Communist's campaign against Islam was particularly severe. The Chinese Communists by confiscating the land and properties of vaqıf under the pretext of "land reform" in an attempt to cut off the financial sources of Islam and force it to cease all religious activities due lack of funds. (20) After confiscating the land and properties of vaqıf, the Chinese Communists infused politics into them by ordering the Turkic Muslims to put up Mao Zedong's portrait in the Mosques and assigning Communist cadres to propagate Communism at the time of holding religious services. (21) Most of the Mosques in Eastern Turkestan used to have their primary schols for the children of the Turkic Muslims. These schools were one of the important facilities for teaching Islam to the Turkic Muslim children. Under the pretext of "unification of national education", they shut all the schools operated under the Mosques and required the children of the Turkic Muslims to transfer to other primary schools where Marxism, Leninism and Maoism were taught. (22) Using the pretext that attendance of Mosques and Islamic gatherings and Koran recitations "hindered production", the Chinese Communists prohibited the Turkic Muslims of Eastern Turkestan from fulfilling their religious duties. Throughout Eastern Turkestan more than 29 thousand Mosques were closed and turned into barracks, stables, slaughterhouses etc. (23) More than 54 thousand Imams were arrested, tortured, used for forced labor, cleaning sewers, and forced to care for pigs, slaughtering them and eating pork. (24)

The reason for this particularly severe attack by the Chinese Communists on Islam is that it was regarded as a major obstacle to the Chinese Communist's policy of assimilating the Turkic Muslims of Eastern Turkestan.

Ethnic groups living under the threat of losing their national identity tend to have stronger feelings of nationalism. Islam is the national identity of the Turkic Muslims of Eastern Turkestan. Islam encompasses not only a corpus of directly religious beliefs and rites, but also a complex aggregate of cultural, psychological and social traditions attiueds, and customs governing the whole way of life of the Turkic Muslims of Eastern Turkestan.

Those Turkic peoples who chose religions other than Islam, all lost their national identity, For example, the Hazars, Bulgars, the Kumans, the Pecheneks etc., were all Turkic peoples. But they all lost their national identity, after chosing religions other than Islam. The Bulgars, once an ethnic Turkic people, are now trying to assimilate the Muslim Turks under their rule.

Like all communist countries, the Chinese Communists also fear Islam, because they regard Islam as a major obstacle to the assimilation of the Turkic Muslims of Eastern Turkestan. Unless they exterminate Islam totally, they can not assimilate the Turkic Muslims of Eastern Turkestan. This is the reason why the Chinese Communists waged a merciless war of extermination against Islam in Eastern Turkestan.

In order to defend their country, to uphold their belief and to preserve their national identity, the Turkic Muslims of Eastern Turkestan staged 58 major revolts against the Chinese Communists in the years 1949 - 1951; 1954-1958; 1959-1963 and 1965-1968. (25)

Between the years 1950-1972, of the Turkic Mus-

lims of Eastern Turkestan, who stood up to defend their legitimate rights, 360 thousand were executed (26), more than 100 thousand fled tho neighboring countries (27) and more than 500 thousand were driven into 10 of the 19 hard - labor concentration camps in Eastern Turkestan. (28)

It is true that there has been a measure of liberalization affecting the Turkic Muslims of Eastern Turkestan during the rule of the new Chinese leaders who took over after the death of Mao Zedong.

But it appears that all these measures of liberalization put into affect are still beyond satisfying the Turkic Muslims, because many armed clashes, disputes and street demonstrations are reported to have taken place in the cities of Eastern Turkestan in recent years, months and weeks. (29)

Thousands of Turkic Muslims students who demonstrated in the cities of Urumchi, Peking and Shanghai recently have demanded self-rule, democratic elections of Turkic Muslims to replace Chinese officials assigned by Peking, economic self - determination, increased opportunities for Turkic Muslim education and more opportunities to study abroad, an end to coercive family planing in Eastern Turkestan, and an end to practice of sending convicted Chinese criminals to Eastern Turkestan and an end to nuclear testing in this Turkic Muslim country. (30)

At present Eastern Turkestan is called an "autonomous region". But in reality no right of self - rule is granted to the Turkic Muslims. The reins of government is completely in the hands of the Chinese. (31)

Putting self - rule aside, today, the long promised "equality" in the true sence has not been established among the Chinese and the Turkic Muslims.

For instance, if a Chinese and a Turkic Muslim quarrel, it is usually the Turkic Muslims who is punished. The reason is to intimidate the Turkic Muslim. In areas where judges, prosecuters and chief of the police are Turkic Muslims, they avoid punishing a Chinese who is involved in a quarrel with a Turkic Muslim, so as not to be stamped as a "nationalist". If a Turkic Muslim director, manager or a chairmen has made a decision which is in favour of his people, and if the decision is not in the interest of the Chinese, this director, manager or chairman is removed from his post with a "promotion" and sent to Peking for further education until he is "qualified" for the new job. All white collar jobs are offered to the Chinese. Blue collar jobs for the Turkic Muslims.

Despite Eastern Turkestan's natural wealth, the Turkic Muslims still live in a bare substance level. The new economic reform which allows the Turkic Muslims to trade for themselves on the free market, is a steep not to provide jobs for them and to eliminate them from the job market. (32) Only 10 percent of the 200.000 industrial workers around the capital, Urumchi, are Turkic Muslims, the rest are Chinese. (33) There are 350 people working in a big hotel in Urumchi. Only 35 of them are Turkic Muslims, the rest are Chinese. At a textile plant near Urumchi only 10 per cent of the workers are Turkic Muslims. Throughout Eastern Turkestan the same situation exists. There is no unemployment among the Chinese settlers in Eastern Turkestan. Among the Turkic Muslims the unemployment rate is very high. The Pakistani writer, Muhammed Rafik, wrote the Following in his book entitled **Islam in China**, published in 1963:

"... Communist China, after occupying Eastern Turkestan, made the people of that country labor more for the Chinese than to meet their own needs..."

The same situation exists today. Nicholas Danzier, the correspondent of the Far Eastern Economic Review, who travelled to Eastern Turkestan in 1985 writes the following:

"... On my first day in Kashgar I woke up well before dawn to find Uygurs sleeping on the dirt road, their donkeys and carts beside them, under a blankent of snow. They lay on the ground wearing nothing more than large sheepskin coats and hats and slept huddled together under sheepskin blankets..."

The new Chinese leaders claim that importance has been given to education, but the number of illiterates is still very high. (34) The proportion of Turkic Muslims in schools does not correspond with their percentage of the population. The Turkic Muslims still represent 60 per cent of the total population of Eastern Turkestan, but at primary schools they make up only 52 per cent of the total and 32.5 percent at the secondary level. (35) In higher educational institutions this figure is even lower. Every year thousands of Chinese students are sent to study abroad. But very few Turkic Muslims are given permission to study in foreign countries. Only 20 Turkic Muslims were sent to study abroad this year, compared to 20.000 from the rest of the country. (36)

Only 26 percent of the teachers in higher educational institutions are Turkic Muslims. (37) The rest are Chinese.

The new Chinese leaders claim that literary freedom has been introduced, but the Turkic Muslims still lack a modern literature. Only 16 per cent of all publications in Eastern Turkestan are in Turkic Muslim languages. (38)

The Latin alphabet prepared to suite the Chinese phonology was replaced by the Arabic alphabet. But the re - introduction of Arabic alphabet has placed great strains on tens of thousands of Turkic Muslims who have received their education in Latin alphabet for the past 20 years. These Turkic Muslims are now obliged to re - learn the Arabic script, otherwise they will not be able to follow even the daily newspapers which are published in Arabic script. Although evening classes were organised to teach Arabic alphabet, the efforts has not been much of a success so far.

When contrasted with the outright repression of Mao Zedong period, the current religious policy of the new Chinese leaders looks almost liberal.

According to the Chinese sources since 1979, almost 14.000 Mosques have been opened in Eastern Turkestan (39), 15.000 Imams have been allowed to preach Islam (40), and almost 150.000 copies of the Holy Koran have been published. (41)

The meaning of the Holy Koran has been translated into Turkic Language (42), some Islamic institution has been opened (43), and more than thousand pilgrims from Eastern Turkestan were given permission to perform Hajj last year. (44)

All this is for the better. However, the new Chinese leaders still view's religion as a negative force in China as conveyed in a secret document No: 19 entitled **Concerning our Country's Basic Standpoint on Religious Questions During the Socialist Period,** and circulated by the Chinese Communist Party Central Committee in March 1982 to Party Committees across the country. The opening statement of the text of the document No: 19 is uncompromising: (45)

"In human history, religion will ultimately disappear, and th[illegible]n era when the vast majority of [illegible]ill be able consciously to [illegible]ds the world and life, [illegible]or spiritual support [illegible]

[illegible]lear that the Chinese [illegible]he right to control reli[illegible] religious freedom are un[illegible]ognized patriotic Religious organizations play a crucial role in the structure of Chinese Communist Party control of religious believers. At present there are eight such national organizations. In the secret document No: 19, the basic task of these organizations at all levels is defined:

"To assist the party and government in carrying out the policy of freedom of religious believers, and the personalities of the religious circles continuously to raise their patriotic and socialist awareness to represent the legitimate rights and interests of religious believers in carrying out the **normal** religious activities... All the religious organizations should obey the leadership of the party and government..."

In this statement attention should be given to the phrase "normal religious activities". In the new Chinese Constitution, which was adopted in December 1982, Article 36 on religious affaires also asserts that "the state protects normal religious activities". In principle however, only those activities supervised by the patriotic religious associations are regarded by the government as legitimate, and those which are carried out independently do not enjoy the State protection and still incur reprisals. Private religious instructions, therefore, to propagate religion among the people and teaching of religion to children under 18 is prohibited. (46)

When the decision of the Chinese Communist Party was made in 1979 to resurrect the religious organizations, most of the available leaders were elderly. The chronic shortage of leadership has made the training of younger religious leaders a priority. The students who are to go to religious training schools are chosen by the Party. But their primary task is to uphold the Party's policy rather than serve religious objecstives. The secret Document No: 19 states:

"The task of the religious colleges is to train a rank of young professional religious workers who politically love the motherland, support the Party's leadership and the socialist system and who are fairly accomplished in religious learning. All young religious professional workers should continually raise their cultural level and religious knowledge, and loyally uphold the Party's religious policy".

The Chinese Communist Party recognizes that Christianity Buddhism and Islam, which are important religions in China, also have an important place internationaly. As in other communist countries, religion is regarded as useful in promoting political ends. The secret Document No: 19 states:

At present further along with the daily increase in our international exchanges, the external contacts of our religious circles are also increasing daily and an important role in expanding our country's political influence".

To speed up the assimilation of the Turkic Muslis of Eastern Turkestan, the new Chinese leaders are still following the age old policy of encouraging mixed marriages between the Turkic Muslims and the Chinese. (47) The Chinese have also established an institute called **Chung Tang** for the purpose of propagating and encouraging intermarriages between the groups. (48) The institute also examines how closely the Turkic Muslims of Eastern Turkestan cling to their traditions and reports its findings to the Party and government in Peking. A recent report by the institute found that the assimilation process in the cities of Chockek, Gulja, Altay and Sanchi was a "great success". (49)

Before 1949 there were only 200,000 Chinese settlers in Eastern Turkestan. Now there are more than 6 million. Every year almost 200.000 Chinese settlers are pouring into Eastern Turkestan. (50)The new Chinese leaders are actively encouraging the Chinese to settle in Eastern Turkestan by offering them "hardship money", which is double the pay in non - Chinese areas. (51) Hu Yaobang, the General Secretery of the Chinese Communist Party, in a recent speech said that Eastern Turkestan could easily absorb 200 million Chinese settlers. (52) This is the ultimate aim of the new Chinese leaders.

The Chinese Communists have turned Eastern Turkestan into a hard labor camp. Most of the convicted Chinese prisoners are sentenced to the hard labor camps in Eastern Turkestan. At present there are 19 hard labor camps in that country. These camps are under the direct administration of the ministry of **Gong En Ting** or the Ministry of Public Security. These convicted Chinese criminals sentenced to the hard labor camps in Eastern Turkestan are not allowed to return to their countries after their term. They are re - settled in Eastern Turkistan under the name **Bintuan** which means "reformed farmer". But he is allowed to invite his family.

Previously while the Chinese were restricted to the one - child family, no birth restrictions were enforced among the Turkic Muslims. However, as of 1984, the new Chinese leaders have embarked upon a policy of coercive birth control among the Turkic Muslims, under the pretext of "ensuring a steady growth in the minority population", "improving the quality of the population", and "eliminating economic inequalities". (53)

How can someone eliminate the "inequalities" if on one hand he embarks upon a policy of coercive birth control among the Turkic Muslims and on the other hand he actively encourages almost 200,000 Chinese to settle in Eastern Turkestan every year by offering them "hadship money"?

China's top secret nuclear testing site is at Lop Nor, about 800 kilometers southeast of Urumchi, the capi-

tal of Eastorn Turkostan. Since 1964, atleast 30 nuclear tests have boon detocted there- 22 above ground and 8 bellow. The last recorded test was in 1984.

The radioactive fallout from the nuclear testing site at Lop Nor is causing an increase in human cancer and malformation in fruits. (54) Increasing numbers of liver, lung and skin cancer cases had been reported in Eastern Turkestan. Some of the canver victims have been taken to Peking hospitals for specialized care. (55) Other nations have acceded to the 1963 limited test ban treaty, which prohibits nuclear tests in the atmosphere, in outer space and under water, allowing only undergorund testing. But China is still conducting atmospheric tests, thereby endangering the health of the Turkic Muslims in Eastern Turkestan.

In the conclusion it can be said that the economic, cultural and religious freedoms introduced by the new Chinese leaders are nothing but a show - case for the Islamic World. All these years the Chinese Communists pursued a policy of systematically assimilating the Muslims in China as a whole. If we survey the Islamic, Western and Nationalist Chinese sources, we will see that there vere more than 50 million Muslims in China before the Chinese Communist takeover in 1949. But the Chinese Communist sources now indicate that there are only 15 million Muslims in China. Nobody knows what has happened to the rest of the Muslims in China. Today, more than half of Chinas Muslims live in Eastern Turkestan. The steady flow of Chinese settlers, the mixed marriages encouraged by the new Chinese leaders and the coercive birth control among the Turkic Muslims pose the biggest threats to the survival of Islam in Eastern Turkestan. If the Islamic World will not take immidiate steps to support the demands of thousands of Turkic Muslim students who demonstrated in the cities of Urumchi, Peking and Shanghai, the Turkic Muslim - of Eastern Turkestan will disappear from the historical scene in the coming decades. The Turkic Muslims of Eastern Turkestan gave a struggle of life and death for the survivalof Islam in Central Asia for almost one thousand years. Now, it is the turn of the Islamic World to protect and support them. The Islamic World is indebted to the Turkic Muslims of Eastern Turkestan.

NOTES

1- Emel Esin, **İslamiyetten Önceki Türk Tarihi**, Istanbul 1978, p.117
2- Beijing Review, 21.5.1983
3- Emel Esin, **Ibid**
4- **Özbek Ensiklopedyasi**, Tashkent 1980, Volume 14
5- **Ibid,**
6- **Ibid,**
7- **Ibid,**
8- Kebirov, **K.Tughi**, Alma Ata 6.8.1976
9- Emel Esin, **Ibid,**
10- Mehmet Emin Bughra, **Chinese Policy,** Istanbul 1954
11- **Ibid,**
12- Owen Lattimore, **Pivot of Asia,** Boston 1950, p.32
13- **Ibid,** p.50
14- I.Y.Alptekin, **Doğu Türkistan Davası,** Istanbul 1973, p.154
15- **The China Quarterly,** London 1960, No. 3 p.36
16- Wolfgang Scharlipp, **Materialia Turcica,** Bochum 1979
17- Yusuf Han, **Sotsiyalistik Kazakistan,** 14.1.1976
18- **Sinkiang Ribao,** 25.11.1959
19- Viktor Louis, **The Coming Decline of the Chinese Empire,**New York 1979, p.98
20- Shen Ping - wen, **Chinese Communist Criminal Acts InPersecution of Religions,** Taiwan, March 1978
21- **Ibid**
22- Clyde-Ahmad Winters,**Islam in the Peoples Republic of China,** Hong Kong, 1979
23- **The Los Angeles Times,** 1.2.1983
24- **Ibid;** also see **Arab News,** 22.9.1981
25- I.Y.Alptekin, **Ibid,** p.259 - 275; also see, Muhammed İldemir,**Doğu Türkistan ve Çin-Rus Anlaşmazlığı,** Munich 1977, No. 17
26- Ziya Samedi, **Kommunizim Tuği,** Alma Ata, 14.3.1974
27- **Newsday,** 26.7.1982
28- Chen Shu Ping, **The Chinese Communist System of Reform Through Labor,** Taiwan, April 1978
29- **Reuter,** 8.4.1982; **Washington Post,** 11.9.1981; **Tagesspiegel** 17.9.1982; **AFP,** 23.12.1985
30- **AFP,** 23-26.12.1985
31- **Der Spiegel,** November 1983
32- **Far Eastern Economic Review,** 29.8.1985
33- **Der Spiegel,** No: 82, 1979
34- **Frankfurter Allgemeine Zeitung,** 11.5.1985
35- **Far Eastern Economic Review, Ibid**
36- **AFP,** 23.12.1985
37- **Los Angeles Times,** 1.12.1983
38- **Renmin Ribao,** 29.3.1984
39- **Xinhua,** 12.4.1984
40- **Ibid,**
41- **Frankfurter Rundschau,** 30.11.1981; **Xinhua,** 12.4.1983
42- **Xinhua, Ibid,**
43- **Ibid,**
44- **Arab News,** 21.9.1984
45- Peter Morrison, **Religion in Communist Lands,** Vol.12, No: 3, 1984; **Red Flag** (Hungchi), June 1982; **Studies on Chinesse Communism,** Taiwan, March 1983; **Renmin Ribao,** 23.Nov.1985
46- **Arab News,** 22.9.1981
47- This information has - been collected from Turkic Muslims who have visited Turkey in recent months. It is also based on letters from Turkich Muslims in Eastern Turkestan to their relatives abroad.
48- **Ibid,**
49- **Ibid**
50- **Far Eastern Economic Review,** 29.8.1985
51- **Ibid,**
52- **Der Spiegel,** 7.11.1983
53-**Urumchi Radio,** 5.4.1985
54- **UPI,** 23.8.1981; **Politics in China,** 1981
55- **Ibid,**

THE PRESENT SITUATION OF THE SOVIET MUSLIMS: THE EXAMPLE OF KAZAN TATARS

Nadir DEVLET

The Muslim population of the Soviet Union is between 45 and 50 million, making it the sixth largest in the world after Indonesia, Pakistan, India, Bangladesh and Turkey, far ahead of Egypt or Iran. In the USSR the term "Muslim" is generally used to describe a people who before the 1917 Bolshevik Revolution belonged to the Muslim religion and culture. It has, therefore, a national - and cultural significance beyond the purely, religious one.

The majority of the Soviet Muslims are of Turkic ethnic origin. They live in the Volga - Ural region, Northern Caucasus, Central Asia and other parts of the Soviet Union.After the Red Army's victory in the Volga - Ural region in the autumn of 1918, instead of one single state Moscow created two small republics: Tatarstan and Bashkiria, and granted to those small republics no more than an automous staus. The destruction - of Turkic unity in Volga - Ural was a model to be followed later in other Muslim territories Nowadays in this region there are approximately 6,5 million Muslims.

The North Caucasus is a mosaic of ethnic groups which were separated from each other by high mountains, speaking dozens of different languages derived from three linguistic families: Turkic, Iranian and Ibero Caucasian. These ethnic groups had different social structures, historical traditions and economic orientations. But there was one uniting factor: Islam. This region is divided by the Adige and Karachai - Cherkes autonomous region Kabardin - Balkan Chechen - Ingush, North Ossetin and Dagistani ASSR. Their total number is roughly over 4 million.

In the Azerbaijan Soviet Republic and Nahchevan ASSR, which have common borders with Iran and are situated in the Caucasus, and in the neighbouring republics there are about 4 million Muslims most of whom belong to the shia sect.

The administrative division of Central Asia was completed by a political division: instead of one "Türkistani" nation, the Soviet authorities created several nations and nationalities, each with its own territory and written literary language. Of the six major indigenous groups the Uzbeks are the largest and the Karakalpaks the smallest Muslim nation. All of them except Tajiks are Turkic. The Uzbeks form a majority of their own republic. Kazakhs are a minority in their republic, second in numbers to the Russians, having sustianed a loss of almost one million people between 1926 and 1936 as the result of collectivization campaign which they resisted. Kirghizs are also like Kazakhs a minority in their republic, but they are the largest group there and with the other Turkic nations: Uzbeks, Tatars, Uighurs and Kazakhs they constitute the majority. The Turkmens and the Tajiks are in the majority in their republics and substantial numbers of Tajiks live in Uzbekistan.

In Central Asia we meet other Muslims, namely Kazan Tatars, Crimean Tatars who were deported in 1944, Uighurs and Dungans Chinese Muslims. There are also some Azeri Turks, Kurds and Beluchis. The number of Muslim inhabitants of the USSR all together reaches 45 million. Given the high rate of birth among Muslims the All - Union Muslim census today must be about 50 million.

The policies of the Soviet state toward Muslims are characterised by the same lack of uniformity and chorenece which were once the mark of tsarist policies. To be sure, the main goal of the new regime has remained unchanged since 1917. The bolshevik leaders launched a "total war" against all religions as soon as they came to power but the policies which they employed to achieve this goal varied, reflecting at all times their tactical flexibility Consequently, after the fragile modus vivendi of the first decade of Bolshevik rule, the Muslims had to contend with a very aggressive anti - Islam campaign, a frontal attack on Islam which subsided only with the coming of the war. The modus vivendi of the post - war period has been shaped, among other factors, by the awareness of the Soviet leadership that the "Muslim face" of the Soviet Union could become an asset in its relations with the Islamic revival in the Middle East from "contaminating" its Muslim regions. The intensification of the anti - Islamic campaign in the press in the past four years, and the proliferation of scholarly studies of Islam which focus on Russian Islam reflect in particular some of the efforts of the Soviet leader ship aimed at discrediting Islam and underlining its back-ward nature and antisocial character. Initial measures taken under Chernenko suggest that the anti- Muslim campaign will be pursued with a vengeance. There is nothing to indicate a fundamental change in the Soviet attitude, either in the near future or at some more distant time. Any such change would be tantamount to coming to terms with a rival ideology whose capacity to mobilize outstrips that of Communism; ultimately, it might lead to abandoning Marxism - Leninism. In the eyes of the authorities, moreover, Islam as a religion is still what it was 50 years ago, not just an anachronistic legacy of a pre - socialist past, but also and above all a major obstacle to the advent of homo sovieticus, the final stage of the biological and cultural symbiosis of Russians and

Muslims.

Unfortunate as it is, we observe that the Soviet regime preserves the officials of religious capacity purely for propaganda purposes. For example the imam-hatyp of the Moscow mosque, Ahmedjan Mustafin, who had his religious education in a Kazan mederse (?), said recenty in an interview that there are a hundred mosques, and about thousand mahalla and village masjids. And all are open for praying. But we know that of the 28,000 mosques from the Russian Empire period today remains only about 400 mosques A further point, it is a fact that there is no mederese in Kazan, therefore the above mentioned imam - hatyp could not have had his religious education in Kazan. In the Soviet Union there is only two medreses in function, the Baraq Khan (now Imam Ismail al Buchari) in Taskhent and the Mir-i Arab in Bukhara. Both are directed, one of the four muftiats, the muftiat of Central Asia and Kazakhstan and produce about 50 graduates a year.The Quran was published here twice in Arabic, but projets for Turkic translations of it were discouraged by this muftiyat, not unlike the famous Tatar translation by Musa Jarullah Bigiev (1875-1949) under the last Tsars. The Russian translation of the Quran from the late Academician I.Iu. Krackovskii's unfinished manuscript remains the only one in the Soviet period and was published in Moscow in 5,000 copies to become a bibliographic rarity.

Although the Soviet constitution does not forbid being religious, a religious person is not popular and has minimum chances for a promotion. And to propagate Islam is strictly forbidden while atheistic propaganda is an obligation for all.

Atheistic propaganda in the Soviet Union is systematically conducted on a far reaching scale. It is an essential function, for example, of all educational institutions (from kindergarten to university). Atheist propaganda already begins in the nursery school Scientific atheism is an obligatory part of the curriculum of universities in the USSR. Training and retraining teachers in scientific atheism is one of the primary tasks of the atheis propaganda. No effort is spared in trying to create "the model atheist teacher". Seminars on teaching scientificatheism have been incorporated into the system of political training for teachers at secondary schools. For workers, the departments of propaganda and agitation of the Communist Parties in the different republics have developed a special system of atheist indoctrination. The primary Party and Komsomal organizations are obliged to oversee the effectiveness of atheist propaganda among workers. Large enterprises have special Soviets for the purpose of conducting atheist propaganda. Many factories also have atheist schools. As in urban enterprises, primary Party and social organizations in the countryside are obliged to conduct atheist propaganda on Sovkhozes and Kolkhozes. In one form or other, all public organizations and mass media promote the doctrine of atheism. Professional agitators are not only obliged to wage antireligious propaganda at places of business and learning but are also responsible for going to people's homes to reeducate believers and awaken interest among those who are indifferent towards the religious elements among the population. The authorities try to augment the ranks of professional agitators by recruiting ordinary teachers, students, pupils, blue-and white-collar workers, and Kolkhozniks for such work. Some of these persons are charged with combating vestiges of religion while on the job; others are supposed to take up the cause of fighting religion in their free time. A generally accepted estimate of the number of persons engaged in such activities is six million.

In Tajikistan SSR alone between 1965 and 1980 twenty dissertations were written on the problems of scientific atheism. And from twelve doctoral dissertations on "Scientific atheism" between 1978 and 1980 almost half were on Islam. In Tajikistan in the academic year of 1981/1982 in 16 high schools the certificate thesis was on history, theory and practice of scientific atheism. In november 1983 an "All-Union conference on the Complex Study of Islam and Its Role in Contemporary Ideological - Political Struggle" was held in Moscow. And in May 31, 1984 the Azerbaijan Ministry of Higher and Specialized Secondary Education Jointly with the Azerbaijan State University organized in Baku a "Conference on Methological Problems in Soviet Studies of Islam". As we see from these examples the Soviet state is trying very hard to annihilate this obstacle: Islam. But with little success. For example according to the April 1984 issue of "Naukai Religiya" (Science and Religion), the antireligious effort against Islam in Daghestan is running into difticulties among both the young and the old. S.Muslimov, a specialist on antireligious questions, reports that many Daghestani students believe either that religion serves a positive function in society or that it at least is not harmful and need not be combated.

Until quite recently, the Soviet Muslim republics were protected from outside contamination by the iron curtain. Today, under the impact of many different factors, including the Iranian revolution, the war in Afghanistan, Arab fundamentalism, this iron curtain has cesaed to be impenetrable, and contacts between Soviet Muslims and their fellow Muslims abroad, which were broken off around 1920, are now becoming more frequent. For the Soviet authorities, the new situation is both positive and dangerous. The resumption of contacts may indeed help them in their penetration and psycohological conquest of the Muslim world; but if they were to lose control of these same contacts, then the latter could serve as a "transmission belt" through which subversive ideas could find their way into Muslim republics and help destabilize them. In our time of modern communications the Soviet rulers are challenged by foreign broadcasts, especially those in Turkic languages; namely by VOA (Voice of America) in Uzbek, Azeri, RL (Radio Liberty) in Tatar, Türkmen, Uzbek, Kirghiz, Kazakh, Azeri, Tajik and Saudi Arabia in Uighur, radio Iran in Azeri and Persian. Therefore such broadcasts are heavily jammed. Besides, more recent Soviet reports tell of finding audiocassettes with an Islamic message appearing throughout Soviet Central Asia in all kinds of institutions, including officers clubs. Some contain speeches of Ajatullah Khomeini and other religious fi-

gures, recorded from Radio Iran other religious speeches from Saudi Arabia. But this positive development from the viewpoint of Islam doesn't imply that there is a new Islamic revival in the USSR.

As a summary and conclusion, the following is to be said about Islam among the Soviet Muslims: Islam was and has remained a part of the national identity. If today the national, non - religious consciousness is even stronger, this fact is nevertheless due to Islam. The Volga - Ural Muslims have succeeded in keeping their relgion through a period of missionary work and reprisals by the state lasting longer than 200 years. Religious freedom subsequently declared by the state gave them the opportunity to expand their religious institutions extensively. The following Soviet rule having lasted almost 70 years again made it extremely difficult for th Soviet Muslims to practise their religion; the Soviets even succeeded in reducing the number of believing Muslims considerably, but they could not exterminate the influence of Islam as an important part of their national identity. Were the Soviet Muslims given the oppourtunity to practise their religion without pressure from the state, as in 1905, certainly the number of Muslim believers would rise in the USSR.

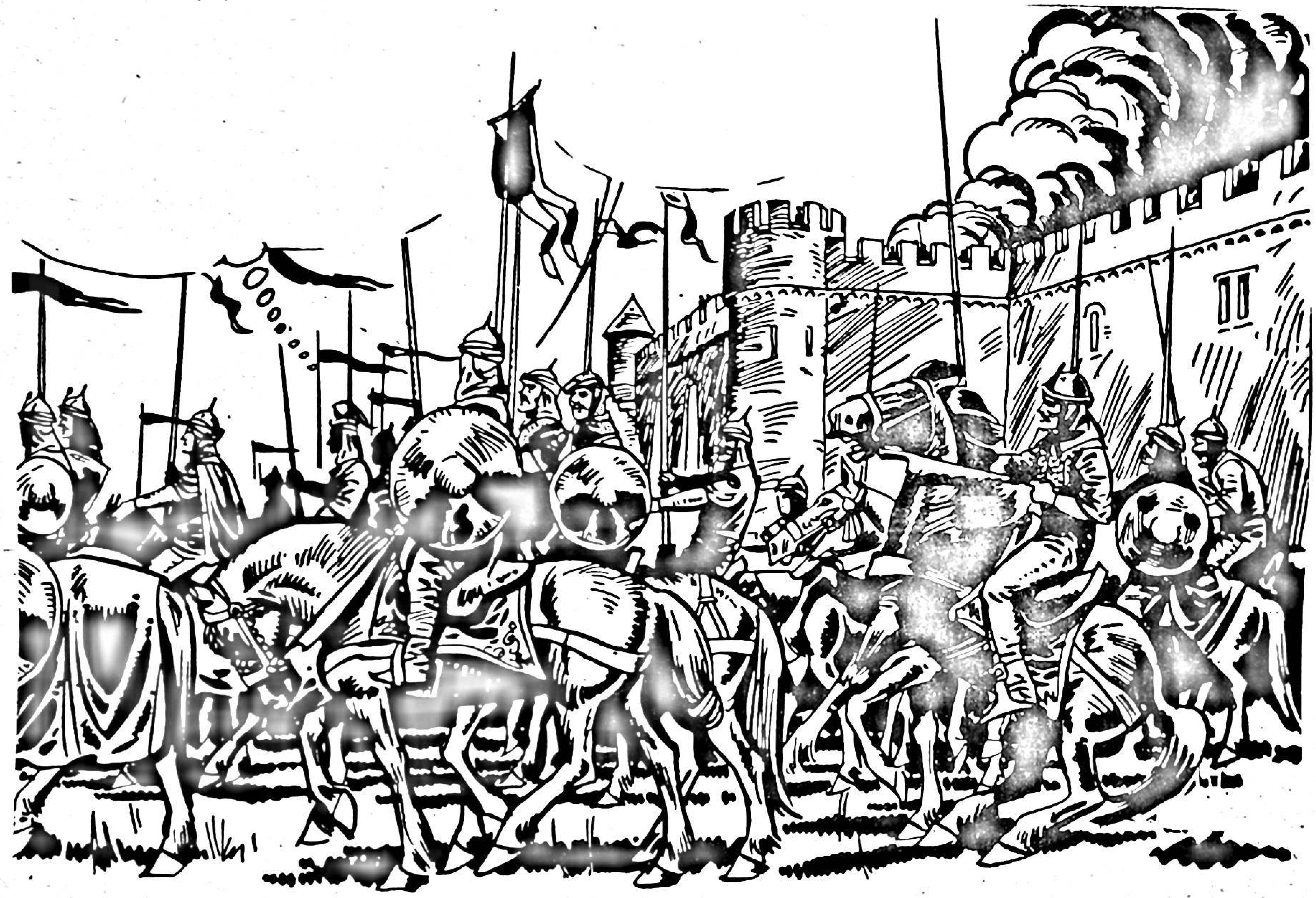

THE ESTABLISHMENT OF AN ALLIED COMMITTEE

The General Secretariat of the Allied COMMITTEE

According to the latest Chinese census, the present population of non-Chinese peoples in the Peoples Republic of China is almost 10 millon. The non-Chinese peoples consist of 55 ethnic groups, constituting 6,7 per cent of the total population of China. Althougi the total number of non-Chinese peoples is small, they accupy 60 per cent of Chinas land area. Most of the non-Chinese peoples inhabited in the border areas gradually incorporated into the Chinese territory.

Because of their historical background, cultural and stratagic position the Turkic Muslims of Eastern Turkestan (Uygurs, Kazakhs, Kırghiz, Uzbeks, Tatars and the Tajiks), the Manchus, the Mongols and the Tibetans are very important. These peoples did not only had their independent states until recent decades, but they also ruled China for many centuries and contributed to the enrichment of the Central Asian civilization.

The Turkic Muslims of Eastern Türkestan, the Manchurians, the Mongols and the Tibetans who played an important role in the history of Central Asia for many centuries, are today faced with the danger of total assimilation.

Before 1940, there were only 200 thousand Chinese settlers in Eastern Turkestan. Today, there are more than 6 million. Since 1979, every year, almost 200 thousand Chinese settlers are pouring into this Turkic Muslim land. Prior 1949, the Uygurs, constituted 75 per cent of the total population of Eastern Turkestan. Now, their number has dropped to 45 per cent.

The total population of Manchuria is around 75 million. But only 5 million of this population is Manchu. The rest is Chinese. Only 100 thousand of the 5 million Manchu can speak their mother tongue. Until a century ago, the Manchu rulers of China did not allow the Chinese to settle in Manchuria. Certainly, the formal incorporation of China into Manchuria in effect it became the incorporation of Manchuria into China because the military victory was not followed by an ethnical, linguistic or cultural victory. But this situation should not give the Chinese the right to deny the existance of a Manchu nation in China. Until now the Chinese did not accept to treat the Manchus as a seperate entity. They do not even have a so-called "Autonomous Region" on paper.

The total population of the so-called Inner Mongolian Autonomous Region is almost 20 million, But only 3,5 million of this population is Mongols

There are more than 1 million people living in Koke-khota (Hue-hut), the capital of the so-called Inner Mongolian Autonomous Region. But only 100 thousand of this population is Mongol.

The situation in Tibet is another tragedy. The total population of the Tibetans ise 6 million, with the Tibetans living in the incorporated Tibetan territories into China. But only 1,8 million of this population is living in the so-called Tibet Autonomous Region. At present, there are almost 120 thousand Chinese settlers in this region. Besides this, there are also 500 thousand PLA members in the so-called Tibet Autonomous Region. Recently another 60 thousand Chinese settlers has been sent to this region. A good example of the proportions of the Chinese influx is to be found in Lhasa, the capital of Tibet. Until the coming of the Chinese settlers the population was almost entirely Tibetan but today, they outnumber Tibetans by some 70 thousand to 50 thousand.

Last year, Hu Yaobang, the General Secretery of the Chinese Communist Party said that the "western frontier regions could easily absorb 200 million Chinese settlers." Most probably these Chinese settlers will be sent to thinly populated areas like Eastern Turkestan and Tibet. This is also the final aim of the Chinese. Now, Peking government is persuading Chinese migration to non-Chinese areas by offering them material benefits.

To speed up the sinification of non-Chinese peoples, the Chinese are sinosizing the names of their country, language, and following a policy of forced marriage with the Chinese. For example:

Eastern Turkestan became "Xinjiang", Manchuria became "Heilungjiang", Tibet became "Xizang". In Eastern Türkestan: the city of Ürümchi became Tihua, Kashgar became Kashi, Yarkent became Soche, Aksu became Wensu etc.; In Manchuria: Mukden became Shen-yang, Kirin became Yungchi, Shulan became Chaoyangchen etc.; In Inner Mongolia Koke khota became Hohot, Kalgan became Cahngchiakow, Jehol became Chengteh etc.; and in Tibet: Shigatse became Xigazi, Chuskul became Qiuxu, Yamdrok Yamtso became Yamzho Yamco etc. whether it is in Uygur, Manchurian, Mongulian or in Tibetan languages, all these cities have their meanings and legends behing them, e.g. Tso in Tibetan means lake, whereas the Chinese mispron "co" has no meaning either in Tibetan or in Chinese. Whether it has a meaning or not, for the Chinese sinozation counts only.

Although the Turkic Muslims of Eastern Turkestan, the Manchurians, the Mongols and the Tibetans have a long established and perfectly satisfactory words and expression in their language for every concept, however, as it can be seen from the following examples, they were suppressed and replaced by Chinese words:

Jun-Yang	Center or Central Committee
Zhu shi	chairman or president
da shö	institution for higher education
Jioo shi	class-room
Fa yüen	court
Pin fen	to rehabilitate
pi fang	to denounce a person

These are only few examples. All internationaly accepted words in current use, like telephone, telegram, museum, television etc. were all replaced by Chinese words.

Until 1979 there was a law in force which forba-

de the intermarriages of non-Chinese people and Chinese. After 1979 this law was abrogated and intermarriage between the groups was encouraged. To encourage intermarriage the Peking government is offering material bonuses to the non Chinese peoples. If, for example, a non-Chinese marries a Chinese, they receive 800 yuan (400 dolars) each. Chinese girls born in non Chinese areas who speak the local languages fluently, are sent to remote villages and gives a stipend of 300 yuan (1,500 dollars) to try attract a non-Chinese spouse. Young non-Chinese males, who work in remote regions where the majority of the settlers are Chinese, are promised better jobs in the cities if they marry Chinese girls. In addition they are promised 2000 yuan (100 dollars) if such a marriage takes place. Some non-Chinese peoples who have married Chinese have tried to divorce their wives, but the the Chinese have impossed heavy penalties for divorce. A non-Chinese, wanting to divorce his chinese wife has to pay 4000 yuna (2000 dollar) alimony, and as most come from poorer families, they are not able to meet such payments. Children born of these intermarriages are automatically registered as ethnic Chinese. They are normally educated by their mothers and are sent to Chinese schools.

At present, this policy is effectively practiced in Eastern Turkestan . The Chinese have also established an institute called **Chung Tang** for the purpose of propagating and encourageing intermarriages between the two groups in Eastern Turkestan.

Eastern Turkestan is called "Xinjian Uygur Autonomous Region", Tibet is called "Tibet Autonomous Region" Inner Mongolia is called "Inner Mongolian Autonomous Region" but in realty no right of self-government is granted to the local people of these regions. The reins of government are completely in the hands of the Chinese.

Putting self-rule aside, today, the long promised equality in true sense has not been established among the none-Chinese peoples of Eastern Turkestan, Manchuria, Inner Mongolia and Tibet and the Chinese.

Unfortunately the Free World knows very little about the real situation in these above mentioned countries. Thus.

After lengthy discussion, which took almost two decades, the representative of Eastern Turkestan, Manchuria, Inner Mongolia and Tibet have finally decided to set up an organization to be known as the Allied Committee of the Peoples of Eastern Turkestan, Manchuria, and Tibet in order to bring their peoples plight to the attention of the Free World during a conference held in Switzerland from July 12 to 14, 1985.

The request of the representatives of Eastern Turkestan, Manchuria, Inner Mongolia that the Dalai Dama, the spiritual and temporal leader of the Tibetan people to be their common spokesman was also endorsed during this conference.

The Allied Committee of the Peoples of Eastern Turkestan, Machuria, Inner Mongolia and Tibet also decided to publish a bi-annual bulletin to higlight the activities of the different communities and create an awarenessfor their just struggle.

Herewith, the Turkic Muslims of Eastern Turkestan, the Manchurians, the Mongols, and the Tibetans also declares to support the just struggle of all captive nations on this earth and the Turkic Muslims of Idil-Ural, North- Caucasia, Azerbaijan and Western Turkestan.

Kaşgar Pazarında elma satan Türk çocuğunun yüzüne dikkatle bakınız... Ağlıyor mu, gülüyor mu?
Bu körpe yavrulara esareti layık görenlere bin lânet!...

Congress of the United States Louse of Representatibes Washington, D.C. 20515

His Excellency Li Xiannian
President of the Peoples Republic of China

Your Excellency:

The undersigned members of both Houses of the United States Congress welcome you, Vice Premier Li Peng, and your distinguished delegation to the United States of America. Your visit is indeed one of historical importance and will, we are convinced, strengthen the friendship between the people of China and the American people.

We follow your government's policy of modernization, economic development and social and political liberalization with great interest, and we are encouraged by the positive changes which are taking place in your country as a result.

We are also pleased to learn that conditions are beginning to improve in Tibet. It is most encouraging to know that the direct talks which your government initiated a number of years ago with representatives of His Holiness The Dalai Lama are being continued. It is our earnest hope that these talks may lead to a mutually acceptable resolution of existing differences and we urge you, in the interest of all peoples concerned, to grant the very reasonable and justified aspirations of His Holiness The Dalai Lama and his people every consideration.

We trust that Your Excellency will accept these words, presented in a spirit of friendship and frankness, as a token of your recognition and appreciation for the considerable reforms you and your government are undertaking for the benefit of the people under difficult circumstances.

Once again, we welcome Your Excellency, and wish you a very pleasant and fruitful visit in the United States of America.

Sincereley,

Charlie ROSE - Claibonre PELL

Signatories on letter from Congressman Charles Rose and Senator Claiborne Pell to President Li Xiannian of the People's Republic of China.

United States Senate:

Claiborne Pell
Edward M. Kennedy
Dave Durenberger
Christopher J. Dodd

Dale Bumpers
John Kerry

William Proxmire
Alan Cranston
David Pryor
Paul Simon

Spark M. Matsunaga

House of Representatives:

Charlie Rose
Leon E. Panetta
Norman Sisisky

Matthew F. McHugh
Nick Rahall
Jerry Huckaby
Pat Roberts
Tony Coelho
Berkley Bedell

Charles Whitley
Ed Jones
Ron DeLugo
Floyd Spence
Bob Carr

Patricia Schroeder
Tommy Robinson
Cecil Heftel
Howard Wolpe
Philip Sharp

Ted Weiss
Gerry Studds
Dante Fascell
Lawrence Smith
Bob Traxler
Roy Dyson
Gene Snyder
Harold Rogers

Kenneth Gray
Bernad Dwyer
Josehp Early
John Murtha
Carl Perkins
Daniel Akaka
Trent Lott
Mary Rose Oakar

Frank Horton
Bill Richardson
Sidney Yates
Jerry Lewis
Gus Yatron
Frank McCloskey
Jim Wright

Bill Lowery
Wes Watkins
Sam Gewdenson

Robert Young
Wyche Fowler
Steny Hoyer
Mickey Leland
Richard Shelby
George Darden

Michael Barnes
Walter Jones
Robin Tallon
Dave McCurdy
James Howard

Joe Moakley
Jim Slattery
Charles Hayes
Howard Berman
Barbara Boxer

Roy Rowland
Dan Mica
Nicholas Mavroules
Baddy McKay
Dennis Hertel
Benjamin Gilman
Edward Feighan
James Oberstar

Carrol Hubbard
Allan Swift
Marvin Leath
Frank Guarini
John Bryant
Sala Burton
Doug Barnard
Cardiss Collins

Brian Donnelly
Chester Atkins
Larry Hopkins
Martin Sabo
Purren Mitchell
Stephen Solarz
Mel Livine

ETHNIC CONFLICT IN CHINESE PROVINCE

By Lena H. SUN

Kashgar, China — On the dusty, sandy roads in China's westernmost city, the language that is heard most often above the jingle of the bells on the donkeys is not Chinese but Uighur, a mixture of Turkish and Persian.

Five times a day, the call of the muezzin pierces the air and the donkey carts are tethered as their drivers, heeding the call to the faithful, head ffor nearby mosques.

Here in China's strategic north western province of Xinjiang, 60 miles from the Soviet border, the presence of the Uighurs (pronounced way - gurs) **a Turkic people of Moslem faith, is clearly felt.**

In fact, the Uighurs, who make up 80 percent of this city's 180.000 population, have more in common with their brethren on the other side of the border than with their comrades in Peking, 3,500 miles to the east.

Xinjiang, China's largest province, is home to 40 of-China's 55 minority groups, which together make up only 6,7 percent of the country's population. In Xinjiang, the Uighurs are the dominant majority, constituting almost half of the region's 13 million people.

Relations between the minorities and the Han Chinese, who make up the vast majority of the country's population, have historically been uneasy here. The Han Chinese are named for the Han dynasty that laid the foundation for the Chinese empire more than 2,000 years ago.

For decades the Peking government has been sending Han Chinese to outlying regions like this one to develop the areas economically and assimilate the minorities into Chinese culture.

In recent years, however, the government has moved to ease tensions between the Han Chinese and other ethnic groups by guaranteeing the rights of members of minority groups. Today the minorities have equal rights under the law and within the Communist Party.

But despite these efforts, by August, 1981, relations between Chinese and Uighurs in Xinjiang had deteriorated so badly that China's most powerful leader, Deng Xiaoping, traveled from Peking to Xinjiang to help mediate the political infighting between Chinese and Uighur members of the provincial ruling committee, diplomats said then.

According to the September, 1981, issue of the Hong Kong Communist magazine Cheng Ming, Deng discovered an "unsteady situation." The magazine said Uighur dissidents had planned a province-wide uprising against Chinese rule, using the slogan, "We want self-rule and don't want to be dominated."

Peking's response to the infighting and ethnic group demands was to replace the Communist Party leader with Gen. Wang Enmao in November, 1981.

Wang had helped bring the region under Communist control after the party came to power in 1949, and his moderate and pragmatic policies reportedly have earned him support among the people.

Now, as Xinjiang prepares to tackle an ambitious modernization plan to transform. China's wild west into China's California by the end of the 21st Century, much of its success will hinge on its leaders ability to achieve ethnic unity and political stability.

The easing of tensions on the Sino-Soviet border in recent years and the reopening of two border posts in Xinjiang for the resumption of trade between the two countries has also allowed the region's leaders to devote more energy and time to internal stability.

In a recent interview, Wang, the province's top political and military leader, described relations between the Han Chinese and the minorities as "very good," a marked improvement from 1982, when he noted that there were still "serious problems."

Althouht local residents said there has been no more of the violence that pitted Uighurs against Chinese in 1980 and 1981 in at least two Xinjiang cities, there is feeling of wariness. "Small frictions," caused by misunderstandings over customes and traditions and the inability to communicate, are common, local residents said.

On a recent Sunday, a group of about 20 Han Chinese youths crowded in front of one store, some smoking cigarettes, all listening to western pop music blaring from a large cassette recorder.

Not a single non-Chinese went near them. Instead, they steered clear of the group, some even crossing to the other side of the street to do their shopping.

The misunderstanding and prejudices are particularly common among the younger generations of Han Chinese and Uighurs. There have been instances, for example, when young Han Chinese intentionally have stood in front of praying Uighurs to offend them.

"The Chinese youths who do this look down upon the Uighurs. They do this because they like to pretend that the Uighurs are kowtowing to them," one source said.

When Uighurs are in a funeral procession, it is considered a sign of respect for approaching cyclists to dismount, but many younger Han Chinese either do not know better or choose not to, the source said.

Accentuating tensions are the frustrations felt by many Han Chinese, many of them skilled workers and technicians sent from China's larger coastal cities, such as Shanghai, to help provide the needed personnel for Xinjiang's economy.

They have a hard time adapting to the harsher conditions of life here, Chinese sources said. In addition, they often become frustrated professionally because they are cut off from the latest information in their specialties.

In 1980 and 1981, there were clashes caused by unrest among the former residents of Shanghai who had been sent to the region in the 1950s and who were demanding to return to their native homes.

When authorities refused, about 10,000 demonstrated in Aksu, 250 miles northeast of Kashgar. Government offices were taken over and officals attacked before order was restored.

Although all of China's different national minorities are equal under the law, they usually have a much lower standart of living than the Han Chinese.

"Yes, in reality there are still disparities [between the Han and the minorities] **because they are not equal economically," said Wang.** "And where there are disparities [in income], there will be friction."

New York «Newsday» March 26.85

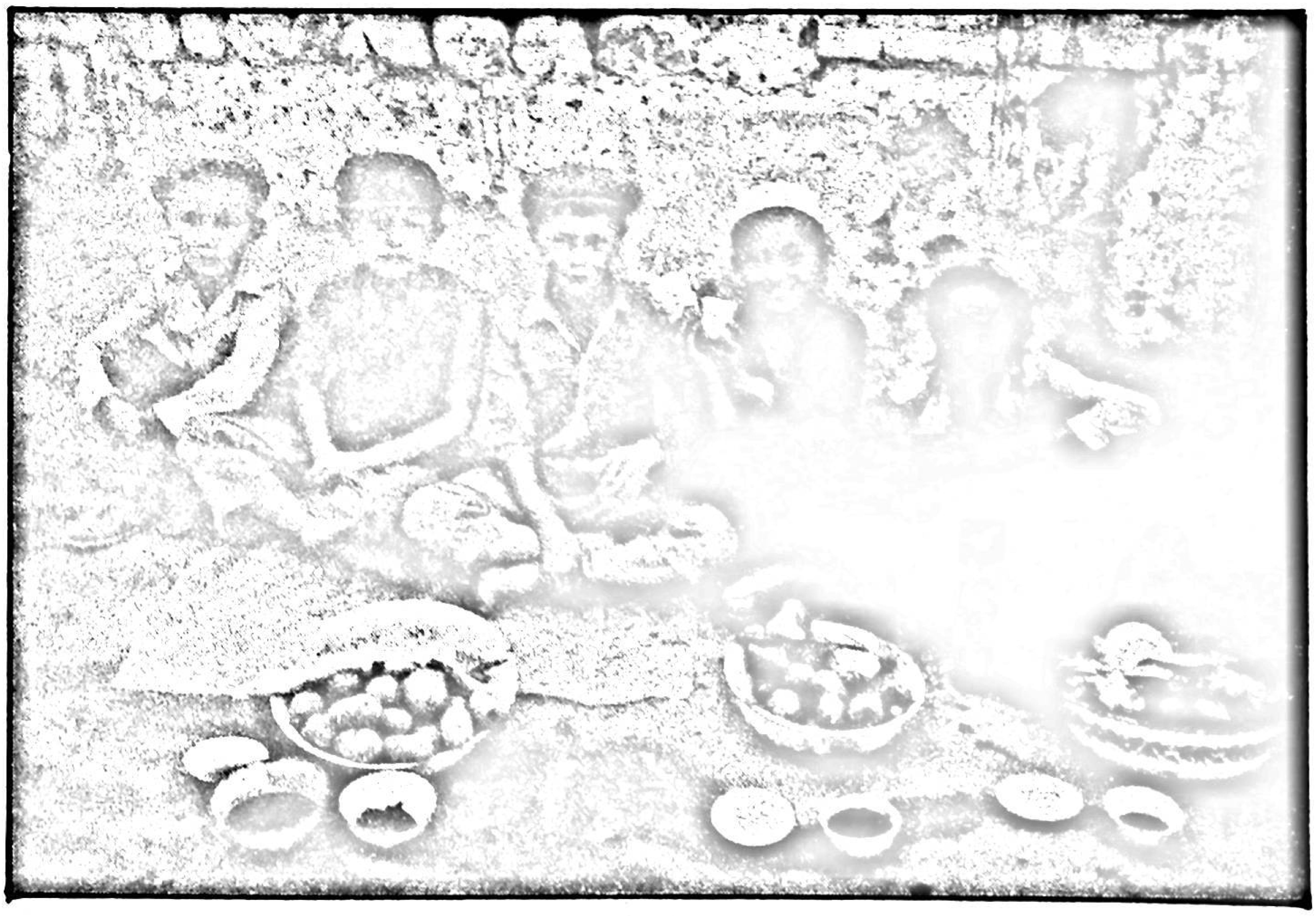

Okul çağı çocukları, Çin hükümetinin tanıdığı ticaret yapma hakkından burada görüldüğü gibi bol bol faydalanıyorlar... Haşlanmış patates satan yalınayak Türk çocukları... Birinin kolunda saat var ama, ya ayakları...

BAHARİYE MENSUCAT

BM
BAHARİYE MENSUCAT

HALIDA ve KUMAŞTA

KALİTE

TEK KELİMEYLE

BAHARİYE

Bahariye Cad. Nu: 20 - 24
Tel: 581 26 10 - 13 (4 hat)
Teleks: 23779 Bmf.

Bahariye Mensucat Mamülleri
Saf Yeni Yün Damgası Taşır

BAHARİYE
MENSUCAT
SANAYİİ VE
TİCARET A.Ş.
HALI VE KUMAŞ FABRİKALARI

1 MİLYON ÇİFTÇİ ORTAĞIYLA
ŞEKER SANAYİİNİN GÜÇLÜ BANKASI

tasarruflarınız değer kazanırken bankanız Şekerbank
ülke ekonomisinde bir güç bir denge olmanın gururuyla
hizmet vermeye devam ediyor.

"Ülke ekonomisinde bir güç, bir denge"

ŞEKERBANK

فى هذا العدد

الخالـة المتغيـرة في منطقة الاويغور
المتمتعة بالحكـم الذاتي المعروفـة
تقليديا باسـم « تركستـان الشرقيـة »

★

غلام الدين باخته

اسطورة الحكـم الذاتـي في تـركستـان
الشرقيـة وسياسـة تصفيـة الوجـود
الاسلامـي

رحمة الله احمـد

★

الفـكـر واثـره

آيدين قارلوق

★

الاشعـاع الذري يسمـم التـركستـان
الشرقية ومظاهـرات صاخبة في كـل
من بكين واورمجي

محمد امين اوغلى

★

يسرنا ان ننشر البحث القيم الذي قدمه السيد / غلام الدين فاخته الى الندوة العالمية للشباب الاسلامي - في دورتها الثالثة المنعقدة في الرياض في الفترة ٢٢ - ٢٧ يناير ١٩٨٦

الحالة المتغيرة في منطقة الاويغور المتمتعة بالحكم الذاتي

المعروفة تقليديا باسم « تركستان الشرقية »

بالنسبة لتركستان الشرقية يعتبر هذا الوقت مناسبا لاحداث تغيير وفرص معينة لتحسين وضع المسلمين في جمهورية الصين الشعبية وبدون مساعدة من العالم الاسلامي فان هذه الفترة يمكن ان تصبح خطرة لاخوتنا في الدين في جمهورية الصين الشعبية .

ان تركستان الشرقية كما يطلق عليها تقليديا تسمى ايضا « تركستان الشرقية » في المصادر التركية والعربية وباسم « توران » في المصادر الاوربية والايرانية ، وتعرف في المصادر الهندية والبريطانية باسم « تركستان الصينية » وكانت تعرف في تاريخ الصين القديم باسم « هسي-جو » بمعنى «غرب». ومنذ ١٨/نوفمبر/١٨٨٤ اصبحت فيما بعد المقاطعة التاسعة عشرة للصين وسميت « شينجانغ » بموجب امر رسمي من الامبراطورية الصينية .

ان اسم « شينجانغ » من اصل صيني ويعني بالصينية « الحدود الجديدة » وذلك بالرغم من ان رئيس الوزراء الاسبق « شوئن لاى » قال بان الاسم يعني « الارض الجديدة » . وفي ١ اكتوبر ١٩٥٥ م قامت الصين باعادة تسمية تركستان الشرقية باسم « شينجانغ » او « يووير زيزهيكيو » ويعني منطقة سينكيانغ اويغور المتمتعة بالحكم الذاتي .

موقعها :

ان تركستان الشرقية تحدها في شمال غربها ثلاثة جمهوريات سوفيتية في آسيا الوسطى (قزاقستان ، قيرغز ، يستان ، وتاجيكستان) ومن جنوبها افغانستان ، باكستان والهند . ومن الشرق : التبت الصينية . كنغهاي ومقاطعات غانسو . وان مساحتها الاجمالية تبلغ ١,٦ مليون كليو متر مربع . وتعتبر تركستان الشرقية اكبر مقاطعة في الصين وتحتل سدس مساحة جمهورية الصين الشعبية الاجمالية وهي اكبر من مساحة بريطانيا وفرنسا وايطاليا والمانيا مجتمعة .

عدد سكانها :

ان سكان تركستان الشرقية يتكونون من عناصر تركيه مسلمه ، وهم الاويغور والقازاق والقيرغيز والاوزبك والتاجيك ومن قوميات اخرى . ولكن الاحصائيات غير ثابتة

وغير دقيقة وتختلف من مصدر لاخر . ولكن الاحصائية التي جرت في عام ١٩٧٨م تقول : بان عدد سكان تركستان الشرقية يبلغ اكثر من « ١٣ » مليون نسمة ، منهم الاويغور الذين يبلغ عددهم ٥,٤ مليون ، القازاق ٨٠٠ الف ويبلغ تعداد القبائل الاخرى التركية المسلمة ٩٠ الف نسمة ولكن صحيفة « تاكونغ باو » التي تصدر في هونغ كونغ ذكرت في نفس السنة من عام ١٩٧٨م بان عدد السكان من الاويغور بلغ ٧ مليون نسمة . وكان التقدير السوفيتي لعدد الاويغور في تركستان الشرقية قبل ذلك بعشرة سنين بخمسة ملايين نسمة .

ومنذ قيام الاتحاد السوفيتي بغزو افغانستان المجاورة له اتخذت بكين نظرة جديدة الى هذا التطور فقامت بدراسة الوضع في تركستان الشرقية عن كثب . وعلاوة على استعدادها العسكري الواضح كانت استراتيجية الصين الرئيسية لاحتلالها تركستان الشرقية هي ملؤها باناس من «ال هان» الصيني الاصل .. وفي وقت مضى منذ عام ١٩٤٩ م قامت الحكومة الصينية المركزية بجلب اكثر من خمسة مليون مستوطن من قبيلة «هان» الصينية الى تركستان الشرقية لتامين سيطرتها عليها . وفي عام ١٩٥٣ كان مجموع عدد السكان الاصليين الذين لاينتمون الى ال - هان - ٤,٥٧٤,٠٠٠ نسمة مليون نسمة .

ان الاحصائيات الرسمية الجديدة للسكان الصينيين تظهر بان تعدادهم في الصين بلغ - ١,٠٣٨,٠٠٠,٠٠٠ - مليون نسمة « الف وثلاثين مليون نسمة - واذا كان هذا الرقم صحيحا فحينئذ يتوجب ان يكون اكثر من عشرة مليون من الاويغور يعيشون الان في تركستان الشرقية وان نمو السكان بين القبائل التركية المسلمة الاخرى لابد ان يكون اسرع من نمو عدد الصينيين في تركستان الشرقية . وفي الحقيقة فقد تغيرت الان بصورة كبيرة نسبة عدد السكان من الاويغور والقازاق والاوزبك والتاجيك المسلمين الذين كانوا يشكلون في الماضي قبل عام ١٩٤٩م نسبة تزيد عن ٩٠٪ من سكان تركستان الشرقية . وبموجب البيانات الماخوذة من الاحصائيات الصينية الرسمية التي جرت في اواسط عام ١٩٥٣ قبل ٣٢ عاما تماما - كان هناك :

٣,٦٤٠,٠٠٠	نسمة من الاويغور	٧٤,٦	٪	من سكان تركستان الشرقية
٧٤٥,٠٠٠	نسمة من القازاق	٩,٧	٪	من سكان تركستان الشرقية
٣٥٩,٠٠٠	نسمة من اقليات اخرى	٥,٥	٪	من سكان تركستان الشرقية
٣٠٠,٠٠٠	نسمة من الهان الصينيين	٦,١	٪	من سكان تركستان الشرقية

في عام ١٩٦٧ م

٤,٩٤٣,٠٠٠	نسمة من الاويغور	٦١,٨	٪	من سكان تركستان الشرقية
٦٤٣,٠٠٠	نسمة من القازاق	٨,٠	٪	من سكان تركستان الشرقية
٣٥٢,٠٠٠	نسمة من اقليات اخرى	٤,٤	٪	من سخان تركستان الشرقية
١,٧٩١,٠٠٠	نسمة من الهان الصينيين	٢٢,٤	٪	من سكان تركستان الشرقية

في عـــام ١٩٧٨ م

٥,٤٠٠,٠٠٠	نسمة الاويغور	٤١,٥ ٪	من سكان تركستان الشرقية
٨٠٠,٠٠٠	نسمة من القازاق	٦,١ ٪	من سكان تركستان الشرقية
لاتوجد بيانات	نسمة من اقليات اخرى		
لاتوجد بيانات	نسمة من الهان الصينيين		

ملاحظـــة :

ان بيانات عام ١٩٧٨ م لم تشمـــل تعداد الهان الصينيين ولكــن التقديرات التي تمت في عـــام ١٩٨١م ذكرت بانّ عدد سكانها من الوطنيين بلغ ٧,٥ مليون نسمة وعدد الهـــان الصينيين ٥,٣٠٠,٠٠٠ اي ٤٧,٦ ٪ .

وبموجب هذه الاحصائيات يمكـــن ان نرى بكل وضوح بان عد الهـــان الصينيين قد ازداد بسرعة كبيـــرة جدا . وبصورة اكيدة اوشك ان يصبـــح اغلبية بينما يتدنى تعداد الاويغـــور المسلمين الى وضع الاقلية في بلادهـــم « منطقة الاويغور المتمتعة بالحكـــم الذاتي » .

من هـم الاويغـــور :

ان الاويغور شعب قديم العهد من آسيـــا الوسطى ولغته تنتمي الى المجموعـــة التركية وتاريخهم يعود الـــى الالاف الكثيرة من السنين الغابـــرة . (لان الاويغور لعبوا دورا بارزا في تاريـــخ امبراطورية تانغ فان المؤرخيـــن الصينيين الذين يتطرقون الى تلـــك الفترة يخصونهم بكتابة الكثير عنهم) . وكان الاوربيون في الازمنة السابقـــة يعتبرونهم كجزء من قوم الهونس وكـــان الصينيون يطلقون عليهم اسم « هـــوى - هو او هوى - هيو » ويسمونهم حاليـــا « واى - غورى » .

ان الاويغور مسلمين سنيين ويتحدثـــون بلهجة اويغورية جديدة . وهي جزء مـــن مجموعة اللغات التركية الشرقيـــة . ان تركستان الشرقية الموطن التاريخـــي للاويغور ويشكلون اغلبية السكان حتى يومنا هذا في منطقة يطلق عليهـــا الان بصورة رسمية « منطقة شينجانـــغ اويغور المتمتعة بالحكم الذاتـــي في جمهورية الصين الشعبية .

الديـــانـــة :

لقد دخل دين الاسلام الى تركستـــان الشرقية في عام ٩٣٤م وقام « ساتـــرك بوغرا خان » بادخاله الى الاويغـــور الذين اعتنقوه قبل اعتلائه العـــرش كحاكم « لولاية يورغوريكارا خاينـــد » وبعد توليه الحكم اصبح اسمـــه الاسلامي « عبد الكريم - ساتـــوك بوغراخان » وادخل معظم اراضي آسيـــا الوسطى التركية في دين الاسلام .

ان شعب تركستان الشرقية فخـــور بالحقيقة التاريخية وهي ان « عبـــد الكريم ساتوك بوغراخان » اســـس اول « امبراطورية تركية مسلمة » في العالـــم في عام ٩٤٠ ميلادية .

واثناء وبعد « حكم سلالة كاراخاينـــد » ٨٤٠-١٢١٢ م اصبحت تركستـــان

الشرقية مركزا رئيسيا للاسلام في آسيا الوسطى ومحورا للنشاط الاسلامي ومركزا للعلوم في آسيا الوسطى .

ان ضريح عبد الكريم ساتوك بوغراخان موجود في آرتوش ويتمتع حاليا المسلمون من السكان الاصليين بشي جديد من الحرية الدينية ونظام اقتصادي متراخي جديد .

ويحصلون على ترخيص للذهاب الى مكة المكرمة اذا تلقوا دعوات من ذويهم المقيمين في المملكة العربية السعودية . ولكن توجد حدودا ضيقة للتعليم الديني وخاصة بالنسبة للجيل الاصغر سناء. ويواجهون ايضا حرية مطلقة غير محددة لتلقي علوما الحادية .

السياسة القومية الخاصة بالاقليات :

ان الحقيقة القائلة : بان تركستان الشرقية اصبحت بعد الاحتلال مستعمرة اقتصادية للصين معروفة بصورة جيدة . وقد قام جيمع الباحثون السوفييت باعطائها هذا الوصف ليس فقط في السنوات الاخيرة . بل حتى في الوقت الذي كانت فيه شمس الصداقة الصينية - السوفيتية في ذروتها . وكانت تركستان الشرقية بصورة محكومة بنمط استعماري حقيقي بصفة مستديمة حيث كان الصينيون او المانشوريين يحتلون اعلى مراكز السلطة وكانوا يمثلون طبقة النبلاء المحليين في المجموعات الدنيا من السلطة .

ان المسالة الرئيسية هي تطوير المناطق ، اقتصاديا واستيعاب الاقليات في الثقافة الصينية وابتداء من عام ١٩٥٦ م بعد اعادة تسمية سينجيانغ لكي تصبح « منطقة الايغور المتمتعة بالحكم الذاتي في عام ١٩٥٥ قام الحزب الشيوعي الصيني بادخال تغيرات بصورة صارمة في الازياء التقليدية وفي كتابات الاقلية المسلمة واضعاف قوة الاسلام . وفي شهر اغسطس من عام ١٩٥٦م جرى عقد مؤتمر في « اورمتشى » الذي قرر استعمال كتابة سيريليه « روسية » معدله تعديلا بسيطا لكي يقوم الاويغور والقازاق والتتار والتاجيكيون والقيرغيز باستعمالها في كتاباتهم . وقد يكون هذا التعديل في الكتابة جرى بنصح من السوفييت . ان هذه الحروف الابجدية السيرلية الجديدة كانت خطوة رئيسية لمحو التعاليم الدينية الاسلامية القديمة المكتوبة بالحروف الابجدية العربية والتي كانت تستعمل ايضا في كتابة اللغة التركية الاصلية المحلية منذ ان اصبحت تركستان الشرقية دولة مسلمة ، وفي اثناء « حركة المائة زهره » وحملة الاصلاح المناهضة للقومية المحلية التي تلتها انعكست الحالة الخاصة التي كانت تتمتع بها الاقلية المسلمة فيها وكذلك عاداتها وتقاليدها . وفي آواخر عام ١٩٦٠ اصبحت سياسة الحزب القومية اكثر تطرفا . وقد نشرت صحيفة « ريخين ريباو » الصينية اليومية الصادرة في بكين في ١ ديسمبر ١٩٥٧م بان السلطات اتهمت الكثير من الاقلية المثقفة بانها « فعالية فن التعصب

القومي » وقامت بتحريض الجماهير وتشويه سمعة الحزب القومية وفي ٩ ديسمبر ١٩٥٧ قامت نفس الصحيفة بنشر خبر مفاده بان اشخاصا في تركستان الشرقية من المواطنين المسلمين جرى انتقادهم لوضع مصالحهم الشخصية الدينية فوق مصالح الدولة . وبخلاف ذلك فان القرار الذي جرى اتخاذه في عام ١٩٥٦ باستبدال الحروف الابجدية العربية التي كانت تستعمل لفترة طويلة من قبل معظم شعب تركستان الشرقية المسلم وخاصة « الاويغور والقازاق والاوزبك والقيرغيز والتتار والتاجيك بالحروف الابجدية السيريليه وتغيير هذا القرار بعد ذلك في عام ١٩٥٨ بتغيير الحروف الابجدية السيريليه الى حروف ابجدية رومانية وخاصة تحريم الحروف الابجدية العربية القديمة الذي كان ماساة لثقافة المواطنين التركية المسلمة ولحياتها الاجتماعية وكذلك بالنسبة لتعليم الجيل الاصغر سنا . وفي شهر مارس ١٩٦٠ م نشرت صحيفة « سينجيانغ اليومية » خطابا مطولا القاه سيف الدين عزيزي السكرتير العام الاول للحزب الشيوعي في تركستان الشرقية . وقد الح على : الكفاح من اجل تحقيق نصر عظيم في الثورة الاشتراكية - على الجبهة اللغوية وتعزيز تضامن الشعب من جميع القوميات في البلاد . وقد اوضح فيما بعد « جياكيلوفو » رئيس لجنة الاصلاح لغة منطقة سينجيانغ المتمتعة بالحكم الذاتي بقوله : لقد وجدنا بان ماهو انسب لنا جدا ليست الحروف الابجدية السلافية بل الحروف الابجدية الرومانية ، ان البرنامج الجديد كان قائما على اعتبارات الوحدة القومية والمصالح المشتركة في الصين وكان الهدف النهائي من عملية اصلاح اللغة هو جعل لغة « الهان » بصورة تدريجية اللغة المشتركة في التخاطب الاجتماعي .. ان الحافز الضمني للتعديل في حروف الكتابة كان رغبة الحزب لكسر قبضة الاسلام على الاقلية المحلية المسلمة وخاصة الشبان منهم . وادخال الصيغة الصينية عليها . وكانت النغمة الرئيسية في دعاية الحزب في الامور الخاصة بالدين في عام ١٩٥٨م هي « وحدة الشعب » ان هذه النغمة التي كانت قائمة على وحول موضوع « الصين الهان » ازدادت زخما واتساعا واهمية عندما سارع الحزب للقيام بتحول اجتماعي واقتصادي ضخم التي سميت بـ « القفزة الكبرى الى الامام » والتي كانت ذات تاثير هائل خاصة على اساليب حياة المسلمين . وقد جرى ادخال نظام الوحدات السكنية الجماعية في شهر اغسطس من عام ١٩٥٨ م حيث جرى ضم المسلمين مع « الهان » الصينيين في نفس صالات الطعام الخاصة بهذه الوحدات حيث تم اعداد ماكولات من لحم الخنزير . وقد جرى ايضا الغاء الوسائل الخاصة بالمسلمين كوسائل الاغتسال في مناسبات الطقوس الدينية والمطاعم المجهزة بماكولات مقبولة لديهم . وازداد تشجيع التزواج فيما بين القوميات المختلفة . وقد زعم ايضا بان المسلمين يطالبون بانها. استثنائهم من مواد قانون الزواج الصادر في عام

١٩٥٣ م حيث انهم يريدون الان الزواج الالحادي والتصديق القانوني على الطلاق . وقد عرفوا ايضا اخطار الزواج المبكر ويريدون الان ان تطبق عليهم نفس الشروط الخاصة بالحد الادنى لسن الزواج .

وقد تم الغاء الجمعية الصينية الاسلامية بصورة رسمية في شهر اكتوبر من عام ١٩٥٨م في نفس الوقت الذي بدأ فيه الائمة بصفة عفوية العمل في الحقول . وقد جرى مصادرة الاراضي التابعة للمساجد على نطاق واسع . ان النكبات الاقتصادية والتمزق الاجتماعي الذي جلبته القفزة الكبرى الى الامام . معروفة بصورة جيدة جدا ولاداعي لتكرارها هنا .

ومنذ الانقسام المكشوف مع الصين في عام ١٩٦٣ م نشرت الصحف السوفيتية عددا كبيرا من التقارير حول الحياة السعيدة التي يتمتع بها « الاويغور » في الاتحاد السوفيتي موضحة حالتهم المغايرة من الاضطهاد المزعوم الذين يتعرضون له في تركستان الشرقية ، وتحدثت عن معسكرات الاعتقال والقمع المسلح التي تتعرض له الاقليات وعن عزم بكين ادخال تركستان الشرقية في الطابع الصيني . ويجري اتهام زعماء صينيين باتباع سياسة دولة عظمى تقليدية مغالية في التعصب وتعامل القوميات الصينية معاملة غيرها دلة واستيعابهم جبرا .

ويتضح ان الزعماء السوفيت يحاولون ان يكونوا متسامحين بصفة خاصة فيما يخص هذه المسائل بالذات وذلك لتوضيح الفارق بين سياستهم « الطيبة » وسياسة الصينيين السيئة . وعند القيام بتحليل مختلف الروايات السوفيتية عن الاضطهاد في تركستان الشرقية تبرز النقاط التي تم التاكيد عليها بصورة قوية جدا :

١- انعدام كادر وطني سياسي واداري واستعمار مناطق الاويغور من قبل المهاجرين الصينيين ويقال بان معظم ممثلي القبائل الوطنية فصلوا وظائفهم وتم اعتقالهم وارسلوا الى معسكرات العمل اثناء حملة التطهير التي جرت في عام ١٩٥٨ م في جمهورية الصين الشعبية . وذكر تقرير آخر في عام ١٩٦٧ م بان معظم المراكز الادارية والحزبية في المناطق الوطنية يحتلها « الهان » الصينيون - وتتم الاعمال الكتابية باللغة الصينية فقط .

ان تحطيم الثقافة الوطنية « الاسلامية » والاستيعاب الاجباري يتم التاكيد عليهما بقوة بمفاهيم عامة وبامثلة ملموسة .

ويقال بان اللغة الوطنية للاتراك المسلمين كانت تستعمل في المدارس في السنوات الاولى من الدراسة فقط . وفي عام ١٩٦٩م « اثناء فترة الثورة الثقافية » ادعت رواية بانه لم توجد اطلاقا اية مدارس باللغة الوطنية . وتوجد شكاوى حول تزوير تاريخ الشعب غير الصيني وقد اوردت اعتداءات دينية على مسلمي تركستان الشرقية كانتهاك متعمد لاماكن المسلمين المقدسة واساءة معاملة العلماء .

ويقال بان فتيات الاويغور المسلمات يتم اجبارهن عن طريق تهديدهن

بالموت على الزواج من الصينيين وبان « سفاحي ماستونغ » المنطلقي العنان بدأوا باكراه الاويغور والقازاق ومسلمين آخرين على اكل لحم الخنزير واحراق موتاهم وتحريم مراسيم الدفن على الطريقة الاسلامية . وفي اثناء فترة الثورات الجماهيرية التي كانت تعرف باسم « الثورة الثقافية » والتي كانت نضالا من اجل الزعامة كانت اصطدامات النظريات المختلفة حول وسائل تطوير الاقتصاد وضغوطا اخرى كثيرة موجودة هذا بالاضافة الى الثورة الثقافية . ان كل هذه الاحداث اثرت على السياسة النسبية للاقليات وفي عام ١٩٦٦م جرى تنظيم طلبة صينيين لكي يصبحوا جماعات « الحرس الاربعة القديمة » الافكار ، الثقافة والتقاليد والعادات القديمة . وقد الصقت صحف على الحيطان التي كانت احيانا مكتوبة بطريقة يدوية ردئية على يافطات كبيرة عبرت عن مواقف الحرس وعبرت احيانا عن اراء زعماء متطرفين .

وفي خريف عام ١٩٦٦ تطرقت احداها في بكين الى الدين . مطالبة بان تقوم السلطات : ١- اقفال كافة المساجد ٢- الغاء الهيئات الدينية ٣- الغاء دراسة القرآن الكريم وهكذا وقد اوضح اعلان ملصق آخر برنامجا من عشر نقاط لمحو الاسلام بما في ذلك :

١- الالغاء الفوري لكافة الهيئات الاسلامية في الصين ٢- ان يعمل الكتبه المسلمون في معسكرات العمل ٣- استبدال الدفن الذي يتم بالطريقة الاسلامية باحراق الموتى ٤- الغاء كافة اعياد المسلمين وايام عطلاتهم . وبعد وضع التخريب غير العمد جانبا فان مزاج اولئك الذين وجهوا الثورة الثقافية كان معاديا للدين بصورة مؤكدة .

وقد اشتدت الحملة المعادية للاسلام بصفة خاصة في غضون العشرة سنوات من الفوضى التي قامت بايحاء من « عصابة الاربعة » (سياسيين صينيين متطرفين بارزين) وقد جرى اتلاف كافة كتب القرآن المقدس والاحاديث الشريفة وكافة الكتب الاخرى . واقفلت المساجد . وجرى اعتقال رجال الدين وعذبوا واجبروا على تنظيف المجاري القذرة والعناية بالخنازير .

وقد صرح « ماو سيتونغ» حول مسالة الاقليات قائلا : « انه من الضروري تعزيز علاقات طيبة بين شعب الهان « والاقليات الوطنية الاخرى . ويجب ايضا في نفس الوقت بذل جهد للتغلب على الوطنية المحلية اينما وجدت بين الاقليات الوطنية » . ان عصب «الهان» القومي وتعصب القومية المحلية تعتبر من الامور الضارة بوحدة القوميات . انها تعتبر تناقضا مميزا بين الشعب يجب التغلب عليها .

وفي اجتماع عقد في ٤/اغسطس من عام ١٩٥٧ في كنغادو في مقاطعة شاندون الصينية حول « بعض المسائل السياسية الخاصة بالقوميات قال شوئن لاى : اننا نعارض نوعين من التعصب المحلي . ونخص اهتمامنا بمقاومة التعصب الهان القومي . ان كليهما يعتبران ظواهر للقومية البورجوازية . اننا لانستطيع الاعتماد على شعب الهان فقط . لقد كان شوئن لاى محقا في قوله بان الشعب الصيني

لايعتمد عليه في المسائل الخاصة . بحقوق الاقليات القومية . وقد كتبت صحيفة « سينجيانغ ريباو » صحيفة سينجيانغ اليومية في ١٤ ديسمبر ١٩٦٠ م وذلك بعد خطاب شوئن لاى بثلاثة سنوات فقالت ان شعب الهان الصيني يمثل ٩٤٪ من سكان جمهورية الصين الشعبية ان هذه العملية يجب ان تقوم على شعب واحد وهو الشعب الصيني . يتوجب علينا ان نزيد من الزواج بين الصينيين والاقليات المسلمة ويجب ان لايحاول احدا بمنع هذا الامر . وفي اي حال من الاحوال لايستطيع احد منع هذه العملية .

ان تلك الكلمات كانت اجابات على مطالب الرئيس « ماوتسيتونغ » ورئيس الوزراء شوئن لاى بخصوص مشاكل القومية في تركستان الشرقية . وخلافا لذلك يوجد تناقض كبير بين السياسة والحقيقة التي يواجهها الشعب .

وقد وصلت جهود الاستيعاب ذروتها خلال الثورة الثقافية من عام ١٩٦٦ الى ١٩٧٦ فيما بين المسلمين والمستوطنين من الهان الصينيين او المهجرين منهم عندما جرى تحريم الحروف الابجدية العربية في صالح الحروف الابجدية الرومانية . وتم احراق الكتب الادبية الاسلامية والقرآن الكريم واغلقت المساجد وقام مسؤولون من الهان الصينيين بالقاء خطب باللغة الصينية بدون قيام مترجمين بترجمتها . وقد ذكر مراسلا لاحدى الصحف الامريكية البارزين مؤخرا من مدينة اورومجي ، العاصمة لمنطقة الاويغور المتمتعة بالحكم الذاتي في سينجيانغ بان سينجيانغ تركستان الشرقية المتطورة تطورا كاملا يتوجب ان تكون قادرة على اعالة عشرة اضعاف سكانها الحاليين البالغ عددهم ١٣ مليون نسمة . وقد اضاف قائلا : بمجرد استخدام الثلوج التي تتساقط بغزارة من الجبال في اعمال الري وفي الطاقة الكهربائية المائية وحل مشكلة النقل المعوقة فان هجرة الهان الصينيين الى تركستان الشرقية . سوف تتصاعد حتما مرة اخرى .

ان توقع وجود مائة مليون صيني بجوار جمهوريات اتحاد آسيا الوسطى السوفيتية (تركستان الغربية) بصورة مباشرة يجب ان يكون كابوسا بالنسبة لموسكو . وقد يكون احد الاسباب لنشر ما يقدر بربع قوات الاتحاد السوفيتية المسلحة على الحدود . وكانت لدى الصين في الماضي ثلاثة مصادر من المهاجرين الصينيين الهان وهم الجنود المسرحون وخريجي المدارس العليا العاطلين عن العمل في المدن والمجرمين او المثقفين (العناصر السيئة) المنفين لاعادة تعليمهم بواسطة عمل اجباري . ولايتوفر عدد الذين تم ابعادهم الى سينجيانغ (تركستان الشرقية) كعقاب لهم وذلك بالرغم من ان مسؤلا من «شيهيزي » وهي مدينة مزارع جماعية نموذجية جديدة حكومية - تقع في غرب اورومجي اعترف بان ٣٠٠٠ شخصا من المناهضين للثورة ومن اليمنيين جرى ضمهم الى السكان البالغ عددهم نصف مليون نسمة ان عدد

السكان قد يكون اكبر بكثير من هذا العدد في المستعمرات غير المرغوبة الكائنة في عمق الصحراء .

الاقتصاد :

ان تركستان الشرقية الغنية بمواردها الطبيعية يمكن ان تصبح مركزا صناعيا آسيويا رئيسيا لو امكن التحكم في مناخها ومسافتها .. ان مصادر القوة الطبيعية فيها عظيمة جدا . حيث يوجد النفط والفحم واليورانيوم وخامات الحديد والكبريت والذهب والملح والنحاس والفضة والابلمتين و «الذهب الابيض» الزنك والميكا والالماس والزمرد والمعادن النادرة وكذلك الغاز الطبيعي .

ويقول الجيولوجيون بان حقول الفحم الموجودة فيها تكفي لتموين العالم باسره لستين سنة - ويامل زعماء الصين في استغلال هذه الموارد الطبيعية لتزويد التحديث المخطط للبلاد . وقد تاخرت تركستان الشرقية كثيرا عن البلدان المجاورة لها والمقاطعات الداخلية وذلك بحكم موقعها الجيوغرافي الذي يبعد عن ساحل البحر ولانها محاطة باليابسة ولانها من الناحية التاريخية تبعد عن بكين والعلاقات السيئة بين الصينيين والتركستانيين .

ومنذ عام ١٩٥٠م قامت بكين بنقل اعداد كبيرة من الجنود المسرحين « من الشبيبة المدنية المثقفة » وغيرهم من الصينيين الى داخل تركستان الشرقية . وقد قامت بهذا الاجراء الى حد ما لتامين فنيين للتطور الاقتصادي ولكن بصورة اكبر كثيرا من ذلك لجعل هذه المنطقة التي يسكنها تركستانيون تعساء وتطمع فيها روسيا ، اكثر استقرارا .

ان اكبر نجاح حققته بكين هنا هو التطور الاقتصادي . حيث يوجد الان مصانع بتروكيماوية ومجمعات لمصانع الحديد والصلب ومصانع للسماد . مصانع النسيج ومصانع معلبات غذائية - وقد تضاعفت الاراضي المزروعة ثلاثة اضعاف عما كانت عليه - سابقا واصبحت ٩٠٪ منها مروية وكل العاملون في هذه المصانع هم من العمال الصينيين ولايوجد من ضمنهم من التركستانيين الا اعداد قليلة تعد على اصابع اليد .

وتستعد تركستان الشرقية في الوقت الحاضر للقيام بخطة تحديث طموحة لتحويل « صحراء تركستان الشرقية الشهيرة الى ما يسمى بـ « كاليفورنيا » الصينية وذلك بنهاية القرن الواحد وعشرين وسوف يعتمد الكثير من نجاحها في ذلك الى مدى مقدرة زعمائها على تحقيق الوحدة العرقية والاستقرار السياسي .

ان عملية التحديث في تركستان الشرقية في حاجة مؤكدة الى كثير من المشرفين الذين يعتمد عليهم لادارة الطاقة البشرية والى كثير من الفنيين المؤهلين . انها المشكلة الرئيسية التي ترهق الزعماء الصينيين وهي الاولى التي تتطلب حلا . وبالاضافة الى ذلك فان البطالة بين المسلمين مرتفعة جدا حاليا وتزداد سوئا .

اسطورة الحكم الذاتي في تركستان الشرقية وسياسة تصفية الوجود الاسلامي

بقلم : رحمة الله احمد

منذ ايام تناقلت وكالات الانباء العالمية والصحف الدولية اخبار مظاهرات الطلاب التركستانيين المسلمين في اورومجي عاصمة تركستان الشرقية وفي بكين عاصمة الصين الشعبية واخيرا في مدينة شنغهاي .

وهذه الانباء مثيرة لانها جاءت من الصين الشعبية التي عاشت عقودا من الزمن منغلقة على نفسها ، لم يكن يعرف عنها الكثير ، حتى اذا كانت سياسة الانفتاح الاخيرة التي انتجتها الحكومة الحديثة لضروريات تطوير وتحديث الصين التي خيم عليها التخلف بسبب الحجز والانعزال والتطرف الشيوعي خلال حكم دكتاتورها ماوزيدونغ ... بدأت حكومة الصين المعاصرة التي يرسم سياستها دينغ شوبينغ تدعى بانها وفرت كافة الحريات الاساسية لجميع مواطنيها بدون تمييز في الدين او العرق .

كما ان هذه الاحداث جديرة باهتمام الاوساط الاسلامية لانها تعكس حقيقة المسلمين في تركستان الشرقية التي تعلن حكومة الصين الشعبية بانهم يتمتعون بكامل حقوقهم السياسية والدينية والاجتماعية والاقتصادية في بلادهم تركستان الشرقية التي اسمتها رسميا بمقاطعة - شنجانغ اويغور المتمتعة بالحكم الذاتي .

وتفيد هذه الانباء التي كانت جريدة عرب نيوز اكثر الصحف الاسلامية متابعة لها بان المظاهرة الطلابية بدات في اورومجي عاصمة تركستان الشرقية في ١٥ ديسمبر ١٩٨٥ عندما قامت الحكومة الصينية المركزية بتغيير اعضاء حكومة المقاطعة الذاتية واقصاء السيد اسماعيل احمد من رئاسة حكومة المقاطعة . وقد سار اكثر من اربعة الاف طالب الى مقر الحزب الشيوعي الصيني في عاصمة المقاطعة ، وقدم ممثلوهم الى سونغ هان ليانغ السكرتير العام للحزب بمطالبهم التي منها :

١- وقف التجارب الذرية في تركستان الشرقية .

٢- وقف تهجير الصينين من داخل الصين الى تركستان الشرقية .

٣- تطبيق قانون الحكم الذاتي الديمقراطي المعلن تطبيقا فعليا وذلك في اجراء انتخابات حرة في المقاطعة لاختيار رئيس الحكومة ورؤساء اللجان الشعبية .

٤- وقف تطبيق سياسة تحديد النسل لمسلمي تركستان الشرقية .

٥- تمكين حكومة المقاطعة في استغلال جزء من ثرواتها على تطوير وتحديث تركستان الشرقية .

٦- اعطاء الاولوية لشباب المقاطعة التركستانيين المسلمين للعمل في المؤسسات والمصانع في تركستان الشرقية .

٧- العمل على رفع المستوى العلمي

والصحي والاقتصادي لشعب تركستان الشرقية .

ولما لم يحصل المسلمون التركستانيون على نتيجة من حكومة المقاطعة الجديدة رأى الطلاب نقل مطاليبهم مباشرة الى الحكومة والحزب الشيوعي الصيني المركزي في بكين ، فتظاهر اكثر من اربعمائة طالب تركستاني في يوم الاثنين ١٩٨٥/١٢/٢٣ وسارت جموعهم الى مقر الحزب الشيوعي الصيني في زونغ نان خاى يحملون لافتات تطالب بمنح حكومة المقاطعة الذاتية صلاحيات وحقوق فعلية تمكنها من ممارسة واجبات الحكم الذاتي ، وذلك وقف التجارب الذرية التي هددت سلامة المسلمين التركستانيين وبيئتهم . وقد سلم الطلاب مذكرة تتضمن مطاليبهم الى مسؤول صيني في الحزب الشيوعي الصيني المركزي . وفي الاجتماعات التي عقدت في معهد دراسات الاقليات القومية في بكين بناء على دعوة السلطات الحكومية الصينية في يومي الاربعاء والخميس ٢٥ و ١٩٨٥/١٢/٢٦ رفض المسئولون الصينيون مطالب المسلمين التركستانين بدعوى ان حكومة الصين الشعبية كريمة في معاملاتها مع المسلمين التركستانين وان التجارب الذرية ضرورية لتامين امن وسلامة الصين ومع ذلك فقد نظم الطلاب المسلمون التركستانيون في شنغهاي مظاهرات تأييد لمطالب اخوتهم في تركستان الشرقية في يوم الخميس ١٩٨٥/١٢/٢٦م .

ان هذه الانباء التي تلقاها المسلمون وغيرهم من خلال موجات الاثير وصفحات الجرائد اكتنفها الغموض ، وخاصة انها استعملت كلمة شنجانغ (Xinjiang) التي يختلف المحررون في كتابتها عربيا ، ناهيك عن معرفة اكثرهم بانها تعني تركستان الشرقية . مما يتطلب الامر الى الايضاح ويستوجب رجال الاعلام الاسلامي الاهتمام بقضايا الاسلام والمسلمين وتعريف الراي العام بها حتى لاتكون سببا في التفريط بحقوق المسلمين .

فالصين منذ احتلالها تركستان الشرقية في عام ١٧٦٢م تعتبر هذا البلد الاسلامي جزءا من اراضيها ، وتنظر الى مسلمي تركستان الشرقية بانهم اقلية عرقية تعيش في الاراضي الصينية ، وقد اتخذت الصين في ذلك عدة اجراءات بدأ بتسميته اسما صينيا شنجانغ = سنكيانغ Xinjiang = Sinkiang ثم حظر استعمال اسم تركستان الشرقية في كافة المجالات مثلما يعمل الصهيونيون تماما في استعمال اسم اسرائيل بدلا من استعمال اسم فلسطين . وتعامل السلطات الصينية المسلمين التركستانيين بانهم امتداد للمسلمين الصينيين الذين ينتشرون في انحاء الصين الشاسعة ، وتنشر اخبار حوادث المسلمين في تركستان الشرقية بانها اخبار المسلمين الصينين مع ان التركستانين يختلفون عنهم في العرق والتاريخ واللغة . وتريد الصين بذلك ايهام العالم بان في الصين جماعات اسلامية متناثرة من قوميات شتى ،

ولايوجد فيها بلد اسلامي يسمى تركستان الشرقية . وقد نجحت الى حد ما في هذا المضمار اذ نادر ما تجد صحيفة او مجلة اسلامية تذكر شنجانغ بتركستان الشرقية .. ومن هنا كان اصرار التركستانيين في تمسكهم باسم تركستان الشرقية تاكيد على وجود بلادهم المتميزة في الصين .. وذلك مخافة ان يأتي يوم ينسى المسلمون فيه بان لهم بلاد اسلامية تسمى تركستان الشرقية في الصين .

ومن هذا المبدأ كانت مظاهرات التركستانيين المسلمين الاخيرة فهم يريدون التاكيد لرأي العام الصيني والاسلامي والعالمي بان التركستانيين هم اهل تركستان الشرقية وشعبها الحقيقي مهما غير اسمها الصينيون .. وهم يطالبون بحقوقهم الدستورية في ممارسة مزايا السيادة الوطنية الفعلية التي تتمثل في قانون الحكم الذاتي الذي اقره الدستور الصيني العام وذلك ليكون لهم الحق في المحافظة على كيانهم الاسلامي والوطني على ترابهم التركستاني .. وهو الموضوع الرئيسي في مطالب التركستانيين ، ولكن الاعلام الصيني حاول صرف الانتباه بالتاكيد على ان المطالب تكاد تنحصر في وقف التجارب النووية التي تجربها الصين في تركستان الشرقية وتفتك بارواح المسلمين وبارضهم .

فما هي قصة التجارب الذرية في تركستان الشرقية

يقدر الخبراء الفرنسيون كميات اليورانيوم الموجودة في تركستان الشرقية بحوالي ١٢ تريليون وقد بدأت حكومة الصين الشعبية في استخراجه بمساعدة الاتحاد السوفيتي عام ١٩٥٠ بموجب الاتفاق الذي تم بينهما بتاريخ ١٩٥٠/٤/١٩ . ويتم استخراجه حاليا من اكثر من ثمانية مناجم ، ذكرت مصادر الصين الوطنية بان اربعة منها غنية جدا . وفي عام ١٩٦٠ م اقام الصينيون معملا لمعالجة اليورانيوم في مكان بين مدينتي اورومجي وقمول ، وكذلك مصنعا لفصل مادة البلوتونيوم على نهر تاريم ، ومصنعا لتحضير خام اليورانيوم في اورومجي . وبموجب الاتفاق الصيني الروسي الموقع في ١٩٥٧/٩/١٥ م قدمت حكومة الاتحاد السوفياتي مساعدات علمية في انشاء المفاعلات النووية الى الصين الشعبية التي استمرت في برنامجها لانتاج القنابل الذرية بالرغم من خروج الروس بعد تدهور العلاقات بينهما ، وذلك بمساعدة عالم الذرة البريطاني بورونوبو نتكورفو . وفي ١٦ اكتوبر ١٩٦٤ م فجرت الصين الشعبية اول قنبلة ذرية في منطقة لوب نور بتركستان الشرقية وكانت بقوة ٢٠ كيلو طن من مادة T. N. T. الشديدة الانفجار . وبتاريخ ١٩٦٩/٩/٢٩م فجرت الصين الشعبية قنبلتها الهيدروجينية الاولى بقوة ثلاثة ميغاطن من مادة T. N. T. بعد ان اجرت التجربة العاشرة لتفجير القنبلة الذرية بقوة ٢٥٠ كيلوطن من مادة T. N. T. بتاريخ ١٩٦٩/٩/٢٢ في منطقة لوب نور بتركستان الشرقية . ولاتزال حكومة الصين الشعبية مستمرة في تفجير قنابلها الذرية الهيدروجينية التي

بلغت حتى الان ثلاثين تجربة في تركستان الشرقية .

لاشك ان اختيار الحكومة الصينية بلاد تركستان الشرقية منطقة تجارب لتفجير قنابلها الذرية والهيدروجينية لم يكن عبثا وانما هو تخطيط للتخلص من المسلمين التركستانيين ، بنشر الاوبئة والامراض التي تنتج من الاشعاع النووي ، وما يصاحب التفجيرات من الذرات والاتربة الفتاكة للجنس البشري والحيواني والنباتي . ولاتهتم الحكومة الصينية بسلامة الانسان والبيئة خاصة اذا كان هذا الانسان هو تركستاني مسلم والبيئة هي تركستان الشرقية المسلمة .

وقد نشرت جريدة عرب نيوز Arab News في عددها الصادر بتاريخ ١٩٨٥/١١/٥مقالا لماري - لويس اوكالاغان Mary-LouisO'Callaghan جاء فيه على لسان ووشينغ Wu Shing رئيس لجنة التكنولوجيا والعلم الصيني بان الصين لاتزال مختلفة في مسائل السلامة النووية في الصين لاتزال في مراحلها الاولى ، واما طرق السلامة منها فقد اثيرت من داخل الصين ومن بعض الدول الاخرى . وقد اشار المقال بان الصحافة الصينية الرسمية قد نوهت الى مخاوف الشعب الصيني من امكانية وقوع حادث نووي وتساءلاته عن كيفية السلامة منه . كما ذكرنا بان الصحافة الرسمية نشرت في العام الماضي معلومات عن حادث نووي حصل في تركستان الشرقية في عام ١٩٦٩ ، عندما انفجر انبوب في منطقة التجارب وتعرض العمال للاشعاع النووي .

اما مجلة عربيا Arabia الاسلامية في عددها الصادر برقم ٣ في شهر نوفمبر ١٩٨١ م فقد ذكرت بان الموظفين الصينيين يشيرون الى تزايد حالات الاصابة بسرطان الكبد والرئة والجلد في تركستان الشرقية ، وان الزراعة في حوض تاريم تعاني بعض الامراض . وذكر الدبلوماسيين الغربيون ممن زار اورومجي عاصمة تركستان الشرقية احاديث المسئولين التي تفيد بان فاكهة الخوخ مثلا في حوض تاريم كانت مثل قطع المطاط واحيانا ذابلة .

وانه قبل عام ١٩٦٠ لم تظهر حالات سرطان خطيرة بين مسلمي تركستان الشرقية ، ولكن بعده كان السرطان من اهم اسباب ارتفاع معدل الوفيات في المنطقة ، وان تزامن هذه الامراض مع بدء المنشاءات النووية فيها يؤكد على العلاقة الوثيقة بينهما .

ومع ان الحكومة الصينية تشير بانها تاخذ دائما الاحتياطيات اللازمة عند تفجير القنابل الذرية وتدعى بان الاساليب التي تطبقها في شؤون الوقاية لاتختلف عما هو جار في الدول الاخرى ، الا ان التاكيد على ذلك قد ظهر من تحقيق حكومي يقوم في استفضاء مرض السلطان ، حيث يتم معالجة كثير من مرضى السرطان في مستشفيات بكين ونانكين وشنغهاي .

وهكذا نجد ان بعضا من انباء مخاطر التجارب الذرية التي تتم في تركستان الشرقية ويتعرض لها المسلمين يتسرب الى الخارج مع حرص حكومة الصين الشعبية الشديد كغيرها من الدول الشيوعية في منع خروج مثل هذه المعلومات والاخبار التي تمس سياستها او اعمالها الاستراتيجية الى الدول الاخرى مما يؤكد على صحة المخاطر النووية التي تهدد شعب وبلاد تركستان الشرقية المسلم .

الحكم الذاتي في تركستان الشرقية :

ان الشرارة التي فجرت سخط المسلمين التركستانيين ودفعتهم الى المظاهرات للمطالبة بحقوق وصلاحية اوسع لحكومة مقاطعة شنجانغ اويغور (تركستان الشرقية) الذاتية الحكم هي ان الحكومة الصينية المركزية اقالت السيد اسماعيل احمد ، بعد عودته من زيارة المملكة العربية السعودية من رئاسة حكومة المقاطعة وعينت بدلا منه السيد تيمور دوامات رئيسا لها والسيد حمد الدين نياز رئيسا للجنة الدائمة للمؤتمر الشعبي للمقاطعة . ومع ان هذين الرجلين من التركستانيين ، ولكن يؤخذ عليهما خضوعهما التام للقيادة الصينية ، وذلك كما ظهر خلال عملهما الحكومي وانهما آلتان تسخرهما الحكومة الصينية في تنفيذ سياستها المعادية لمسلمي تركستان الشرقية .

والتركستانيون اذ يعربون عن رفضهم لهذا الاجراء الحكومي يريدون ان يكون لهم الحرية في اختيار الشخص الذي يتولى رئاسة حكومة المقاطعة ، حتى يكون الرئيس محققا لامالهم وراعيا لمصالحهم . ولايكون ماجورا حكوميا تعزله حكومة الصين المركزية متى شاءت وتعينه متى ارادت حسب هواها وسياستها الاستعمارية .

والحديث عن الحكم الذاتي في تركستان الشرقية ذو شجون وشؤون ، يعود تاريخه الى ثورة التركستانيين عام ١٩٤٤ ، التي انتهت بتوقيع معاهدة السلام بتاريخ ١٩٤٦/١/٢ بين حكومة الصين آنذاك التي مثلها الجنرال جانغ جي جو Chang Chih Chung وممثلي حكومة جمهورية تركستان الشرقية الثورية وهم :

السيد رحيم جان صابر حاجي والشيخ ابو الخير توره والسيد احمد جان قاسمي . وقد تضمنت هذه المعاهدة ١١ مادة تنظم المبادئ الرئيسية لاقامة الحكم الذاتي في تركستان الشرقية ، كما اتفق التركستانيون وحكومة الصين على تحقيقها . وقد تولى رئاسة اول حكومة ذاتية الدكتور مسعود صبري في ١٩٤٧/٥/٣١ ثم اعقبه الحاج برهان شهيدي ، الموجود حاليا في بكين واحد رؤساء اللجنة الاستشارية السياسية للمؤتمر الصيني الشعبي العام ، الذي استمر في رئاسة الحكومة الذاتية حتى بعد دخول الشيوعين اليها في ١٩٤٩/٩/٢٤م. وبقيت رئاسة الحكومة الذاتية في يد التركستانيين بموجب المعاهدة السابقة الا ان الحكومة الصينية اوجدت نظاما خاصا للحكم الذاتي نفذته بتاريخ ١٩٥٥/١٠/١ قضت فيه

على روح ومزايا معاهدة عام ١٩٤٦م التي اثبتها التركستانيون بدمائهم. وتضمن النظام الجديد الذي سلب التركستانيين حريتهم وارادتهم مزايا أسمية وعناوين براقة. يجد الشخص العادي الفارق الكبير بين مضمون هذا النظام الصادر رسميا وبين التطبيق الفعلي والاجراءات الرسمية التي تنفذها الحكومة الصينية في مقاطعات الحكم الذاتي وبخاصة في تركستان الشرقية، لايتسع هذا المقال لايضاحه، ولكن الظروف التي يعيشها التركستانيون تؤكد خرافة الحكم الذاتي التي تتشدق بها حكومة الصين الشعبية:

اولا: حسب الادعاء الصيني الرسمي تتصف تركستان الشرقية بالحكم الذاتي وتسمى مقاطعة شنجانغ اويغور المتمتعة بالحكم الذاتي Xinjiang Uighur Autonomous Region ولكن هذه المقاطعة ايضا قسمت الى خمس ولايات يتمتع كل منها بالحكم الذاتي وتسمى صينيا زو Zhou وست وحدات محلية يتمتع كل منها بالحكم الذاتي وتسمى صينيا شيان Xian. وتقوم هذه الوحدات على حد زعمهم على التوزيع القبلي فيها، مع ان قبائل الاويغور والقازاق والقرغيز والاوزبك والتتار والتاجيك هم جميعا من العنصر التركي ويعتنقون الاسلام ويتكلمون التركية ويكونون شعبا واحدا وتاريخا ولكنها سياسة فرق تسد واثارة النعرات الطائفية.

ثانيا: في اوائل الحكم الشيوعي في عام ١٩٥٣ كان عدد الصينيين البوذيين في تركستان الشرقية ٣٢٤,٠٠٠ نسمة، بنسبة ٦,٦٣٪، وعدد المسلمين التركستانيين ٤,٢١٨,٠٠٠ نسمة بنسبة ٨٦,٥٤٪ وذلك من اجمالي السكان البالغ عددهم ١٣,١٥٩,٠٠٠ نسمة، وذلك طبقا للاحصائيات الرسمية. ولكن التركستانيين يفيدون بان عدد الصينيين المهجرين الى بلادهم حاليا اكثر من ثلاثة اضعاف الرقم المعلن. والواقع ان الحكومة الصينية تخطط على نقل اكثر من مائة مليون صيني بوذي الى تلك البلاد الاسلامية في الاعوام القليلة القادمة. وهذا يعني ان المسلمين التركستانيين يتعرضون الى سياسة كثيفة للامتصاص والتذويب والامحاء بالاغلبية الصينية وهو مايدفعهم الى المطالبة بوقف التهجير الصيني اليها.

ثالثا: لم تكتفي حكومة الصين الشعبية في سياستها الرامية في اخلاء تركستان الشرقية من شعبها التركستاني المسلم بتجارب التفجيرات النووية .. ولابتهجير الصينيين البوذيين اليها، بل فرضت عليهم سياسة تحديد النسل والاكتفاء بالطفل الواحد، وهو ما يتعارض مع شريعتهم الاسلامية، ويحد من تزايد نموهم السكاني امام جحافل الصينيين المهجرين الى تركستان الشرقية، لكي يساعد في تعجيل تصيينها وتلاشي التركستانيين منها ثم بترها كلية من جسم الامة الاسلامية.

رابعا: نظام الحكم الذاتي الصادر عام ١٩٥٢ والمعدل اخيرا في عام ١٩٨٤ يتضمن معنى الحكم الذاتي ومبادئه، ولكن الواقع الفعلي يختلف عن المعنى

المطلوب والنظام المسطور ، لان التطبيق العلمي له لابد ان يكون فيه رعاية لمصالح وحقوق الشعب الاصلي الذي يقطن البلاد التي يفترض ان تتمتع بالمميزات التي اقرها نظام الحكم الذاتي ضمن حدوده الشرعية .. ان القانون يختلف عن ممارسته كما هو في جميع الدول الشيوعية ، واليكم البيان :

١- تشكيل حكومة مقاطعة شنجانغ اويغور (تركستان الشرقية) المتمتعة بالحكم الذاتي لايتم بالترشيح والانتخاب من افراد شعب المقاطعة باختيارهم ، وانما حكومة الصين الشعبية المركزية هي التي تعين وتقيل رئيس الحكومة ورؤساء مجالس الشعب في المقاطعة حسب مصالحها وسياستها .

٢- اعضاء الحكومة والمؤتمر الشعبي واللجنة الدائمة للحزب الشيوعي في المقاطعة والهيئات الحكومية فيها اكثريتهم من الصينيين المهجرين فمثلا :

أ - اللجنة الدائمة للحزب الشيوعي للمقاطعة وهي اعلى سلطة فيها ويراسها حاليا سونغ هان ليانو هو مهندس جيولوجي وصيني مهجر وعدد اعضائها (١٥) عضوا اربعة منهم فقط من التركستانيين .

ب - حكومة مقاطعة شنجانغ اويغور (تركستان الشرقية) المتمتعة بالحكم الذاتي يرأسها حاليا السيد/ تيمور دوامت واعضائها (٩) خمسة منهم من الصينيين المهجرين .

ج - اللجنة الدائمة للمؤتمر الشعبي للمقاطعة يراسها حاليا السيد / حمد الدين نياز ويبلغ اعضائها (١٦) منهم تسعة من الصينيين المهجرين .

٣- لم يحتكر الصينيون لانفسهم بالمراكز العليا في حكومة وقيادة المقاطعة فحسب ، بل يشغل الصينيون معظم الوظائف والاعمال في شتى مجالات الحياة اليومية فيها ، فقد بلغ نسبة الموظفين الصينيين في الادارات والمصانع ٧٥٪ ، كما بلغ نسبة العمال الصينيين المهجرين ٨٠٪ من القوى البشرية العاملة في المقاطعة . فمثلا كنت في زيارة لمصنع تيان شان لغزل ونسيج الصوف في اورومجي عام ١٩٨٤ وبالاستفسار من مدير المصنع عن عدد عمال المصنع ، افاد : بان عددهم ٤٥٠ عاملا منهم ١٥ تركستانيا وهذا الاحتكار والتسلط في الاعمال ادى الى انتشار البطالة والفقر بين افراد الشعب التركستاني وانحطاط اوضاعهم الاقتصادية والاجتماعية .

٤- بعد ان سلبت الحكومة الصينية من الشعب التركستاني حقه في اختيار حكومة وسيطرت على الوظائف والاعمال فان زمام الامور في جميع المستويات والقطاعات الحكومية والشعبية اصبحت في يد الصينيين ، واصبح الصيني مهما كان وضعه الوظيفي هو صاحب الامر والسلطة ، ولايحق لاي تركستاني الاعتراض عليه ومسائلته . ولايزال هذا الاستبداد والتصرفات يؤدي دوما الى الثورات والاشتباكات المسلحة فمنها ما حدث في اقصو عام ١٩٨٠ عندما قتل صيني شابا تركستانيا رفض ان يتخلى ل...

مكانه في دار السينما ، وفي كاشغر عام ١٩٨١ عندما دهس صيني بسيارته فلاحا تركستانيا طلب اجرته لعمله .

٥- تستعمل الحكومة الصينية ثروات تركستان المعدنية والزراعية وتسحبها الى داخل الصين بهدف التصنيع والتصدير ، فمثلا ، يصل نفط قره ماى من تركستان الشرقية الى لانجو عاصمة مقاطعة كانسوا الصينية ، حيث يكرر ويصدر الى دول جنوب شرق آسيا . ويحمل حجر اليشم من خوتن الى بكين ونانكين ، كما يجلب القطن من مزارع التاي الى شنغهاي ويصدر الصوف منها مباشرة الى الاتحاد السوفيتي ، كي تسدد به الصين الشعبية ديونها للاتحاد السوفيتي .. وكل هذا بدون ان يعود للمقاطعة شئ للتعمير والتطوير .

٦- واذا كان هذا داب الحكومة الصينية ، فان عمل الصينيين المهجرين لايختلف عنها كثيرا ، فكل ما يحصل عليه الصينيون من مال وثروة بالعمل المشروع او غيره ، يرسل الى مناطقهم الاصلية في داخل الصين .

والنتيجة ان تركستان التي تنهب خيراتها يوميا منيت بالتخلف الحضاري والعمراني فلما تجد لها مثيلا ، حتى بين المقاطعات الصينية ذاتها . ويقول المهاجرون التركستانيون الزائرون لبلادهم بعد غياب اربعين عاما ان بلادهم قد تدهورت اكثر مما كانت عليه قبل نصف قرن مضى . ويتحدث الحجاج التركستانيون القادمون في السنوات الاخيرة بان الكهرباء لم يصل الى كثير من المدن ناهيك عن القرى ، وان اكثر من ٣٠٪ من سكان اورومجي عاصمة المقاطعة لم يتوفر لهم استعمال الكهرباء حتى اليوم .

٧- نشر الامية وفرض الجهل وحرمان ابناء المسلمين التركستانيين من العلم والمعرفة هي سياسة مرسومة تهدف الى دفع التركستانيين الى ممارسة الاعمال التافهة وتسخيرهم للاعمال الدنيئة ، حتى يسهل شغل الوظائف في حكومة المقاطعة بالصينيين المهجرين بحجة عدم توفر المؤهلين المحليين ، كما ترمي الى خلق فراغ ثقافي وفكري للمسلمين التركستانيين يسهل تعبئته بالدعايات الشيوعية والصينية التي تشوه عقيدتهم وتاريخهم الوطني وتدفعهم الى تلقي الثقافة الصينية وقبولها بدون مناقشة ومحاكمة عقلية ، فتجعل في تصيين الثقافة والفكر التركستاني .

ومن الدلائل المؤكدة على هذه السياسة ان ابجدية الكتابة التركستانية فقد تغيرت اربع مرات في خلال ثلاثين عاما ، فقبل عام ١٩٥٠ كانت الابجدية العربية هي السائدة في تركستان الشرقية منذ دخول الاسلام اليها ، ثم فرضت على التركستانيين استعمال الابجدية السلافية (الروسية) ، وبعد تدهور العلاقات الصينية الروسية فرضت عليهم الابجدية اللاتينية ، ومع بداية سنوات الانفراج الاخيرة يستعمل المسلمون ابجدية عربية محرفة تكاد تشكل في حد ذاتها ابجدية جديدة ، ولايخفى على الباحث والدارس الفوضى الثقافي والضرر الفكري الذي تتركه

هذه التغييرات في ميدان العلم والمعرفة والحاقها الضرر الكبير في التراث الثقافي باصرار الصينيين في فرض استعمال اللغة الصينية في كافة المجالات واعتبارها الوسيلة الوحيدة في التعليم والعلوم والاجراءات الرسمية . وعندما كنت مسافرا في مطارات اقصو وكاشغر واورومجي عام ١٩٨٤ كانت الاعلانات في ساحات المطار كلها باللغة الصينية ولاتتبعها باللغة الاويغورية (التركستانية) اطلاقا مع انها مدن تركستانية في مقاطعة شنجانغ اويغور (تركستان الشرقية) المتمتعة بالحكم الذاتي .

وقد ذكر الكاتب الصيني سوى غولو في مقالته (بعض النقاط في موضوع تطوير التعليم الجامعي في سنجانغ (تركستان الشرقية) (الاشتراكية) في مجلة جامعة شنجانغ (تركستان الشرقية) العلمية في عددها الصادر برقم ١٠ عام ١٩٨٢ يقول : بلغ عدد الطلاب التركستانيين في الجامعات والمعاهد ٥١٢٥ طالبا في عام ١٩٧٩ ، واذا قارنّا هذا الرقم بعدد الطلاب الجامعيين في اي مقاطعة صينية اخرى نجد ان نسبة التعليم متدني جدا في تركستان الشرقية . وحتى اذا قارنا ذلك بجمهوريتي قازاقستان واوزبكستان المجاورتين في الاتحاد السوفياتي نجد ان التعليم اكثر تخلفا في تركستان الشرقية ، فمثلا نسبة المتعلمين في تركستان الشرقية تبلغ ٩,٤ في كل الف شخص ، بينما نجد نسبة المتعلمين في قازاقستان ١٥٧ في كل الف وفي اوزبكستان ١٧٤ في كل الف شخص .

٨- الحرية الدينية التي يمارسها المسلمون حاليا قد تكون احد مميزات سياسة الانفتاح الحديثة لحكومة الصين الشعبية التي استطاعت ان تلفت الرأي العام اليها ولاقت رواجا دعائيا بدون فحص وتمعن عن حقيقتها ومداها من شخصيات وهيئات اسلامية في العالم ، كانما الاسلام هو ممارسة العبادات الشخصية الفردية . ولم تظهر دراسة جادة عن ماهية الحرية الدينية التي يمارسها المسلمون في تركستان الشرقية خاصة وفي مقاطعات الصين الاخرى عامة .

والدستور الصيني الجديد المعلن في عام ١٩٨٢ يوضح عدم امكانية التعليم الديني لمن تقل اعمارهم عن ١٨ عاما ، ويمنع الوعض والارشاد الديني ، كما يحظر التربية الدينية التي تتعارض مع المبادئ الاشتراكية والمادية التي تطبقها وتلتزم بها الدولة . وبهذا الاساس القانوني تمنع الدولة فتح المدارس الاسلامية واحياء التعليم الاسلامي العام الا في معاهدها الحكومية التي تاسست لتخريج الكوادر الحكومية لأشغال الوظائف الرسمية ذات الصلة بالمسلمين ويوجد معهد اسلامي واحد لايزيد عدد طلابه عن سبعين طالبا فقط في العاصمة اورومجي .

والاحكام الاسلامية في الاحوال الشخصية لاتجيز الحكومة تطبيقها ولاتحترمها ، بل تعمل على محاربتها . وهي تشجع الزواج بين المسلمين والصينين البوذيين وتجبر المسلمين في الاخذ بالاحكام العامة التي وضعتها بناء على التعاليم البوذية للاغلبية

الصينية والمبادئ الشيوعية وذلك في العلاقات الاجتماعية والتعامل الاسرى في الزواج والطلاق والارث وغيرها ، وحتى في الماكل والملبس ... ومازال المسلمون يتعرضون . لمضايقات الصينيين البوذيين في عباداتهم ، فمثلا ، كتبت لينا هـ سون Lena H. Sun مراسلة جريدة واشنطن بوست في بكين في عددها الصادر بتاريخ ١٩٨٥/١/١٣ تقول : بان مجموعة من الشبان الصينيين البوذيين يقفون عنوة امام المسلمين اثناء صلاتهم لاغاظتهم ، قائلين : بان المسلمين عندما يركعون ويسجدون في صلاتهم ، انما يركعون ويسجدون لهم (الصينيين) تعبيرا لخضوعهم وهو ما يسمى في الصينية كويوتو Kow tow .

اما الحريات الفكرية لاتزال محظورة بالرغم من تاكيد الدستور الصيني عليها ، فهناك اكثر من ١٥ الف سجين سياسي في تركستان الشرقية بتهمة ترويج الافكار الرجعية والامبريالية والدينية والقومية ، كما ان المقالات والكتب التي تهاجم الاسلام والمسلمين لاتزال تصدر بشكل كثيف ، فقد صدر كتاب تاريخ دين الاسلام لمؤلفه الشيوعي الصيني فانغ شي في عام ١٩٨١ بجميع اللغات المستعملة في الصين الشعبية ويحتوي على كثير من الافتراءات والاكاذيب .

وتلزم الحكومة الصينية جميع الكتاب والباحثين والمؤلفين ان تكون كتاباتهم وبحوثهم طبقا لمبادئ الحزب الشيوعي الصيني ، وان تكون داعية ومؤكدة عليها ، وقد تم تفصيل تاريخ تركستان الشرقية على انه جزء من التاريخ الصيني العام . واللغة التركستانية (الاويغورية) اصبحت شبه لغة صينية لكثرة مفرداتها الصينية التي استعملت بدلا من الكلمات العربية التي كانت تذخر بها ، وذلك بدعوى ان اللغة العربية اثر رجعي . حتى ان الحان الاغاني التركستانية التي تقوم على الالحان العربية المشهورة التي وضع اسسها الفيلسوف الاسلامي التركستاني ابو النصر الفارابي وتعرف في تركستان الشرقية بالمقامات الاثنى عشرية قد حرفت الى الحان صينية يصعب تمييز اصولها العربية .

من هذه الاسباب التي جاء ذكرها بعاليه يطالب التركستانيون بالتطبيق الفعلي لنظام الحكم الذاتي فقد نشرت جريدة شنغ مينغ Sheng Ming الشيوعية في هونغ كونغ في سبتمبر ١٩٨١ تقول : ان دينغ شوبنغ رجل الصين القوي اكتشف ان الاويغوريين (التركستانيين) يخططون على ثورة عارمة ضد الحكم الصيني ، وان الاويغوريون (التركستانيين) ينادون بشعارات نريد حكما ذاتيا حقيقيا ، ولانريد ان نكون مستعبدين) ، وتؤكد هذا القول الاحداث الدامية التي شهدتها تركستان الشرقية في اعوام ١٩٨٠ و ١٩٨١ و ١٩٨٢ ، كما تعكس رغبتهم في الخلاص من سياسة الابادة والامتصاص العرقي والثقافي التي تمارسها حكومة الصين الشعبية ضدهم في فرصة انشغال العالم الاسلامي بمشاكله الجانبية . ولكن واجب الاخوة الاسلامية التي ارسى قواعدها القرآن

الكريم في قوله تعالى : انما المؤمنون اخوة . واكد على الاهتمام بها ورعاية حقوقها سيدنا محمد صلى الله عليه وسلم في قوله : المسلم للمسلم كالبنيان يشد بعضه بعضا ، اذا اشتكى منه عضوا تداعى له سائر الجسد بالسهر والحمى ، يدعوني بان اتوجه الى الهيئات والشخصيات الاسلامية بان تعطي قضية مسلمي تركستان الشرقية بعضا من اهتمامها حتى لايشعر اولئك المسلمون بان العالم الاسلامي قد تخلى عنهم وتركهم فريسة للاستعمار الصيني .. ولكي تحس الحكومة الصينية ايضا بان الغيرة الاسلامية لمحارم الله لاتزال بخير ، وان المسلمين لايتخلون بسهولة عن اخوتهم وارضهم .. وان يبدأ هذا الاهتمام الاسلامي بان تطلب الحكومات والمنظمات الاسلامية من حكومة الصين الشعبية وقف التهجير الصيني واعادة الصينيين المهجرين من تركستان الشرقية ، وكذلك وقف سياسة الابادة التي تتمثل في التجارب النووية وتحديد النسل ، وان تؤكد الحكومة الصينية حسن نواياها وصدق مشاعرها الودية للعالم الاسلامي بالتطبيق الفعلي لنظام الحكم الذاتي في تركستان الشرقية واعطاء التركستانيين فرصة في حكم انفسهم وتطوير بلادهم وحفظ كيانهم الوطني الاسلامي .. كما ارجو المنظمات الاسلامية ان يبدأ اهتمامها بقضية مسلمي تركستان الشرقية بوضع دراسات علمية وبحوث مستفيضة عن احوالهم واوضاعهم وذلك بمشاركة التركستانيين انفسهم ، حتى يكون عونها ومساندتها منطلقا من قناعتها وتفهمها ويكون مناسبا وملائما لاحتياج القضية من المساعدة والمؤازرة .. ويكون سبيلها في التعريف العام بهذه القضية الاسلامية المهملة وحتى لاتكون المصادر الغربية والاجنبية المعدية للاسلام والمسلمين هي المراجع الوحيدة والاساسية لدراسة مشاكل المسلمين وقضاياهم ... والله الهادي الى سواء السبيل ..

مصادر ومراجع البحث

١- مدن ذرية في التركستان الشرقية .. مجلة صوت التركستان ، القاهرة العدد الرابع ١٣٧٢=١٩٥٣ ، صفحة ٢٥ - ٢٦ .

٢- د. محمد حرب ، الانتاج الذري الصيني وصلته بمسلمي تركستان الشرقية ، سلسلة نحو وعي اسلامي رقم ٤٣ ، المختار الاسلامي ، القاهرة ١٩٧٩ .

٣- جوكخوا جه لق جمهوريت نيلك ميللى تيرتوريليك ئاپتونوميه قانونى= قانون الحكم الذاتي لاراضي القوميات في جمهورية الصين الشعبية ، مللت نشرياتي بيجن ١٩٨٤ .

٤- شوى غولو ، شنجا كدا سوتسيالزيم دوريدكى ميللى ئالى مائارپيى ترقى قليد وروشقادائر برفانجه مسئله لر = بعض النقاط في موضوع تطوير التعليم الجامعي في شنجانغ (تركستان الشرقية) الاشتراكية ، شنجانغ داتنوى علمي جورنالى ، اجتماعي فن قسمى ، اورومجى عمومي سان ١٠ بيل ١٩٨٢ صفحة ١-١٧ .

5-Lena H.Sun ; Ethnic Conflict in Chinese Province,New York Newsday ,March 26,1985

6- Lena H.Sun; Chinese Turkic Minority in Northwest -Live in Uneasy Peace, The Washington Post, January 14,1985

7- Jim Mann; China,s Uighurs- a Minority seeks Equality, Los Angeles Times ,July 13,1985

8- The Constitution of the People,s Republic of China, Promulgated for implementation on December 4,1982

9- Liu Zheng ,Song Jian & Others; China,s Population:Problems and Prospects;New World Press,Beijing 1981

10- China Directory; Radiopress Inc.,Tokyo 1985

11- Owen Lattimore & Others; Pivot of Asia: Sinkiang and Inner Asian Frontiers of China and Russian; Little,Brown& Co. Boston 1950

12- Donald H.MacMillen; Chinese Communist Power and Policy in Xinjiang 1949-1977;Westview Press,Boulder,Colorado 1979.

13-Leo Yueh Yun Liu; China as a Nulclear Power in World Politics; Taplinger Co.,New York 1972

14-Radiation in Xinjiang ;Arabia: The Islamic World Review London Nov.1981,No.3, p.29

15- Mary-Louis O;Callaghan ; China Taking N-Safety Step; Arab News 5/11/1985

16- Hold Protest in Peking Against N-tests: Ethnic Chinese Urge more Autonomy; Arab News Dece.24,1985.

17- Meeting Called to View Xinjiang pupils'demands; Arab News ,Dece.25, 1985

18- Xinjiang Students Storm out of Peking meet; Arab News, Dece.26, 1985

19- Muslim Students in Shanghai Protest N-tests;Arab News Dece.27 ,1985

20- Mark O'Neill ; China hit by unusual series of protests; Arab Newa, Dece.28,1985.

الفكر واثره : بقلم أحمد حسن قارلوق

ان مقالة السيد / آيركين ألهب تكين فى العدد الخامس من مجلة "صوت تركستان الشرقيه" هيجت مشاعرى وأثارت شجونى، وله الشكر والمنة على كلمته القيمه التى اشتملت على معلومات ذات اهمية بالغه عن سياسة المستعمرين فى شطرى تركستان: الشرقى والغربى، ونتائج ثورة إيلى فى تركستان الشرقيه والممارسات الوحشيه للاستعمار الصينى فى اعتقال واغتيال المواطنين الاحرار، وما صاحب ذلك من هجرة التركستانيين الى بلدان الشرق الاوسط وتركيا ،وافغانستان ،وباكستان ، التى سردها الكاتب الى جانب ماذكره من معاناة التركستانيين فى حياتهم اليوميه تحت سطوة استعمار الدولتين الشيوعيتين (الصين الشعبيه والاتحاد السوفيتى) فقد قدحت زناد الفكر والهبت الاحاسيس الانسانيه . . ويتضح من المقال ان كلا من الصين وروسيا تمارسان نوعا خاصا من السياسه الاستعماريه فى تركستان ، فمثلا اذا كانت العلاقه بينهما جيدة أبدت كل واحدة منهما مشاعر الرضا والارتياح لما تمارسه الاخرى فى الشطر الذى تحتله الاخرى من تركستان . واما اذا ساءت العلاقه بينهما تبادر كل واحدة منهما بالمطالبه بأن تلعب دور الحمايه والوصايه على شطرى تركستان . . فتقوم روسيا بالمطالبه بحقوق شعب تركستان الشرقيه من الصين كما تقوم الصين بفعل الشىء ذاته بالنسبه لحقوق تركستان الغربيه فى روسيا . وتستمر هذه اللعبه حتى يحقق كل منهما مكاسب سياسيه .

اذا كان المفكرون التركستانيون فى روسيا نشيطون فى اصدار الكتب وانتاج الافلام وتصديرها الى دول العالم بغية الدعايه الاعلاميه وترغيب الدول والشعوب فى توثيق علاقاتها مع الاتحاد السوفيتى . فان الشعوب والحكومات لم تعد تجهل ان المواطنين فى الاتحاد السوفيتى محرومون من الحقوق والحريات الاساسيه للانسان . وان العالم ليعلم بما يدور وراء الستار الحديدى من سفك للدماء وازهاق للارواح البريئه الطاهره لا لشىء الا لرفضها شرب السم الشيوعى . ومن المعلوم لدى العالم الحر ان السلطات السوفيتيه الشيوعيه هى التى تجبر الكتاب التركستانيين الى تمجيدها والاشادة بحكمها وترغيب الغير فيها على

انها جنة الدنيا مع ان ذلك مخالف للواقع الذى هم يعلمونه اكثر من غيرهم .
والصين الشعبية ايضا استعملت المسلمين كأداة فى يدها ليقوموا بالدعاية لها ولحكمها ولترغيب الناس فيه وايضا ليكونوا واجهة لها امام العالم الاسلامى . وهذا يؤكد بأن الدولتين الشيوعيتين هدفهما واحد مما يعكس حقيقة المثل العامى الذى ترد ده الاجيال عن الاجيال والذى يقول (ياداخل بين البصل وقشرتها ماينوبك الا رائحتها) .
يا للاسف ان آلاف الارواح التى استشهدت وانهار الدماء التى سالت فى سبيل الحريه والكرامه والاستقلال تستعمل وقائعها فى الدعايه الشيوعيه وترويجها بل وتأييد سياسة الاستعمار واضطهاده . كما ان مما يؤسف له ايضا ان بعضا من شعبنا انخدع بزيف الصداقة واباطيل الاكاذيب التى تنفذها الاجهزه الشيوعيه بأنهم دعاة علم وتحديث وتطوير وبدلا من ان نفند هذه الاكاذيب قبلنا بها مستسلمين بكل حواسنا وادراكنا مما يزيد الالم ويعظم المصيبه ولعل شاهد هذه الفاجعه هو اننا اصبحنا فى حيرة من امرنا .
ولنسأل انفسنا سؤالا : اليس فى بقاء شعبنا تحت الاستعمار واطاعتنا لأوامره بدون تردد اليس فى ذلك ما هو ادهى وأمر من العبوديه؟. واذا كانت اجابتنا على اوامر المستعمر دوما ايجابيه وبدون تلكأ فذلك هو المثال الحى على حياة الذل التى نعيشها عن طيب خاطر . الان من الواجب ان لا يستمر هذا الوضع الى مالانهايه بل علينا أن نرفع أصواتنا عالية مدوية لنهزبها أركان الظلم والطغيان وان يشترك فى تلك الاصوات كل الشعب بكتّابه وادبائه ومفكريه وعندئذ فقط يمكن للعالم ان يحس بأن هناك شعب مضطهد ومغلوب على امره على ان يكون لاصواتنا زعيق بدون تفكير بل يكون مدروسا ومخططا ليسمعه الراى العام العالمى واضحا ومحدد الاهداف اذان الحريات لا تنال بالتمنيات وانما بالجد والتضحية والفداء من الداخل والخارج وبهذ نستطيع ان نسلك اول الطريق الذى سيكون فيه خلاصنا وتحقيق آمالنا فى الحرية والاستقلال .
ومن سيئات الحكومه الاستعماريه هو افسادها لابجديتنا التى سطرنا بها أمجادنا ووقائعنا عبر التاريخ لتقطع بذلك صلتنا بالماضى المجيد . وحذفت مثلا حرف (أ) الضرورى لكتابة اسم الجلاله (الله) بدون اعتراض منا بل قابلنا صنعهم هذا بكلمة واحدة الا وهى سمعا وطاعة وأيدنا سياستهم عند مارضينا بهذا وقلنا بأن اللغه المكتوبه يجب ان تكون هى اللغه

العاميه بينما كان المفروض علينا ان نقول لهم لماذا لا يتم تطوير الابجديه الروسيه أوالكتابه الصينيه . ألا يعنى هذا أننا ساعدنا المستعمرين فى اضطهادهم لشعبنا .

واذا قال لنا المستعمر بأن المفردات العربيه المستعمله فى لغتنا مثل "جمهوريه وحكومه وعلم وفن وزراعه ، صناعه ، تجاره - مال - ماليه - اداره ، معارف ، صحيه ، شركه مخلق ، آدم ، انسان ، حيوان ، وطن" ، فيها صعوبة عند كتابتها بصفتها الاصليه لماذا لا نسألهم هل فى كتابتها بالصينيه أوبالروسيه سهولة ويسر ؟ أليس فى تخريب الابجديه القوميه خروج من ميدان العلم الى ميدان الجهالة ؟ .

من قانون اللغة والادب فى العالم ان يتم اقتباس الكلمه بالشكل والمعنى اللذين يستخدمهما اصحاب الكلمه الاصليه . ونحن قد تجاهلنا هذا القانون وحرفنا فى كتابة الكلمات ولم نفكر بماذا نجيب السائل عن هذا العمل!.

واذا كنا احفاد وأبناء اولئك الآباء والاجداد الافاضل ممن كان لهم الباع الطويل فى ميدان الحضاره والمدنيه فعلينا ان نكتب الكلمات الدخيله بالشكل الذى يكتبها به اصحابها وأن نكتب كلماتنا طبقا لقواعد اللغه التركستانيه لأن فى ذلك استمرارا لتاريخنا وماضينا التليد

واذا لم نهتم بتحريف الكلمات وكتابة اللغه طبقا لقواعدها الاصليه نكون قد خرجنا من دائرة العلم ولم نقتفى آثار آبائنا . ألا نكون قد خدمنا الاستعمار وأغضبنا الآباء والاجداد ؟!.

اذا كانت هذه المهمه وهى تصحيح اللغة امامنا فليس من المقبول ان ننتظر من المستعمر بأن يعيننا عليها . بل لابد ان نعمل ونصحح اخطائنا ونشمر عن سواعدنا للعمل . ونبدأ بأن نكتب الكلمات الدخيله بأشكالها الاصليه حتى نجد لها مفردات من لغتنا نستعملها بدلا من الدخيله ونعمل على ايجاد كلمات واسماء فى لغتنا بدلا من الاسماء والكلمات الاجنبيه حتى تزدهر لغتنا ويثرى أدبنا . ولعل هذا العمل لا يحتاج اذنا من احد أوتصريحا من جهة ما ويمكن ان نفند ونرد على المعترضين بأسلوب علمى مقنع.

الآثار العلميه والكتب الادبيه هى وثائق تحافظ عليها كل الامم لانها من اغلى ماتركه للخلف كما انها نبراس للابناء يستنيرون بها فى مسيرتهم فى الحياة . كما انها مآثر

تاريخيه نتلمس منها ماضينا لنبني على طريقه حضارتنا . في العصور الماضيه لم يكن هنالك أحد يحول بيننا وبين الاستفادة منها . ولكن منذ العقد الثاني من القرن العشرين بدأ الاستعمار الذي يعتبر نموذجا لبربرية القرون الوسطى ووحشيتها يتحكم في معارفنا وصحفنا وكتبنا، بغية قطع صلتنا بالدين والتاريخ والادب والذي ورثناهما أبا عن جد، تلكم الآباء والاجداد الكرام . ولقد كانت بداية حملة الاستعمار هذه في تركستان الغربيه ثم اعقبها بتركستان الشرقيه عام ١٩٥٠م . ونتج عن تلك السياسه عدم استطاعة الاجيال الحاضره الاستفاده مما كتبه الاجداد كما اصبحا ايضا في حكم المسلم بالامر الواقع، والرد الوحيد الذي نقوم به بعد الكثير من المضايقات والنعوت بأن جيلنا الحاضر جيل خرافي وعربي ومتدين ووالخ، وعندها لم يسع من ضاق ذرعا بذلك الا الرحيل عن الديار والاهل والوطن، وحتى في هذه الحاله فان المشكلة تكون ادهى وأمر، اذ انه من المفروض على كل مهاجر ان تكون صلاته بأهله ووطنه عن طريق المراسلات، الا أن مانعانيه في هذه الحاله هوعدم استطاعة الباقي منا قراءة رسائلنا اليه . واذا لم يشهد التاريخ ظلم أمة مثل هذا فقد شهدناها وعشناها .

لاشك ان التاريخ والادب هما من مقومات الوطنيه واذا تلاشى تاريخ شعب من الشعوب فمعنى ذلك ضياع ذلك الشعب ومحواً لأمته . وفي هذه الحاله يسهل على الدوله المستعمره ايا كانت ابتلاع ذلك الشعب والى الابد . وهذا مانود التنبيه على خطره قبل فوات الاوان . ومن يعش في اوهام الشيوعيه واحلام ماركس فمعنى ذلك انه سيعيش متجردا من الانسانيه .. ومن يدعي بأن الماضي كان جهلا وضياعا ، فلينظر الى حياة الشعب قبل نصف قرن، اذ لم يكن الشخص يحرم من حرية القراءه وحرية الكتابه بالرغم من كل المظالم والصعاب التي عاشها مثلما هو اليوم الاسود الاغبر الذي يعيشه الآن في ظل الشيوعيه .

أرجو من الساده هيئة تحرير مجلة صوت تركستان الشرقيه بأن تكتب المقالات التركستانيه بشكلها الاصلي مع كتابة الملاحظات مستقبلا وذلك لمساعدة الكتاب . كما أرجو أن يتم تصحيح املاء المقالات المرسله من تركستان مع تطبيق قواعد اللغه التركستانيه عليها حتى نكون قد خطونا نحو تصحيح مسار ادبنا ولغتنا التي أفسدها المستعمر . وكذلك آمل ان ينشر في كل عدد مقالا ادبيا وتاريخيا . مع تمنياتي للجميع بالتوفيق والنجاح المستمر لمجلتنا (صوت تركستان الشرقيه) .

بسم الله الرحمن الرحيم

الاشعاع الذى يسمم التركستان الشرقيـــة
و مظاهرات صاخبة فى كل من بكين واورمجى

منذ بداية السبعينات خطت الصين الشيوعية خطوات حثيثة نحو التسلح النووى ، وان كانت قد امدتها روسيا فى اوائل الستينات بالمواد المشعة والمتبلورة فى الاتحاد السوفيتى عندما كانت صديقة حميمة للصين الشيوعية ثم اصاب الفتور الايديولوجية بتلك الصداقة وعلى غرار حبب حبيبك هوناً ما عسى ان يكون عدوك يوما ما فانقلبت الاوضاع راسا على عقب وعندما احست الصين الشيوعية بعزلتها فى الساحة الدولية من جهة ، ومن قدم اسلحتها التقليدية وعدم تمكنها حتى ذلك الوقت من صنع سلاح نووى فعال ، بدأت تقتصر طريقها للوصول اليه ـ اى السلاح النووى ـ ومن حيث انها بقيت بين جارتين عدوتين الهند وروسيا استبقت الاحداث وابدت استعدادها لعمل المستحيل حيال حصولها على السلاح النووى وكانت الحكومة الهندية تراقب الموقف عن كثب وتعد الخطوات التى تخطوها جارتها حتى اعلنت الهند فى ١٧/٥/٧٣م بان الصين الشيوعية فجرت اول قنبلة لها فى صحراء لوب الواقعة فى مقاطعة سنكيانج المتاخمة لجبال الهملايا بينما اخفقت روسيا فى اعلان ذلك حتى لا تعطى للصين مكانة كقوة نووية امام جحافل روسيا المرابطين فى الحدود بينها وبين الصين . ومنذ ذلك التاريخ تعاقبت التجربة او التفجير النووى بين حين واخر واخرها عام ١٩٨٢م حين اعلنت الهند ايضا ان سلاحا نوويا مجهول الهوية اجريت التجارب عليه فى صحراء لوب نور فى مقاطعة سنكيانج ، ولقد اكدت بعض المصادر العليمة بان هذا السلاح النووى من صنع باكستان التى سميت فيما بعد بالقنبلة الذرية الاسلامية . وقد سمحت الصين باجراء التجارب عليها ـ على السلاح النووى الباكستانى ـ بحكم صداقتها بباكستان.

ومنذ سنة ١٩٨١م سمحت الصين الشيوعية لمسلمى الصين بما فيهم مسلمى التركستان الشرقية (سينكيانج) لاداء فريضة الحج بطريق غير مباشر ، وقد تواردت علينا الانباء بان الاشعاعات قد اضرت الكثير من منتجات الزراعة الموسمية مثل الخضروات والفواكه ولا سيما البطاطا والجزر بانواعها والثوم والبصل والكرفس والطماطم حيث قد

أصابها مايشبه الصمغ ومنها الخوخ والمشمش . وقد اقرت بالوضع الحكومة الصينية حيث منعت السكان من اكل تلك الخضروات والفواكه . . الامر الذى حدى بالحكومة بدفن تلك الثمار ورشها بالمبيدات (D.D.T.) وقد شاع بين السكان تشوهات خلقية وولادات غير مكتملة وغير طبيعية وبعض الامراض مثل السيلان الدموى بالرعاف وفقدان الاعصاب وتلف الاطراف من جسم الانسان فى بعض المناطق وغيرها من الامراض المستعصية . . فضلا عن قلة المستشفيات رغم بدائيتها ومحدوديتها فى الادوية والامكانيات اللازمة لمثل هذه الحالات او الاقل منها . وفى الاونة الاخيرة نقلت البعض من تجاربها المحدودة الى سفوح جبال آلتاى القريبة من منغوليا الخارجية وآلتاى ولاية تركستانية فى الشمال الشرقى من البلاد . واذا استمرت الصين فى تجاربها النووية فى التركستان الشرقية (سنكيانج) لسنوات اخرى كما فعلت من قبل هذا التاريخ حيث انها اجرت تجاربها منذ سبعة عشر عاما الاخيرة بما تزيد عن سبعة عشر تجربة نووية فى مساحة تقل عن مليونين كيلومتر مربع من الوطن الاسلامى . نرى انها سممت تراب هذا الوطن الطاهر وآذت اهله العزل . . ونحن اذ نستنكر هذه الاعمال الوحشية واللاانسانية والتى ترتكب على مرأى ومسمع من العالم الحر المتمدين . . وبالرغم ان الصين عضو دائم فى مجلس الامن الدولى وعضو ايضا فى هيئة الامم المتحدة علاوة على انها لم توقع حتى الان لاى اتفاق دولى للحد من الاسلحة النووية والمراقبة الدولية عليها . . واخيرا وفى ١٩٨٥/١٢/٢١م قام ثلاثمائة طالب وطالبة من التركستانيين فى بكين بمظاهرة صاخبة ضد تجارب الصين لقنابلها الذرية فى اراضى التركستان الشرقية . . الامر الذى ادى الى اعتقالهم جميعا وايداعهم السجن . . وعندما علمت بالامر رابطة الطلبة العالمية بامريكا طالبت حكومة امريكا بالتدخل ولو باستعمال نفوذها للافراج عن زملائهم التركستانيين وذلك بحكم عدالة مطالبهم فى الساحة الدولية واعراف الاسرة العالمية . ونحن التركستانيون اذ نهيب بالعالم الحر وباسم الانسانية جمعاء بمطالبة حكومة بكين بالتخلى عن فكرة استمرار تجاربها النووية فى ارض الغير حيث ان اجراء الصين لتلك التجارب فى التركستان الشرقية بالذات يضر بالشعب التركستانى . . ويؤيد تلك القضية بان التركستان الشرقية ليست ارضا صينية البتة والا لما تجرأت بكين باجراء تلك التجارب على ارض تدعى ظلما وعدوانا

انها جزء لا يتجزأ من الوطن الصيني .. وهذا منافى للحقيقة على الاطلاق . ونحن الان نراقب الوضع والعالم غيرها بالاسر اذ تجمعت مابين اربعة الاف الى عشرة الاف طالب وطالبة فى مدينة اورمجى عاصمة تركستان الشرقية (سكينانج) بتاريخ ١٦/١٢/١٩٨٥م وقاموا بمظاهرة صامتة واتجهوا لمقر الحزب الحاكم الذى يمثل حكومة بكين وبيدهم مطالب محددة منها :

١ــ وقف تجارب النووية على تراب الوطن .

٢ــ اعطاء صلاحيات اكثر لما يسمى بالحكم الذاتى الصورى المعتاد الان .

٣ــ اعادة ابن الوطن الاستاذ اسماعيل احمد الحاكم العام المنتخب كرئيس حيث ان حكومة بكين عينت تيمور داومات بدلا عنه بتاريخ ١٥/١٢/١٩٨٥م .

٤ــ وقف هجرة الصينيين الى التركستان واعادة من يرغب منهم بذلك .

٥ــ قبول الوطنيين المسلمين بالاشتراك فى الوظائف الحكومية بنسب عددهم .

٦ ــ الغاء قانون الزواج المختلط بين الوطنيين والصينيين .

٧ــ اعادة المحاكم الشرعية والمدارس الدينية والاوقاف الاسلامية كما كانت عليه قبل عام ١٩٤٩م .

٨ــ تاسيس جامعة مكتملة فى كل من مدينتى كاشغر وايلى وذلك لحرمان اكثر المواطنين من الطلبة من التعليم الجامعى .

كما طالبوا ايضا بمعاهد مهنية فى مختلف الحرف والصناعات اليدوية .

وقد تناقلت ذلك وكالات الانباء والصحف والمجلات العربية والاسلامية والعالمية ومنها جريدة عرب نيوز التى تصدر باللغة الانجليزية من لندن فى عددها الصادر اليوم ٢٦/١٢/١٩٨٥م . وامس واول امس . ونمى الى علمنا ايضا ان تجمعات الطلبة قد استمرت حتى اليوم فى بكين واورمجى وهم يطالبون بكين استجابة لمطالبهم العادلة . وعلمنا ايضا ان ممثل بكين رد عليهم بان التجارب النووية امر لابد منه حيث ان حماية البر الصينى ربما تحتاج فى قابل الايام لسلاح نووى فعال . وعند إصرار الطلبة بمطالبهم رد قائلا عينوا من ينوب عنكم فى النقاش ورشحوا من ترونه مناسبا للرياسة فرد الطلبة قائلين كلنا ممثلون ونعرف كيف نضع النقاط على الحروف فى قابل الايام ولم تزل المواجهة على اشدها . ولنا عودة للموضوع فى قابل الايام . وانا لمنتظرون .

محمد امين اوغلو

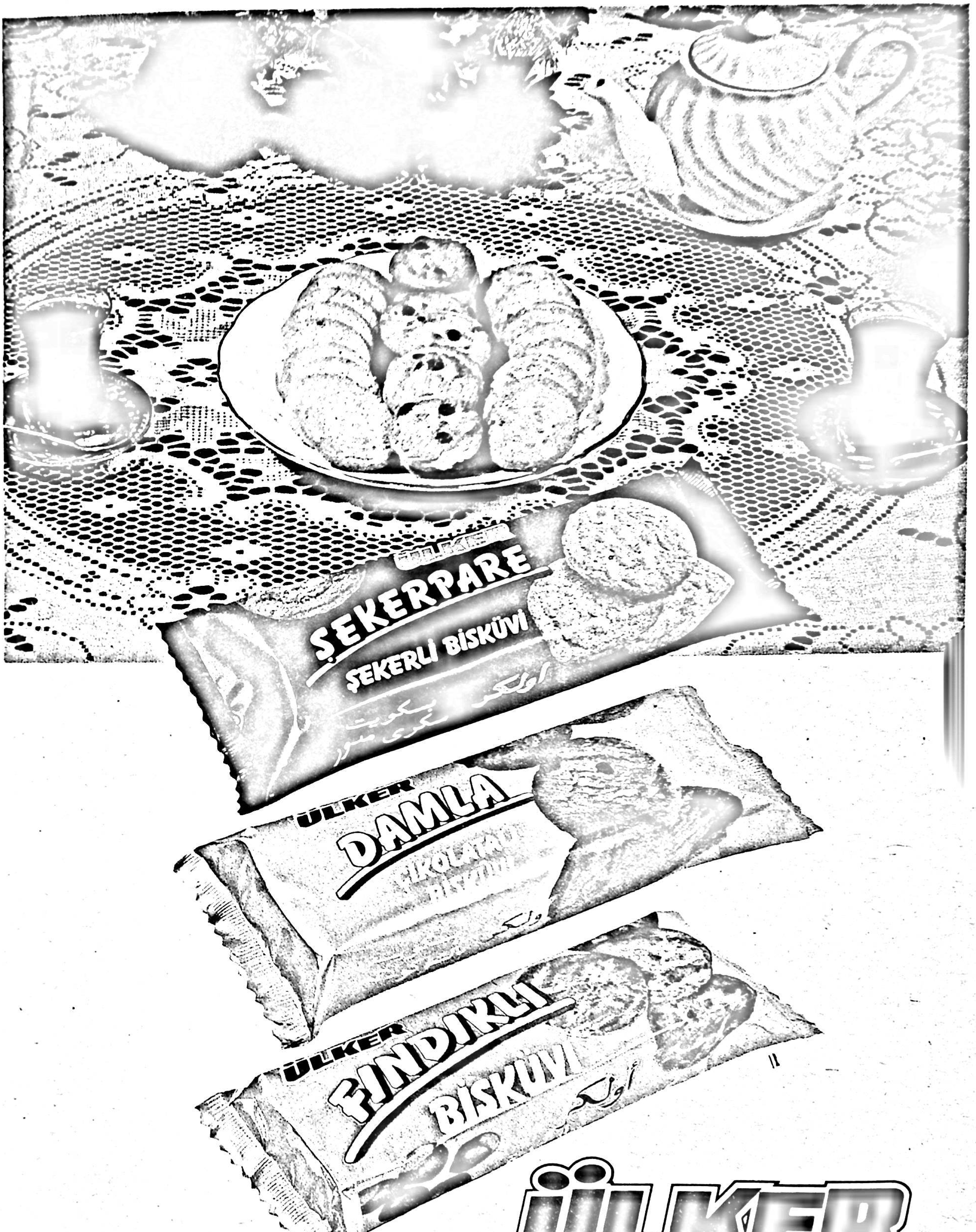

"Ülker'siz çay saati düşünülemez..."

Bu bir imkândır.

FAİSAL FİNANS KURUMU'nda

Türk Lirası veya döviz cinsinden açtıracağınız 3 ay, 6 ay, 1 yıl ve 1 yıldan uzun (5 yıla kadar) vadeli "Katılma hesapları"yla Faisal Finans'ın yönlendirdiği ticarî işlere ve yatırımlara ortak olabilirsiniz.

Faisal Finans, Katılma Hesaplarında toplanan fonları, tüm masrafları Kurum tarafından karşılanmak üzere, verimliliği en yüksek ticarî işlerde ve yatırımlarda kullanır.

Sağladığı kârın % 80'ini kâr payı olarak hesap sahiplerine dağıtır. Döviz cinsinden açılan hesapların kâr payı açıldığı döviz cinsinden ödenir.

Kemeraltı Caddesi No 46 Tophane-İSTANBUL Tel: 145 67 54 Telex: 25 694 ffk tr. - 25 729 ffks tr.

عیسی آلپتکین

....

قدیر لیک اوقوغوچیلار

غلام الدین پاختا

....

شرقی تورک لرینک ختای حکومتی گه

قارشی کوتورگن نمایش لری حققنده

کامل عبدالله

....

یورتدین آلغان انتباه لریمدین سطر

(شعر)

کامل عبدالله ویعقوب خوجه

....

حج کونله‌ریدا کوروشوش

یعقوب خوجه

....

قوتا تقوبیلیک نک شرحی

عیسی آلپتکین
....

قدیر لیك اوقوغوچیلار

غلام الدین پاختا
....

شرقی توراك لرینك ختای حکومتی گه
قارشی کوتورگەن نمایش لری حققندە

کامل عبدالله
....

یورتدین آلغان انتباه لریمدین سطر
(شعر)

کامل عبدالله ویعقوب خوجه
....

حج کونلەریدا کوروشوش

یعقوب خوجه
....

قوتا تقوبیلیك نك شرحی

ختا ی نیك شەرقی توركستا ندیکی ئا توم
یا درو قورا لی سینا قلەریگە قا رشی ئو-
رومچی بیلەن بەجین دە كوتورولگەن چوك
نا مایش ، و خەلیق نیك مەركیزی حكومە-
تدین ئیستەكلەری ٠

غلام الدین پا ختا
....

پوتكول دونیا خلقی نیك چوك ئومید وە ئا رزولەر بیلەن ١٩٨٦ نیك ینكی یلی غا قەدەم بەسیش ئا لدیدا تورغا ن بیر چا غدا " یونا یتەت پیریس ئینتەرنا تسیو- نا ل " خەبەرلەر مەركەزی ، بەیجین دەكی ئویغور تەلەبە (ئوقوغوچیلری) نیك شەرقی توركستا ندا ئوتكوزولیوا تقا ن ختا ی نیك ئا توم بومبا سی سنا قلەریگە قا- رشی ١٩٨٥ نجی یلی ١٢ نجی ئا ی نیك ٢٢نجی كونیگە را سلیغا ن یكشەنبە كونی چوك بیر نا ما یش كوتەگەنلیكینی بیلدوردی ٠ پوتكول دونیا خلقی نیك دیققەت نەزە- رینی ئوزیگە تا رتقا ن بو پەوقولعا دە خەبەر، دونیا نیك با رلیق مەتبوئا ت وە نەشریا تلەریدا موهیم ئوروون نی ئیگیلیدی ٠ شو جوملیدین ١٩٨٥ـ ١٢ـ ٢٤ دە نەشیر ئەتیلگەن ئا میریكا نیك ئا تا قلیق مەشهور گیزیتی " دی نیویورك تا یمس " ئوزی نیك بیرینجی سەهیفەسیدە بو مەوزوغا ئوروون بەردی و شونیك بیلەن بر كوندە نەشیر ئەتلگەن ئا میریكا نیك بر نمرا لیق خەنسو (ختا ی) تیلیدە چقیدیـ غا ن بولوپمو چەتئەللەرگە تا رقا لیدیغا ن " جوك با و " نا ملیق گیزیت مو ، بو نا ما یش حققیدە ئەترا فلیق مەلومات بەردی ٠ وە " شنجا ك ئویغور ئا پتونوم را یونلوق بەیجین ئونیوەرسیتەلەریدە تعلم تەربیە كورگوچی تورت یوزگە یقین ئویغور ئوقوغوچیلەری ئون دین زییا دە یزیغلیق تەلەپ وە ئستەك لەر بیلەن بەیجین حكومتی نیك مەركەز بناسی ئا لدیدا جا سا رەت بیلەن نا ما یش قیلیپ

چىقان لىقى" نى چوك قزىل و قارا ھەرپلەر بىلەن باش مەوزو قلىپ بىسىپ چىقدى • ئىيلىك ئاتاقلىق واشنگتون گىزىتى مو يانا شونىڭغا ئوخشاش " بەيجىن دە ئوچيوز دىن كوپ ئويغور ئوقوغوچيلەرى ئاتوم يادروسىنا قلەرىگە قارشى نارازىچىلىق ناما يشى كوتەدى " دەپ خەبەر بەردى • بىز بو ئوچ گىزىت دىن خولاسا چيقاريپ ئو نىڭ مەزمونى نى تەقدىم قىلىمىز • " دى نيو يورق تايمس " گىزىتى نىڭ بەيجىن دىن خەوەر قىلشىچە ، ختاى مەركىزى حكومتى نىڭ بونديىن كين ھيچ قانداغ بر خلق و تەلەبە نامايشلەرى ئيكنجى قيتم يانا تەكرار لانماسون • دەپ چيقارغان كەسكين ئەمير لەرىگە قاراماستىن بەيجىن ئونيوەرسيتەلەريدە ئوقوپ تورغوچى تورت يوزگە يقين ئويغور تەلەبەلەرى ختاى خلق جومھورييەتى دولتى پايتەختى وە حكومت نىڭ يورەك مەركىزى سانالغان بەيجىن نىڭ دولت رەئيس لرى تورۇشلوق بنالەرگە يقين تيەنئەن مەن ميدانيدا ، ئاتوم بومباسى سينا قلەرى بىلەن بر قاتاردا " شنجاك ئويغور ئاپتونوم رايونى " دەپ ئاتالغان شەرقى توركستان دا ھوكوم سوروپ كەليو اتقان حق سيزليق وەحكومت نىڭ بولغا قويغان يەنكى ئوزگوروش سياسەتلەرىگە قارشى پوروتەست يعنى نارازىلىق بلدورگەن چوك بر نامايش ئوتكەزدى • بو نامايش نىڭ بونديىن بورون ختاى ئوقوغوچيلەرى تەرىپيدىن جونكگو - ياپون موناسبتلەرى بىلەن باغلانشليق ئوتكەن نامايش دىن فەرقى يعنى ديققەت نەزەرنى ئوزىگە جەلب ئەتكەن تەرىپى شو بولديكى ، بو ئاخيرقى تەلەبە نامايشى نى تەرتيب لىگوچى ئويغور ئوقوغوچيلەرى نىڭ ئيلغار لەرى قولغا ئەلىندى وە قالغانلەرى نىڭ ئەرزوە ئيستەكلەرينى ئالاقيلىق حكومەت باشليق لەرىگە تاپشوروشقا روخسەت قلندى • گىزىت موخبيرى نىڭ بلديريشيچە ، چەتئەللىك خەورلەر ئيدارىسى نىڭ برسىگە تلفون ئەتكەن بر ئو- يغور ئوقوغوچيسى، " بو قلغان نامايشمز ١٢نجى ئاينك ١٢ نجى كونى ئيككى

مىنك دىن زىيادە ئوقوغوچى ياشلەرنىڭ ئشتراكى بىلەن ئۆرومچى دە بولوپ ئو-
تكەن چوڭ نامايش نىڭ داۋامىدور." دەپ بلدىرگەن مەلۇم بولغانىدەك بو يا-
شلەر نامايشى نى قوزغوغان ئويغور ئوقوغوچيلەرى ، ختاى مەركىزى حكومتى
نىڭ " پارتىيەگە سادىق يڭكى كادرو" لەرنى تەييارلاش ئوچون شەرقى توركستا-
ندىن تاللانىپ بو يەرگە (بەيجىن گە) ئيوەتيلگەن وە كوپونچەسى بو يەردىكى
" بەيجىن يەرلىك مللەتلەر مەركەز ئونيوەرسيتەسى " دە تعلم تەربيە كورگوچى
ئويغورلەر دور. دى نيويورق تايمس گيزيتى نىڭ بەيجىن دىن بلدىريشچە ، حكومەت
نىڭ قاتتق چارىلەر كوروپ كەسكىن ئەمىرلەر چقارغانى حالدا ئويغور ياشلەرى
نىڭ چوڭ جاسارەت بىلەن بونداغ نامايش كوتوروپ چقشى حكومتا وچون كوتول-
ميگەن فوقولعادەبر واقيعە بولدى وە ئالاقليق ئورونلەرنى شاشيرتتى . يانا-
گيزيت نىڭ قوشومچە قلشى چە ، مونىڭغا ئوخشاش نامايشلەر ، باشقا تورت
ويلايەتلەردە هم بولوپ ئوتدى . خوپ بو نامايشلەرنى كوتەرگەن ئويغور ياشلەرى
حكومەت دىن نيمە ئستەدى وە نيمەگە قارشى قوزغالدى ؟

بز بونى شو يوقارىدا اسمى كەچگەن گيزيتلەردىن خولاسا چيقارىپ شو تووە-
ندىكى ئون ماددە ئاستيدا سانا پ ئوتيميز بو تەلەپلەرنىڭ قسقيچە مەزمونى
شو لەردىن عبارەت دور.

- ئاتوم يادروقورالى (ئاتوم بومباسى) سيناقلەرى دەرحال توردورولسون .

٢- نوفوس (توغوت) كونتورولى چەكلىنشى قالدورولوپ بورونقى حاليغا كە-
لتورولسون .

٣- چين دولت قانونى بىلەن كاپالەت ئاستيغا ئيلينغان " يەرلىك مللى مو-
ارىيەت حوقوقى " عملى ساحادا تولوقى بىلەن ئوروندالسون .

٤- يەرلىك خلق گە سايلام حەققى بەريلسون . يعنى سايلاش حقى بەريلسون

٥ـ ئويغورلەرگە عالى بيلم ئيلش ئوچون كوپرەك حەق تونولسون .

٦ـ يورتيمزدا معاريفنى ئاپارتو ئيشلەريگە كوپرەك ئەهميەت بريلسون .

٧ـ چەتئەللەردە تعلم تەربيە كوروش ئوچون ئويغورلەردين كوپرەك كشى لەرگە روخسەت بەريلسون و ئو لەردين كوپرەك سرتقا يوللانسون .

٨ـ يورتيمزغا ئوزلوكسيز كەلتوريليواتقان ئەخلاقى بوزوق ناچار ختاى موهاجيرلەرى دەرحال توختوتولسون .

٩ـ ئسمائيل ئەهمەت بورونقى وەزيفەسيگە كەلتورولسون وە يڭكى دين ئو نيڭ ئورنيغا كەلتورولگەن تومور داوامەتچقاريلسون چونكى ئو نيڭ بو ئيش ئوـ چون قابيلييەتى يوق دور .

١٠ـ بز " تولوق موختاريەت " ئيستەيميز . يعنى ئوزيمزنى ئوزيمز ئيداـ رە قليپ باشقوروشنى ئستەيميز ..... ديليدو .

بو شەرقى توركستان مونەووەر ياشلەرى نيڭ بردەك ئاغيزلەريدين چققان كەسكين تەلەپ وە ئستەك لەريدين نمونەلەر ئيدى ......

ئاميريكا قوشماشتاتلەرى نيڭ ئاتاقليق گيزيتى " دى نيورق تايمس " نيڭ يەزيشيچە ، مەركيزى حكومەت ١٩٦٤ نجى يليدين بويان شرقى توركستان نيڭ لوپنور كولى باغريدا ئوچوق هوادا ٢٥ قيتم ئاتوم بومباسى يادروقورالىنى پارتيلاتيپ تەجروبە دين ئوتكوزدى . شو هەمميگە ئوچوق معلوم كى بويەردە پاـ رتلاغان ئاتوم بومباسى نيڭ ئاسماندين ياغقان " راديوئاكتيف " يعنى ئولوم چاچقوچ زەهەرليك كوللەرى بو يەرگە يقين ياشيغوچى وياكى ببويەرگە يقين يوـ لوقغان خلق نيڭ سالامتليگى ئوچون داواسيز چوك بير فاجيعە وە هلاكەتلا بولوپ قالماسدين بو يەرديكى پوتكول جانليق وە ئوسوملوك لەرنيڭ حياتى ئوچون موـ تەهليكەليك بولاواتيدو . وە ئنسانلەرنيڭ تەن سالامتليگى ئوچون چوك زەرەر

لەر كەلتوريوا تيدو٠ بو نيك ئوچوندوركى ئاتوم يا دروقورا للەرى نمك، دائيما
بو يەردە سنا قدين ئوتكوزوليشى شرقى توركستان خلقى ئوچون كەلگوسيدە،كى مو-
هيم مسئلەلەردين برسى بوليديغاندەك كورونودو دەپ نيو يورق تايمس گيزيتى
نيك موخبيرى بەيجيندين بلديريدو ٠ بوندين باشقا يەرليك مللەتلەرنيك تعلم
تەربيەسى مللى معاريف مسئلەسى بولوپمو " مللى موختاريەت " نيك قەغەز
يوزيدە ئيمەس ، ئيش ساهاسيدا تولوق ئەمەلگە ئاشوروليشى يەرليك موسول-
مان لەرنيك ئائيلەوى تورموش وە دينى ئيتقاتلەريگە هورمەت ئەيتلشى شون-
داقلا ئولەرنيك نەسللەرى نيك بوزولوپچوك مللەتلەر تەريپيدين ئاستيلاپ يوتو
لوشيغا يول قويماسليق غا ئوخشاش مسئلەلەر، پوتكول شرقى توركستان خلقى
تەريپيدين حيمايە قلينپ ئالغا سورولگەن وە سوريلشى لازيم وە زورور بول-
غان موهيم دعوالەردين برسى دور٠ ١٩٤٩ نجى يلى نيك چوك ئوزگوروشيدين
ئالتە يل كين يعنى ١٩٥٥ نجى يلى ١٠نجى ئاى نيك بيرنجى كونى ختاى مەركەزى
حكومتى تەريپيدين ئيلان ئەتيلگەن " شنجاك ئويغور ئاپتونوم رايونى " نيك ٣٠
نجى يلى نى چوك " بايرام كونى " دەپ قوتلاپ تەخى ئونيك داغ دوغاليق سادا-
لرى چين مەتبوعاتى وە نەشرياتلەريدا داوام قليپ تورغان بر چاغدا شو ئاپتو-
نوم رايون نيك پايتەختى بولغان ئورومچى بيلەن دولت نيك مەركيزى بەيجين دە
كوتورولگەن ئويغور ئوقوغوچى زيالى لەرى نيك ناما يشى پوتكول دونيا خلقى
ئەفكارى ئالديدا شو حقيقەت نى ئاشكارا قليپ ئينيقلاپ بەرديكى ، بوندين ٣٠
يل بورون شرقى توركستان يەرليك خلقى ئوچون مەركيزى حكومەت تەريپيدين وەعدە
قيلنغان وە چين خلق جمهوريتى مللى قورولتايى تەريپيدين تەسديقلانغان " ئس-
مى ئولوغ سوپريسى قوروق " " مللى موختاريەت " حوقوقى تەخى هازيرغيچەليك
ئەمەلگە ئاشورولميدى ٠

بو نىڭ ئەكسىچە بوندىن ٣٥ يىل بۇرۇن ئۆلكە خلق نىڭ ٧٥ پىرسەنتىنى تەشكىل ئەتكەن ئۇيغۇر لەر ھازىر ٤٠ پىرسەنتدىن تۆوەن بولۇپ ١٩٥٣ يىلى دا ئاران ئالتە پىرسەنتنى تەشكىل ئەتكەن خەنسو(ختاى) لەر ھازىر پوتكول ئۇيغور ئاپتونوم رايون خلقى نىڭ يەرىمى غا بارابەر بولوپ قالدى ۰ بو حال يانا شونداغ داوام ئەتسە بو يورت نى يانا قانچە يىل " ئۇيغور ئاپتونوم رايونى " دەپ ئاتيغيلى بولودو ؟

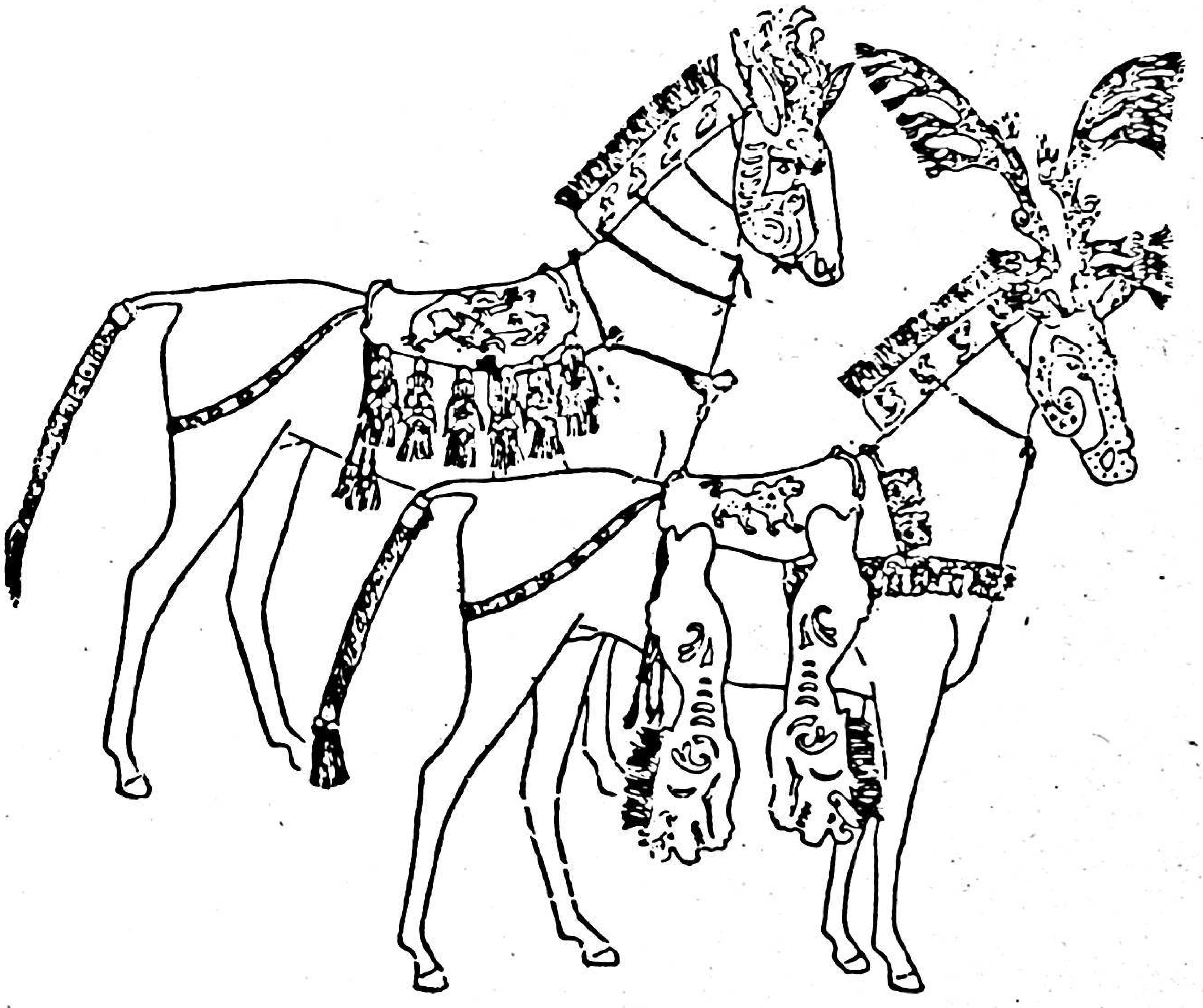

★

Please DO NOT FORGET to renew your SUBSCRIPTION to the Voice of Eastern Turkistan!

★

يورتدين آلغان انتباه لريمدين سطرلر

كامل عبدالله

يورت ايچنده يوز كوروشدوم كوپ قدردانلر بيلان

برگه اويناپ ، برگه اوسكان دوست و يارانلر بيلان

شوق ايله باغريگه باسدی مهربان قرداشلريم

سوزلاشيپ چكسيز قووانديم بر توغوشقانلر بيلان

مسجدی عيدگاهده تنكريم اوچون قيلديم نماز

چين يوركدين دينيگه صادق مسلمانلر بيلان

كاشغری آرامگاهی نی زيارت ايلاديم

باش ايگيپ تعظيم قيلديم چشم گريانلر بيلان

قبری اوزرا گل قويوب ، قرآن اوقوپ ايلاپ دعا

شاد ايتديم روحنی بير قانچه اخوانلر بيلان

بختيار اولدوم ، دليمغه سيغمدی خوشلوقلريم

اولتوروشقان چاغدا شاعرلر ، غزالخوانلر بيلان

بولدی محبتلر اديبانه ، كونكليك ، ذوق بخش

بر نيچه طبعی سليم ، كلكی درافشانلر بيلان

"آچيليپ سايراش" ديسه سايراپ جفاغه اوچراغان

سايراماس بولسا " بوزوق عنصر" سانالغانلر بيلان

تورمه‌لرده كوپ قيين - قيستاقغه اوچراپ درد چيكوپ

بهل بوكولگان ، ساچ آقارغان خسته نيم جانلر بيلان

كلسه‌هم تورليك بلالر باشيغه صبر ايلاگان

خلق پرور ، معريفتليك اهل عرفانلر بيلان

آيريليپ اهل و عيالیدن ، کمالیدن آزیپ
خوار بولغان بختسیز حالی پریشانلر بیلان
یزالرنی سیر قیلدیم کینك ایتزلرده یوروپ
قارشیلاشدیم سو کوتارگان قیز و چوکانلر بیلان
جسمی محنت برله پشقان آق کونکل ، مهمان نواز
اوستا باغبانلر ، جفاکش ایشچی دهقانلر بیلان
حال سوراشدوك باشیدین اوتکانلرنی ایسلاپ یغلاشیپ
« بای » « پوموشچوك » دیپ آتالغان قلبی ویرانلر بیلان
کومینا اعطالیغنده کیچه کوندوز ایشلاسه
بیر سویوق آش یاکی برنان اجره آلغانلر بیلان
قهرتان قیش کونلریده سو کچیپ ، شیخل توشوپ
هارمیغان نازك بدن ، آی یوزلی نسوانلر بیلان
اویده برنان یوق ، قوساق آچ ، غم تولا محنت آغیر
قوی باقیپ گوشت کورمیگان بیچاره چوبانلر بیلان
چارەسیزلیق چاره بولمش دردیگه ـ احوالیگه
باشیغه قالپاق کیگوزیلگانلرنی بهتانلر بیلان
تینکلاغاچ قلبیم ایزیلدی کوزدین آقدی یاشلریم
قصەلر قلغاندا هرکیم آه ـ افغانلر بیلان
درد بیلان ، قایغو بیلان کلمش بهار کلگاندا هم
ظلم آنی تبدیل ایتمشدور زمستانلر بیلان
« تورت کشیلیك بیر گروه » ننك رحمسیز جلادلری
فرق ایتلماس حالغه قویمش یورتنی زندانلر بیلان

قول قيلنمش آدمنى انسانليق ايتلمش پايمال
يوق ايمش حامى شو مظلوملرغه وجدانلر بيلان
حق مشروعى تانيلمشكن جهان ملتلرين
تينك كورولماس نى اوچون خلقم مو انسانلر بيلان
هيچ اونوتماسميز او وحشتليك زماننى تا ابد
صفحهٔ تاريخغه يازغايمز همان قانلر بيلان
قهرمان ملت! مسلم دور وطن سيومك سنكا
كم ايرور مدح ايتسه تاشقين قنچه داستانلر بيلان ...

حج كۆنلەرىدا كۆرۈشۈش .

=================

سعودى راديو، تېلېۋىزىيەلەرى حج آيلىرى كىرىش بىلەن پروگراممالىرىنى باشلاش - تۈگەتىشدە ، حج شعارى بولغان تلبيەنى ئوقۇپ تۇرماق - قاعدەسى بار . " تلبيە ،، دېگەنىمىز ، لبيك اللهم لبيك دېپ تكرارلاش - بىلەن طلب ، حمد ، تكبير تلقينىنى ايتىپ تۈگەيدى .

تلبيە نىڭ معنىسى :(بىر- چاقىرىقنى ايشىتكۈچى آدمنىڭ جواب بېرىش - شكلىدا بولىدۇر) " ھە مانا مېن خدايىم ، سېنىڭ شېرىكىڭ يوق ، حقيقتدا - بۇ نعمت (حج نعمتى) نىڭ حمدى (شكرى) ساڭا ، مخلوقاتنىڭ ايگەسى سېن دورسەن ، سېنىڭ بولسا شېرىكىڭ يوق . ھە مانا - مېن ، سېنىڭ ايككى - دنيادا بىرا دۇرغان سعادتىڭگە حاضرلانماقدا مەن ،، دېگەن بولىدۇر .

تېلېۋىزىيەدە اوقۇلۇپ تۇرغان - حج شعارىنى آڭلاپ تۇرگەنىمدا ، اۆچقۇچ لەردىن تۈشماقدا بولغان ، آپپاق احراملارغا اورالغان ھەرخىل ملتدەن مركب ابر- خاتون ، چوڭ- كىچىك مسلمانلەرنىڭ تىللەرىدا تلقين - قىلىنماقدا بولغان تلبيە ۋە تكبيرلەر ھوا ميدانىنى لرزەگە كېلتۈرماقدا ايدى .

كۆزۈم تېلېۋىزىيەنىن آئينە سىندا بولسە ھەم ، خيالىم وطندە قالغان ، بيت الله شريفغە تشنە بولغان ، حجر الاسودغە كۆزلەرىنى سۈرماققا مشتاق ..لغان - قېرىنداشلەرىمىزنىڭ حج ييغىنى دەن محروم ، ياش آقىپ تۇرغان كۆزلەرى - بىلەن بيت الله - قبلە طرفگە تېرمۈلۈپ ، دعاغە قول آچىپ الله تعالى غە عرض - نيازقىلماقدا بولغانلەرى كۆزۈمدەن اۆتەرايدى .

اۆلەر ياشاپ تۇرگەن يېرلەردە مسلمانلەر بارمۇكىن؟ دېگەن تشويش كۆڭلدىن كېچتى . اۆز- اۆزىمگە : " البتە بار . ليكن حج يولىنى توسۇپ قويغانلەرى اۆچۈن علاج سىزلىكدەن كېلالماسلەر ،، دېگەنىمدا ، يۇرتداگى جامع مسجد ۋە مدرسەلەر كۆز ئىمدەن اۆتماغدا ... وە عالملەر ، شاعرلەر ، طالب العلم لەرنىڭ ــــ صورتلەرى كۆرۈنۈر ايكەن ، شاعرلەردەن بىرى نىڭ :

" طواف قصدىدا قويدىم - قدم بە بسم الله -

دېبان نفس بە نفس طلبيدا مېن گمراه ،،

دېگەننى گواھلىكدەن اۆتماغدا ايدى ، خلقنىڭ سېۋىملىك شاعرى " فرت ،، ملتزم دا تضرع قىلىپ تۇرۇپ :

" قارايغان دلگە بېر گل نور پاكدەن نيا يا رب!

كېتىپ زنگى گنە ، آئينە دەك تاپسۇن جلا يا رب ،،

دېگەن مطلع ليك منظومەسى نىڭ معنى لەرى كۆز ياشىنى آقىتىپ ، تېلېۋىزىيەنىن آئينە سىنى خىرەلاشتىرىپ قويغان ايدى .

تېلېۋىزىيەنىن كۆرسەتىپ تۇرگەن ، اسلام يۇرتلەرىنىڭ منظرەلەرى ھەر

ئۆلكىمىز نىڭ مەسجىد، مەدرىسە، مىنارەلەرنى كۆرسەتمەكچى ئىكەن، ئەسىرلەردىن بۇيان قىش-ياز ئەسلىرىنىڭ ئىسسىق-سوغۇق لەرگە چىداپ، بۈگۈن غەيرى باشقىلاردىكىگە ئوتتۇرغا كۆتۈرۈپ تۇرغان بۇخارا، خىۋە، سەمەرقەند، كاشغەردىكى مىنارەلەرنى كۆرسەتمەكچى...

كاشغەردىكى ئوقۇغان مەدرىسەلىرىم، سىنىپداشلىرىم، ئۇستازلىرىم- كۆرسىتىپ- تاشلاپ كەتكەن گېزىت، ژۇرناللارنى بىرلىكتە ئوقۇپ، مەنالىرىنى مۇزاكىرە قىلىشقان يولداشلىرىم تاللىغان موزوئلار، خۇسۇسەن شېئىرغا خاس سەھىپىلەردە مۇتالىئە قىلغان، شائىرلارنىڭ ئىسمى، شېئىرلىرىنىڭ بىر-ئىككى مىسرالىرى يادىمغا كەلدى. ئۇ مۇنداق يازىلغان ئىدى:

" دىل كۆيەرلىكمەن- ئىلى نىڭ- سېنى ئۆزۈڭ كۆڭلۈمنى ئاچ،
رەھمىتىڭ بىرلە ! سىراتى مۇستەقىم غە ئىھدىنا.
ياخشى ئەخلاق بىرلە پاك ۋىجدانى ئاڭا بولسۇن نەسىپ،
بىلمەسۇن بارە، دېيىپ ۋەتەندىن ئۆزگە، دۇنيادا- ئانا. "

ئىسلام ئەقىدىسى ياققال كۆرۈنۈپ تۇرغان بۇ- شېئىر، كاشغەرلىك ئەھمەدزىيائىينىڭ ئەقىدىسى بىلەن ۋەتەن پەرۋەرلىكىنى كۆرسەتكەن، ياقىملىق مۇجەسسەم، يېتىمەس نەمۇنە لەردەن يادىمدا قالغانى ئىدى.

شائىرنىڭ ئۆزى بىلەن بىر شەھەردە ياشىغان بولساممۇ، كۆرۈشمەك شەرىپىگە ئىگە بولالمىغانلىقىمغا ئەپسۇسلانار، ھەر- بىر مۇناسىۋەتتە يېقىنلىقتىن يۇرتداشلىرى بىلەن ئولتۇرغاندا، ئۇنىڭ ھاياتتا بار- يوقلۇقى دەن سۈرۈشتۈرەر ئىدىم. ١٩٥٠- يىللىرى قاماقلىنىپ، ھەتتا ئۆلتۈرۈلگەن دېيىپ خەۋەر تارقالغاندا،

يېقىن ئاغىنە يۇرتداش قالمىغان بولسا: شائىرنىڭ كۆرۈشكەن مۇخلىس لەردەن بولغان ئالىم: مۇھەممەد ئەمىن ئىسلامى ھەزرەتلىرى، يۇرتداش- مۇسۇلمان شائىرنىڭ ئەسەرلىرىنى تىرىك ساقلاپ قالماق ئۈچۈن، قاھىرەدە تەبئى قىلىپ- تارقاتقان "تۇزۇمۇش چېچەكلەر منظومەسى بىلەن "رابىئە سەئدىن "، "سەھنە كىتابى مۇھاجىر لەرنىمىزا ئۈچۈن تەسەللى بولغان ئىدى.

... سىياھەتكە چىققان ۋاقىتلىرىمدا، ئۇلۇغ شائىرنىڭ بار- يوقلىقىنى سۈرۈشتۈرۈپ يۈرمەك ئىدىم. بولغان بىلگەنلەردىن بىرى دەفئە تۈركىيە دە، يۇرتدىن يېڭى چىققان يىگىتتىن "ئۇ تۇتقۇنلۇقتا قامىلىپ چىقتى" دېگەن- خەۋەرنى ئاڭلىدىم. سىياھەتتىن قايتقاندا بۇ خۇش خەۋەرنى يۇرتداشلىرىمغا ساۋغا قىلدىم.

١٩٨٥- يىلى ٨- ئايلاردا بىرادەرلىرىمىزنىڭ بىرى- تېلېفون بىلەن: "ئەھمەد زىيائى بۇ يىل ھەجگە كېلەرمىش" دېيىپ بىشارەت بەردى.

ھەج دىن بىر ھەپتە ئۆتكەندە، كامىل ئابدۇللا- تاشقىن بىلەن مەككە ئەلمۇكەررەمەگە تۈشۈپ، ئۈرۈمچى، كاشغەر، ياركەند، خوتەن دىن كەلگەن ھاجىلار بىلەن كۆرۈشتۈك. نامازدىن كېيىن ئوقۇماق ئۈچۈن مەسجىدگە كىرىپ تۇرغىنىمىزدا،

همراه لەرىمىزنىڭ برى: " ما نا احمدضيائى ،، دېپ ندا قىلدى ·
يول اوُستىدە قونچا غلاشىپ كوُرۈشتۈك · اسملەرىمىزنى اۇيتىپ تانوُشتۇرما ق
دا بولغان صالحجان قارىنى تشكرلەرىمىزبولسوُن ·

xxxxxxxxxxxxxxx

زيارت صحبتى

" حج نىڭ صحبتى شىرىن بولادى ،، دېگەنلەرىدەك ،اولتورۇشقا رئيس
لىك قىلماقدا بولغان ، مىڭ ييل ياشاغان آتا لەرىمىز : يوسف خاص حاجب
ۋە محمود الكاشغرى لەرنىڭ يازىب قالدۇرغان اثيرلەرى باشچى لىق قىلماق
دا ايدى · توُرك تيلى اساسىدا سوُزلەگەن آيماقلەرىمىزغە عصرلەربويى –
خذمت قىلسەلەرهەم چارچاماغان بابالەرنىڭ يازغانلەرى ، بوُكوُنكى اولاد
لەرىنىڭ قولىنى توُتوُپ : " بز ياساغان يولنى بوُزماڭلەر ، تيلىمىزنى
يوقاتماڭلەرا ،، دېگەندەك روح بېرماقدا ايدىلەر · حقيقتدا مجلس نىڭ –
آقىمى ـ هەم ، آتالەر سوُزىگە اعتبار بېرگەن حالدا دوام ايتمەكدا ايدى ·
كاملجان نىڭ سوُزى قەشقەرغە بارغاندا ـ كوُرگەن ـ بيلگەن ادبى –
احوالدەن چىقارغان نتيجەلەرىنى يكونلاماقدا بولغانىدەن توبەنداكى
خلاصەسىنى بيان قىلدى : " كاشغرگە بارغانىمدا ، احمدضيائى بيلەن –
كوُرۈشالماغان بولسامهەم ، باشقا ادىب ـ شاعرلەربيلەن صحبتدا بولدىم ·
كوُرگەنلەرىمدەن قىزىقارلىق مسئلە ، ادبياتىمىزنى شهرلەراسمى بيلەن
تقسيم قىلغان حالدا ، كاشغرادبياتى ، ياركندادبياتى ، خوتەن ادبياتى
دېگەن شكلدا پارچالانىب كېتكەنى · اولەرنىڭ قولىدا توُرگەن " قوتاتقۇ –
بيلىك ، ديوان اللغات الترك ،، لەردەن هيچ بر فايدالانماغانلىقلەرىنى
كوُرسەتمەكدا ايدى ·
بۇ ـ مسئلەنى سوُزلەدىم ، توُزوك جواب آلالمادىم · اوُرۇمچىگە كېلد
گەنىمدا ، آكادمىك ابراهيم مطيعى غە عرض ايتدىم ، ابجابى جواب بېر –
ماگاندەن كيين : " ايمدى ، كوُچەلەر بيلەن محلەلەرگە ادبياتدەن حصە
ايتىب بېرىشنى اوُنوُتماڭلەر ،، دېپ آيرىلدىم ·
آتالەرىمىز ، بىرلەشتىرگەن ادبياتنى – پارچالاپ ، توُزوُپ بېرگەن تيللەر
نى بوُزسەك ، تاريخ بزلەرنى نيمە دېپ آتاماغىنى يادلاماغىمىزلازم ،،دېدى
احمدضيائى – كاملجاننىڭ سوُزىگە قوشولغانىنى باش بيلەن اشارت
لەب تصديقلادى · علاوە قىلىب : " مېن ، علملىڭ برعائلەدا توُغولوُپ آتام
نىڭ قولىدا اوقوُپ ، عربى ، فارسى تيل قواعدلەرىنى توُگەتكەن مەن ·
عربچە ناكى كوُچەسوُزلەرىنى بيلماسامهەم ، فصيح تيلىنى بيلامەن ·
ديمەك كي ! بولامەنكى ، هەربرملتدا فصيح ۋە عوام تيلى باربولگەندەك ، بو
لەرنىڭ خصوصيت لەرى آيرىمدوُر · علمى كتابلەر ، تاريخلەر ، بوُيوُك شاعر

لەرنىڭ شعرلەرى فصيح تيلنى طلب قىلادى . كۆچە تيلى بولسا ، آياغى يېرگە تېگمەگەن - انسانلەرنىڭ طلبى دۇر . يا كى انسانە ، درجەگە تۈشكەن - مقالە لەرنىڭ استەگەنىدۇر ، بۇنىڭدە علم و معرفتدە معرفتسىز دېگەن نام بېلەن قاراب ، معرفتنى تانلاغاندۇر .

بعنى ياشلەر بۇ - فرقنى آيرىماسدىن " كۆچە سۆزىنى ،، معقوللاغانلەر . بۇ ، فكرلەرى معرفت , كورسەتماغانى اوچون ، ادبياتنى شهرلەراسمىگە آتاپ قويغانلەر . يۇرتدا ، سزگە كۆرۈنگەن كەمچىلىكلەرىمىز بار ؟ سزنىڭ روحىڭز ، ملي غيرتىڭز هەرقايسى قلم تۈتكەنلەرگە مراجعت قىلدۇرغاندۇركى ؛ ادبياتىمىزنى علمغە اويغۇن بولغان حالدا يۈكسەلماغىنى - ابدى ساقلانماغىنى كۆزدا تۇتقاندۇرسز . شۇنىڭ اوچون حركتىڭزنى توغرو دېپ آلقىشلايمەن . بۇ توغرولوق مېن ، فكرىڭزنى اورونلاتماغىگە سۆز بېرەمەن ، سزلەرهەم ياردمدا بولۇشلەرىڭزنى سورايمەن ،، دېدى .

سۆز نوبتى ماڭا كېلگەنى اوچون تۆبەندا كىچە سۆزگە كىرىشدىم :

" ادبيات نىڭ اساسى بولغان - تيل ، خلق دىن آلىنغان بولۇپ ، بيلگىن لەرىمىز عصرلەرچە ايمگەك سىڭدۈرگان . استادلەرىمىز يوسف حاجب ، محمود كاشغرى لەرخلق تىلىنى ادبى لاشتۇرماق اوچون عمرلەرىنى صرف قىلغانلەر . اولەر تۈزۈپ بېرگەن قاعدەلەر خلقىمىزنىڭ ادبي قورالى بولۇپ ، علم - فن اوچون نورغون خدمت لەرقىلىپ تۆرت عصر اۆتكەندا ، اۆلكە - ولايتلەرداكى اهميتسىز قاراشلەر بيلەن بوزولۇشقا باشلاغانىنى ادبيات تاريخلەرى كۆرسەتمەكدادۇر . شۇنىڭ بيلەن ١٥ - عصرغە كېلگەندا ادبياتىمىزنىڭ كۆچى كېتىپ قالغاندۇر .

بۈيۈك متفكرىمىز - نوائي رحمة الله عليه ياڭغانلەرىنى ، علمي قاعدەدەن اوزاقدا قالغانىنىڭ ايزلەرىنى تاپىب ، محيطى داگى اديب ، شاعرلەر - اۆز تيلىنى تاشلاپ ، فارسى يازىب تۇرگانىنى كۆرگەن . ملت نىڭ كېلگۈسى داكى ادبي مجالىنى تهلكەدا كۆرۈپ ، تۈرك آيماقلەرى - تيللەرىنى كۆزى بيلەن كۆرۈپ چىقماق اوچون يولغە تۈشكەن .

تۈرك آيماقلەرى ياشاماقدا بولغان منطقەلەرنى باشدىن - آياقغا كۆرۈپ چىقىب ، وقتنىچە " چىغاتاى ادبياتى ،، نامى بيلەن شهرت لەنگەن ادبى قاعدەنى تۈزۈب ، بۇ ادبيات هەم كۆنلەرنىڭ برىدا بوزولماسلىكى اوچون لازم بولغان مدافعە چارەلەرىنى كوروب ، مستحكم اورونلاشتۇرغاندۇر .

بۇ توغرولوق استادنىڭ اۆزى - يازغان خمسە سىدا مۇندا غ دېگەن :

" ادبى سۆزلەرنى تىزىب ، شعر قىلدىم . اونى نازنين صنم كورسەتمەك اوچون كىمخاپ ، ايپەك تونلەرگە آلماس - گوهر تۆگمەلەرا ورنا تىپ كيدۈردىم . ساچلەرىنى تاراپ ، كۆزلەرىگە سۇرمە قويۇپ يۈرگۈزگەنىمدا ، نازبيلەن يۈ-

رۇپ ، ھەممەگە كۆرۈندى . بۇوقتدا يۇزخمل جفاكارلەر چىقىپ ،كيىم - كە-
چەكلەرىنى تالان- تاراج قىلدى - اۇزىنى ھەم تاغاركيدۇرۇپ اسير قىلدى .
بيىنلاگودەك حالللەربولدى . عجائب شۇنداكى ، آتىنى شعرقويۇپ ، داكتىنى
كۆككە كۆتاردىلەر . بۇبىلەن كۆكلۇمگەجفا تيغىنى اۇرۇپ ، جانىمدەن -
تويدۇردىلەر . ادبياتنى جفاكارلەردەن قوتقارماق اۈچۈن قلعە ياساماق -
لازمبولدى . قلعەنىڭ اساسىنى پولاتدەن ، ديۋارلەرىنى تاشدەن ، اېگىز -
لىكىنى آسماننە ، آستىنى ديگزتوبى گە يېتكۆزۈپ ، كمندبىلەن نقب دەن
ضرر يېتماسلق چارەلەرىنى كۆرۈپ ، قلعە اۈستىداكى قصرغە ادبيات پرى
زادلەرىنى اورۇنلاشتۇردىم . مباداسو قصدقىلغوچى لەربولسا ، اۇلەرنى
يوقاتماق اۈچۈن نورغون اوق ، تاشتوپلاپ قويدۇم . آچىقراق توشۇندۇر-
سەم ، تاشلەر ۋجدانىنىڭ احتياطى دەن عبارت بولوب "آه سحرگاه" دەندۇر .

ھەرقاچان بر بى ادب اۇزىنىڭغە ياقىنلاشقودەك بولسا ، اۇزىنىڭغە بۇ ، اوق
بىلەن تاشلەر قيينچلىق توغدۇرادۇر ،، ديگەن .

اۇلوغلەرىمىز ادبياتىمىز مستقبلىنى ساقلاش اۈچۈن بۇ- يول -
يورزقنى كۆرسەتمىگىنىدە قالماسدىن ، تيلىمىزنىڭ اۈستونلىكى ، قوشنا -
ادبياتلەرغە احتياجى يوقلىقىنى اثبات لاماق اۈچۈن " محاكمة اللغتين ،،
ديگەن كتاب ھەم يازىپ قالدۇرغاندۇر . اۇنىڭدا كۆرسەتىلگەن مصدرلەر
دەن ھەرقانچە سۆز تۈزسەك ياراديغانلىقى ھەممەمىزگە معلومدۇر .
آتالەرىمىز مۇنداغ چالىشقاندا ، بىزلەرنىڭ شھر- شھرگە بۆلۈنىشىمىز -
زور كەچىلمكىمىزدۇر . بۇنى اۇزحالىندا يۈكسەلتوروش بىلەن وظيفەمىزنى
اورونلاماغىمىز ، ابىچا نلىقا دعوت قىلىنشى طبيعى دۇر ،، ديگەنىمدەن -
كيين ، صالح جان قارىم سۆز آلىپ ؛ " بىزنىڭ حاضرقى ادبياتىمىزبىلەن -

٥٠ يىلبورونقى ادبياتىمىز آراسىندا زورفرق بار . مثلا : برآدم ٥٠ يىل
بورزن يۇرتدىن چىققان بولسا ، بۇكۈن يۇرتغە بارىپ يېڭى دىن اوقو -
ماگۈنچە ادبياتىمىزبىلەن تانوشالماس . بۇنىڭ سببى ، ياشلەرنىڭ
كۆنە ادبياتقا توشۇنمەگەنى دىن ، كۆنە ادبياتداكى حركاتلەر (زبر ،
زير ، پيش ، سكون) آرقالىق معنى چىقارماقنى آغر كۆرگەنلىكلەرى بولسا ،
عرب حرفىداكى ٩ حرف بزنىڭ تىلىمىزدا اورون توتماغانىدىن حتى كى -
بوحرفلەرنى (ا - ث - ح - ذ - ص - ض - ط - ظ - ع) عربلەردەك اۆز
مخرج لەريدەن چىقارالماغانلىقلەرى عذر بولغاندۇر .
بۇ مرحلەلەر " آغىزدىن چىققاننى يازىش" فكرىنى توغدۇردى . بۇفكر ،
ياشلەرىمىز طرفىندەن ياقلاندى ، معارف ۋە نشرياتلەر قوللانغاندىن كيين
عمومىلاشتى . بۇمسئلە نىڭ دنياۋى اورنى ، تاريخى - ادبى قيمتى شە
اھميت بېرىلماسدىن ، دنياۋى بولماغاندا ھەم ، محلى قوززلتاى آچىپ

ھەرخىل فكرلەرنى تحليل قىلىپ چىقىلماتا نلىقدىن ميدانغە كېلگەندۇر. تاشقارىدا كى يۇرتدا شلەرىمىز بۇحقدا علم كۆزى بىلەن قاراپ، ادبيا تىمىز نىڭ تاريخى ا ورنىنى ساقلاپ قالما قدەك ا ولوغ وظيفەنى ا ۇتۇتماغانلەر. علمى مضمونغە ا ېگە بولغا ن ھەرقا نداق فكرلەرنى قبول قىلامىز، يورت ھەم قبول قىلىشقا طرفدا ردۇر،، دېدى.

احمد ضيا نى مسئلەنى مثا للەر بىلەن تحليل قىلماق ا ۇچۇن، سۆز- باشلاپ: " توغرۇ، بزنىڭ تيلىمىزدا، صالح قارىم سانا غان ٩ حرف دىن ٨ دا نەسىنە مطلق ا ورون يوق. براق، تيلىمىزغە قا تناشىپ تۇرغان عربچە، فارسچە سۆزلەرنىڭ معنىسىنى ا ۆزحا لىندا يازماسدىن چىقا رماق ممكن ا ېمەس. بۇحا لدا، با ياقى حكمىمىزنى يا ندۇرۇپ آلماق مجبوريتندا قا لغا ن بولامىز. مثا ل ا ۆچۆن " خلق،، دېگەن سوزنى قوللانماققا احتيا جىمىز بار، " حكومت،، ھەم شۇنداق. بۇلەرنى بز " خەلىق، ھوكۇمەت،، يازىپ كۆرسەتكەندا، بركىشى طرفندەن: " يا زغا نلەرىڭزنە علمىمىزگنا يە قىلما دى، بۇلەرنىڭ لغت ۋە املا بويىنچە تۇتقا ن ا ورونلەرىنى ا ۆزگەرتۆر ساڭز،، دېگەن طلبغە جواب بېرمەك، بزنىڭ قاعدەدىن چىققا نلىقىمىزنى اعتراف ا ېتمەك دېمەكدۇر. بۇمنطوبيتنى يوقا تماق ا ۇچۇن، يا كلىشقا ن جا يلەرىمىزغە ا ۆزىمىز چا لىشىپ تۆزەتماغىمىز لازمدۇر.

مەدا مكى عرب، ايران سۆزلەرىگە حاجتىمىز بار ا ېكەن، ا ۆلەرقوللانغا ن حرفلەرنى - ا ۆلەرنىڭ سۆزلەرى ا ۆچۆن - قوللانماغىمىز، ادبيا تىمىزگە " تدخل،، اعتبار قىلىنماس. چۆنكى، بۇلەر كېلگۆسىدا بۇ سۆزلەردەن استغنا قىلماق ا ۆچۆن هيچ بر قيد - شرطغە باغلانغا ن ا ېمەسدۆرمز. اگر، امكانيتىمىز بار بولسا باشقا لەر سۆزىنى بۇ كۆندەن باشلاب قوللانماس لىققا حقى مىز بار.

بۇحا لدا، حركا تلەر بىلەن ٨ حرفنى " قيين،، دېيا لماسمىز. انسا نلەر، علم ا ۆچۆن غربدىن شرققە بارماقنى " قيين،، دېماسلەر. چۆنكى ا ېل - يۇرتى ا ۆچۆن علم آختارىپ بارىپ، يات تيللەرنى ا ۆرگەنىشكە مجبوربولادۇر. بز بولسا جا يىمىزدىن قوزغا لماسدىن تۆرۆپ، " قيين،، دېپ بەھانە تاپساق، بۇنىڭ معنىسى ھورزنلوق بولۇر.

شۇنىڭ ا ۆچۆن يا را ملىق بر يول تاپىپ، خلقىمىزنى يۆكسەلتۆرۆش - ايشىنى كۆزدا تماغىمىز ضرورۇدۇر. البتە بۇ حقدا، يۇرتىنىڭ تاشىدا بولغان علم سېۋەر قرىنداشلەرىمىز يا ردمدا بولۇشلەرى مطلوبىمىزدۇر،، دېدى.

احمد ضيا ئى نىڭ سۆزلەرىنى ا ورونلوق دېپ تصديقلاغا ن - كا مل جا ن، دوا م قىلىپ: " مېن يۇرتدا كۆرگەنىمگە قا راغا ندا، نشريا تلەر، مطبوعات ايشلەرىنى چا پسانلاتقا ن بولسا ھەم، طبع قىلىنا دۇرغا ن ما ددەلەرنى علمي نظردەن كېچۆرماسلىقلەرى، قىلىنغا ن حركتنى بوشقا چىقا رغا ندۇر

نشریاتدا مهم وظیفه توتقان یورتداشلەربیلەن بو- مسئلەنی مذاکرە -
قیلنمادا ، اولەرنینگ بیرگەن جوابلەری علمی بولماسدن - مهمل بولغانی،
مینی قناعتلاندورمادی . برغینە: " کوچەتیلی جانلیق تیل ،، دیگەن
توپسیز فلسفەنی دالدا قیلدیلەر .
بزلەر- بویەردا ، اوینورا دبیاتینی گوللەپ- یاشناماغی اوچون مذاکرە
لاشماقدا میز . فکرمیچە: اوینورچە سوزلەرنی تیل قاعدەسیگە اوینون ، علـ
ـمی اساسدا کوروپ چیقماق بیلەن توزوپ چیقماغی ضروردور .
مثلاً : تیلیمیزنینگ اساسی،خلقدەن آلینماغی علمنینگ اساسی دور . براق ،
خلقدەن برغینە سوزآلینغان بولساق ، اونینگدن برقانچە سوزتوزماق لازمدور.
خلقدەن آلینغان سوزیمیزنینگ بعضیلەری قلمغە برابر کیلماس ،بو ایشلەر
نی کوچە آدملەری توزەتمەکدن عاجزدور . یەنە ، بو ایشلەر علملیکلەرگە
خاص بولوب قالماغی طبیعی دور .
علم کشیلەری ، خەلقنینگ سوزینی قبول قیلغاندەن کیین ، اوزەک
تاپیلدی دیمەك ، بونی قلمنە یازدوروپ مصدر توزگەن بولدوق ، بو مصدر
دەن بویروق آلماغیمیز لازم "دیدور" ایمدی - بز، مصدربیلەن بویروقتا یوللەنیپ
یەنگی - یەنگی سوزلەرنی یاساماقتا ، تیلیمیزنی بایتماقتا علم قوراللی
بیلەن قورالالنغان بولدوق . یاساغان سوزیمیز ، اوزەکنی کورساتالماغان
حالدا ، علمی قورولتایلەر آرقالیق مذاکرەلاشیپ قرارچیقارماغیمیز ،علم
نینگ حرمتی دین بولور .
شینجانگ نشریاتی ، بو نقطەلەرگە دقت قیلماغانی اوچون ، مطبوعات
لەری " بوپ ، کەپ ، شوکلشقا ، ثنتا یمن ، مەهلیا ... ،، غە اوخشاش علم
غە اویماغان حرفلەرنی تیزیپ ، نامینی " کتاب ، جورنال ، ادبیات ،،
قویوپ چیقارغانی ، اوینورخلقی نینگ تاریخی علمیگە اهانت قیلغان بولوپ-
قالماسدن اوتموشداکی استاذلەریمیز ، آتا ، بابالەریمیزغەدەم ابرگدشـ
مەگەن ،ناقابل اولاد دیگەن عنوانینی قبول قیلغانیمیزبولور ،،دیدی -
بزلەر، کاملجاننینگ سوزینی معقوللاپ ، بحث قیلماقنی آلغا
سورونش بیلەن ، سوزنی مینگە بیرمشتیلەر .
دنیاداکی هەممە ملتنینگ تیل قاعدەسی ؛ اسم ،فعل ،امر ، اشتقاق
دیگەن مرکزلەراساسندا قورولغاندور- دیپ سوزیمنی باشلادیم .
بریورتدا ، بر ملت یاشاپ تورغان حالدا شهرلەر، ولایتلەر نینگ سوزی شیوه
لەراعتباری بیلەن ، بر ملت ایمەسدەك کورسەتماغی ممکندور . مثال اوچون
چینلیکلەر برملت بولوپ- توروپ رایونلەر ، ولایتلەردەکی شیوە فرقی
ترجماننە حاجت توشوراردور . لیکن ادبیات بیلەن ، چین دیگەن بویوك
ارانی گە ایگەلیکلەری قبول قیلینمیغاندور .
بوکوننا ، عربلەردەن ١٩ مستقل حکومت بار ،بولەرنینگ مستقللیکی -

دنیا بویونچه تانولغاندور. بران ، ملت نینگ عربلمکی ساقلانغاندور.
بونینگ غا ملی ، انسانینگ ملی بوتونلکنی مستقل لشقنه ایمەس ،
ادبیات بیلەن کمالات تاپقانینی کۆرسەتمەکدە دور. چونکی ۱۹ حکومت بولوپ
کۆرونگەن عربلەرنی برلەشتورۆپ - تورگەن ، ادبیا تلەرنینگ بربولغانی
دور. بونینگدین خلاصه چیقارغودەك بولساق ، تیل نینگ تەرەك تورماغی ،
ملت نینگ تەرەك تورماغی دیمەكدور. بوندا غ بولغاندا ، تیل وە ادبیا -
تیغە قاراماي ، ملت نینگ کهنه تاریخی غە قاراپ ، او ملتنی ابدی -
یاشاتماق دیگەن نتیجه چیقارغان بولامیز.

تیل علمی بیلەن شهرت قازانغان علامه لەرنینگ سۆزیگە قاراغاندا ،
« تیلنینگ اساسی خلق دور. خلقنینگ مثالی اورمانینگ درختلەری غە
اوخشایدور. بو درختلەر انسانغە خدمت قیلماقنی استەر ، لیکن - بونی
اوستالەر ایشلەپ ، انسانینگ طلبی غە موافقلاشتورماسا ، اوتونیدین باشقا
غە یاراماس - شونینگغە اوخشاش ، خلق دین آلغان سۆزنی معلم لەر ایشلەپ
برقانچە ایشقا یارا ملیق قیلماسا بولماس »، بز بومثالنی " کۆچه تیلی
جانلیق تیل »، نظریەسیگە تارتوق قیلساق ، اورونسیز بولماس.

" ... سوزی »، دیگەنیمیز ، دانشمند - آتالەریمیزنینگ سۆزلەریدور.
اولەر: بولماغانغە بولوشما ،، دیگەنی ، لفظی ، تحریری شکلنی تۆزەتیش
غە حاجت توشمەگەن بولسا ، کۆچه سۆزی بیلەن بوزوپ ، تۆزەتیشکە محتاج
قیلیپ قویماسلەر. مثالی : اوزبەك کۆچه سۆزیدا " بومەگەنگە بولوشمه ،،
دیگەن بولسا ، اویغور کۆچه سۆزیدا " بومیغانغا بولوشما ،، شکلیدا سۆز
لەنگەنلەر. کۆچه سۆزلری آتالەر تۆزگەن سۆزگە بویون سونماغان حالدا -
(بزنینگ) علمنی کۆچه سۆزینینگ آیاغیغە تاشلاپ بیرگەنیمیز ، ناداتلیق
آتالماسمو؟ یوقاریقی آتالەرسۆزینینگ بوزلغان شکلیدەن یانا بر علمی
سوال تۆغولادی. او بولسا ، سۆزنینگ برنجی قسمیدا ، بر (ل) حرفینی آلیپ
تاشلاغانلەرمیدا ، ایککنچی یارمیدا کی (ل) اۆزا ورنیدا قالغان.
برنجی (ل) نی آلیپ تاشلاغان کۆچ ، ایککنچینی آلیپ تاشلاماقتا نیمه -
سبب دین کۆچی یەتمەدی. بونی تحقیق قیلغاندا ، کۆچه تیلی جواب بیرال
کۆچه تیلی جواب بیرالماس ، یەنە تیل عالملەری قناعتلاندوروپ جواب
بیرادیلەر ،، دیگەنیمدەن کیین ، صحبتغە عائد بعضی مذاکرەلەر -
اۆتۆپ ، تۆبەندا کی قرار قبول قیلیندی :

الحمدلله رب العالمین الصلوة والسلام علی رسولنا الکریم وآله و
اصحابه اجمعین.

الله تعالی نینگ عنایتی بیلەن ۱۹۸۵ - یلی اوتکەن ۱٤٠٥ - نوبت
لیك عمومی حج غە عزیز یورتیمیز - کاشغر حاجی لەری آراسیدا ، یورتینینگ -
آتاقلیق شاعری وە شهرتلیك ادیبی احمد ضیائی حضرتلەری بیلەن صحبتی

سىزغه اشتراك قىلغان صالح جان قارىملەر بار.
بلدالله الحرام استقامەت قىلىۋاتقان ـ مقيم كامل عبدالله (تاشقىن) ۋە يعقوب خوجەلەر بولوپ ، تىل ۋە ادبيات ئىمىزنىڭ يۈكسەلىشى ، دائىمى حالدا اۆز شان ـ شوكىتىنى علمى تۇسدا كۆرسەتىپ تۇرماغى اۈچۈن ، تجربەلەر كورسەتكەن ـ كەمچىلىكلەرنى كۆزدا تۇتقان حالدا تۆبەندا كى قرارنى قىلدۇق .

١ ـ اويغور تاريخى نىڭ عصرلەر بويى باشدىن اۆتكۆزگەن درسلەرى ، اسلامنى قبول قىلغاندەن كينكى ادبى يۈكسەلىشىنى كۆزدا تۇتۇپ ، خلقىمىزنىڭ ادبى ميراثلەرىنى ساقلاش بيلەن ، حاضر ۋە كېلگۈسى داكى اولادغه فائدەلىق بولماغى كۆزدا تۇتۇلدى .
٢ ـ بوگۈن يۇرتىمىزدا قوللانىپ تۇرغان الفبا مىز، عرب حرفلەرى اساسىندا بولغان بولسا هم ، عرب تيلىدا ايشلەشى مقرر بولغان ٨ حرفنى اويغور حرفى قاتارىغه قوشماسىمىز ، تيلىمىزدا ايشلەپ تۇرگەن ـ عربچە سۆزلەرنى توغرى يازماق اۈچۈن ، سۆزنىڭ عربچە بولماغى شرطى بيلەن ايشلەتمەككە احتياجىمىز بولغانى اۈچۈن قبول قىلدۇق .
٣ ـ اوز تيلىمىز ۋە ادبي قاعدەمىزنى توغرى يولغه سالماق اۈچۈن ، سۆزنىڭ اۆزەكىدىن چىقارىلغان سۆزلەرنى ياسا ـ ، بۇ قاعدەگە اويغون بولماغان سوزلەرنى ادبياتىمىزدەن تاشقارىدا ايشلەت[illegible] امكان بارلىغىنى معقول الادۇق .
٤ ـ تجربە اثناسىندا كۆرۈلگەن كەمچىلىكلەرنى تۈزەتىپ تۇرماق اۈچۈن اديبلەرىمىزنىڭ كۆرۈنۈپ تۇرماقلەرى كېرەكلىك تاپىلدى .

علاۋە :

سفرىمىز ياقىن بولغانى اۈچۈن ، صحبتى مىز مضمونىنى تاشقى مملكت گزيتلەرىدا اعلان قىلىنماغىغه طرفىمىزدىن مانع ليك يوقلىغىنى كامل جان بيلەن يعقوب خوجه لەرغه بيلدۈردۈك .

اعتذار :
======

مقالەنى اۆز وقتىدا يازالماغانىمىز اۈچۈن ، تأخيرگە قالغانىمىزنىڭ عذرىمىزنى سۇنامىز .

كامل عبدالله (تاشقىن)　　　　يعقوب خوجه

١٠/٦/ ١٤٠٦ـ هـ

٢٦/٩/١٩٨٥ـ م

محترم اوقوغوچیلەر

سعودی عربستان نینگ طائف شهرندە اولتوروشلوق قیمتلیك یورتداشیمیز یعقوب خواجه بگ افندیم طرفدین یازیلیپ نشر قلنماسی اوچون بیزگە کوندریلگەن قوتا تقوبیلیك متنی و شرحی ناتلیق مقالەنی هیچ بیر مداخلەده بولونماسدین شوپەیتچە نشر قلماقدا میز. مقالە اوزون بولغاچ بیر ساندا بیسمپ چقارماقتا امکان بولمیدی. اونینگ اوچون ایککی گە بولوپ نشر قلماق مجبوریتندە قالدوق و مقالە دە قوللانلغان خریطەلارنی هم قویالمیدوق.

"شرقی تورکستان نینگ آوازی"

بسم الله الرحمن الرحیم

قوتا تقوبیلیك متنی و شرحی

اولوغ عالم یوسف خاص حاجب اثری

شرح قیلغوچی

یعقوب خواجه

....

کریش

بسم الله الرحمن الرحیم

قولمیزداکی خریطەلار خاقانیه دولتنداکی بالاساغون - سوبای شهرلرینی کورساتما غانیدیك، خاقانیه دولتی نی هم " قاراخانی لر دولتی " دیپ یازغانلیقی، قولمیزداکی قوتا تقوبیلیك نینگ یازغوچی سی توغولغان شهرینی تاپماق اوچون تا - ریخلر نندگیماچقین حالداکی اشارتلرینه یولانیپ ایزلاپ تاپماقتا مجبور قلغاندور. بو نقطه نی بیان قلغان مرجع لردین توبنداکیچه

خاقانیه دولتندا بالاساغون

....

کوك ترکلرو غربی ترك قاغانلیقی نینگ دوامی بولمیش " خاقانی ترك " دو-

لتى ميلادنينك ٨٤٠نچى قوروولوپ ، بالاساغوننى مركز قلغان . ينكى دين قوروولغان
خاقانيه دولتى غه بيلگا قول قادرخان وفات قلغاندين كين ، اينيسى ـ بازر
آرسلان " اوغولچاق " ادارسندا ايدى .

تاريخلردا " خاقانى ترك " ويا " افراسياب اوغوللرى " ناميني تاشوغان ،
كوك تركلر سلالسيدين بولغانليقى بيلندگان ، بو كونكى تعبير بيلان " قارا ـ
خانلى سلالسى " ميلادنينك ٨٩٣ نچى يلندا ، غربى تركستاننى سامانيلرغه تاشلاپ
چقماققا مجبور بولغان ايديلر .

ترك كولتورى نينك آقيميني تيگدورغان ، خاقانى دولتى غه قاراشليق كوپكينه
آيماقلريني اسلام غه كريشى دين كين (٩٢٦م) كاشغردا بولغان .

يانا بر روايتقه قاراغاندا (ايكى توغوشقان نينك برى بولميش) بازر آرسلان
خان ، بورونقى غرب تركلرى ـ توركيش و قارلوق ـ پاى تختى ـ غرب شمال تركستا ـ
نداكى سوياب (كيينكى اسمى بالاساغون) دا اوردا قورغان ايدى . شول اساس
لرغه قاراغاندا غرب تركلرى نينك مركز شهرى (پاى تخت) آرغو ـ تالاس ـ طراز ـ
و سوياب ـ بالاساغون خريطه نينك ٧٧ ـ ٧٢ ٤٣ درجه سندا بولور .

ينه بير روايتدا ـ اوغولچاق قادرخان VIII عصر ميلادى دا چيگل آرسلان
نينك كينه پاى تختى آلتون تالاس (طراز) دا حكمدارليق قلغان . ٨٩٣ م يلى
اسماعيل بن احمد سامانى قارلوق لردين طراز ني آلغاندا بو شهر ـ بلكه ـ
اوغولچاق قادرخان نينك مركز شهرى ايدى . (اسلاميت دين ايلگركى ترك كولتور
تاريخى و اسلام غه كريش . صحيفه ١٦٤ . تاليف دوكتور ئەمەل اسين) شو بيلان بالا ـ
ساغون نينك اورنيني اوقوغوچى لريمزغه آنكلاتقان بولساك كيرك .

خاقانيه دولتى نينك حدود لرى .

خاقانيه دولتى ميلادنينك ٩٢٦نچى يلندن باشلاپ ١٢٢٠نچى يلى غچه تقريبا اوچ يوز

يل دوام قلغانی اوچون ، اونینك دولت حدودینی آسانغینه بیلیندورماق قییینلقی بار دور. شو نینك اوچون بو کتاب نینك تورتنجی صحیفه سیغه قویولغان ایکی عدد خریطه غه قارالسا قولایلیق بولور.

مرجع لریمدین بولوب ، ترك دیل قورومی ۱۹۷۲ - یلی تارقاتقان ، آ. دیل آچار تالیف قلغان " قوتادغو بیلیك انجه لاماسی " دیگان کتابدا ، قاراخانلیلر حدودی موضوعندن قسقا رتیلیب آلنغانی توبندا گی چه بیلندورلا دور.

۱۰٤۷م یلنداکی تقسیم دا غربی ماوراالنهر فرغانه نینك بر قسمی ، آمو دریا دین چقفان زرافشان بیلان سوغاریلغان سمرقند بخارا ، آمو دریا نینك یوقاری قسمندا - ترمز ، سر دریا نینك اورتا قسمندا فاراب (کینکی اسمی اوترار) اندجان ، اوش ، اوزگند (اوزکند ایلگرکی مرکز بولوب بو مرکز کهن سمرقندغه کوچکان) لر بولوب پایتختی خاقان بخارادا توراریدی.

شرق قسمندا ، جنوبی طرفدا چو دریاسی بیلن سر دریاسی آراسندا - تاشکند مونینك شرقندا تالاس (طراز) جنوبدا - اسفیجاب یتی سو بولومی ، اوردوکند آتالغان - کاشغر.

ایسیق کول نینك غربندا ، چو دریاسی اوستندا ، کوز اوردو ، مونینك یا- قیننندا بالاساغون - سویاب ، جنوبی حدودیغه یقین هندوکش ، قاراقورام تاغلری آراسندا گلگیت لر بولوب مرکز شهری بالاساغون دا ایدی.

بو یازلغانلرغه قناعت لانیب " خاقانیه دولتی نینك تولوقلاشقان چیگرسی " دیب بولماید ور. باشقا مرجع لر مونینگدین مو زیاده کم کورساتادور.

یقین کیچکان یللردا یازیلغانیغه اعتماداً شو لرنی کورساتدم.

هجری ٤٨٦ نجی یلی (میلادی ۱۰۹۳) دا آلمالیق لیغ ابوالفتوح عبدالغفار ابن حسین یازغان " کاشغر تاریخی " دا خاقانیه دولتی توغرولوق تاریخی دا کهنه

معلوماتلر بار . مونىڭغه اساسلانىپ XIII عصر دا قارشى ليق جمال نىڭ يازـ غانلرى هم خاقانيه دولتى حدودلريغه عائد چاچما حالدا معلوماتلر بيرالايدور.

خاقانيه دولتى نىڭ اسلام غه كريش مرحلهلرى
....

خاقانيلر دولتى اسلام غه كريشدين بورون نستورى ، مانى ، بوددى دينلرى نىڭ بيرى غه اعتقاد قلغان ـ ترك خلقى ـ دين عبارت بولوپ ، كولتور جهت دين ميلاددين بورونقى دورلردين تارتيپ مدنيت دا ايلغار بولوپ تانولغان ايديلر.
بو ترك آيماق لرى آداب ، اخلاق ساغليقنى ساقلاش عنعنهلريغه زور اهميت بيريپ آتا وستيدا سلاح قوللانماقدا قهرمان آتالغان ، بدن تربيه (رياضت) دا آوچى ليق نىڭ بوتون قسملرينى مكمل قولغه آلغان . هنرـ صناعت دا ، زراعت ، چارـ وا ايشلريدا دنيا تجارتى نىڭ مركزى اورنىنى توتقان . حيله ، يالغان و خيانت غه يول قويماغان ، بناكارليق و سو چيقارش اشلريدا تورلى ـ تورلى اختراع لرنى ميدانغه قويغان . معدن ـ كانلرنى تاپيپ ايريتيش يولى بيلان تاريخداكى تاش دورى نى آغداريپ تاشلاغان . مس ، تيمور و توچ دين اسباب لر قوراللر ايشلاپ چيقارغان قسقهسى تاريخى و كولتورى بيلان انسانيت غه فايدالىق ايشلرنى قيليپ كيلگان خلق ايديلر.
علم و تاريخنى قلم بيلان يازيپ ساقلاماق اوچون اختراع قلغان حرف لرى مونگغول حروفى نىڭ شعبهسى بولسا هم ، مكمل ليكى جهتى دين " اويغور خطى " ديپ نام چقارغان و عصرلر دوام قلغان معارفغه ايگه بولغان ايديلر .
كاشغر بوددى دينى نىڭ مركزى بولوپ تورغانليقى محققدور . اما بالاساغون داكى لرنىڭ انتساب ايتكان ـ ايتمگان ليگى ايني ايمس .
ايلگريدين اعتقاد قيلغان دين لريدا صادق بولسالر هم ، اسلام دينى تارالغا ـ ندين كين اسلام دينى و شريعتى غه دشمنليك كوزى بيلان قاراماسدين علمى كوز

بيلان قاراپ نستورى ، مانى و بوددى دينلرى نينك كمچيليك لرينى اسلام عقيده-
سى و شريعتى بيلان سالشتوروپ تحقيق قلما گونچه اسلام دينى غه كريشدين آرقا
دا قالغانليق لريغه اهميت بيرما ديلر.

هجرى يلى نينك ٣٤٤ نده كاشغر تاريخينى يازغان ابوالفتوح ، خاقانى دولتى نينك
علمى تكشريشى توغروسندا مونداغ ديدور. " ساتوق بغرا ..... بازر آرسلان خان
بن بيلگا قول قادرخان ، افراسياب ابن پشنك .... نسلندن ايدى . بو
نسل ، (تورانيلر اوروغى) طور بن افريدون ...... بن يافث بن نوح عليه-
السلام غه بارا دور. ساتوق بغراخان ، ترك خاقانلريندن نسلاپ ، اسلام نى قبول
قلغان خاقاندور. اميرالمومنين المطيع الله زمانى ايدى . (٩٤٦- ٤٧م)
اميرالرشيد عبدالملك نوح بن السامانى (٩٥٤- ٦١م) حكومتى زماننده كاشغر
اسلام نى قبول قلدى . بيلگا قول قادرخان دين كين دولت ادارهسى بازير آرسلان
نينك اينى سى اوغولچاق قادرخان غه اوتكان ايدى . او ، اميرالمومنين نينك
يازغان خط لريغه قولاق سالماس ايدى . تاكى سامانيلردين نصر بن منصور ،
آكاسيدين قاچيپ كاشغر غه كيلگاندا ، اوغولچاق كوتوپ آليپ " وطن نينك غه
كيلدينك ، خلقينك غه مهمان بولدونك آكانك سنكا جفا قلغان بولسا ، بزلر وفا
قيلامىز" ديپ آرتوچ ايلى نينك ادارهسينى اوننكغه بيردى .

نصر ابن منصور اوغولچاق غا تشكر بيلندر گاچ مسجد سالماق اوچون بر " كالاتيرى"
مقداريندا بير سوراپ آلغاندين كين ، بير " كالاتيرى" سينى تاسما قيليپ
اوزونليقى مقداريچه يرنى مسجدغه آيريپ- مسجد- بنا قيلدى . او كونلردا
ساتوق اون ايكى ياشداكى چرايليق ، عقل ليق ، ذهنى اوتكور ، زكى طبع ،
كينك توشونوشلوق ، اوزاق نى كورالايديغان شهزاده ، ممتاز يگيتچه ايدى .
بر كونى - ساتوق آرتوچقه كاروان (بخارا سوداگرلرى) كيلدى ديپ آنكلاپ ،

مال كورمك اوچون اجازت آليپ ٢٥ يېگيتي بيلان آرتوچقا كېلدى . نصر ابن منصور غه مهمان بولدى . پېشين وقتى بولغاچ مسلمانلر توپلانيپ نماز اوقوغانينى كوروپ تماشا قيلار ايكەن تعجب لاندى . وقتى بيلان بو حقده نصر ابن منصور دين ايضاح سورادى . نصر " بز مسلمانلر هر كوندا بش وقت نماز نى شول ترتيپ بيلان اوقويمز " ديدى . " مونداغ قليپ نماز اوقوش نى سيزلرغه كيم اورگاتدى ؟ " ديگان ساتوق نينك سواليغه جوابا " اولاً الله تعالى نينك اسم و صفاتلرينى سوزلاپ ، الله تعالى نينك ايلچى سى محمد عليه السلام نينك حديث لرى ، اسلام شريعتى و مسلمانلر تاريخى دين ايضاح لر بردى . ساتوق (شهزاده) اويلاپ باقتى ، اوز علمى غه بنا نيمەلرنى قياس قلغان بولسا قلدى . نهايت " الله او دور ، موندين باشقاغه عبادت قلماق حق ايماس . الله تعالى غه قيلنادورغان عبادتنى پيغمبردين زياده بيلگوچى كشى بولماس " ديپ اقرار قلغاندين كيين اسلام غه كرگاندور . (قارشى تاريخى ١٣٠ـ ١٣٢ صحيفه)

بو تحقيق نى ١٢ ياشليق شهزاده قلغان حالده بيوكلرو عاليملر قانچه ليك تحقيق قليپ آندين اسلام غه كرگانليكنى بيلمك ممكندور . آرتوچدا اسلام اسلام يا ـ يلغانينى آنكلاغان اوغولچاق ، آرتوچ غه بر بتخانه ساليپ خلقنى مجبورى چوقوند ورماقا باشلادى . ساتوق ، بو مجبوريت دين يەنكگەسى نينك تدبيرى بيلان قوتولوپ اسلامنى ياشورون توتتى . ٢٥ ياشقا كرگاندين كين " آوغه چيقامن ديگەن بهانه بيلان ٥٠ نفر مسلمان بولغان خاص كشيلرى بيلان باريپ " تابغاج باليق نى قولغه آلدى . اوچ يلدين كين اوغولچاق ، ساتوق غا قارشى اوروشقا كرگاندا ، ساتوق نيك طلبى غه بنا غربى توركستاندين كيلگان برميك كشى بيلان دسلاپ آتباشينى آليپ آندين اوغولچاق نى قوغلاپ كيليپ كاشغرنى آلدى . وقت قضا يتيپ ٣٤٤ـ هجرى (٩٥٥م) ده ساتوق وفات قلغاندين كين تاريخلر بونى " ساتوق بغراخان المجاهد

عبدالكريم " اسمی بیلان بازغانلر. آرتوچداکی مسجد ده دفن قلنغان .

خاقانی ترکلر اسلام نی قبول قلغاندین کین غربی تورکستان بیلان اوزون یللر دین بویان دوام قلیپ کیلگان اوروشلر توختاپ غربی تورکستان نیك عمومی مشرقی تورکستان نینك غربی قسمی " خاقانی تورك دولتی " غه برلاشتی لر. مونینكغه قارشی اسلام نی قبول قلماغان لار بیلان اوروش باشلانغان ، بنه بر طرفدین کولتور تارتشمالری باشلانغان (بو محاربه لر ١٤٢٣نجی یلی اویغورلر تمام اسلام غه کریپ بولغاندین کین توختاغان) .

سامانی دولتی ٩٢٦نجی میلاددی یلدین کین " بغرابگ " آتالغان بر حکمدار نینك هما یمسیغه اوتکان . بو کیشی ـ بلکه ـ آرغودا بالاساغون خاقانی هارون بن حسن سلیمان بغراخان بولغای . بو حکمدار ٩٨٠نجی یلی اسفیجاب ـ سایرام نی ، ٩٩٢نجی یلی سامانی ایل لرینی آلغان . شول وقتدا ختن هم شول ذات نینك قولغه اوتکان ایدی . شونداغ قلیپ خاقانی دولتی ختن دین تارتیپ غربگه (غربی تورکستان غه) حاکم بولغان دور.

بو حاکمیت ١٢٢٠ نجی میلادیغیچه یاشاپ یوکساك مدنیت غه اولاشقان " خاقانی ترك " مدنیتی بتون ترکلرغه تاثیر قلغانده ك ، کیلگوسی داگی بوتون مسلمان ترکلرغه اوز اسلوبینی قالدورغان . (اسلامیتدین اولقی ترك کولتور تاریخی و اسلام غه کریش . صحیفه ١٦٣ـ ١٦٥ دکتور ئه مول ایسین ، ١٩٧٨ استانبول)

خلاصه قلغاندا ، غربی کوك ترك قاغانلیقی نینك دوامی بولغان " خاقانی ترك " دولتی ٨٤٠ نجی یلی سویابدا قورولغان ، ٩٨٣نجی م یلی کاشغر شهرینی مرکز قلـ غان . " خاقانی ترك لر" بالاساغون داکی وقتلریدا بوددا و " بورکان " عنعنه سیغه رعایه قلیپ یاشاغان لری ، خاقانی ترکلر مدنیتی بورکان و مانی دینلری اطرافندا بر نیچه عصر وارثلیك قلغانلری ، ترك ادبیاتی ـ ترك عنعنه سیغه

موافق بر صنعت غه يولانغانيدين توغولغان ايدى . بو كولتور نينك مختلف
كورونوش لرى بولغان حالدا نازيك بر دينى سيزش ايله صنعت و ادبيات اثر لرى
نينك بورونقى شكل و عنعنه سى . تركچه اصطلاح لرنينك موجودليقى ، كولتور
يونا ليشى غه نيگز تشكيل قيلور ايدى . (يوقارقى مرجع نينك ١٦٦نجى صحيفه سى)

خاقانى تركلر حدودى توغروسيدا كى يوقارقى حجت لرغه مس - مطلب اوغلى نينك
ديوان لغت الترك مقدمه سيغه يازغان ، " ١١- عصر نينك ايككنجى يريميدا قارا-
خانى لر دولتى نينك معمورى حدودى آنچاكه نكه يگه نه اونينك سياسى ، اقتصادى
و مدنى درجه سى كوپ جهت لردين مستحكم لانغان ايدى . بو دور دا (حدودلرى)
يوقارقى چين دين فرغانه ، تاركان ، بخارا غه قدر چوزولغان كه ك و چونك حدود
نينك هممه سى بغراخان تصرفى غه اوتكان ايدى " ديب بيرگان قسقه معلوماتينى
خريطه لرغه حواله قيلش بيلان خاقانيه دولتى حدودى حقندا اوقوغوچيلريمزنى قانده-
وار رميز ديگان اميد بيلان حدود موضوعندا كى سوزيمزنى توختاتاميز .

خاقانيه دولتى نينك علمى مركزلرى .

اصل - ذاتندن معرفت نى سيوگان تركلر ، هر عصردا و هر ديندا بولسه لر علم و
صنعت اوچون زور اهميت بيريب كيلگانلر . ممكن قدر علم ايزلاش ، علمى اثر لر
يازماق اوچون قانات قاقيب - حاضر - تورغان تركلر دسلابدا اسلام نينك كيريب كيته-
ليشى غه قارشى ليق كورساتكان بولسالر ، اسلام نينك اساسى كتابى - قرآن كريم -
نى اوقوماق و معنالريغه دقت قلماق اوچون تعصب كورساتماديلر .
ايلگريدا ، بر كتاب يازماق غه حركت قلغوچى نينك ١٨حرف ليك اويغور حرفى نى
يتوشتورالماغانيدين بعضا يونان ، آلمان ، هندوس و ختاى حرفلرينى آرالاشتور-
ماساتاليغى مكمل چقماسليقينى تجربه دين اوتكوزغان عالم لر ، قرآن نى اوقوغان-
دين كين شول قدر بيوك كتابنى بر غينه عرب حرفى بيلان يازلماغى دقت لرينى

جلب قلغان بولسا معنا لرینی بتون شیوه‌لرغه اویغون " ترجمه " قلیپ یازماققه امکانی بولغانینی و بو حرف دین فایدالانسا بولادورغانلیقی‌نی سناقدین اوتکوزوپ کوروپ یانداشقا تلیق لری معلوم دور. (قاراخانیلرزمانیدا یازیلغا‌ن قرآن و حدیث ترجمه‌لری تانوقدور.)

سونکره عرب تیلیدا یازیلغان تاریخلر ادبیات نینک شعر و نثر فورما لری ترجمه‌لر، علمی طرفدین انسانلیق غه خدمت قیلیشی امکانیتی بار ایکانلیگی، علمی کیشیلرنی اوزیگه تارتقان ایدی.

اگر اسلام دینینی قبول قیلسالر هر قانداغ علمی کتاب لر نینک یازیلماغیغه یاردمچی بولادورغانلیقی معلوم بولغاندین کین، اسلام دینی نی قبول قلیپ اونینک سایه‌سیدا تورلی علملرنی اورگانیپ ترکلرنینک اساسی غایه‌سی بولمیش علم و فن نی ترک خلقی غه یتکوزوش اوچون یول آچیلغانینی کورگان - بیلگین لر - اوروشقه یول قویماسدین اسلام دینی نی قبول قلماقنی ارجح بیلگاندورلر.

شونداغ بولسا هم خاقانی ترک قاغانلری اوزلرینینک غرب یانیداکی ترک قریندا شلری غه اسلام دینی بیلان بیرگه کرگان علم، معرفت و مدنی حیات اونومینی کوپ یللر تیکشرپ حقیقت حالغه واقف بولغانلریدین کین اسلام دینی نی قبول قلغان دورلر (غرب ترکلری برینجی عصر هجری دا اسلام نی قبول قلغانحالدا شرق ترک لری تورتینجی عصردا قبول قلغانی برهان دور.) لیکن، خاقانیه دولتی قبول قلغان اسلام مسئله‌سی یاپیاسیگا خلق نینک تصدیقی نی آلالمادی. خلق نینک بوددا و شامان دینلرینیدا قالغانلری قوراللیق دوقونوش لرغیچه باریپ یتکانلری و عقائدی جدل بیلان قارشیلیق کورساتیپ تورغانلری اولوغ عالم محمود الکاشغری دیوان لغت‌الترک غه آتاغان خریطه‌سیدا چین، ماچین دیپ تمییز قلغاندور. (چین - حق، ماچین - ناحق معنی دا دور.) خاقانیه دولتی توپراغیدا یاشا-

غان تركلر اجنبى لرنينك توشونماسدين غلط تعبير قليپ قويما قلريدين ساقلانماق اوچون ، امتياز بولسون اوچون قويولغان نام دور.

خاقانيه ترك دولتى اسلام نى قبول قلغانيدين كين علم اوچون جدى ليك بيلان كريشكانى ۷ شهردا علمى مركز (دارالفنون) لرنينك وجودى بيلان كورونوپ تورادور: بو علمى مركزلر بخارا ، سمرقند، فاراب (اوترار) بالاساغون ـ سوياب ، اوزگند، تاشكندو كاشغر شهرلرى ايدى . بوجاى لرداگى يوكسك تعليم اولچاميني او زماندا تانولغان فارابى ، ابن سينا ، يوسف خاص حاجب و محمود الكاشغرى لر باشليق ينه كوپ عالملرنينك يازغان اثرلرى دين آلماق ممكندور.

بعضى لر خيال قلغان دينى تعليم غينه بولوپ قالماسدين فيلسوف لر، اديب لر، طبيب لر، رياضيات ، هندسه، زراعت ، تجارت ، چاروا و تورلى تورلى هنر مند لرنى جمعيت خذمتى غه تقديم قلغان ، زور امتيازليك جامعه لر بولغانينى يوسف خاص حاجب نينك " قوتاتقوبيليگ " اثريدين آنكلاماق بيلان ، حاجب رحمته الله عليه نينك اوزى هم اوشه جامعه لرنينك بريدا تحصيل قلغان عالم دور.

" تركلر ايسكى اويغور حرف لرينى يازماقدا يوكسك صنعت غه مالك بولغانلر. بو عنعنه سايه سندا ، كوفى خطى نينك صنعتى هم اوستونلاشتى . تيچ بيلان ايشلاپ يازيلغان كوفى خط نمونه سى " دايه خاتون رباطى نينك ۱۱ ـ عصر دين قالغان ديوارلريندا كورونمكدا دور. (دكتور ئه مه ل ايسين نشر قلغان لوحه لر قسمى -ح-

-ح- غه قارالسون) بو قازيلمالر خاقانيه ترك دولتى نينك علمى رواجينى كورساتكاندا ، او زمانداكى دارالفنون لر اوزباشيمچه ، باش باشتاق ايماس و بلكى مكمل بر پروگراما اساسندا تعليم برگانينى بيلش آنچه قيين هم ايماس . مثلاً ، محمود الكاشغرى بيلان يوسف خاص حاجب بر زماندا و بر دولت دا توغولوپ اوقوش لرينى بوتورگان دين كين هم بر ـ برلرى بيلان يوز كوروشكان لرى معلوم ايماس .

ليكن يازغان اثرلريدا بر- برلريغه باغليق دورلر. فارابى بيلان ابن سينا لر نينك برى فاراب دا برى بخارادا توغولوپ اوقوغان بولسەلر، تاليفاتلرينينك بر- بريغه مربوط بولوشى داگى سبب، خاقانيه ترك دولتى داكى جامعەلرنينك برو- گراماملرى مقرر قلنغان درسليك كتابلر بير خيل بولغانديك مراجعتا وچون قرائت خانەلريغه قويولغان كتاب لرنينك هم بير خيل بولغانيمنى بيلندورادور. عصريمز داهم بو قاعده جارى دور. شو حالدا بعضى محقيق لر يوسف‌خاص‌حاجب نى يونان، چين، هند و ايران ليكلرنينك شاگردى قليپ كورساتيش لرى،" ترك دين موندا غ عالم چقمايدو" ديگان توشونيش دا بولماغايدى ديپ تشويغغه سالادور. تركلر نينك ازلى قابيليت لرى، علمغه استعدادلرى، هنر- صناعتدا ايلغارليقلرى غه توشونگانيمز اوچون ايرانليق لر شهنامەلرى بيلان قوواننسالر بزهم " قوتاتقو- بيليگ" ميز بيلان فخرلانامز.

" خاقانى تركلرينينك توكستاندا قورغان مسلمان مدنيتى يتوشتورغان انسا- نيت‌مفكورەسى، حياتغه قاراشى بيلان عمومى كولتور مسلمان تركلر نينك اوز اسلوبى بولدى. (دكتور ئەمەل ايسين نينك يوقاريدا ذكر قلنغان كتابى صحيفه ١٧٥)

" يوسف‌خاص‌حاجب يازغان " قوتاتقوبيليك " اسلام دين بورونقى كولتورنيگزى اوستيغه قورولغان مسلمان ترك فلسفەسينى بنا قلغان ترك- اسلام مرجع لريدين برى بولوپ قالدى " . (يوقاريقى كتاب‌صحيفه ١٧٢)

" بالقاش ايله آلتاى سلسلەسى آراسنداكى چوگوچەكده غير مسلم ياباكو و با- سمل لرنينك خاقانيلر بيلان اوروشوپ تورگانيغه محمود كاشغرى دين نقل قلغان حا- لدا- بارتولد،" اسلام سيبريا ايلى غه ١٣- عصردين باشلاپ ايلگرلادى، اسلام، شرق طرفدا بوديزم ايله قارشيلاشماقدا ايدى. تورفان اويغور منطقەسى ١٥- عصر غه قدر بوركان دينى دا قالغان ايدى. ١١٢٨- ١١٥٠ ميلادى يللرى آراسندا قارا-

ختائ لر خاقانی دولتی نینك آرغوداكی خلقلرینی استیلا قلیپ آزکوندا، آمو دریا منطقسیغه یایلدی. موغوللر ترکلربیلان اقربا لیققه تایانیپ، خاقانی سلاله‌سیدین بولغانلیق لری ادعاسی بیلان "خاقانی ترك دولتی" نی اورتادین کوتار دیلر. (دکتور ئەمەل ایسین صحیفه ١٧٦)

خلاصه، ایران لیق لرنینك شهنا مهسی بر ایرانلیق قولی بیله‌ن ترکنی یرگه آ-تیپ تاشلاپ نقش باغلاتکان بولسا، ترك یازغوچی سی انسانیت غه علم، هنر- صناعت اقتصاد بیلان کوککا یوکسالماغی ممکن لیقینی کورساتماق بیلان آیریلیپ تورغا-نینی بیلدیرادورغان مسلمان عقیده‌لیك ترکدور.

یوسف‌خاص‌حاجب نینك توغولغان جایی و یازغان کتابی.

هجری ٤١٠نجی یلی میلاددی ١٠١٩نجی یلی - بالاساغون شهری - مسلمان عائیله‌سی نینك بریده دنیاغه کوز آچقان یوسف (خاص‌حاجب) نی کوروش بیلان شرفلانغان ایدی. مرجع لریمزدین یوسف‌خاص‌حاجب نینك آتا - آنالری اسملرینی تاپالمادوق. یوسف‌خاص‌حاجب رحمته‌الله‌علیه دین بزلرغه میراث قالغان قوتا تقوبیلیگ اثری بیلان قوانار ایکانمیز. اسلام تاریخنده ئىلاپكی ترك ادبیات نمونه‌سی وجود غه کیلگانی بیلان فخرلانالمیز.

یوسف‌خاص‌حاجب نینك یاش‌چاغیدین کورونوش گه باشلاغان ذکاوتی، هشیار-لیقی و تحصیل قلغان علمینی جمعیت‌طلبی غه اویغون حالدا قلم غه آلغانی و تیلیمزغه قاتناشقان عربی، فارسی سوزلرنی اورونلوق قوللانغانی - او نینك - بو تیللردا هم زور مهارتی بارلیقینی کورساتمقدا دور. یوکسه‌ك تحصیل زمانه‌سیدا بو تللردا گی کتابلردین فایدالانغانی غه تانوق دور. معلوم فن لردین بخشی غینه معلوماتلیق بولوپغینه قالماسدین توش تعبیری بلاغت، کلام‌و عروض غیبده عمومی ثقافه ایگه‌سی بولوپ، ترکلرغه مخصوص ریاضت لردین آت مسابقه‌لری، چوگان اوینلری ه‌لر بیلان آو قلیش کبی تسلیه‌لردین هم باقادا قالماغان بر عالم بو-

لوپ يېتوشكا نلېگى ، يا زغا ن اثر لريدىن بورتوپ تورا دور.

٤٦٢نجى هجرى يلى قوتا تقوبيليك نى كاشغرده يا زىپ بولغا ن چا غيدا (ميلاددى ١٠٧٠ نجى يلى) بيوك تيل بيلگينى علامه محمود الكاشغرى ديوا ن اللغتةا لترك نى ١٠٧٢نجى ميلاددا يا زيشى ، ايكى لرينى كوروشا لما غا نليق لريغه دليل توغدور- ما قدا دور. اسلوب لرى نيڭ بر- بريغه ما سلاشقا نيغه قا را غا ندا - بو نيڭ عا ملى - اوقوغا ن جا معەلرى پروگرا مما لرى نيڭ بر خيل بولغا نينى اثبا تلايدو.

دوا مى بار

اعلا ن

تعلن ادارة مجلة "صوت تركستان الشرقيه " بانها قد اعتمدت مؤسسة البوادى للاعلان

ص . ب — ١٢٩٧٠
جده ٢١٤٨٣

وكيلا عاما لها في عملية توزيع المجلـه بالمملكه العربيه السعوديه و قبول الا شتراكات و البيع و الاعلانات بها . و بالله التوفيق . ...